

STOPINJE 1980

Izdalo Pomursko pastoralno področje
Janez Gregor, Lojze Kozar, Franc Puncer

Uredil uredniški odbor
Pavel Berden, Lojze Kozar, Vilko Novak, Jože Smej, Jože Zadravec

Odgovorni urednik: Jože Smej, Slomškov trg 20, Maribor

Naslovna stran platnic:
Karel Jakob — Dekle zaliva rože

STOPINJE 1980

POKRAJINSKA IN ŠTUDIJSKA

KNJIŽNICA

MURSKA SOBOTA

oddelek za odrasle

D 26

STOPINJE

/1980

262.2(497.12-18)(059)

19025933

COBISS •

STOPINJE 1980

Leto 1980 je prestopno leto.

Nedelje, zapovedani prazniki in državni prazniki so označeni z rdečim večjim tiskom, nezapovedani prazniki in dela prosti dnevi pa z rdečim navadnim tiskom.

Patroni pomurskih župnij so tiskani z velikimi črkami, imena teh župnij pa so na skrajni desni strani s krepkejšim tiskom.

Praznovanje svetniških godov je označeno s števkami in sicer: slovesni praznik (1), praznik (2), obvezni god (3), neobvezni god (4). Svetnikov, pri katerih ni številke, se v bogoslužju več ne spominjamo.

Lunine spremembe:

Polna luna ☉ Prvi krajec ☾ Mlaj ☽ Zadnji krajec ☾

Koledarski del	3
Vekoslav Grmič: Za uvod	19
V. N.: Naše najstarejše pesmi	20
V. N.: Prekmurska duhovščina in borba za osvoboditev	21
Ivan Škafar: Župnija Gospodovega vnebohoda v Bogojini	36
Jože Zadavec: Utrinek iz dnevnika	46
Jože Zadavec: Dnevnik s prazničnega Poljskega	47
Anton Fakin: Župnija sv. Jožefa na Cankovi	64
Ivan Zelko: Zemljiški spor v Borejcih leta 1581	75
Avzugst Pavel: Odšel bom	79
Vilko Novak: Doklej porabski Slovenci?	80
S. — B.: Zgodovinski oris župnije Mala Nedelja	83
Tudi od Male Nedelje	89
Franc Puncer: Iz nenapisanega dnevnika	91
Valter Dermota: Iskanje samega sebe	94
Pavel Berden: Naša maša	96
M. B.: Jegnjed	99
Jože Smej: Sodelavcu Stopinj Francu Novaku v slovo	100
Valter Dermota: Nekaj spominov na Franca Novaka	101
Franc Novak: Različnih ljudi različne zgodbe	103
Vid Strehovec: V Ljubljanski gimnaziji	107
Štefan Steiner: Pomagaj mi v neveri	111
Lojze Kozar: Tisti les	111
Jakob Šešerko: Pesmi	118
Jože Smej: Nagrobni napis Štefana Küzmiča	119
Pavel Berden: Namesto pesmi	126
Pavel Berden: Duhovna podoba Ferija Novaka	129
Štrkov Joužek: S črvivoga prečnjeka edne stare škrinje	130
Stanislav Koštric: Prerojenje	132
Stanislav Koštric: Topoli	134
Jani Jakob: Žalostna čaka, Grlice so pele	134
Jože Smej: Bibliografija prekmurskih tiskov od 1715 do 1919	135
Jože Smej: Pilatov pisar	136
Vilko Novak: Pet knjig Lojzeta Kozarja	140
V. N.: Slikar Karel Jakob	144
Ivan Škafar: Stoletnica okrožnice papeža Leona XIII.	145
Boleslav Polanski: Do tretje polanske šole 1979	146
Dr. Horváth János: A szlovén nyelvű muravidéki sommásmunkások lelki gondozása	151
Stanko Lah: Kako je bilo v Apačah	156
M. K.: Gornja Radgona, grad in okolica	159
Alojz Kozar: Dediščina	162
Pavel Berden: Ali je studenec usahnil?	164
Vinko Škafar: Prvi teološki tečaj za laike v Pomurju	165
Lojze Ratnik: Zakonska duhovnost v župniji Beltinci	168
Lojze Ratnik: Ustvarjalno srečanje mladih zakoncev v Beltincih	170
Važnejši dogodki preteklega leta v pomurskih župnijah	172
Jože Gjurán: Spomin na férmo	211
Jože Smej: Župniku Jožetu Vargu v spomin	213
Peter Berden: S štopom na morje	214
Za smeh	216

1 T NOVO LETO, OSM. BOŽIČA, BOŽJA MATI MARIJA (1)**2 S Bazilij Vel. in Gregor Nac., škofa in c. uč. (3)****3 Č** Genovefa Pariška, dev.; Anter, papež muč.**4 P** Angela Folinj., red.; Gregor Langr., škof**5 S** Simeon Stilit, pušč.; Emilijana (Milena), dev.**6 N GOSPODOVO RAZGLAŠENJE, SV. TRIJE KRALJI (1)
Modri z Vzhoda počastijo Jezusa (Mt 2, 1—12)****7 P** Rajmund Penjafortski, duh. (4); Lucijan Antiohijski, muč.**8 T** Severin Noriški, op.; Jurij (Igor) iz Hozibe, red.**9 S** Julijan in Bazilisa, muč.; Hadrijan (Jadran), opat**10 Č** Viljem iz Bourgesa, šk.; Agaton, papež; Peter Orseolo, red.**11 P** Pavlin Oglejski, škof (3); Teodozij (Teo), opat**12 S** Alfred, op.; Tatjan (Tanja), muč.; Ernest, škof**13 N JEZUSOV KRST (2); Hilarij (Radovan), šk. c. uč.; Veronika, dev.
Ti si moj ljubljeni Sin (Lk 3, 15—16. 21—22)****14 P** Feliks (Srečko) Nolanski, duh.; Malahija, prer.; Odon iz Novare,**15 T** Pavel Puščavnik; Maver, opat; Habakuk, prerok**16 S** Marcel, papež; Berard in tov., frančiškanski muč.**17 Č** Anton (Zvonko), pušč. (3); Marijan, diakon, muč.**18 P** Marjeta (Biserka) Ogrska, red.; Suzana (Lilija), dev. muč.**19 S** Knut, kralj; Germanik, muč.; Arsen, red.**20 N 2. NAVADNA (2) FABIJAN IN SEBASTJAN (BOŠTJAN),
muč. (4) Jezusov prvi čudež (Jan 2, 1—12) Pečarovci****21 P** Neža (Agnes, Janja), devica muč. (4); Epifanij, škof**22 T** Vincenc (Vinko, Zmago), diakon, muč. (4); Teodolinda, kraljica**23 S** Ildefonz, škof; Klemen (Miloš, Blaga), šk. muč.**24 Č** Frančišek Saleški, šk. c. uč. (3); Felicijan, šk. muč.**25 P** Spreobrnitev ap. Pavla (2); Ananija, muč.; Marin, muč.**26 S** Timotej in Tit, škofa (3); Robert, Alberik, Štefan, red. ust.**27 N 3. NAVADNA (2); Angela Merici, dev. (4); Vitalijan, papež
Jezusov govor v Nazaretu (Lk 1, 1—4; 4, 14—21)****28 P** Tomaž Akvinski, duh., c. uč. (3); Peter Nolasko, red. ust.**29 T** Valerij, škof; Julijan, spokornik**30 S** Martina, dev. muč.; Hijacinta, dev.**31 Č** Janez (Ivan) Bosko, red. ust. (3); Ludovika (Luiza), red.

- 1 P Brigita Irska, devica; Pionij, mučenec
2 S Jezusovo darovanje, Svečnica (2); Simeon in Ana, prer.
-

**3 N 4. NAVADNA (2); Blaž, škof, muč; Oskar (Ansgar), škof (4)
Jezusa v Nazaretu ne sprejmejo (Lk 4, 21—30)**

- 4 P Andrej Corsini, škof; Janez de Britto, mučenec
5 T Agata, dev. muč. (3); Ingenuin in Albuin, škofa
6 S Pavel Miki in tov., muč. (3); Amand, šk.; Teofil, muč.
7 Č Nivard, red.; Egidij (Tilen), red.
8 P Hieronim Emiliani (4); Janez de Matha; PREŠERNOV DAN
9 S Apolonija, dev. muč.; Nikefor, muč.
-

**10 N 5. NAVADNA (2); Sholastika, dev. (3); Viljem (Vilko), pušč.
Obilni ribji lov (Lk 5, 1—11)**

- 11 P Lurška Mati božja (4); Cedmon, red.
12 T Benedikt Anianski, opat; Evlalijsa, muč.
13 S Gregor II., papež; Katarina de Ricci, red.
14 Č Valentin (Zdravko), muč. (4); Bruno Kverfurtski, muč.
15 P Jordan, opat; Georgija, dev.; Agapa (Ljubica), dev. muč.
16 S Julijana, muč.; Onezim, škof; Peteri muč. iz Egipta
-

**17 N 6. NAVADNA (2); 7 ust. servitov (4); Francišek, muč.; Silvin, škof
Govor na gori (Lk 6, 17; 20—26)**

- 18 P Simeon Jeruzalemski, škof muč.; Flavijan, škof
19 T Konrad iz Piacenze, spok.; (Blaženko), škof; Pust
20 S †† Pepelnica (1); Leon (Lavoslav), škof; Sadot in tov., muč.
21 Č Peter Damiani, šk. c. uč. (4); Maksimilijan Puljski, škof
22 P † Sedež ap. Petra (2); Marjeta Kortonska, spok.
23 S Polikarp, šk. c. uč.; Dositej, menih
-

**24 N 1. POSTNA (1); (Matija, ap.); Lucij, muč.; Sergij, muč.
Jezus zavrne skušnjavca (Lk 4, 1—13)**

- 25 P Tarazij (Taras), škof; Valburga, devica
26 T Matilda, devica; Porfirij, škof
27 S Gabriel ŽMB, red.; Baldomir, spok.
28 Č Roman, opat; Hilarij (Radovan), papež
29 P † Osvald (Ožbalt), škof; prestopni dan

1 S Albin, škof; Antonina, muč.; KVATRE

☉

2 N 2. POSTNA (1); Neža Praška, dev.; Henrik Suzo, red.
Jezus se na gori spremeni (Lk 9, 28—86)

3 P Kunigunda, cesarica; Marin in Asterij, muč.

4 T Kazimir, kraljevič (4); Arkadij, škof, muč.

5 S Janez od Križa, red.; Evzebij, muč.

6 C Fridolin (Miroslav), opat; Nikoleta, dev.

7 P † Perpetua in Felicita, muč. (4); Gavdioz (Veselko), škof

8 S Janez od Boga, red. ust. (4); Beata (Blaženka), muč.

9 N 3. POSTNA (1); Frančiška Rim., red. (4); Gregor Niški, škof
Jezus opominja k pokori (Lk 13, 1—9)

10 P Štirideset muč.; Makarij, škof

☉

11 T Sofronij, škof; Evlogij, muč.; Konstantin, spok.

12 S (Gregor Vel., p.); Doroteja (Rotija), dev. muč.

13 C Kristina, dev., muč.; Teodora (Božidara), dev., muč.

14 P † Matilda, kraljica; Florentina (Cvetka), opatinja

15 S Klemen M. Dvoržak, red.; Ludovika (Alice), red.

16 N 4. POSTNA (1); Hilarij (Radovan) in Tacijan (Tihomil), muč. ☉
Prilika o izgubljenem sinu (Lk 15, 1—3. 11—32)

17 P Patricij, škof (4); Jedrt, opatinja

18 T Ciril Jeruzalemski, škof, c. uč. (4); Salvator, red.

19 S JOŽEF, MOŽ DEVICE MARIJE (1); Sibilina, dev. Cankova

20 C Klavdija in tov., muč.; Kutbert, škof

21 P † Nikolaj iz Flüe, pušč.; (Benedikt, opat); Filemon, muč.

22 S Lea, spok.; Katarina Genovska, spok.

23 N 5. POSTNA (1); Turibij, šk. (4); Viktorijan in tov., muč.
Jezus ne obsoja grešnice (Jan 8, 1—11)

24 P Katarina Švedska, red.; Dionizij in tov., muč.

☉

25 T Gospodovo oznanjenje (1); Dizma, desni razbojnik

26 S Evgenija, muč.; Emanuel, muč.; Kastul, muč.

27 C Rupert Salzburški, škof; Lidija, muč.

28 P † Milada Praška, dev.; Bojan (Vojan), knez muč.

29 S Bertold, red. ust.; Evstracij, muč.

30 N CVETNA — NEDELJA TRPLJENJA (1); Amadej (Bogoljub)
Jezusov slovesni vhod v Jeruzalem (Lk 19, 28—40)

31 P Modest Gosposvetski, škof (3); Benjamin, muč.; Gvido, opat

☉

- 1 T Hugo Grenobelski, škof; Venancij, škof, muč.
 2 S Frančišek Paolski, red. ust. (4); Teodozija, muč.
 3 Č Vel. četrtek (1); Rihard, škof; Agapa (Ljubica), muč.
 4 P †† Vel. petek (1); Izidor Seviljski, škof, c. uč.
 5 S Vel. sobota (1); Incenc Ferrer, duh. (4); Julijana, op.

6 N VELIKA NOČ, GOSPODOVO VSTAJENJE (1); Irenej (Hotimir), Jezus vstane od mrtvih (Jan 20, 1—9)

- 7 P Velikonočni ponedeljek (1); Janez Krst. de la Salle, red ust. (3)**
 8 T Albert, škof, muč.; Valter, opat
 9 S Marija Kleopova, žena; Valtruda, red.
 10 Č Ezekiel, prerok; Apolonij in tov., muč.
 11 P Stanislav, škof, muč. (3); Gema (Biserka), dev.
 12 S Lazar Tržaški, škof, muč.; Zenon, škof

13 N 2. VELIKONOČNA, BELA (1); Hermenegild, muč. Jezus se prikaže apostolom (Jan 20, 19—31)

- 14 P Lidvina, dev.; Maksim, muč.
 15 T Anastazija, muč.; Peter Gonzales, red.
 16 S Bernarda Lurška, dev.; Benedikt Labre, spok.
 17 Č Rudolf, muč.; Inocenc (Nevenko), šk.; Fortunat, muč.
 18 P Apolonij, muč.; Eleverij Ilirski, muč.
 19 S Leon IX., papež; Ema, red.; Dionizij, muč.

20 N 3. VELIKONOČNA (1); Hilda, dev.; Teotim, šk.; Neža Montepul. Jezus z apostoli na Genezar. jezeru (Jan 21, 1—19)

- 21 P Anzelm, škof, c. uč. (4); Konrad Parzham, red.
 22 T Leonid, muč.; Agapit, papež
 23 S Vojteh (Adalbert, Bela), škof, muč.
 24 Č JURIJ (Igor), muč.; Fidel (Zvest), muč. **Rogašovci, Videm**
 25 P Marko, evang. (2); Kalist, muč.; Ermin, šk. muč.
 26 S Mati dobrega sveta; Pashazij, opat

27 N 4. VELIKONOČNA (1); Ustanovitev OF; Hozana Kotorska, dev. Jezus dobri pastir (Jan 10, 27—30)

- 28 P Peter Chanel, duh. muč. (4); Vital (Živko), muč.
 29 T Katarina Sienska, dev., c. uč.; Peter Veronski, muč.
 30 S Pij V., papež (4); Jožef Cottolengo, red. ust.

- 1 Č JOŽEF DELAVEC (2); ORIENCIJ (Iztok), šk.; PRAZNIK DELA
 2 P Atanazij, šk. c. uč. (3); Celestin (Rajko), muč.
 3 S Filip (Zdenko) in Jakob ml. (Rado), ap. (2); Teodozij, red.

- 4 N 5. VELIKONOČNA (1); Florijan (Cvetko), muč (4); Cirijak, šk.
 Jezusova nova zapoved (Jan 13, 31—35)
 5 P Gotard, šk.; Angel, muč.; Juta (Iveta), spok.
 6 T Marija, Srednica milosti; Dominik Savio, dijak
 7 S Gizela, opat.; Domicijan, šk.; Flavij, muč.
 8 Č Viktor (Zmago) Milanski, muč.; Dezider (Željko), škof
 9 P Beat (Blaženko), pušč.; Pahomij, opat; DAN ZMAGE
 10 S Antonin, šk.; Gordijan in Epimah, muč.

- 11 N 6. VELIKONOČNA (1); Mamert, šk.; Sigismund (Žiga), kralj
 Jezus obljubi Svetega Duha (Jan 14, 23—29)
 12 P Prošnji dan; Leopold Mandić, d. (3); Pankracij, muč. (4)
 13 T Prošnji dan; Servacij, škof; Mucij, muč.
 14 S Prošnji dan; Matija, ap. (2); Bonifacij, muč.
 15 Č GOSPODOV VNEBOHOD (1); Izidor, kmet; Zofija (Sonja) muč.
 Bogojina ●
 16 P Janez (Ivan) Nepomuk, duh. muč. (4); Andrej Bobola, muč.
 17 S Paskal Baylon, red.; Jošt, opat

- 18 N 7. VELIKONOČNA (1); Janez I., papež, muč. (4); Erik, kralj
 Naj bodo vsi eno (Jan 17, 20—26)
 19 P Peter Celestin, papež; Pudencijana, dev.
 20 T Bernardin Sienski, duh. (4); Plavtila, spok.
 21 S Krispin, red.; Valens, škof
 22 Č Renata, spok.; Marjeta (Rita), red.; Anastazij, muč.
 23 P Janez de Rossi, duh.; Leon, škof, muč.
 24 S Marija Pomočnica (3); Socerb, muč.

- 25 N BINKOŠTI, PRIHOD SV. DUHA (1); Beda Čast., c. uč. (4)
 Prejmite Svetega Duha (Jan 20, 19—23)
 26 P Marija, Mati Cerkev (2); Filip Neri, duh. (3)
 27 T Avguštin Canterburyjski, škof (4); Julij, muč.
 28 S German Pariški, škof; Bernard duh.
 29 Č Maksim Emonski, škof; Teodozija, dev., muč.
 30 P Ivana Orleanska, dev.; Ferdinand, kralj
 31 S KVATRE; OBISKANJE DEV. MARIJE (2); Kancijan in tov., m.
 Markovci

**1 N SV. TROJSTVO (1); Justin, muč. (3); Pamfil, muč. G. Petrovci,
Tri božje osebe so eno (Jan 16, 12—15) M. Nedelja**

2 P Marcellin in Peter, muč. (4); Erazem, škof, m. Odranci

3 T Karel Lwanga in tov., muč. (3); Klotilda, kraljica

4 S Frančišek Carac. red. ust.; Kvarin iz Siscije, šk. muč.

5 Č REŠNJE TELO IN REŠNJA KRI (1); Bonifacij, šk., muč.

6 P Norbert, šk., red. ust. (4); Bertrand Oglejski, škof

7 S Robert, opat; Ana Garzia, dev.

**8 N 10. NAVADNA (2); Medard, škof; Viljem iz Yorka, škof
Jezus obudi mladeniča iz Naima (Lk 7, 11—17)**

9 P Efreim Sirski, diakon, c. uč. (4); Primož in Felicijan, m.

10 T Bogumil, škof; Janez Dominici, dubrovn. škof

11 S Barnaba, ap. (3); Feliks, muč.

12 Č Janez Fakundski, red.; Adelhajda (Adela), dev.

13 P JEZUSOVO SRCE (1); Anton (Zvonko) Pad., red., c. uč.

Vel. Polana

14 S Marijino Srce (4); Elizej, prer.; Valerij in Rufin, muč.

**15 N 11. NAVADNA (2); Vid (Vito), muč. (4); Germana, dev.
Jezus odpusti grešnici (Lk 7, 36—50; 8, 1—3)**

16 P Frančišek Regis, duh.; Beno, škof; Gvido, red.

17 T Gregor Barbarigo, škof; Adolf, škof

18 S Marko in Marcellijan, muč.; Amand (Ljubo), škof

19 Č Romuald, opat (4); Julijana Falc., dev.

20 P Silverij I., papež, muč.; Florentina, spok.

21 S Alojzij (Vekoslav) Gonzaga, red. (3); Evzebij, škof

**22 N 12. NAVADNA (2); Tomaž More, muč. (4); Ahac, muč.
Peter izpove vero v Kristusa (Lk 9, 18—24)**

23 P Agripina (Grušenjka), dev., muč.; Jožef Cafasso, duh.

24 T ROJSTVO JANEZA KRST. (Ivan) (1); Favst, muč. Ljutomer,
Razkrižje

25 S Viljem (Vilko), opat; Doroteja, dev.; Prosper, škof

26 Č Vigili (Stojan), škof; Pavel, muč.; Janez, muč.

27 P LADISLAV, kr.; Ema Krška; Ciril Aleks., šk., c. uč. (4)

Beltinci

28 S Irenej (Hotimir), šk., muč.; Potamijena, muč.

**29 N PETER IN PAVEL, ap. (1); Marcel, muč. Hotiza, Radgona
Jezus obljubi Petru prvenstvo (Mt 16, 13—19)**

30 P Prvi mučenci rim. Cerkve (4); Emilijana (Milena), muč.

- 1 T Teohald (Bogoslav), pušč.; Estera (Zvezdana), žena
 2 S Oton Bamberški, škof; Vital (Živko), muč.
 3 Č Tomaž ap. (2); Helidor (Sončika), škof
 4 **P Elizabeta Portugalska (4); Urh (Uroš), škof; DAN BORCA**
 5 S CIRIL IN METOD, slov. ap. (1); Anton Zaccaria, duh. Radenci €

6 N 14. NAVADNA (2); Marija Goretti, dev. muč. (4); Bogomila, Jezus razpošlje učence (Lk 10, 1—12. 17—20)

- 7 P Vilibald, škof; Izaija, prerok; Edelburga, dev.
 8 T Kilijan, škof, muč.; Prokop, muč.
 9 S Veronika Giuliani, opat.; Gorkumski muč.
 10 Č Amalija (Ljuba), red.; Rufina in Sekunda, muč.
 11 P BENEDIKT, opat (3); Olga Kijevska, kneg. **Benedikt v Prekm. ©**
 12 S Mohor in Fortunat, muč. (4); Janez Gvalo, red. ust.

13 N 15. NAVADNA (2); Henrik (Hinko), kr.; Evgen, šk.; Ezdra, prer. Prilika o usmiljenem Samarijanu (Lk 10, 25—37)

- 14 P Kamil, duh. (4); Frančišek Solan, red.
 15 T Bonaventura, šk., c. uč. (3); Vladimir Kijevski, knez
 16 S Karmelska Mati božja (4); Evstahij, škof
 17 Č Aleš (Branko), spok.; Vesna, muč.
 18 P Friderik (Miroslav), škof, muč.; Arnold, škof
 19 S Arsen, diakon, pušč.; Aurea (Zlata), dev.

20 N 16. NAVADNA (2); Marjeta Antiohijska, dev. muč.; Elija, pr Marta in Marija (Lk 10, 38—42)

- 21 P Lovrenc, duh. c. uč.; Daniel, prerok; Avrenij (Zoran), škof
 22 **T Magdalena (Majda) (3); DAN VSTAJE**
 23 S Brigita Šved., red. ust. (4); Apolinarij, šk. muč.
 24 Č Kristina, dev. muč.; Boris, muč.
 25 P JAKOB (RADO) st. ap. (2); Krištof (Kristo), muč. Dobrovnik
 26 S Joahim in Ana, starši DM (3); Valens, škof

27 N 17. NAVADNA (2); Gorazd, Kliment, Naum in tov. (3) Jezus uči prav moliti (Lk 11, 1—13)

- 28 P Viktor (Zmago) I., papež; Samson (Samo), škof
 29 T Marta iz Betanije (3); Olaf, kralj
 30 S Peter Krizolog, škof, c. uč. (4); Angelina, kneg.
 31 Č Ignacij Lojolski, red. ust. (3); Fabij, muč.

- 1 P Alfonz Ligvorij, šk., c. uč. (3); Makab. bratje, muč.
- 2 S Evzebij, šk. (4); Štefan (Venčeslav), papež; Porciunkula

3 N 18. NAVADNA (2); Lidija, maked. žena; Avguštin Kažotič, šk.č
Jezus svari pred lakomnostjo (Lk 12, 13—21)

- 4 P Janez M. Vianney, duh. (3); Perpetua, žena
- 5 T Posvetitev bazilike M. Snežne (4); Ožbolt, kr.
- 6 S Jezusova spremenitev na gori (2); Pastor, muč.
- 7 Č Sikst II., p. muč. (4); Kajetan, duh. (4); Donat (Darko), šk. m.
- 8 P Dominik (Nedeljko), red. ust. (3); Cirijak, muč.
- 9 S Peter Faber, red.; Verijan (Jaroš), muč.

10 N 19. NAVADNA (2); Lovrenc, diak., muč.; Asterija (Zvezdana), m.
Opomin k čuječnosti (Lk 12, 32—48)

- 11 P Klara (Jasna), dev. (3); Tiburcij in Suzna, muč. ☉
- 12 T Inocenc XI., papež; Evplij, muč.
- 13 S Poncijan- papež in Hipolit, duh. muč. (4)
- 14 Č Maksimilijan Kolbe, muč. (4); Demetrij (Mitja), muč.
- 15 P **MAR. VNEB. (V. MAŠA); Tarcizij, m.; Apače, Grad, Turnišče**
- 16 S ŠTEFAN OGR., kralj (4); Rok, spok.; **Dokležovje, Cezanjevc**

17 N 20. NAVADNA (2); Hijacint Poljski, red.; Liberat (Svobodan), op.
Za Jezusa se je treba odločiti (Lk 12, 49—53)

- 18 P HELENA (JELKA, ALENKA), ces.; Florij (Cvetko), muč. Pertoča ☽
- 19 T Janez Eudes, red. ust. (4); Ludvik, škof
- 20 S Bernard, opat, c. uč. (3); Samuel (Samo), prerok
- 21 Č Pij X., papež (3); Baldwin, kralj; Sidonij, škof
- 22 P Devica Marija, Kraljica (3); Sigfrid (Zmago), škof
- 23 S Roza iz Lime, dev. (4); Filip Ben., red.; Klavdij, muč.

24 N 21. NAVADNA (2); Jernej, ap. (2); Emilija, red.
Ozka so vrata v nebesa (Lk 13, 22—30)

- 25 P Ludvik IX., franc. kralj; Jožef Kalasanc, duh. (4)
- 26 T Ivana E. Bichier, red. ust.; Rufin, škof ☽
- 27 S Monika, mati sv. Avgušтина (3); Cezarij, škof
- 28 Č Avguštin, škof, c. uč. (3); Hermes, muč.
- 29 P Mučeništvo Janeza Krst. (3); Sabina, muč.
- 30 S Feliks (Srečko), muč.; Gavdencija (Veselka), muč.

31 N 22. NAVADNA (2); Rajmund Nonat, red.
Jezus uči ponižnosti (Lk 14, 7—14)

- 1 P Egidij (Tilen), opat; Verena, dev.
- 2 T Maksima, muč.; Antonin, muč.; Kastor, škof
- 3 S Gregor Vel., papež (3); Evfemija, Tekla, Doroteja, muč.
- 4 Č Rozalija, dev.; Ida, spok.; Mojzes, prerok
- 5 P Lovrenc Justiniani, škof; Viktorin, škof, muč.
- 6 S Petronij, škof; Makarij (Blaženko), muč.

**7 N 23. NAVADNA (2), ANGELSKA; Marko Križevčan, muč.;
Hoja za Kristusom (Lk 14, 25—33)**

8 P Marijino rojstvo (mala maša); Hadrijan, muč.

Tišina

- 9 T Peter Klaver, red.; Dorotej in Gorgonij, muč.
- 10 S Nikolaj Tolentinski, spok.; Otokar, red.
- 11 Č Emilijan (Milan), škof; Ertruda (Erna), dev.
- 12 P Gvido, spok.; Tacijan (Tihomil), muč.
- 13 S Janez Zlatousti, šk. c. uč. (3); Mavrilij, škof

**14 N POVIŠANJE SV. KRIŽA (2); Notburga, dev. - Črensovci, Križevci
Sin človekov bo povzdignjen (Jan 3, 13—17)**

- 15 P Žalostna Mati božja (Dolores) (3); Melita, muč.
- 16 T Kornelij, papež in Ciprijan, šk., muč. (3); Ljudmila, kneg.
- 17 S Rane sv. Frančiška; Robert Bellarmino, šk. c. uč. (4)
- 18 Č Jožef Kupert, duh.; Irena (Miroslava) in Zofija, muč.
- 19 P Januarij, šk. muč. (4); Emilija (Milica), red.
- 20 S KVATRE; Suzana (Lilija), muč.; Kandida (Svetlana), muč.

**21 N 25. NAVADNA (2); Matej (Božidar), ap. in ev. (2); Jona, prer.
Ne moremo služiti Bogu in mamonu (Lk 16, 1—13)**

- 22 P Tomaž Vill., škof; Kandid (Žarko), muč.
- 23 T Paternij (Domogoj), škof muč.; Lin, papež
- 24 S Marija rešit. jetnikov; Pacifik (Gojmir), red.
- 25 Č Avrelija (Zora, Zarika), dev.; Sergij, škof
- 26 P KOZMA IN DAMIJAN, muč. (4); Nil, opat
- 27 S Vincenc Pavelski, duh. (3); Hiltruda, dev.

Kuzma

**28 N 26. NAVADNA (2); Venčeslav, muč. (4); Heliodor (Sončika), muč.
Bogatin in ubogi Lazar (Lk 16, 19—31)**

- 29 P MIHAEL (Boživoj), Gabriel in Rafael, nadangeli (2)
- 30 T Hieronim (Jerko), duh. c. uč. (3); Zofija, spok.

Veržej

- 1 S Terezija Deteta Jezusa, dev. (3); Remigij, škof
- 2 Č Angeli varuhi (3); Teofil (Bogoljub), spok.
- 3 P Evald, muč.; Kandid (Žarko), muč.
- 4 S Frančišek Asiški, red. ust. (3); Petronij, škof

5 N 27. NAVADNA (2); ROŽNOVENSKA; Marcelin, škof; Placid
Jezus spodbuja k veri (Lk 17, 5—10)

- 6 P Bruno, red. ust. (4); Renato, škof
- 7 T Rožnovenska Mati božja (3); Marko I., papež
- 8 S Demetrij, muč.; Pelagija, spok.
- 9 Č Dioniz, šk. muč.; Janez Leonardi, duh. (4); Abraham, očak
- 10 P Frančišek Borgia, red.; Hugolin, muč.
- 11 S Emilijan (Milkko), šk.; Aleksander (Saša), škof

12 N 28. NAVADNA (2); Maksimilijan Celjski, šk. (3); Edvin, kr.
Jezus očisti deset gobavcev (Lk 17, 11—19)

- 13 P Edvard, kralj; Koloman, muč.
- 14 T Kalist I. p. muč. (4); Gvdencij (Veselko), šk. muč.
- 15 S Terezija Vel. c. uč. (3); Avrelija (Zlatka), dev.
- 16 Č Marjeta M. Alakok, dev. (4); Hedvika, red.; Gal, opat
- 17 P Ignacij Antioh., šk. muč. (3); Viktor (Zmago), škof
- 18 S Luka, ev. (2); Julian, pušč.

19 N 29. NAVADNA (2); MISIJONSKA; Pavel od Križa, red. ust. (4)
Prilika o sodniku in vdovi (Lk 18, 1—8)

- 20 P Irena (Miroslava), muč.; Vendelin, opat
- 21 T Uršula, dev. muč.; Hilarion, opat
- 22 S Marija Saloma, žena; Bertila, red.
- 23 Č Janez Kapistran, duh. (4); Severin iz Kölna, škof
- 24 P Anton M. Claret, škof (4); Martin, opat
- 25 S Krizant in Darija, muč.; Krišpin, muč.

26 N 30. NAVADNA (2); ŽEGNANJSKA; Lucijan, muč.
Prilika o farizeju in cestnarju (Lk 18, 9—14)

- 27 P Vincenc in Sabina, muč.; Frumencij, škof
- 28 T Simon in Juda Tadej, ap. (2); Cirila, muč.
- 29 S Narcis, škof; Ermelinda, dev.
- 30 Č Alfonz Rodriguez, red.; Marcel, muč.
- 31 P Volbenk (Bolfenk), škof; Kvintin, muč.

1 S VSI SVETI (1); Cezarij, diakon, muč.; DAN MRTVIH

2 N SPOMIN VSEH VERNIH RAJNIH (1); Marcijan, pušč.

Jezus je vstajenje in življenje (Jan 11, 21—27)¹

3 P Viktorin Ptujski, šk. muč. (4); Just, tržaški muč.

4 T Karel (Drago) Boromej, šk. (3); Vital in Agrikola, muč.

5 S Emerik (Mirko), knez; Zaharija in Elizabeta, starši Jan. Krst.

6 Č Lenart (Narte), opat; Sever, šk. muč.

7 P Ernest, opat; Engelbert, šk. muč.; Vilibrord, škof

8 S Bogomir (Mirko), škof; Deodat (Bogdan), papež

9 N ZAHVALNA; POSVETITEV LATERANSKE BAZILIKE (2)

Jezus pri cestinarju Zaheju (Lk 19, 1—10)¹

10 P Leon Vel., pap. c. uč. (3); Andrej Avelinski, duh.

11 T MARTIN (DAVORIN), škof (3); Menas, pušč. **Kobilje, Martjanci**

12 S Jozafat Kunčević, šk. muč. (3); Kunibert, škof

13 Č Stanislav Kostka, red. (4); Homobonus, trgovec

14 P Nikolaj Tavčič, muč.; Lovrenc, škof

15 S Albert Vel., šk. c. uč. (4); Leopold, knez

16 N 33. NAVADNA (2); Jedrt (Jerica), red. (4); Marjeta (Biserka)

Napoved razdejanja Jeruzalema (Lk 21, 5—19)

17 P Elizabeta Ogrska, red. (3); Evfemija in Tekla, muč.

18 T Posvetitev bazilik sv. Petra in Pavla (4); Abdija, prer.

19 S Narsej, škof; Barlam, muč.

20 Č Edmund, kralj, muč.; Feliks (Srečko) Valois, red.

21 P Marijino darovanje (3); Gelazij I., papež

22 S Cecilija, dev. muč. (3); Maver, škof, muč.

23 N JEZUS KRISTUS, KRALJ VESOLJSTVA (1); Klemen

Kristus vlada s križa (Lk 23, 35—43)

24 P Krizogon Oglejski, muč.; Flora (Cvetka), dev. muč.

25 T KATARINA, dev. muč.; Erazem, muč.

Lendava

26 S Leonard Portomavr., red.; Valerijan Oglejski, šk.

27 Č Virgil, ap. Karantanije; Jožef Pignatelli, red.

28 P Gregor III., pap.; Jakob de Marchia, duh.; Katarina Labouré

29 S Saturnin, muč.; **DAN REPUBLIKE**

30 N 1. ADVENTNA (1); Andrej, ap. (2), zavetnik mariborske škofije

Potrebna je čuječnost (Mt 24, 37—44)

¹ Na prvi dve nedelji v novembru je letos na izbiro več evangelijev

- 1 **P** Natalija (Božena), spok.; Eligij, škof
2 **T** Bibijana (Vivijana, Živka), muč.; Blanka, spok.
3 **S** Frančišek Ksaver, duh. (3); Kasijan, muč.
4 **Č** Barbara, dev. muč.; Janez Damaščan, duh. c. uč. (4)
5 **P** Saba (Sava), opat; Gerald, škof
6 **S** NIKOLAJ (MIKLAVŽ), škof (4); Apolinar, muč. Dolenci, Sobota
-

- 7 **N** 2. ADVENTNA (1); Ambrož, šk. c. uč. (3); Agaton, muč.
Janez Krstnik pripravlja Jezusu pot (Mt 3, 1—12)

- 8 **P** BREZMADEŽNO SPOČETJE MARIJE (MIRIJAM) (1)Ⓢ

- 9 **T** Valerija, muč.; Abel očak
10 **S** Melkijad, papež, muč.; Judita, žena
11 **Č** Damaz I., papež (4); Daniel (Daniela), pušč.
12 **P** Ivana Fr. Šantal, red. (4); Amalija (Ljubica), muč.
13 **S** Lucija, dev. muč. (3); Otilija, dev.; Jošt, spok.
-

- 14 **N** 3. ADVENTNA (1); Janez od Križa, duh. c. uč. (3); Spiridion
Janez Krstnik pošlje učence k Jezusu (Mt 11, 2—11)

- 15 **P** Kristina, dev.; Marija di Rossa, red. ust.
16 **T** Albina, dev. muč.; Adelhajda, cesarica
17 **S** Lazar iz Betanije; Olimpija, red. ust.
18 **Č** Teotim in Bazilijan, muč.; Gacijan, škof
19 **P** Urban V., papež; Favsta, spok.; Tea, muč.
20 **S** KVATRE; Evgenij in Makarij, muč.; Dominik (Nedeljko), opat
-

- 21 **N** 4. ADVENTNA (1); Peter Kanizij, duh. c. uč. (4); Severin, škofⓈ
Jožef vzame Marijo k sebi (Mt 1, 18—24)

- 22 **P** Demetriј (Mitja), muč.; Frančiška, red.
23 **T** Janez Kancij, duh. c. uč. (4); Viktorija, dev. muč.
24 **S** Sveti večer; Adam in Eva; Hermina (Irma), dev.
25 **Č** BOŽIČ, GOSPODOVO ROJSTVO (1); Anastazija, muč.
26 **P** ŠTEFAN, prvi muč. (2); Zosim, papež
27 **S** Janez evangelist, ap. (2); Fabijola, spok.
-

- 28 **N** SV. DRUŽINA (2); IZSELJENSKA; Nedolžni otroci, muč. (2) Ⓢ
Beg v Egipt (Mt 2, 13—15. 19—23)

- 29 **P** Tomaž (Tomislav), šk. muč. (4); David kralj spok.
30 **T** Rajner, škof; Liberij, škof; Evgen, škof
31 **S** Silvester I., papež (4); Melanija, opatinja

23. 11. 1901

Četrti dan je bilo precej hladno, vendar še vedno ni bilo snega. Na večer je padlo nekaj sneha, ki pa se je kmalu topilo. Na drugi dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega. Na tretji dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega. Na četrty dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega.

Na peti dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega. Na šestem dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega. Na sedmem dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega. Na osmem dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega.

Na devtem dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega. Na desetem dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega. Na enajstem dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega. Na dvanajstem dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega.

Na trinajstem dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega. Na četrtnem dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega. Na petnajstem dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega.

Na šestnajstem dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega. Na sedemnajstem dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega. Na osemnajstem dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega. Na devetnajstem dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega.

Na dvajsetem dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega. Na tridesetem dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega. Na štiridesetem dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega. Na petdesetem dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega.

Na šestdesetem dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega. Na sedemdesetem dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega. Na osemdesetem dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega. Na devetdesetem dan je bilo hladno, vendar še vedno ni bilo snega.

1. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 2. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 3. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 4. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 5. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 6. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.

7. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 8. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 9. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 10. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 11. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 12. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.

13. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 14. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 15. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 16. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 17. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 18. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.

19. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 20. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 21. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 22. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 23. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 24. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.

25. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 26. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 27. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 28. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 29. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.
 30. *Trilobites* (Hollander) 1911, p. 100, fig. 100.

Za uvod

Stopinje. Različne so stopinje, kakor je različno življenje, ki stopinje o njem govorijo. So stopinje neštetihi vrst živali in so stopinje človeka, ki je vsak zase uganka, skrivnost. Sicer ni lahko razbrati iz stopinj razlik in posebnosti, ki so značilne za posameznega človeka. Vendar bi opazovalec, ki bi mu bilo dano videti več kakor navadnim zemljanom, najbrž to zmoget. Vsaka stopinja, ki jo človek naredi, je skrivnostna podoba njegove biti, skrivnosten zapis njegove življenjske usode. Stopinje so kakor skrivna pisava.

Stopinje so premišljene, pa tudi nepremišljene, so hladno preračunane ali čustveno obarvane. Z njimi je povezan napor, pogum, iz njih govorita negotovost in tveganje. Pomislimo samo na stopinje poslovnega človeka, vojaka ali politika in na stopinje zaljubljenca, pesnika ali vernika. Spomnimo se stopinj po ravni in široki cesti in stopinj v planinah, nad globokimi prepadi.

Stopinje so čudna stvar. Včasih nam je žal zanje, drugič smo zopet srečni in zadovoljni, da smo se le odločili, v duši nam je tedaj prijetno. Kljub še takšnemu razočaranju pa ne mirujemo, smo pač nemirni popotniki. Poskusimo znova, hočemo naprej, neznanim obzorjem naproti.

Popotniki, nemirni iskalci. Stopinje so naša posebnost, pa naj so že takšne ali drugačne.

In »Stopinje«, to kulturnozgodovinsko, versko in domoljubno branje pomurskega pastoralnega področja? Kakšne so njegove stopinje?

Deveto leto že izhajajo in se ozirajo v preteklost, sedanjost in prihodnost. V začetku so bile skromne, plahe, sedaj pa so vedno odločnejše in bogatejše. So premišljene in čustveno zagnane hkrati. Iz njih govorijo ljudje, ki so na izreden način povezani s tem koščkom slovenske zemlje, ki to zemljo ljubijo, se zanjo zanimajo in so pripravljeni zanjo tudi kaj žrtvovati. Zato radi pripovedujejo o njeni s solzami in junaško krvjo prepojeni zgodovini, o močnih koreninah v njej, ki iz njih sami izhajajo, o njenih lepotah in življenjskih utripih, sploh o vsem, kar je iz nje pognalo in obeta neuničljivo rast tudi za prihodnost. Kakor bi nenehno objemali svojo ožjo domovino in ji zagotavljali ljubezen in zvestobo, takšno je njihovo pisanje o njej, čeprav kdaj še nedorečeno, vendar iskreno, polno priznanja vsemu, kar je dobro.

Razumljivo je, da versko življenje najde vedno središčni prostor v tem pisanju. Brez njega si je težko misliti zapise o pomurski zemlji, njenih ljudeh in njihovi kulturi. Vera je konec koncev spadala k srčiki vsega, kar se je na tej zemlji pomembnega dogajalo v preteklosti in jo ohranilo slovensko, čeprav s tem ne zanikamo pomena drugih dejavnikov, posebno v obdobju zadnje vojne in pred njo. Vera še tudi danes predstavlja temu ljudstvu vrednoto in trdno življenjsko oporo.

Nedvomno pa se Cerkev v Pomurju, prav tako kakor drugod, srečuje s pojavi, ki so znanilci krize. Ta kriza lahko prinese prečiščenje in prenavo, če bodo odgovorni razumeli znamenje časa in iskali odgovor nanje, če bodo tvegali nova pota. Ljudje prinašajo nova spoznanja iz tujine, porajajo pa se ista tudi v domači sredini. Ura, ki pomeni ugodno priložnost, je že bila, »žito gre v klasje«, novi rod si zastavlja vprašanja in pričakuje odgovor, čeprav še tako zunaj običajnih okvirov. Priložnosti ne smemo zamuditi. Potrebno je stopiti

skupno z mladimi na novo pot in na njej iskati smisel življenja in odrešenja v Kristusu. Poti h Kristusu je nešteto, ne smemo se ustrašiti izbire. Nemara se bodo prav s temi vprašanji morale Stopinje več ukvarjati in jim posvečati več pozornosti.

Sem spada tudi zanimanje za stvarnost, ki v njej živimo, ki danes oblikuje miselnost našega človeka. Naša vernost, kolikor gre za vero vsakdana, je nujno odsev te stvarnosti in mora takšna biti, sicer bi ne bila povezana z življenjem in bi tega ne oblikovala. Zato je to vprašanje, ki se ga bodo Stopinje morale dotikati, če bodo hotele omogočiti, da, olajšati mlademu vernemu človeku korake v resnično življenje, korake, ki bodo trdni, pogumni in po volji Bogu, ki bodo odgovor na božji klic danes in poslušni Duhu, ki bodo usmerjali v svetlo prihodnost bratstva, enakosti in svobode.

Ne smemo biti le ohranjevalci starega in zamaknjeni v zgodovino, temveč moramo biti prav tako zidarji novega in zazrti v prihodnost. Kristusovo označilo nas tako uči.

Naposled imajo Stopinje posebno poslanstvo na področju ekumenizma. Prav v Pomurju ne sme biti ekumensko delo prazna beseda. Vernost pomurskega človeka mora dobiti izrazite ekumenske razsežnosti, tako da se bodo evangeličani in katoličani resnično počutili kot bratje in sestre v Kristusu in bodo drug drugemu v spodbudo pri hoji za Kristusom.

Sodelavci Stopinj, pred vami je velika in odgovorna naloga.

V. N.

Naše najstarejše pesmi

Velik znanstvenik je zapisal: »Človeka, ki ni divjak, bo vedno zanimalo, kako so živeli njegovi predniki.« Zato se zanimamo za preteklost svojega naroda, h kateri sodi tudi njegova duhovnost, njegova vernost — in ta se je vselej izražala tudi z lepo besedo v lepi, vezani obliki, v pesmi. Zato objavljamo v zadnjih letnikih naših Stopinj zglede naših najstarejših pesmi, kolikor so nam dosegljive v starih rokopisih in knjigah. Za božično in velikonočno (vüzensko) objavljamo danes postno pesem o Kristusovem trpljenju, ki so jo z mnogimi drugimi peli v velikem tednu, posebno na veliki petek. Pesem z začetkom: Plači se, neba i zemlja... (Jokaj,...) je tudi ohranjena v starejši martjanski pesmarici iz 17. stoletja (hrani jo mariborska univerzitetna knjižnica), gotovo pa je mnogo starejša. Pozneje jo je sprejel — z drugimi starimi iz rokopisnih pesmaric — v svoj Nouvi Gráduvál (Sopron, 1789) Mihael Bakoš, križevski (prej šurdanski) farar. On jo je kajpada vsebinsko in jezikovno nekoliko spremenil, tako da je jezik približal tedanjemu živemu jeziku v naši krajini.

1. Plači se Néba i zemla,
ka boš zdaj s travom zeléna,
zdaj se plačejo i zvezide,
ar trpi njihova svetlost,
skúzi se i ti cveitiče. | 2. Naj bo tužno naše serce,
plače vusta, plači jezik,
žalostite se angelje,
ar vre trpi vaša svetlost,
skuži se. |
|---|--|

3. Oh žalosni, oh bolni,
oh britki den ino plačni
te smrti nje glasa vreime,
ovo terpi za grešnike,
nedužni kerv vun preleva.
4. Krotki Agnec i nedužni,
oh ti prezmožni oroslanj,
kako si se dal vmoriti,
neiga, ki bi na te gledal,
nei, ki bi te zagovarjal.
5. Oh, beili čisti liliom,
koga dá evangeliom,
tek se li ti v kervi pereš,
oh, blagoslovljena pelda,
tak si li obšálnost sveita.
6. Na križi on preminol je,
smerti nje dačo platil je,
ki je nikaj nei bil dužen,
ovo za nas je bil predan,
tou mu je vse naš greih včinił.
7. Oh nedužen sveti aldov,
ki je za nas postal aldov,
bode nad nami milošča,
ide od nas onda znovič,
odnod opet k nam doiti ščé.
8. Sunce záto ne zahája,
ki da bi nikdár ne zaišlo,
neg da donese počinek,
oh Jezuš, ti si vumrel,
dušam si počinek spravil.
9. Zidi gori, svetlosti den,
serce tvo lepoto čaka,
stani gori hitro z groba,
Jezuš, naših dušic
večnoga žitka veselje.

OPOMBE: Plači se = jokaj; vre = že; prezmožni = premogočni; oroslanj = lev; liliom = lilija; pelda = vzor; obšálnost = žalitev; dačo = davek; platil = plačal; predan = izročen; aldov = žrtev; onda = potem; odnod = od tam; doiti = priti; donese = prinese; vumrel = umrl; žitka = življenja.

V. N.

Prekmurska duhovščina in borba za osvoboditev

Že v lanskem letniku Stopinj smo na kratko in stvarno opisali boj za osvoboditev Prekmurja v letih 1918—1919 in tudi poudarili, da brez ohranitve slovenske besede — z njo pa slovenskega čustvovanja in mišljenja — v naših domovih, v cerkvi in slovenskem tisku naša krajina med Muro in Rabo nikoli ne bi bila osvobojena, ker bi bila že davno potujčena. Ob tem smo le mimogrede navedli besede vélike priče iz tistih dni, dr. Matije Slaviča, o slovenskem prepričanju nekaterih naših duhovnikov, s katerimi je v tistih težkih dneh sodeloval. To dejstvo je bilo že večkrat poudarjeno tudi poprej drugod, vendar ga nekateri skušajo zmanjšati ali celo tajiti — še več, brez poznavanja zgodovine si drznejo podtikati našim katoliškim duhovnikom protiljudsko delovanje in narodno odpadništvo v času pred osvoboditvijo.

Naši nestrokovni »zgodovinarji« zadnji čas mnogo pisarijo o madžarski »sovjetski« republiki spomladi 1919 in naši dnevniki so bili letos polni tega napačnega izraza, ki ga Madžari nikoli niso uporabljali. In tu se pričinja preproščina, neznanje naših pisarjev in govornikov, katere sklepi so nato — krivični in nápačni. Ne da bi znali brati madžarske zgodovinske vire, si drz-

nejo prepisovati iz tretje (!) roke nápačne podatke ter sklepe. Ruska beseda »sovjet« pomeni slovenski »svét«, madžarski tanács, kar so uporabljali tudi v prekmurski publicistiki. Nemški: Rat, zato imenujejo madžarsko rdečo republiko »Räterepublik«, Madžari pa seve: Tanácsköztársaság = Republika svetov in nič drugače.

Nas zanima v novejši zgodovini Madžarske in tako tudi Prekmurja odnos države in njenih zastopnikov do manjšin, do Slovencev. Kakšen je ta odnos bil, precej natanko vemo in da ravno Republika svétov ni imela smisla ne za manjšine, ne za delitev veleposestev med kmete, je znano dejstvo iz madžarskih knjig. Tudi naši so to že prepisali (npr. J. Titl, Murska republika 1919, Sobota 1970, 75—77), a premalo analizirali in iz tega sklepali. — Ob povičevanju neke namišljene revolucionarnosti, ki naj bi bila slovenstvu koristna in »napredna«, brez premisleka in poznavanja dejstev podtikajo prekmurskim duhovnikom nič manj kot »poteze narodnega renegata« (Tako po M. Kranjcu F. Zadravec v Delu 19. IV. 1979, str. 14) — »politično čudaštvo, na njegovem dnu pa narodno odpadništvo... tragikomična resničnost provincializma — te duhovne bede...«. Vse to predvsem z imenom očita J. Kleklu st. in Ivanu Baši. Prebiranje pričevanj sto let nazaj ne bi škodilo marsikomu, da bi dobil stvarnejše sodbe o naši preteklosti.

Slovenstvo v Prekmurju

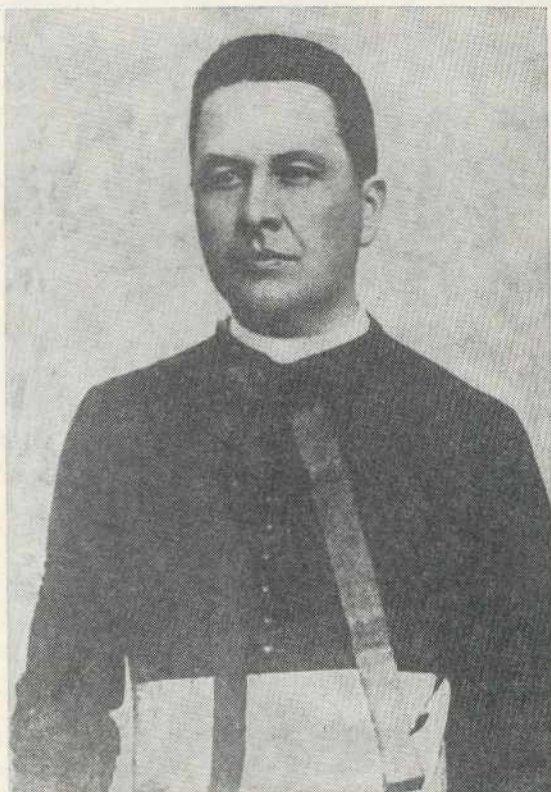
Božidar Raič, ki je večkrat potoval po Prekmurju, poznal ljudi in tedanje duhovnike, bral naše stare knjige, je mnogo pisal že od 1863 dalje o nas. Njegova sodba je bila: »Povse zmerno in čedno smemo brez bojazni za zmoto izreči stavek: prvlje se stere in pokoplje nadutost in krivičnost madžarska, nego se potuji pečica ogrskih Slovenov« (Narodni koledar in Letopis Matice slovenske za 1868, str. 70). Raič je sodil o uradnem madžarskem nacionalizmu in šovinizmu, ki so ga pa nasproti manjšinam do zadnjega časa zastopali kar vsi.

In kdo je jamčil Raiču in drugim, da se bodo »ogrski Slovenci« ohranili? Druga pomembna priča, Matija Slavič, ki je pravtako v najtežjih prevratnih letih mnogo hodil po Prekmurju (in že prej), je v svoji knjigi Prekmurje (Ljubljana, 1921, 36—7) Zapisal: »Slovenska beseda je ostala le še v cerkvi. Po slovenskih pridigah se je poznalo, kako daleč segajo Slovenci... Višek narodne izobrazbe je bil pri tistih, ki so imeli knjige Družbe sv. Mohorja... — Le duhovščina si je še ohranila z malimi izjemami ljubezen do zatiranega in preziranega prekmurskega ljudstva in njegovega slovenskega jezika.« — Ne pozabimo, da je 1918—19 bilo v Prekmurju le sedem župnikov slovenskega rodu (drugi so bili Madžari, Hrvati, Slovaki — podobno kaplani).

Slavič nadaljuje o delu Ivanocyja in obširno o Kleklu st., posebno o njegovem »najznamenitejšem delu v tem oziru... za versko-nravno in narodno vzgojo svojega ljudstva« — o tedniku Novine. »List se s slovensko politiko ni mogel pečati: tudi bi bilo brez vsakega uspeha. Pač pa je bilo že to veliko, da so Prekmurci imeli sploh nekaj slovenskega štiva. Videli so, da se tudi v njihovem domačem jeziku dá lepo pisati in prijetno brati, da je njihov jezik enako vreden z drugimi jeziki. — Tako se je Prekmurcem vzbujala ljubezen do slovenske grude. Spoznali so, kako jim krivico delajo madžarski

zabavljivci, ki so izmislili pregovor: »Tót nem ember« (Sloven, Slovak ni človek). Že to je veliko, da je sploh kdo povedal v »Novinah« Prekmurcem, da so Slovenci, ko jim je vsa šola in vse uradništvo trebilo na ušesa, da so Madžari, in se je vsak malo bolje oblečen človek sramoval slovenski govoriti. Kaka bralna ali izobraževalna društva ali kaka slovenska organizacija ali ljudski shodi in tabori so bili za Prekmurce popolnoma nemogoči. Edini narodni apostol jim je bil tednik »Novine«.

Franc Ivanocy

K temu je treba dodati še, da sta že pred Novinami (od dec. 1913, od začetka v slovenskem črkopisu, ne v madžarskem, kot pomotoma pravi Slavič) isto poslanstvo opravlja Kalendar srca Jezušovoga in Marijin list (oba od 1904), pa tudi razni molitveniki in druge knjige že v 19. stol. — Navedeni Zdravčev članek trdi o J. Kleklu st.: »Kot urednik prekmurskih katoliških glasil bi lahko igral središčno vlogo, lahko bi bil osrednja zgodovinska, zato pa tudi romaneskna (tj. v romanu, op. pis.) osebnost ...« Klekl res ni »igral vloge« (zastarel germanizem), ampak je imel z drugimi sodelavci vred prav s temi glasili velik pomen, ki ga priznavajo poleg Slaviča še drugi in Miško Kranjec sam je nekoč zapisal: »... nasledki tega podjetja (namreč katol. tiska, op. p.) so bili za prebujanje slovenske narodne zavesti ugodni, ugodni za

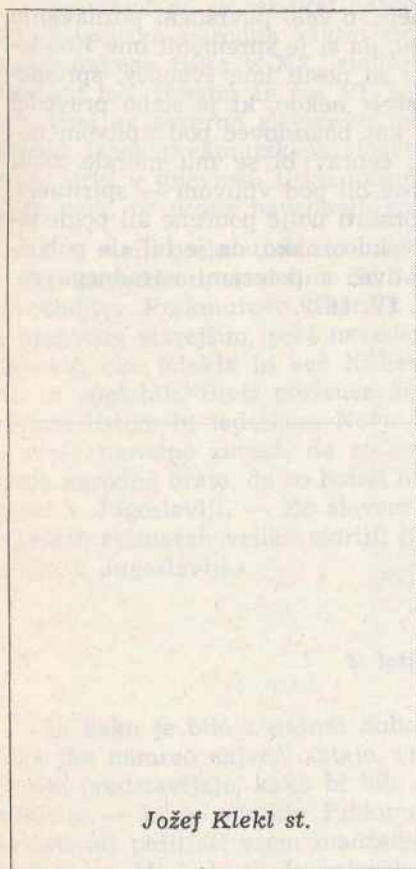
splošno prebujanje človeške zavesti, za njegov napredek. S te strani jim gre vse priznanje» (Rdeči gardist III, 664—65). In še: »Obal je odkril, da so evangeličanski fararje odločno za Madžarsko v nasprotju s papinskimi (= katoliškimi) plebanuši in kaplani« (Rdeči gardist II, 169). In še: »Črensovski Klekl ... je v najtežjih časih z neko neumljivo ljubeznijo gojil v svojih Novinah prekmurščino in jo naglo zbliževal s slovenščino (dodajmo: knjižno, op. pis.), ravno tako dolenski Klekl« (n. d. III, 665). In v romanu pisarna (1950, 257):

Prvi letnik Kalendarja

»Kleklova vloga do vojne 1914 je prav nesporno pozitivno dejanje v narodnem prebujanju in dviganju, v približevanju Slovencev tostran Mure. Uvedel je gajico.« — Pozneje je Kranjec to omejil, vendar z delnim priznanjem: »Zakaj niti Kalendar niti Novine, še manj seve Marijin list v tem smislu niso odigrali nekake pomembnejše vloge, — namreč v smislu zbiranja narodnih sil in formiranja slovenske celovitosti ... pa je ta prekmurščina storila vsaj to dobro, da je v navalu najhujše madžarizacije dala v roke ljudem v domačem jeziku pisan tisk« in to je »do razpada (! prej do 1914, op. pis.) avstro-ogrske monarhije pomembno kulturno dejanje za prebujanje nacionalne za-

vesti ali vsaj za njeno ohranjevanje. Kaj več naj bi pričakovali od te prekmurske duhovščine, ki je bila vzgojena v skrajno konservativni miselnosti katoliške cerkve na Madžarskem« (Ob naprednem tisku, Sobota 1962, 12—14).

Jožef Klekl st.

V nasprotju s temi priznanji pa je Kranjčevo vprašanje: »Kdaj in kje se začne Kleklovo izdajstvo? Tisti trenutek, ko mu je postalo jasno, da je dr. Ivanocy ustanovil prekmurski slovenski tisk zato, da bi... prekmursko slovensko ljudstvo odvrčal od poseganja po slovenski knjigi z one strani Mure, in s tem namerno odvrčal ljudi od Slovencev« (Rdeči gardist I, 312). Pa še táka nepremišljena, kričeča trditev: da se je Ivanocyju dozdevala mohorska knjiga »nevarna v moralnem in narodnem pogledu« (n. d. 72)! Človek bi se smejal, ko bi ne bilo žalostno, da je naš ugledni pisatelj zapisal kaj takega. Prvič — mohorskim knjigam so liberalci vselej očitali moraliziranje in pobožnost — in podobno jih označujejo nekateri še dandanes — kje bi naj v njih bila moralna (nravna) nevarnost? Drugič: že Škafar in Zelko sta pozneje v navedenih spisih dovolj dokazala s statistiko, da je bilo v Ivanocyjevi župni-

ji Tišini največ mohorjanov v soboški dekaniji prav v letih začetka prekmurskega tiska, da je on sam bil že kot bogoslovec član Družbe sv. Mohorja, da jo je zagovarjal v tisku nasproti Madžarom itn. Škoda besed — pa kljub temu govorijo zgodovinarji Kranjčevega dela o »dokumentarnosti« le-tega, o njegovi »objektivni vednosti o prekmurskih dogodkih« — ko pa prav trditve o Ivanocyju in Kleklu st. pričajo o nasprotnem, o zelo površnem poznavanju njunega življenja in dela. Saj trdi o Ivanocyju, da si je spremenil ime Koude-la kot kanonik, ko so mu ga pa že strici, ki so nosili ime Ivanocy, spremenili v 2. razredu gimnazije! O Kleklu je »našel« nekdo, ki je slabo prevedel njegov madžarski zagovor iz 1941, da je bil kot bogoslovec pod vplivom nekega — spiritista in Kranjec je to prevzel, čeprav bi se mu moralo zdeti čudno, če ne nemogoče za bogoslovca, ki je pač bil pod vplivom — spirituala, tj. duhovnega vodje v semenišču. Treba je vprašati bolje poučene ali pogledati v slovar tujk. Lahko je potem prilepiti človeku oznako, da je bil »le pobož-njaški čudak in politično zvitorepi konservativec s potezami narodnega re-negata« (= odpadnik), kot beremo v Delu 19. IV. 1979.

Prva številka Marijinega lista

Vse te neresnice in nesmisle je popravil že Ivan Zelko v spisu: *Narodnost prekmurske duhovščine in Miško Kranjec*, Nova pot XIX, Ljubljana 1967, 366—74. Zato mimo teh stvarnih popravkov ne sme nihče, ako hoče biti objektiven.

Nadrobno pa je raziskal narodnostno borbo naših duhovnikov Ivan Škarfar (*Slovenska narodna zavest* dr. Franca Ivanocyja in narodnostni pomen prekmurskega tiska v XX. stoletju. Dialogi VI, Maribor 1970; Pred sedemdesetimi leti. Prostor in čas VI, Ljubljana 1974). Povzel je ta dognanja Lojze Ude (*Boj za severno slovensko mejo, 1918—1919, Maribor 1977*), pa tudi V. Novak, *Izbor prekmurskega slovstva, 1976*. Zato je nedopustno in neznanstveno, širiti v dnevnem tisku nasprotno trditve brez dokazov, ker večina ljudi ki to bere, ne pozna navedenih spisov in zlahka verjame krivične obdolžitve.

Ker tudi prekmurški izobraženci premalo poznajo malo starejše spise o naši preteklosti, navedimo še iz poznejše *Slavičeve* razprave *Narodnost in osvoboditev Prekmurcev* (zbornik *Slovenska krajina, 1935, 57—58*) dopolnilo k njegovim starejšim, prej navedenim, dognanjem: »Ivanocijevi učenci, Baša, Sakovič, oba Klekla in več Kūharjev so Ivanocijevo delo nadaljevali, razširili in poglobili. Bivši poslanec Jožef Klekl st. je s svojim Koledarjem, Marijinim listom in tednikom *Novinami* največ storil, da so Prekmurci ohranili svojo narodno zavest, da so smatrali štajerske Slovence onkraj Mure za svoje narodne brate, da so hoteli ob prevratu državno skupnost z drugimi Slovenci v Jugoslaviji. — Za slovensko zavednost pa so ti slovenski Prekmurci v težkih razmerah veliko storili; brez njihovega dela bi bilo Prekmurje težko prišlo k Jugoslaviji.«

V letih 1918 — 1919

In kako je bilo z našimi duhovniki v prevratnih letih 1918—1919? Glede tega jim namreč največ očitajo, vsaj Kleklu in Baši. Mogoče si nekateri preprosto predstavljajo, kako bi bili morali tedaj stopiti na stran madžarske revolucije — ki je odrekla Prekmurju vsako narodnostno pravico in na cesti kričati ali pošiljati vsem madžarskim vladam, ki so se menjavale kar hitro, brzjavke: Mi hočemo Jugoslavijo!! Saj so jih že tako dolžili izdajstva, panslavizma itn. in so se morali zagovarjati, skrivati, pobegniti zdoma (npr. ravno Klekl st.). Poslušajmo zopet pričo iz tistih dni, ki ni pisal izmišljenega romana, marveč je sam tvegval v prevratnih časih potovanje po Prekmurju — Matijo Slaviča: »Ko sem kot odbornik Narodnega sveta v Mariboru (ali so tudi tega ustanovili odpadniki, kot očitajo neki Baši?! op. pis.) dobil referat za Prekmurje, sem seve še bolj preučeval prekmurske zadeve. V ta namen sem prepotoval v začetku septembra 1918 Prekmurje od Mure do sedanje državne meje na severu ter obiskal skoro vse narodno čuteče duhovnike. Takrat je bilo, da je Jožef Klekl ml., župnik v Vélikih Doléncih (bratranec Klekla st., ki je v njegovem zastopstvu urejal tedaj *Novine!* op. pis.), v večji družbi zatrjeval: »Ob Rabi bomo zabijali kole za jugoslovanske meje!« Najbolj pa smo Jugoslavijo z združenimi Slovenci ustanavljali v Beltincih pri župniku Štefanu Kūharju in v Bogojini pri župniku Ivanu Baši... (čujte, čujte tega Slaviča — ali je tudi ta bil »politični čudak« in na površini ali

»na...dnu narodni odpadnik?!« op. pis.) Pa tudi preprosti prekmurski domačini, zlasti tisti, ki so se vrnili s front, so mi govorili o tem, da se bodo zdaj s Slovenci onkraj Mure združili v novo državo. Z vsemi temi znanci in še z drugimi, posebno še z J. Kleklom st....sem potem ostal v korespondenčni zvezi. — Po prevratu (konec okt. 1918) so pisale Kleklove »Novine« vedno bolj odločno za narodno rešitev Prekmurja.»

Ivan Baša

Nadalje opisuje Slavič shod v Soboti 20. okt. 1918, kjer so udeleženci vzklkali Jugoslaviji »Na jugoslovansko slavnost v Ljutomeru 3. novembra 1918, kjer se je z veliko slovesnostjo pozdravljala ustanovitev Jugoslavije, je prišlo tudi veliko Prekmurcev, ki so potem ostali goreči borci za to, da se Prekmurje združi s Slovenijo in Jugoslavijo. — Iz Prekmurja sta prišla k Narodni vladi v Ljubljani tudi prekmurska mlada narodnjaka Ivan Jerič ... in Miško Kühar..., ki sta po dogovoru s prekmurskimi narodnimi krogi (kdo je neki to bil?! op. pis.) hotela dobiti zagotovilo, da se bo Prekmurje priključilo k Sloveniji v Jugoslaviji.

In kako je bilo v tistih vročih zimskih mesecih v Prekmurju? Spet poslušajmo naprej dr. Slaviča: »Medtem so morali prekmurski narodnjaki delati previdno politiko, da ne pridejo navzkriž z madžarsko oblastjo. Saj je itak prišel Jožef Klekl st. pred madžarski nagli sod, ker so ga obdolžili, da je on kriv, da so šli Prekmurci na jugoslovansko slavnost v Ljutomer 3. novembra 1918, po katerem shodu so v Prekmurju tudi dali izraza svojemu jugoslovanskemu prepričanju« (n. m. str. 59—60).

*Dr. Matija Slavič
veliki borec za priključitev
Prekmurja k Jugoslaviji
(Glej Stopinje 1979 str. 36)*

In »odpadništvo«, ki naj bi ga po trditvi naših »zgodovinarjev« zagrešil Ivan Baša z ustanovitvijo »vaškega sveta« in celo »si sestavil svojo vaško vojsko« (Delo v nav. članku) — so zdaj zagrešili mnogi slovenski duhovniki v Prekmurju — po vzgledu ostale Slovenije..., ker Slavič piše: »Prekmurski katoliški duhovniki so po prevratu snovali Narodne svete. Tak je bil tudi v Sakalovcih ob Rabi, čigar predsednik je prišel nekoč tudi v Maribor (to je spet bil župnik dr. Mirko Lenaršič — nevede »odpadnik«... op. V. N.) k Narodnemu svetu po informacije, kakor so drugikrat to storili tudi Slovenci iz Sv. Gotharda. Vse to je znamenje, da so se tudi rabski Slovenci z drugimi prekmurskimi Slovenci čutili eno...« (str. 60).

In Novine so pozivale k ustanavljanju nujnih »slovenskih narodnih svetov« (Uvodnik v 1. številu 1919) — zaradi izdaje in odpadništva od slovenstva?! — Že 29. dec. 1918 so pisale v uvodniku »Samoodločba narodov«: Što bi tajio, da mi, kak rod, smo tudi Jugoslovanski. I nam je dana Wilsonova pravica, da svojo autonomijo moremo dobiti — Nastavite vu vsakoj fari slovenske narodne svete (tanács), zdignite svoj glas... Bogojinski narodni svet se je že geno« in pod predsedstvom Ivana Baše izjavil: »želemo na podlagi Wilsonovih mislih za naš slovenski narod (da, tako piše!! op. pis.) pravdeno zagotovlenost cerkvene, šolske, kulturne i ravniteljske (upravne, administrativne, op.

pis.) samoprávde (= avtonomije)«. Ob koncu poziva urednik Novin Klekl ml. vse vasi v Prekmurju, naj se brzojavno pridružijo »odločbi« Bogojančarjev 1. decembra.

Izmišljeno izdajstvo

Kranjec in Zadravec očitata Baši izjavo o »jezeroletnem bratništvu« z Madžari. Kot da nismo ničesar slišali o neki majniški deklaraciji, prebrani 1917 v dunajskem parlamentu, kjer so tudi govorili o avstrijskem državnem okvirju — pa jim zato slovenska zgodovina ne očita odpadništva ne »na dnu« in ne na površini. Nekatere izjave in dejanja so pač bila v določenih razmerah — junaštvo, kar so mogli storiti, če niso hoteli svojega ljudstva pustiti brez — ne zamerite, vodstva ali zastopstva ali kar hočete.

Naši duhovniki kot edini izobraženci s slovensko zavestjo so se oprijeli edinega stvarno mogočega v tedanjih razmerah: zahteve (!) po avtonomiji ali samoupravi Slovenske krajine. Ko bi le kdaj imeli pred 1919 Prekmurci »slovenski kanton pod madžarsko krono«! Poglejte si natanko zgodovino pariške mirovne konference, vse nasprotovanje, da bi Slovenci dobili v Jugoslavijo ne le Prekmurje, marveč celo Slovenske gorice! In v tistih razmerah naj bi bili naši zahtevali od — Madžarov Jugoslavijo?!

Slavič je zapisal: »Slovenski prekmurski katoliški duhovniki pa so se trdno oprijeli avtonomije in so širili to misel na enak način v enaki obliki, kakor so to delali pred prevratom Slovenci v Avstriji z majniško deklaracijo« (Prekmurje, str. 44). Ko so ta načrt, sprejet 14. januarja 1919 v Črensovcih, objavili v Novinah, je — po Slaviču, Prekmurje, str. 46 — »madžarska in madžaronska stranka hudo napadala avtonomiste, zlasti Jožefa Klekla starejšega. Posebno sobotski madžarski list se je močno zaganjal proti njemu, češ, da je »domovine izdajnik« in »Slovan«.

In list tega »izdajnika« in »renegata« kakor ga nazivajo v letu 1979 zopet po šestdesetih letih! — Novine — je pisal 8. XII. 1918: »Samoodločba. Za slovenščino v cerkvi, v šolah: »fundament, kakti pisanje, čtenje, kaj takšnega, ka na pamet more gori praviti, kakti zemljepis, zgodovina, naj bo slovensko, napisi, uradni jezik povsod slovensko. Imena naših vesnic se naj pod revizijo vzamejo. S takšov silov so pomadjarili naše stare vesnice, liki hi tørska sila bila. — Reči Windiš, tót, vend paraszt naj minejo iz vüst naše gospole... — ljudevlada je vöskričana, vsi ladamo, vsi mamó guč vu državna dela. Ne ga več narodnosti (nemzetiség = manjšina), vsi smo vednáki narodi z pravicami. Mi sebe za Slovence imenüjemo.«

»Vogrščino po vsoj sili ne püstimo razširjavati. Mi smo Slovenci, narod, šteri ravno telko pravic ima, kak šteri šteč drügi narod. Či nam to ne spoznajo, te vogrska ljudovlada (republika) je nika ne boljša od kraljevske vlade. Sobočko kulturno društvo naj se spremeni, »pod tom plaščom (širjenje kulture, op. pis.) je vogrščino razširjavaló. Njenoga trüda se zahvalimo i či de svoje delo i na dale nadaljevalo, za nasilstvo vzememo, štero se nikak ne dostaja vu naše čase.« Tako je upal pisati tedaj Klekl ml. o zloglasnem »Vendvidéki kultüregyesület«, ki je že ob koncu 19. stol. napadalo Ivanocija in njegove sodelavce kot veleizdajnike, panslave itn. Svoje delo je to društvo nadaljevalo s svojim glasilom Muraszombat és vidéke tudi med zasedbo naše

krajine 1941—45. Tudi v naslednjih številkah je dolénski Klekl ostro polemiziral s »sobočkimi magjarskimi novinami, sobočkimi gospodi« glede avtonomije prekmurskih Slovencev.

V 1. šte. 1919 je zopet pisal o »samoravnanju« (avtonomiji): »Či nam to ne dajo, opravičeno je žela onih, ki vu združenju vseh Slovencev vidijo rešenje našega naroda.« V 2. šte. govori v pozivu k ustanavljanju narodnih svetov tudi o delitvi veleposestniške zemlje! In ko je v 6. šte. objavil načrt za avtonomijo Slovenske krajine, beremo tam tudi, naj se »naš kraj združi v eden kanton z bratskim slovenskim narodom«, če pride Prekmurje v Jugoslavijo!! — kaj je to drugega kot slovenska republika?!

Novine so objavile tudi resolucijo radgonskega shoda 26. XII. 1918: »Prvi tabor prekmurskih Slovencev pozdravlja novo skupno vlado neodvisne države S. H. S. i jo prosi, da vzame kmalu pod svoje okrilje slovensko Prekmurje.«

Ko so Novine 23. II. 1919 napovedale: Po mantranji pride sloboščina« — je nastala madžarska Republika svetov (Tanácsköztársaság), katere zastopniki so prevzeli tudi Novine, jih pisali z madžarskim črkopisom v zmedenem jeziku in v šte. 13 z dne 30. marca 1919 v Oglászu jasno povedale stališče te republike do slovenskega gibanja in naših narodnostnih pravic: »... ár so našo domovino raztepsi, raztrgati, nas pa pod oblast... jugoslávski roparov šteli spraviti.« Podpisan je »ravnitelni tanáč slovenske krajine«. In še majhna pripomba: v prve občinske svete so izvolili tudi kakega duhovnika, tako v Bogojini Bašo... dokler niso razglasili tudi duhovnikov za družbeno nekoristne ljudi in jim vzeli volilno pravico.

Klekl v madžarski luči

Po osvoboditvi Prekmurja 12. avg. 1919 — nekdo si je še pred kratkim dovolil v slovenski knjigi zapisati z nekakim obžalovanjem, da so tedaj Prekmurje zasedle »srbske čete«... — in že prej na mirovni konferenci ter v zvezi z njo se je na Madžarskem pričela ostra gonja proti pripadnosti Prekmurja Jugoslaviji, njegovemu slovenskemu značaju in proti katoliški duhovščini, zlasti J. Kleklu st.- ki so pomagali »odtrgati« svojo rodno deželo od take in drugačne Madžarske. Zdaj je Klekl in z njim še kdo postal drugič »izdajalec, odpadnik«, o čemer imamo obilno gradivo. Iredentistični ogenj je netil predvsem Aleksander Mikola iz G. Petrovec že v brošurah za mirovno konferenco in še potem, pa v svojem listu Domovina 1920—22. V anonimni brošuri brez datuma: Vend honfitársaink! (Prekmurski rojaki!) kot odgovor na Slavičovo brošuro v francoščini za mirovno konferenco osporava slovenski značaj naše krajine (gl. lanski članek o osvoboditvi!) in piše: »V tem izobraženstvu (prekmurskega rodu), ki korenini v ljudstvu, se ni našla v dolgi zgodovinski dobi niti ena oseba, ki bi bila stopila v službo narodnostnih aspiracij (namenov). Ko bi bile široke ljudske plasti prežete od želje po odtrganju, si ni moč misliti, da tedaj v dolgi vrsti let ne bi bilo ambicioznega moža, ki bi bil izrazil to ljudsko prizadevanje. (Kako so Madžari nastopili proti Ivanocyju in njegovim, ki so imeli še manj daljnosežne namene, vemo, op. pis.)

Jugoslovani se morda sklicujejo na to, da je zares bil tak mož in da je to bil Jožef Klekl. — Jožef Klekl, črensovski župnik (taka zmota, kot pri M. Kranjcu! op. pis.) je v najlepši moški dobi — ni znano, zakaj —

bil poslan v pokoj in se je lotil urejanja prekmurskega (»vend«) tednika »Novine«. List je pričel izhajati kot verski časopis (= folyóirat, revija, kar ni res, op. pis.) in je zato dobil dovoljenje sombotelskega škofa. Na narodnostno hujskanje nihče niti najmanj ni mislil, tako da mu je močno madžarski čuteči sombotelski škof prepustil tudi svojo tiskarno in tu so tudi tiskali list vse do najnovejših časov. — J. Klekl je najprej med vrstami, pozneje pa vse bolj očitno pričel v svojem listu poudarjati — ne prekmurske (»vend«) narodne zahteve, marveč — slovensko propagando. Kaj je J. Klekla nagnilo k temu, je moč le sumiti. Imamo podatke o tem, da se je Klekl hotel prikupiti pri nekem habsburškem nadvojvodi, o katerem se je govorilo, da je pristaš trializma. (Očitno je tu pomešana majniška deklaracija in Franc Ferdinand — posreden dokaz za Kleklov pristanek na majniško deklaracijo! op. pis.)

Kleklovemu prizadevanju so se Prekmurci (»vendek«) najprej smejali in ga niso jemali resno. Pozneje pa, ko so mnoge vojne stiske zagrenile ljudstvo, je pričelo število njegovih pristašev rasti, posebno zato, ker je za svoje pristaše znal dobiti vojaške ugodnosti — zdi se, da po svojih zvezah z nadvojvodovim dvorom. —

Toda v resnici je ustvaril njegovo stranko le madžarski komunizem. Ljudje so se mu pridružili, ne zato, ker bi bili slovensko čuteči, marveč zato, ker so sovražili brezverski komunizem. Toda tudi tako je število njegovih pristašev, ki je sledilo njegovi zastavi, tvorilo majhen del vsega prekmurskega ljudstva in tudi ti se nočejo odtrgati od Madžarske, odkar je propadel komunizem« (str. 12—13).

Podobno je pisal Mikola v vseh drugih svojih brošurah (npr. A vendség multja és jelene, Die ungarländischen Wenden) in v svoji Domovini. In kako so Klekla imeli zdaj že drugič za izdajalca, priča npr. z Mikolo povezani Amerikanszki Szlovincov Glász (podobno še nekateri ameriški prekmurski listi, ki nam pa niti doma niti v Budimpešti niso na voljo) v 1. številu 1923, kjer imenuje Klekla »odávec«, kar dopolnjuje v 4. številu 26. jan. i. l.: »Kleklovo »Novine«, ár so té od začétka mao z-slávskimi literami (tj. z gajico) i našega slovenskoga jezika vöspreobráčanjem, osramotenjem pisane i rávno tak od začétka mao so se bojüvale za slávске ideále ino bojüjejo ešče dnes tüdi, gda so že svoj prekléti cio doségnole: našo slovensko krajino so pod Jugoszlávio spravile.«

V nemški brošuri, izdani 1941 v Budimpešti, piše Mikola o Kleklu: »... Slovenci so že dolgo pred vojsko vrgli oči na Prekmurce (»Wenden«). Pogosto so poskušali, navezati stike s Prekmurci (»Wenden«), vendar so bili dolgo časa vselej zavrtnjeni. Končno se jim je posrečilo 10 let pred svetovno vojsko najti svojega moža v osebi nekega Jožefa Klekla.

Ta mož, ki je bil vzgojen v köseški sirotišnici z madžarskimi sredstvi (pravilno: s slovenskimi sredstvi, saj je Adelfy, soustanovitelj sirotišnice, zapustil le-tej vsa svoja posestva v »Slovenski okroglini« — op. V. N.), je stopil v službo Slovencev na Kranjskem ter sklenil, nastopiti proti enodušnemu prepričanju in očitnim koristim Prekmurcev in **propagirati odcepitev od Ogrske in združitev s Slovenci na Kranjskem**. Svoje načrte je skušal uresničiti, ne da bi bil vzbujal káko pozornost. Prosil in dobil je dovoljenje za izdajanje zgolj verskega lista v prekmurskem (»wendischer«) jeziku. List je bil komaj opažan in niso spoznali, da ni bil pisan v domačem »vendsko-sloven-

skem«, marveč v »kranjsko-slovenskem« jeziku. Klekl je naznanjal v začetku med vrstami, pozneje pa že čisto odprto politično in kulturno zedinjenje s kranjskimi Slovenci. — List tudi dejansko ni imel (o katerem listu govori, ni navedeno! op. V. N.) nikakih bravcev, zakaj med Prekmurci ni bilo najti nikakih ljudi, ki bi razumeli slovenski pisane stvari. — Ta splošno zavrženi in prezirani list je postal med svetovno vojsko in po prevratu **mogočen politični dejavnik**. — Slovensko-kranjski propagatorji — isti ljudje, ki so pozneje postali oznanjevalci zveze s Srbi — so našli pot tudi v AOK in preskrbeli Kleklu potrebne vesti (namreč o njihovih vojaki na bojiščih, o katerih so Novine pisale). — Kranjski propagatorji so imeli po svetovni vojni v tem listu dokument za to, da je prekmursko ljudstvo že pred svetovno vojsko želelo zedinjenje s Slovenci in da je zato v tako velikem številu naročalo Kleklov list. Srbi so si osvojili zahteve slovenskih propagatorjev in jih predložili Najvišjemu svetu v Parizu.» (str. 7—8).

V pismu neznancu v Sopron — na voljo imamo le kopijo — z dne 16. jan. 1936 piše A. Mikola med drugim tudi: »tudi katoličani so prevzeli jezik Štefana Küzmiča)... Toda iz tega ni sledilo nič slabega vse do let pred svetovno vojno, ko je tudi iz sombotelskega škofijskega dvorca prišel pihati veter čisto drugačne smeri proti majhnemu prekmurstvu, kot sto let prej. Iz sombotelske škofijske pisarne je namreč prišel prihajati časnik v prekmurščini ob korigiranju škofovega tajnika (dr. Fr. Rogača, op. pis.) in delno v njegovem uredništvu, ki je zavrzel že skoro dvestoletni prekmurski knjižni jezik in je hotel ustvariti docela nov prekmurski knjižni jezik po vzgledu kranjskega slovenskega jezika, z njegovim črkopisom in v njegovem duhu. Ta list je tudi s svojo vsebino odkrito in med vrstami gojil politične aspiracije (namene) kranjskih Slovencev in sicer v najbolj nevarnem času: v letih svetovne vojske. Mi smo zaman opozarjali na njegov nevarni značaj (!) zastopnika politične oblasti, vélikega župana železne županije, zdi se, da so stale za njim višje moči. **Ta list je bila edina podlaga, iz katere je izvirala pridružitev prekmurstva Jugoslaviji.** Verska pristranost in verjetno tudi drugi nameni, ki so oživili ta list, prihajajoč iz somb. škof. tiskarne, so prinesli tragedijo na prekmursko ljudstvo.» (Dokument v dekanijskem arhivu v Soboti.)

V svoji madžarski brošuri A vendség multja és jelene Mikola ni pisal proti Kleklu, le v opombi o Novinah pravi: »List izhaja v prekmurskem (vend) jeziku, toda v kranjskem slovenskem črkopisu. Jezik, ki ga uporablja ta list, hoče biti nova prekmurščina, ki je tudi obilno pomešana s kranjsko-slovenskimi besedami in izrazi, ki jih je naredil urednik« (str. 5). Potem ko dolži Francoze, predvsem Tardieuja, da so s prevaro prisodili Prekmurje Jugoslaviji, piše v poglavju »Borba prekmurskega ljudstva za svoj jezik«: »Neusmiljena in tragična usoda, ki je doletela Prekmurje, je pravzaprav delo nekaterih slovanskih sanjačev, ki so hodili v Prekmurju, občudovali lepoto prekmurščine in z lahkoto spoznali, da je ta jezik soroden slovenskemu jeziku. Svoje odkritje pa so potem tako pokazali slovenski kranjski javnosti, da je prekmurščina isto s slovenskim jezikom« (25). V tej brošuri je hotel biti Mikola bolj »znanstven«, z mnogimi navedki itn. in ne trdi, da je pisal Klekl v neumljivi »kranjski slovenščini«.

Drugače pa je pisal v svojem mesečniku Domovina (od nov. 1920 do konca 1922, kjer Klekla imenuje tudi Judeža, v uvodniku 2. štev. piše, kako so »Kranjci« pošiljali svoje agitatorje in hujskače v Prekmurje, svoje knjige in

koledarje širili (mohorske!) in hoteli uničiti »naš stari jezik« — »zato so iskali takega človeka, ki njim včini to dobroto i pokvari té jezik tak, ka se leže na kranjsko formo obrné... je té človek Klekl Jožef... je mesto vogrskoga pravopisanja kranjsko pravopisanje notriprineso, nego je naš jezik sploj preobrnó i zmešo. Naše stare reči je v kranjskoj formi pisao i jezero pa jezero krainski reči je postavó na njuvo mesto. Tak je eden jezik stvoró, šteri je že sploj krainsko formó kázo... njemi je li eden cil bio pred očmi, naš jezik na teliku približiti k krainskome jeziki, na keliko je mogoče. Ka je té človek z našim jezikom včino, toga pára nega na sveti. — Krainski politikuške so Francuzom, Anglušom, Taljanom i celome sveti potrdjávali, ka je njuv jezik i naš jezik eden jezik. Za toga volo so s celov njuvov močjov na tom delali, naj se naš pravi stari slovenski jezik tak preobrné, ka de krainskomi jeziki glihnost kazao. Dugo let so iskali z sakšov prilikov takega človeka, ki de njim v tom ružnom deli na pomoč. Na slednje so naišli Klekl Jožefa i pogeždili so ga, vodili so ga i on je šou za njimi, kak so ga pelali«. Isto je ponovil v madžirskem članku v 3. šte. s takimi oznakami Klekla: »Samo bolna ambicija, slepo sovraštvo ali skriti cilji morejo oživiti tako za-blodo... ki jo bo prah časa pokril.«

Dobesedno enako kot v anonimni brošuri »Vend honfitársaink!« sta Melich in Mikola ponovila v francoski brošuri *La question wende* (Paris — Budapest, 1920, 15—17) o Kleklovem delovanju v Novinah.

Kako so pisali med zasedbo po Madžarih 1941—1945 o slovenstvu in njegovih zastopnikih, posebno o Kleklu, niti ni treba osveževati — nadaljevali so tam, kjer so nehali 1919 in Mikola še nekaj let pozneje. Da si je Klekl le po naključju rešil življenje ob nemški zasedbi Prekmurja, je opisal Zelko. Prišel pa je v madžarski zapor, od koder ga je rešila le avtoriteta Cerkve na Madžarskem z internacijo v celldömölški bolnišnici. Obsodba Klekla v romanu (ne v zgodovinski razpravi) po tridesetih letih je čudna vzporednost z madžarsko obsodbo z drugega zreljšča sicer — toda obe obsodbi izvirata iz nepoznavanja dejstev in nestvarnosti, zato izzivata enako sodbo o sebi.

Mnogo bolj stvaren je bil madžarski zgodovinar prav teh let: László Kövágó, *A magyarországi délszlavok 1918—1919-ben* (Budapest, 1964) — Južni Slovani na Madžarskem 1918—1919. Strokovnjak, ki prej pojma ni imel o našem stanju in naših razmerah, je na podlagi literature in virov (časniki, Kleklova spomenica, o kateri poudarja, da je bila pisana v zaporu, njegovih člankov itn.) je skušal dokaj stvarno (z neogibnimi napakami za tujca) prikazati prevratno dobo v naši krajini, zato priznava madžarsko potujčevanje, gonjo zoper mohorske knjige, priznava prekmurski publicistiki pozitivni vpliv, »ker je v nasprotju z madžarskimi potujčevalnimi prizadevanji z gojitvijo materinščine pomenila Slovincem na Madžarskem najvažnejše, tako-rekoč edino oporo in čeprav na pokrajinski ravni, budila je v njih zavest narodnostne skupnosti« (46). In še: »Istočasno z ločitvijo (tj. prekmurskih Slovincov od ostalih, op. pis.), posebno pa od konca stoletja se je vse odločneje in nestrpneje uveljavljala težnja, usmerjena v čim hitrejšje pomadžarjenje Slovincov na Madžarskem« (podčrtano v izvirniku!). Poroča o širjenju jugoslovanske ideje v Prekmurju od majske deklaracije dalje, v naslovu poglavja imenuje »Poskus rešitve slovenskega vprašanja s sredstvi zatiranja in sile« (128) — v oktobru 1918, opravičuje avtonomistični načrt iz januarja 1919 kot »upravičen in pravičen izraz prizadevanj prekmurskih Slovincov, prebujajo-

čih se k narodni zavesti« (148). Obsoja tudi diskriminacijsko ravnanje revolucijske madžarske vlade glede omejevanja samoodločbe prekmurskih Slovencev v primeri z avtonomijo podkarpatskih Ukrajincev in ugotavlja, da Slovencev na Madžarskem ni mogla zadovoljiti v vladnem načrtu predvidena samouprava, zlasti ne tedaj, ko je bila že ustanovljena »pred njihovimi očmi« nova jugoslovanska država, v kateri so živeli Slovenci, od Madžarske pa jih je odbijalo vse, kar je že prej navedel kot zatiranje (154).

O dobi Republike svetov pravi, da so predstavljali oblast »socialnodemokratski voditelji, ki so bili v februarju še proti vsaki samoupravi Slovencev« in da v svojem razglasu (ki smo ga prej navedli, op. pis.) ta »direktorij« niti z besedo ne omenja Slovencev in njih koristi in »noben član prekmurskega direktorija se ni priznaval k slovenski narodnosti.« Hudo napako pa je zagrešil Kövágó, ko trdi, da so »rdeče Novine« 4. maja uvedle gajico, kar »je v kulturni zgodovini Slovencev na Madžarskem bil pomemben korak, ker je praktično ukinil njihovo ločenost od slovenske narodne literature. Uvedba gajice je bil tudi korak naprej v razvoju narodne zavesti Slovencev na Madžarskem« (233) — saj so vendar prekmurske knjige poznale gajico od 1871, Agustičev list Prijatelj v Pešti od 1878, ves katoliški tisk z Novinami vred pa od 1913! —

Slovenska sodba

Zadnji pregled dogodkov v letih 1918—1919 je že navedena Udetova knjiga, ki je skušal stvarno dognati razmere v Prekmurju: »Od Slovencev v Avstro-ogrski so mogli biti ob njenem razpadu ogrski, to je prekmurski Slovenci na politično združitev z drugimi Slovenci in jugoslovanskimi narodi... najmanj pripravljeni. Vzrok temu so bile velike razlike v političnem razvoju v avstrijskem in ogrskem delu habsburške monarhije« itn. (241). »Prekmurci so bili brez svoje politične ideje« — katere razvoja Madžari nikakor ne bi dopuščali, kot kaže njihov boj proti skromnemu slovenskemu tisku! — »brez zavesti, kaj šele organizacije. In vendar se prekmurski Slovenci niso uklonili madžarizaciji« (243). »Odločno pa je bila velika večina katoliških duhovnikov proti jezikovni madžarizaciji« (245—6). Zgodovina naše preteklosti nas uči, da je bila narodna zavest v evangeličanskih krajih, ker so bili njihovi duhovniki ali Madžari ali pomadžarjeni in so že v 19. stol. prenehali slovenski pisati za svoje vernike. Isto velja za njihove učitelje. — Ude imenuje Ivanocijev čas »obdobje... značilno tudi po premišljenem, načrtnem odporu proti jezikovni madžarizaciji« (250). Kot odgovor na prej v našem članku obravnavane očitke katoliškim duhovnikom s slovenske strani pa zvenijo Udetove besede: »Bilo bi prav, da nas odpor proti klerikalizmu ne zavaja k napačnim obtožbam« (255). In na očitek »odpadništva« zavoljo pristanka naših duhovnikov na ogrski državni okvir odgovarja tudi Ude: »Znano je, da so bili Slovenci v Avstriji... s posameznimi izjemami, do leta 1917 kar dobri avstrijski patrioti, zaradi tega pa še niso bili nemčurji« (257).

Končna sodba zgodovinarja L. Udet, ki je sam sodeloval v neposredni bližini Rudolfa Maistra v bojih za severno mejo, o naši katoliški duhovščini v ogrski državi pa je: »In če pogledamo na delo Ivanocyja in njegovih sodelavcev res v njihovem času z vsemi okoliščinami, moremo reči, da je za-

sluga teh ljudi v tem, da je prekmursko ljudstvo ohranilo svojo slovensko besedo in zavest in da je jugoslovanska delegacija na mirovni konferenci v Parizu mogla zahtevati priključitev Prekmurja k Jugoslaviji še kot živo vejo slovenskega narodnega drevesa» (258).

K tem besedam ni kaj dodati, saj so spoznanje iz delovanja ljudi, ne pa površna sodba po njih obleki in poklicu.

Ivan Škafar

Župnija Gospodovega vnebohoda v Bogojini

Prvič se Bogojina imenuje leta 1208 v listini madžarskega kralja Andreja II., ki je tega leta podelil Nikolaju, županu železne županije, obsežno zemljišče v severovzhodnem delu sedanjega Prekmurja, imenovano Lyndwa, s središčem v Gornji Lendavi. Meja tega zemljišča je šla tudi mimo Bogojine: šla je »do vasi Bogma (= Bogojina), kjer je na bregu potoka mejnik iz zemlje, nato do potoka Lyprich, kjer je mejnik iz zemlje, nato ob mejnikih iz zemlje do potoka Ledave. Lyprich je potok Lipnica pri Bogojini in se izliva v Raščiškem logu v Ledavo.

Ime kraja je slovenskega izvira.

V prvem ohranjenem popisu župnij zagrebške škofije iz leta 1334 se med župnijami v prekmurskem delu beksinskega arhidiakonata Bogojina ne omenja. V začetku XIV. stoletja je bila Bogojina v lasti Kemenovih sinov, ki so bili nemešnjaki v Križevcih. Leta 1339 so ti sinovi zastavili Bogojino dolnjelendavskemu zemljiškemu gospodu Nikolaju, ki jo je nato od njih kupil.

Župnija Sv. Trojice v Bogojini

Pravico do Bogojine si je lastil tudi literat Ivan, sin Nikolaja de Tylay. Na razpravi 6. januarja 1371 v samostanu sv. Hadrijana v Zalaváru se je ugotovilo, da so Ivanove zahteve glede Bogojine brezpravne in je Bogojina še naprej ostala v lasti sinov dolnjelendavskega Nikolaja, torej Bánffyjev. Listina pravi, da je v Bogojini cerkev posvečena Sv. Trojici.

Tudi sedanje vasi bogojanske župnije se omenjajo že v XIV. stoletju. Bukovnica (Bokonuk) in Filovci (Filouch) so bili leta 1366 v lasti dveh rodbin: Bukovnico je imela rodbina v Rezneku, Filovce pa rodovina v Salamonváru. Med leti 1381 in 1428 se omenjata celo dve Bukovnici, Gornja in Dolnja.

Vse vasi bogojanske župnije se prvič skupaj imenujejo leta 1379 in so bile posest lendavskih Bánffyjev do leta 1644, ko je s Krištofom ta rodovina izumrla. Strehovci se leta 1379 imenujejo Strelecnaca in še leta 1524 Ztrelczylakos. Ime tega naselja izvira iz besede »strelec«. Tu so prvotno stanovali strelci, ki so bili obmejni stražarji.

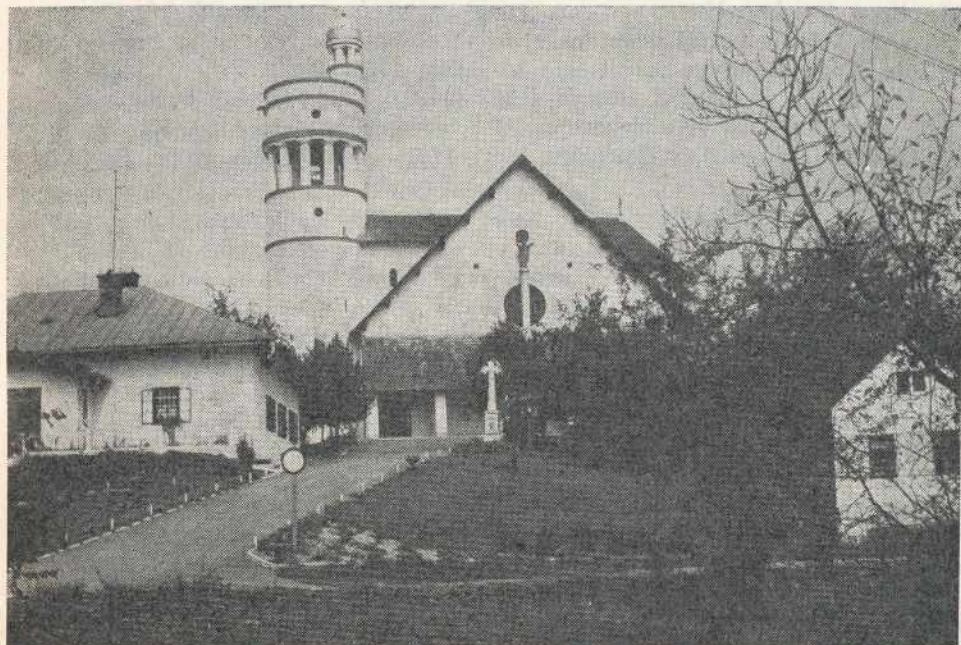
Fara in cerkev v Bogojini je torej nastala med letom 1334 in 1371, najbrž sredi XIV. stoletja.

V popisu župnij zagrebške škofije iz leta 1501 se med prekmurskimi župnijami beksinskega arhidiakonata imenuje tudi Bogojina s svojim župnikom: Plebanus in Bagonya. Leta 1512 je bil v Bogojini župnik Anton.

Bogojina v dobi protestantizma

Dolnjelendavski zemljiški gospod Štefan Bánffy (1522—1568) je postal v petdesetih letih XVI. stoletja evangeličan. Prav tako tudi njegov sin Nikolaj (1547—1593). Verjetno je, da je vsaj v zadnjih letih Nikolaja Bánffyja tudi v Bogojini bil evangeličanski pastor. Ko se je pa Nikolajev sin in naslednik Krištof okoli leta 1596 oklenil kalvinizma, je gotovo tudi v Bogojini nastopil kalvinski duhovnik. Sicer je Kristof Bánffy (1577—1644) leta 1608 postal katoličan, toda zaradi bližine Turkov v Veliki Kaniži, ki so imeli svoje obmejne »pravice« do Rabe in avstrijske meje pri Radgoni, ni mogel po župnijah na svojem obsežnem ozemlju vsepovsod nastaviti katoliškega duhovnika tako, kakor bi želel.

Na kalvinski sinodi, ki je bila od 24. do 28. junija 1626 v Szent Lőrinczu, je bil ordiniran za duhovnika v Bogojini Nikolaj Dankoczi (iz Dankovec). Bogojina je takrat spadala v dekanat v Némétújváru (Güssing). Naslednje leto se je Dankoczi udeležil sinode, ki je bila od 12. do 14. maja v Körmendu. Dne 16. maja 1634 je bila kalvinska sinoda v Csögleju. Za Bogojino je bil tu ordiniran János Oletitz. Naslednje leto je bil že na Gornjem Seniku in je prestopil v evangeličansko vero, ko je na evangeličanski sinodi v Sárváru 12. decembra 1635 podpisal Formulo concordiae. Leta 1646 je bil v Bogojini evangeličanski duhovnik Štefan Cserniavits (Csernyevich-Csernadics) in kot tak se omenja še leta 1651. Bogojina je še leta 1661 spadala k evangeličanski dekaniji v Soboti.

Cerkev v Bogojini

Zagrebska beksinska vizitacija dne 29. aprila 1669 govori že o katoliškem župniku Matiju Pavlu Tusiloviču v Bogojini. Župnija je malo prej postala zopet katoliška. Cerkev so evangeličani požgali. Leta 1669 je bila že nekoliko popravljena, deloma pa še poškodovana. Vizitator se pohvalno izraža o Tusiloviču. Bil je neomažeževanega življenja in je živel v revščini. Stanoval je v navadni kmečki hiši.

Dne 19. avgusta 1679 je bogojansko župnijo prevzel Ambrož Pykonič. Njemu je sledil 17. julija 1687 Matija Penič. Filozofijo je študiral v Zagrebu. Dne 6. maja 1688 je imel vizitacijo. Zapisnik pravi o njem, da je bil dober pridigar, marljiv in skrben za snago, živel pa je v revščini. Revščina je bila tudi v cerkvi. Prezbiterij je bil obokan in obrnjen proti vzhodu. Ladja je imela raven lesen strop. Cerkev je imela tri oltarje, na glavnem ni bilo tabernaklja. Najsvetejše se je hranilo za kanonsko tablo v korporalu in burzi. Na oltarju je bila slika Boga Očeta in Sina Odrešenika. V vasi Bogojina so bili prebivalci še večinoma nekatoličani. Katoličani so prebivali v ostalih vaseh fare, tudi tam so bili v manjšini. Vizitacijski zapisnik 18. februarja 1690 sporoča, da je bilo v župniji okrog sto katoličanov. V tem času je bil bogojanski župnik Matija Slavič (1688/9—1690). Njegov naslednik je bil Matija Frlanič in je imel vizitacijo 18. februarja 1690. Takrat je bil star okoli 35 let. V mašnika je bil posvečen okrog leta 1680. Filozofijo in bogoslovje je študiral na Dunaju. Na začetku leta 1691 je prišel za župnika Ivan Kelčič, ki je pastiroval tu sedem let. Decembra 1697 je prišel za župnika Ivan Zadravec, ki je bil v Bogojini še leta 1720. Za njegovega časa je bila leta 1715 cerkev popravljena in obnovljena.

Leta 1729 je postal bogojanski župnik János Lendvay in je župnijo vodil še leta 1756, instaliran je bil šele 30. julija 1750.

Sledil mu je Mihael Horvat (1763—1783). Rojen je bil v Nádasdu leta 1736. Bogoslovja se je učil zasebno. Posvečen je bil leta 1760. Kaplan je bil v Lendavi (1760—61), v Turnišču (nov. 1761—febr. 1762) in pri Sv. Juriju (1762—1763).

V sombotelski škofiji

Za župnika Horvata je leta 1777 bila tudi Bogojina priključena somboteljski škofiji. Naslednje leto je prvi sombotelski škof János Szily prišel v Bogojino na kanonično vizitacijo, ki je bila 9. in 10. maja 1778. Zapisnik pravi o cerkvi, da je bila sicer leta 1751 po prizadevanju župljanov obnovljena, toda takrat — leta 1778 — v zelo slabem stanju. V župniji so bili le katoličani. Imela je tri oltarje: glavni Sv. Trojice, stranska sta bila Marijin oltar in oltar Sv. Duha. Župnik Mihael Horvat je umrl 11. decembra 1783.

Pavel Gyurtsenits (Gyurtsinits) je bil v Bogojini župnik od leta 1784 do 1785. Rojen je bil leta 1755 v Tomordu. Bogoslovje je študiral v Györu in v Budi. Posvečen je bil leta 1779 in bil kaplan v Lendavi (1779—1783) ter Sepotneku (1783—1784). V Bogojini je bil župnik le eno leto in četrt. Nato je odšel za župnika v Köszegszerdahely, kjer je bil od maja 1785 pa do 21. oktobra 1788, ko se je župniji odpovedal. Bil je nastavljen za kaplana v Nagynárdo.

Naslednje leto je prosil za odpust iz škofije. Ker pa nikjer drugod ni bil sprejet, odpusta ni dobil. Nato je zapustil svoje kaplankso mesto. Umrl je okrog leta 1791.

V Bogojini mu je sledil Franc Grahovec. Rojen je bil v Veliki Kaniži okrog leta 1750. Bogoslovje je študiral v Zagrebu in tam je bil v mašnika posvečen leta 1775. Kaplan je bil v Preseki na Hrvaškem deset mesecev, petnajst mesecev v Sepetneku, v Turnišču dve leti in toliko časa v Rábakethelyu, pol leta v Tótszentmártonu ter tri leta in pol v Soboti. V Bogojini je bil župnik pet let, od leta 1785 do leta 1790, ko je odšel v pokoj. Živel je v Sepetneku in je tam umrl 11. marca 1793.

Njegov naslednik Mikloš Miholič (Miholits) je bil rojen na Tišini 28. novembra 1758. Oče mu je bil učitelj in organist. Bogoslovje je študiral v Györu in Bratislavi. Ordiniran je bil 9. maja 1784. Nato je bil v sombotelskem semenišču 7 mesecev, osem mesecev kaplan v Beltincih, eno leto v Turnišču ter dve leti in pol v Soboti. V Bogojini je bil župnik le štiri leta: od 1788 do smrti 31. marca 1794.

Za njim je prišel v Bogojino za župnika Ivan Virágh. Bil je rojen v Dolnji Lendavi 11. februarja 1761. Bogoslovje je študiral v Bratislavi pet let, v začetku kot član frančiškanskega reda. V mašnika je bil posvečen avgusta 1787. Nato je bil dve leti in devet mesecev kaplan v rojstni fari in toliko časa župnikov namestnik v Krčici (Kerca). V Bogojino je prišel za župnika leta 1794 in tu je ostal do svoje smrti dne 5. aprila 1811. V Bogojini je ustanovil mašno ustanovo za deset maš na leto.

Župnija Gospodovega vnebohoda v Bogojini

Najstarejši viri bogojanske župnije poročajo, da je bila bogojanska cerkev posvečena presveti Trojici. Za župnika Štefana Benkoviča pa je nastala glede tega sprememba. Bil je domačin, rojen v Bogojini 26. septembra 1783. V mašnika je bil posvečen 13. maja 1810. Najprej je bil kaplan v Turnišču od maja 1810 do marca 1811. Nato je takoj postal župnik v Bogojini. 8. maja 1811 je imel že kanonično vizitacijo. Prišel je sombotelski škof Leopold Martin Somogy de Perlak. Zanimivo je, kar zapisnik poroča o farnem patronu: Vizitacijski zapisnik škofa Szilyja sicer govori, da je cerkev posvečena presveti Trojici, toda domači župnik, vicearhidiakon (dekan) in dobrovniški župnik trdijo, da se od nekdaj sveti Gospodov vnebohod kot farni patrocinij.

Tudi sejem je ob tej priliki. Zato svetijo Vnebohod kot glavnega patrona. Sprememba župnijskega patrona se je torej zgodila okrog leta 1811 na papirju, v resnici pa že davno prej.

Benkovič je bil v Bogojini zelo dolgo župnik in sicer 43 let. 26. maja 1830 sta fara in župnik imela vizitacijo sombotelskega škofa Andreja Böleja. Vizitacijski zapisnik pravi o cerkvi, da je bila leta 1793 »prezidana« in leta 1810 »popravljen« ter da je posvečena Gospodovemu vnebohodu. Enako tudi glavni oltar. Stranski oltar je bil samo eden: oltar Marije Snežne, zgrajen na stroške župljanov leta 1818. V cerkvi je bil tudi oratorij in grobnica. Na koro so bile orgle. V cerkvi je bilo 14 klopi. V cerkvi je bilo prostora za 500 ljudi. Stolp je bil zidan, toda potreben popravila. Tla cerkve in zakristije so bila tlakana. Pokopališče je bilo ograjeno. V vasi Bogojina je bila v goricah

kapela sv. Urbana. Zgrajena je bila eno leto prej, leta 1829. Postaviti so jo dali vaščani, ki so se tudi zavezali, da bodo skrbeli za popravila.

Za časa župnika Benkoviča je nastala tudi važna sprememba obsega bogojanske župnije. Na sosednjem Kobilju se omenja cerkev sv. Martina že 16. avgusta 1271. Ta župnija je propadla za časa verskih bojev in turških pohodov. Verniki — Slovenci, ki so se l. 1747 spet naselili na Kobilju, so se priključili slovenski župniji v Bogojini in ne Dobrovniku. Tako je bilo tudi še za časa bogojanskega župnika Benkoviča precej let. Leta 1839 pa se je Kobilje cerkovno ločilo od Bogojine in se priključilo Dobrovniku, kamor je nato Kobilje spadalo točno sto let (1839—1939), ko se je na Kobilju zopet obnovila starodavna župnija.

Benkovič je umrl 17. maja 1854. Imel je zapovrstjo štiri kaplane. Prvi je bil Marko Kolenko (Térdessy). V Bogojini je bil dvakrat kaplan: 1846—47 in 1850. Rojen je bil v Črensovcih in je umrl kot župnik na Tišini leta 1888. Leta 1847 je bil v Bogojini kaplan Ivan Cvörnjek (Szerényi), rojen v Gornji Lendavi in je umrl kot župnik v Števanovcih leta 1869. Jurij Frideczky je bil bogojanski kaplan leta 1850. Rojen je bil v Válu (župnija Fejér), v mašnika posvečen v Zagrebu, leta 1850 sprejet v sombotelsko škofijo in je oktobra 1850 prišel v Bogojino za kaplana. A že 15. novembra tega leta je župnik Benkovič prosil škofijo, naj kaplana prestavi zaradi neznanja slovenskega jezika, čeprav je znal hrvaški. Decembra meseca je bil že prestavljen. Umrl je kot župnik v Nagynárdi in nadzornik hrvaških šol v dekaniji leta 1887. V letih 1852—1855 pa je bil bogojanski kaplan Jožef Šiftar, rojen na Petanjcih leta 1826 in je po Benkovičevi smrti nekaj časa od vodil župnijo.

Naslednji župnik v Bogojini je bil Štefan Reisar (Reiszar, Reiszter). Rojen je bil v Sombotelu 5. septembra 1807. V duhovnika je bil posvečen 27. avgusta 1832. Najprej je bil kaplan v Káldu, leta 1833 v Črensovcih, v Doléncih (1833—34) in župnik na Dolnjem Seniku od junija 1834 do januarja 1855. V Bogojino je prišel za župnika januarja 1855 in je tu pastiroval do svoje smrti 18. septembra 1886, torej 31 let. Od leta 1872 do 1886 je bil nadzornik slovenskih verskih šol v dekaniji.

Njegovi kaplani so bili: Štefan Salaj (Szalaj) iz Lendave. Takoj po mašniškem posvečenju je postal kaplan v Bogojini in je tukaj bil eno leto (1868—1869). Umrl je kot turniški župnik leta 1913. Sledil mu je po šestih letih Ivan Lujber, po rodu iz Cseprega. Tudi njegovo prvo kaplansko mesto je bilo v Bogojini, kjer je bil Reiserjev pomočnik dve leti (1875—1877). Umrl je kot upokojeni župnik v Csepregu leta 1893. Dve leti pozneje je prišel v Bogojino za kaplana Karel Baumgartner. Rojen je bil v Ostorosu. Kaplan je bil tu eno leto (1879—1880). Umrl je v Sombotelu leta 1921. Zadnji Reisarjev kaplan je bil Peter Kolar. Rojen je bil v Ratkovcih leta 1855. Bogojanski kaplan je bil eno leto (1885—1886). Po Reisarjevi smrti je bil nekaj časa župnijski upravitelj. Umrl je kot beltinski župnik leta 1907.

Za Reisarjem je postal bogojanski župnik Jožef Horvat. Rojen je bil v Fokovcih 12. novembra 1843. Mati je bila evangeličanske vere. V mašnika je bil posvečen 2. avgusta 1871. Kaplan je bil na Gornjem Seniku od oktobra 1870 do septembra 1871. Nato je prišel za kaplana v Bogojino, kjer je bil od oktobra 1871 do leta 1874, potem pa še kaplan v Dobrovniku (1874—1875), Beltincih (1875—1881) in Turnišču (1881—1886). Leta 1886 je prišel v Bogojino za župnika. Pastiroval je 21 let. Umrl je 17. decembra 1907.

Nato je eno leto (1907—1908) bil bogojanski župnijski upravitelj Jožef Šakovič (Sakovics). Rojen je bil v Nagykölkedu 3. avgusta 1878. V mašnika je bil posvečen 27. junija 1902. Umrli je kot župnik v Ujhegyu 27. februarja 1909.

Nato je nastopil najpomembnejši župnik bogojanske župnije v njeni zgodovini: Ivan Baša. Rojen je bil v Beltincih 11. aprila 1875. Mašniško posvečenje je prejel 16. julija 1898, bil kaplan pri Rabskem sv. Martinu leti 1898, pri Sv. Juriju (Rogaševci) 1898—1902, v Rohoncu 1902—1905 in župnik v Novi gori ni Gradiščanskem 1905—1908. Bogojanski župnik je postal 22. maja 1908 in tu je ostal do svoje smrti — 13. februarja 1931. Dušni pastir v Bogojini je bil 23. let.

Notranjščina bogojanske cerkve

Že kot bogoslovec je Baša imel tesne stike z narodno zavednimi izobraženci na desni strani Mure. Med njimi so bili: Franc Gomilšek, Anton Korošec, Franc Kovačič in Matija Slavič. Skupaj z obema Klekloma, Sakovičem, Rogačem in Štefanom Küharjem je spadal v ožji krog sodelavcev dr. Franca Ivanocyja in je pri vseh važnejših verskih in narodnih ustanovah že od začetka tega stoletja vneto sodeloval, tako pri Kalendarju kot Marijinem listu že od leta 1904. V letih 1908—1912 in leta 1918 je bil tudi urednik Marijinega lista. Tudi pri Novinah je sodeloval. Posebno mnogo je pisal v Marijin list.

Obenem je zelo širil Mohorske knjige. Njegov oče je bil navdušen mohorjan in je bil v najbolj težki dobi, v času najhujše madžarizacije, v letih

1891—1905 poverjenik Mohorskih knjig v beltinski župniji in tako nadaljeval narodno zavedno delo beltinskega župnika Marka Žižka. Od njega se je sin Ivan navzel ljubezni do Mohorskih knjig in vsega slovenskega že v domači hiši.

Oltar v bogojanski cerkvi

V pastirskem delovanju v župniji se je zelo trudil za poglobljeno dušno življenje vernikov. Že leta 1912 je bil v Bogojini misijon od 17. do 25. novembra. Vodili so ga lazaristi iz Celja, ki so obenem zavestno krepili tudi narodno zavest v svojih govorih. Evharistično in marijansko življenje v župniji je ukoreninjal in poglobljal s tretjim redom in Marijino družbo. Mnogokrat je imel zato tudi razne tridnevnice.

Nova, veličastna cerkev v Bogojini

V Bogojini je župnik Baša postavil mogočen spomenik, ki bo dolga stoletja oznanjal našim zanamcem prizadevnost in gorečnost tako njegovo kot požrtvovalnost vseh župljanov: po Plečnikovem načrtu zgrajena nova mogočna cerkev. Na zgraditvi nove in večje cerkve v Bogojini je Baša mislil že pred prvo svetovno vojno, pa je vojna delo preprečila. Število prebivalstva je namreč stalno naraščalo. Leta 1739 je fara imela 1.028 prebivalcev, leta 1830 — 1.509, leta 1880 — 2.036 in leta 1914 že 2.658 vernikov.

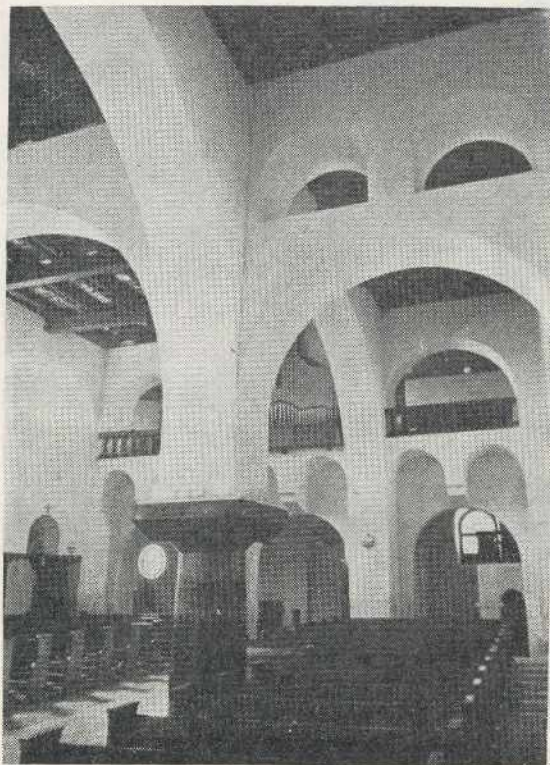

Pogled proti koru v bogojanski cerkvi

Slavospev o tej Plečnikovi umetnini v Bogojini je takole zapel naš veliki umetnostni zgodovinar France Stele: »Ponos Slovenske krajine je po Plečnikovih načrtih izvršena nova župna cerkev v Bogojini, ki je postala radi svoje daleč vidne lege in radi svoje izredne zunanje oblike poleg stolpa župne cerkve v Soboti najvažnejši znak nove Slovenske krajine. Za zunanjščino bo-

gojanske cerkve je važen predvsem zvonik, ki nudi eno najlepših razgledišč Slovenske krajine. V notranjščini je Plečnik popolnoma ohranil staro župno cerkev, ki je v svojem zapadnem delu značilen spomenik prekmurske gotike XIV. stoletja, tako da služi sedaj za podkorno lopo in kor. Nova cerkev je enoladijski prostor pravokotne oblike s pravokotnim prezbiterijem; prekriva jo ravni stropi, okrašeni z domačo prekmursko keramiko; na katerih leži stropovje. Na zapadni strani je z vrsto stebrov oddeljen od tega prostora ozek hodnik, ki vodi od vhodne lope pod zvonikom k zakristiji. Tej vrsti stebrov odgovarja na vzhodni strani druga in ima navidez enostavni prostor toliko slikovitih momentov, da ga smemo po motiviki in učinku prištevati najbogatejšim in najzanimivejšim arhitekturam svoje domovine. V slovenski povojni arhitekturi je bogojanska cerkev eden najpomembnejših dogodkov.

Važna je pri tem tudi tale ugotovitev. Veliki umetnik Jožef Plečnik je po prvi svetovni vojni bil prej naprošen ustvarjati cerkvene umetnine od duhovnika iz Prekmurja kot pa iz ostale Slovenije.

Glavni steber in loki, ki nosijo strop

Bašovo zaslužno delo za duše in cerkev je zelo cenil mariborski škof Andrej Karlin. Zato ga je 9. maja 1928 imenoval za škofijskega duhovnega svetovalca. Leta 1929 je Baša vodil Prekmurce s posebnim vlakom k Mariji Pomagaj na Brezje. Dne 15. julija 1929 pa je bil imenovan za upravitelja len-davske dekanije.

Nadvse zaslužno je Bašovo delo tudi pri vzgoji duhovniških poklicev in katoliškega izobraženstva. Bogojina nam je za njegovega časa in do zdaj dala toliko duhovnikov sv. Cerkvi.

Bašev kaplan je bil Janez Breznik, ki je bil rojen pri sv. Trojici v Slovenskih goricah. V Bogojino je prišel Baši v pomoč 15. avgusta 1929. Po župnikovi smrti je postal upravitelj župnije in jo je vodil do 1. septembra 1931.

Nato je 20 let vodil faro župnik Jožef Hauko. Rojen je bil 7. februarja 1890 v Rankovcih. V mašnika je bil posvečen 12. junija 1915. Kaplan je bil v Črensovcih (1915—1916), pri Gradu (1916—1917), zopet v Črensovcih (1917—1924), v Soboti (1924—1926), v Beltincih (1926—1927), drugič pri Gradu (1927), v Lendavi (1927—1931). V Bogojino je prišel za župnika 1. septembra 1931 in je tu pastiroval do 15. julija 1951, ko je šel v pokoj.

Med odsotnostjo župnika Hauka (1946—1951) je bil imenovan za vikarja namestnika Jožef Gjuran (1964—1951). Ko se je župnik Hauko vrnil, se je župniji odpovedal in živel na župnišču še 10 let kot upokojeni župnik. Pomagal je pri dušnopastirskem delu. Ko je še aktivno deloval, je preskrbel cerkvi nove orglje, nove klopi, mašne plašče in monštranco.

Jožef Gjuran je bil po upokojitvi župnika Hauka do 1956 župnijski upravitelj, potem pa župnik do danes. Rojen je bil v Gomilicah 25. januarja 1913. V duhovnika je bil posvečen v Mariboru 9. julija 1939. Kaplanoval je v Zrečah 1940—1941, v Črensovcih 1941—1944, v Alsóságu 2 meseca, pri Sv. Benediktu v Prekmurju 1944—1946.

V tem času sta bila 2 misijona: 1960 so ga vodili jezuiti in 1973. salezijanci.

V letih 1950—1977 se je cerkev notranje in zunanje izpopolnjevala. Glavni oltar vnebohoda Gospodovega 1954. Stranski oltar sv. Jožefa 1960. Krstilnik, prižnica, obhajilna miza, tlak, križev pot, rasvetljava, ozvočitev, centralna kurjava 1973. Novi zvon 1975, kip Srca Jezusovega na pročelju cerkve 1972. Vse načrte je izdelal arhitekt Jožef Plečnik.

Leta 1977 je bila cerkev zunaj prenovljena. Vsa zunanost cerkve je bila prebeljena s plastično barvo (fasadeks). Prenovljeno je bilo tudi župnišče. Tudi drevored starih kostanjev je bil odstranjen in tam speljana asfaltirana pot do cerkve. Ob straneh je zelenica z okrasnim grmičevjem in cveticami.

Leta 1947 je tu prejel mašniško posvečenje domačin Martin Puhon. Po službovanju na raznih župnijah je bil upokojen in sedaj biva na domu.

Leta 1954 je bila cerkev posvečena. Posvetil jo je škof Maksimilijan Držičnik. Navzočih je bilo 25 duhovnikov.

Leta 1978 je bil v Bogojino nastavljen za kaplana Stanislav Zver, doma iz Gomilic. Hodil je iz Bogojine pomagat v Črensovce in na Bistrico. Ker je bila potreba v Črensovcih večja kot v Bogojini, je po enem letu bil premješčen v Črensovce.

Iz bogojanske župnije je še 21 živih duhovnikov, med njimi trije zlato-mašniki. Sama vas Bogojina ima 15 živih duhovnikov.

Leta 1977 je časnikar za vas Bogojino objavil v Vestniku sledečo statiko: »Vas Bogojina ima okrog 50 intelektualcev z višjo ali visoko izobrazbo. Med zdravniki ravnatelja bolnice, med duhovniki kanonika in misijonarja na Madagaskarju, in novinarja za televizijo. Sledijo si: duhovniki 15, učite-

lji 10, medicinske sestre 6, zdravniki 4, zobozdravniki 2, profesorji 3, socialne delavke 3, po en psiholog, pravnik, finančni inšpektor, inženir kemije, novinar, glasbenik ter dve farmacevtki.« — Do danes se je število teh precej zvišalo. Župnija šteje danes 1895 katoličanov.

Jože Zadavec

Utrinek iz dnevnika

»Pojdi v Rim,« mi je dejal moj sodelavec na Družini, »doživel boš mnogo lepega, a predvsem boš doživel, kaj pomeni pripadati Cerkvi, doživel boš zavest vesoljnosti Cerkve.« Drugi mi je dejal: »Le pojdi. Ne bo ti žal. Odkril boš nova obzorja.« Šel sem, ne meneč se za to, kako bom prenesel tujino, kako bo, ko dolgo ne bom več videval pohorskih gozdov, prekmurskih ravníc, valovitega gričevja na Goričkem. O Triglavu bom lahko le sanjal, prav tako o Storžiču in lepi Gorenjski, smejoči se Primorski, Dolenjski, Notranjski. Z zadržanostjo božjepotnika sem hodil po slovenski transverzali, od Maribora do Kopra, odkrival lepoto slovenske zemlje, listal po župnijskih kronikah in odčitaval z njih preteklost, v znamenjih ob poteh, v cerkvah, kapelah, križih, kar jih je še ostalo vrh naših gora, bral pobožnost preteklih in sedanjih rodov.

Šel sem bogat z doživetji iz domovine. O ničemer nisem »globoko razmišljal« (kakor to mnogi svetujejo takoimenovani »miselni kolonialisti«, ki bi radi vedno imeli račun na svoji strani), vse je šlo z mano. Čas je vedno najboljši filter, najfinejši precejevalec; kar je lažnega odpade, samo resnica ostane vedno s tabo, ta pa je samo ena, ne glede na to, kako globoko smo o njej razmišljali.

Bilo mi je dano tisti večer na Trgu sv. Petra videti množico ljudi, ki je nestrpno pričakovala izvolitev novega papeža. Vsi pogledi so bili uprti v eno samo točko — dimnik, majhen, okrogel in komaj viden. Pokazal se je bel dim. Prvič sem bil na trgu sv. Petra, z mano je šla sestra Milka, ki se na Rim dobro spozna, saj je že nekaj let tu kot redovna sestra Hčera Marije Pomočnice. Veliko okno nad glavnim vhodom v cerkev sv. Petra se je odprlo in kardinal Felice je spregovoril z močnim glasom: Veselite se, imamo papeža! Karola Wojtylo, kardinala s Poljskega, nadškofa v Krakovu. Poljakinje, ki so naju s sestro obkrožale, so skakale od veselja, jokale, ploskale. Niso vedele, kaj naj počno od radosti. To je bilo veselje, kot ga še doslej nisem videl. Po trgu se je vsulo ploskanje. Prvi slovanski papež, sin Poljske, nekoč partizan in delavec, športnik, ki je še kot kardinal kolesaril po svoji ljubljeni Poljski, ki bi bil, kot pripovedujejo, skoraj zamudil ta konklave, bil je menda nekje na daljšem sprehodu. Ne, tega nihče ni pričakoval, a zdaj je to neoporečno dejstvo.

Bilo mi je dano motriti Poljake, ki jih je dan po ustoličenju sprejel v veliki dvorani Pavla VI. S seboj sem vzel fotografski aparat s flešem, toda kot ukopan sem bil vpričo silnega navdušenja Poljakov. Začenjali so poljske pesmi, a jih niso dokončali. Dvorana je bila polna, pa ne le Poljakov, tudi drugi Slovani smo se jim pridruževali. Sedaj je bil Slovenec, Hrvat, Rus, U-

krajinec, Čeh, Slovak... za paznike Poljak. Vsi Slovani so zanje bili sedaj Poljaki. Objem kardinala Višinskega in papeža Wojtyła je bil dolg in pomenljiv. Valu ploskanja in pesmi ni bilo konca. Motril sem soseda, odraslega moškega, ki so mu solze kar lile iz oči, usta je imel odprta, pogled uprt v papeža in kardinala Višinskega. Ni se premaknil. Nepremičen je stal, solze pa so mu kar drle čez lice. Povedal jim je, »ljubljenim bratom in sestram«, da je zadnje »obdobje domovine in Cerkve težko obdobje, trdo!« A vendar pomeni »Cerkve na Poljskem povsem nov glas... je Cerkve posebnega pričevanja, v katerega je zaprt ves svet.« Potem je spregovoril pravične besede svojemu velikemu primasu kardinalu Višinskemu:

»Ne bi bil na sedežu sv. Petra ta papež Poljak, ki je danes poln božjega strahu, pa tudi poln zaupanja, če ne bi bilo tvoje vere, ki ni klonila niti v zaporu, niti v trpljenju, če ne bi bilo tvojega junaškega upanja, brezmejnega zaupanja v Mater Cerkve, če ne bi bilo Jasne gore; vse obdobje zgodovine Cerkve v naši domovini si združeval s svojim škofovskim poslanstvom in s svojim primatom. Ko to govorim tebi, govorim to tudi vsem mojim sobratom v škofovski službi, vsem skupaj in vsakemu posebej. Vsem duhovnikom, redovnikom in redovnicam, kakor tudi vsem rojakom, bratom in sestram v domovini in izven nje.«

Težko se je bilo odpovedati Poljski, domovinskega čustva papež Wojtyła ni mogel zakriti. Težko je zajemal zrak, ko je domači grudi od daleč govoril svojo ljubezen, izlival svojo nekdanjo radost, svojo srečo, svoj pogum. »Težko se je odreči vrnitvi v domovino, težko je pozabiti s cvetjem posejana ter z žitnim klasjem pozlačena polja, pozabiti njene hribe in doline, jezera in reke, težko se je odreči ljubljenim rojakom, težko tej kraljevski zemlji.«

Takrat še nisem slutil, da se bom z njim vozil z istim letalom proti njegovi ljubljeni Poljski, da ga bom kot posebni poročevalec za slovenski verski tednik Družino spremljal na njegovi devetdnevni romarski poti vedno skoraj v neposredni bližini. Novico iz Vatikana sem najprej malo nejevoljno sprejel, saj je bilo sredi izpitne napetosti, potem pa so drugi pripomogli k temu, da sem se enkratne priložnosti začel veseliti.

Jože Zadravec

Dnevnik s prazničnega Poljskega

Fotokronika zgodovinskega romanja papeža Janeza Pavla II.

Devetdnevno papežev romanje po Poljski v juniju 1979 je za nami. Neoporečno gre za veliki zgodovinski dogodek, ki mu bližina dni še ne more povsem izmeriti globine. Prvi slovanski papež Janez Pavel II. kot veliki romar obiskuje duhovna središča poljskega naroda. Romanje se iz dneva v dan spreminja v živo katehezo, ki jo tiskovne in radiotelevizijske agencije posredujejo vsemu svetu. Ves svet, vse človeštvo je prisluhnilo njegovi oznanjalni besedi. Z jasno in odločno besedo pokaže na veliko navzočnost slovanskih rodov v skupnosti Cerkve. V devetih dneh svoje romarske poti papež Wojtyła postaja vedno bolj podoba potujoče okrožnice »Človekov odrešenik«, razveseljivo ponazorjene v 34 govorih. Bila je to živa beseda papeža, ki res-

nično ljubi človeka in se zavzema za njegovo dostojanstvo, njegove dolžnosti in njegove pravice, med katerimi je svoboda vere zanj središčnega pomena. Dvanajstmilijonsko množico lahko pritegne v naših dneh le moč neke velike Resnice, ki preživi vsak prostor in čas, nadvlada sleherni ideologijo, propagando za tak ali drugačen — izem. Papeževa beseda na devetdnevem romanju je bila odmevna za vse ljudi dobre volje, svoj polni pomen ima tudi za prekmurskega človeka, vernega in nevernega.

Obsežni so bili papeževi govori, a tukaj bi rad zapisal le tiste besede, ki si jih sodobni bralec naših Stopinj lahko vgradi v svoj življenjski program.

Povejte vsemu svetu, je ponavljal množici častnikarjev papež Janez Pavel II. na svoji romarski poti, na vseh vaših potih, vsem narodom, da se jih je papež Janez Pavel II. spominjal na svoji romarski poti, da jih vse nosi v svojem srcu, da je molil zanje na slehernem koraku svojega romanja: v svetiščih božje matere je molil, v Varšavi, Čenstohovi, Novem Targu in Makovem, na grobovih sv. Stanislava in sv. Vojteha, v Gnjeznem in Krakovu, v svetišču sv. Križa v Mogili in v celici Osvienčima, kjer je blaženi Maksimilijan Kolbe prebil zadnje junaške ure svojega življenja. Recite jim, da papež moli vsak dan zanje, celo večkrat na dan, kjerkoli je že, in k molitvi kliče tudi druge.

Blagovest na Trgu zmage v Varšavi!

»Cerkev je Poljski prinesla Kristusa, to se pravi ključ za razumevanje velike in temeljne stvarnosti — človeka. Brez Kristusa ni mogoče razumeti človeka, ne vedeti, kdo je, ne kakšno je njegovo resnično dostojanstvo, ne, kaj bi bilo njegovo resnično poslanstvo, v čem njegov končni cilj... Brez Kristusa ni mogoče razumeti človeka, z nobenega dela sveta ga ni mogoče izključiti...! Brez Kristusa ni mogoče razumeti zgodovine poljskega naroda, brez Kristusa ni mogoče razumeti bistva tega naroda z njegovo čudovito, hkrati pa tako strašno preteklostjo. Ni mogoče razumeti Varšave, ki se je

leta 1944 odločila za neenak boj z okupatorjem in so jo zapustili zavezniki... Skupaj s tisoči, ki so bili pokopani pod ruševine, je bil pokopan tudi Kristus....«

Ob prihodu na vojaško letališče Okęcie pri Varšavi. »Poljubil sem poljsko grudo, na kateri sem rasel, zemljo, iz katere me je Bog poklical po nedoumljivem načrtu svoje Previdnosti, na sedež sv. Petra v Rim, zemljo, kamor danes prihajam kot romar... Vse vas pozdravljam, bratje in sestre, vse in vsakega posebej, z istim pozdravom, s katerim sem na jesen pozdravil vse navzoče na trgu sv. Petra: Hvaljen Jezus Kristus! Tako sem se bil naučil pozdravljati tu na Poljskem!« Z vsemi koreninami svojega srca je vcepljen v to zemljo, s poklicem in življenjem. Pripada Poljski, kot pripada ona po svoji tisočletni zgodovini Evropi, sodobnemu človeštvu ter Kristusovi Cerkvi v zvestobi rimskemu Sedežu z vsemi vezmi svoje duhovnosti.

Nadmilijonska množica vernih Poljakov je s pesmijo in ploskanjem izpovedovala svojo zvestobo Kristusu in Cerkvi na tem trgu, ki se je nekoč imenoval Napoleonov, potem Hitlerjev, Stalinov, sedaj Trg zmage, povsem upravičeno bi se lahko v prihodnosti imenoval Wojtyłov trg.

Ali je mogoče brez Kristusa razumeti zgodovino slovenskega naroda? Ljudi v Pomurju? Je mogoče Kristusa iztisniti iz tega obrobnega koščka slovenske zemlje, ne da bi človeka prizadeli v njegovem zdravem razvoju? Odmisli kulturo krščanstva, se pravi ostati praznih rok, odvzeti jo sodobnemu človeku v tem delu zemlje, se pravi, spodkopavati ga v njegovih najglobljih koreninah.

Ne posebnih pravic, le neovirano poslanstvo!

Cerkev hoče služiti človeku na tej zemlji. »Zgodovina Poljske potrjuje, kako se je vedno zavzemala, da bi vzgajala poštene hčere in sinove v narodu, dobre državljane, koristne in ustvarjalne delavce na različnih področjih družbenega, poklicnega in kulturnega življenja. To je v samih načelih poslanstva Cerkve, da si vselej prizadeva narediti človeka boljšega, takega, ki se zaveda svojega dostojanstva, svojih življenjskih, družbenih in domovinskih dolžnosti. Človeka torej, ki mu lahko zaupaš, odločnega, ki se zaveda svojih pravic in svojih dolžnosti, družbeno odgovornega, ustvarjalnega in koristnega. Za to svoje delo Cerkev ne prosi nobenih posebnih pravic, želi samo neovirano uresničevati svoje poslanstvo... To razumevanje odgovarja tudi zgodovinskim razlogom naroda, ki so ji hčere in sinovi v veliki večini pripadniki katoliške Cerkve. Poleg vsega tega pa je to razumevanje eden osnovnih prvin pravnega in mednarodnega reda v Evropi in sodobnem svetu, torej nekaj, kar zadeva osnovne pravice naroda in človeka.«

Prošnja vrhovnega poglavarja Cerkve prvemu sekretarju poljske združene delavske stranke Edwardu Giereku in predsedniku državnega sveta Henriku Jablonskemu na Belvederu v Varšavi. Ena izmed nešteti v povojnih letih demokracije — v imenu 30 milijonov Poljakov, ki so pripadniki katoliške Cerkve.

Tudi Cerkev na Slovenskem ima jasno določen cilj: oblikovati odgovornega, koristnega in ustvarjalnega člana socialistične družbe. S tem se povsem strinja moj prijatelj Franček, ki je velikemu številu študentov in izobražencev neki večer razlagal: »Cerkev nagovarja človeka v središču, v njegovi vesti, tam, kjer se svobodno odloča. Človeka vabi k uresničevanju človeškega in krščanskega ideala, poziva ga k pravičnosti, k iskrenosti, poštenju, k pogumu, k ljubezni. K ničemur drugemu. Sredi moralne puščave, ki v njej živimo, sredi vsakdanjega nihilizma, ki se v njem giblamo, je to za Cerkev izredna milost. Človeka poziva k treznosti, k samostojnosti, k svobodi.«

Temeljna naloga Cerkve je kateheza!

»Vsak rod uresničuje to katehezo na svoj način z dejanji vere. Vse pa je vselej odvisno od skupne moči staršev, družin, župnij, duhovnikov, katehistov, katehistinj, okolice, sredstev družbenega obveščanja. Na svoj način katehizirajo tudi cerkveni zidovi, zvonovi, križi in svete podobe v vaših domovih. Od te celotne življenjske kateheze, tako v preteklosti kot v sedanjosti, je odvisna vera prihodnjih rodov...«

Tako je povedal papež Wojtyła v Gnjeznem, zibelki Cerkve na Poljskem, v nadškofiji, kjer živi blizu milijon ljudi, od katerih je 99 odstotkov vernih. Kako sodobnemu človeku približati Kristusa? O tem so razmišljali duhovniki in neduhovniki v devetletni krakovski sinodi. Enotnost v raznoterosti mnenj se je oblikovala v stotinah skupin sinodalnega raziskovanja; našla je svoj izraz v resolucijah, dokumentih.

*Videl sem jih, kako moli-
jo, kleče, stoje, zbrano, ka-
kor ukopani v neko skriv-
nost, ki ji ni mogoče iz-
meriti globine. Kot bi ču-
til v sebi neko tiho pre-
klanino neskončnega. Vi-
del sem jih povsod, po-
božno so molili, kot sam
nisem znal. Dejal bi: Polj-
ska to je krščanstvo, ki
predvsem moli.*

S poljubom miru — Cerkvi na Poljskem!

»Eminenca, spoštovani primas Poljske, kardinal Višinski! Dragi bratje, poljski nadškofje in škofje! V vas pozdravljam vse božje ljudstvo, ki živi v moji domovini: duhovnike, redovne skupnosti, vse Poljake! Pozdravljam Poljsko, ki je že pred tisoč leti prejela zakrament svetega krsta, pozdravljam jo, tisoč let uvedeno v skrivnost božjega življenja z zakramenti krsta in birme. Pozdravljam Cerkev v deželi mojih prednikov, v njihovi povezanosti in hierarhični enotnosti z naslednikom sv. Petra. Pozdravljam Cerkev na Poljskem, ki sta jo v njenih začetkih vodila sveta škofa in mučenca Vojteh in Stanislav, povezana s Kraljico Poljske, našo ljubo Gospo z Jasne gore.«

Kot romar je prišel za veliki jubilej 900-letnice mučeniške smrti škofa Stanislava Ščepanova. Prišel je, da s poljubom miru, prinese srčnost tej Cerkvi, da kliče k zvestobi in trdnosti v novem tisočletju — daleč od želje po kakršnemkoli triumfalizmu. Toda, če bi bil tudi zunanji takoimenovani »triumfalizem« cena za enotnost škofov, enotnost vseh duhovnih moči neke Cerkve, v katerem čuti varnost in gotovost ves narod, potem mi je ta triumfalizem stokrat dražji od stoterih tveganj za neko neotipljivo stvarnost v bližnji ali daljnji prihodnosti.

Prišel je kot simbol miru, v ljubezenskem nemiru za dobro človeka, vse ljudstvo kliče k zvestobi Cerkvi in Kristusu. Vse blagoslavlja in pozdravlja: »Pozdravljam vse božje ljudstvo, ki živi v moji domovini, vse, ki so v njej živeli v tisoč letih, kar je Poljska prejela krst. Pozdravljam Poljsko, ki je toliko let živela skrivnosti božjega življenja po zakramentih krsta in birme. Pozdravljam Cerkev v deželi mojih prednikov v njihovi tesni povezanosti ter hierarhični enotnosti z naslednikom sv. Petra.«

Slovanski etos v arhitektoniki krščanstva.

»Ta slovanski papež prihaja danes kot Kristusova priča, kot ljubljeneц križa in vstajenja, da bi pričeval za Kristusa, ki živi v srcu njegovega naroda, v srcih vseh narodov, ki jim je On toliko stoletij Pot, Resnica in Življenje. Prihaja, da bi rad pred vso Cerkvijo, pred Evropo in vsem svetom spregovoril o teh narodih in narodnih skupinah, na katere so tolikokrat pozabljali. Prihaja in kliče z »glasom močnih«. Prihaja, da bi pokazal, kako različna so pota, ki vodijo v slavnostno dvorano binkoštnega praznovanja... Da bi vse te narode objel skupaj z lastnim narodom ter jih priklenil k srcu matere Cerkve, v katero tako brezmejno zaupa.«

Od Kristusa je misel, v Svetem Duhu je spočeta, da ta slovanski papež odločno pokaže predvsem v našem času navzočnost slovanskih narodov v Cerkvi ter njihov posebni duhovni delež k zgodovini krščanstva. Bilo je v načrtih božje Previdnosti, da ta »slovanski papež slovesno manifestira duhovno enotnost krščanske Evrope, ki je zakoreninjena v tradicijah vzhoda in zahoda, kjer se je oznanjala ena vera, en krst, en Bog in Oče vseh.«

Marija je v srcu slehernega Poljaka!

»Vsa zgodovina Poljske je prepojena s podobo jasnogorske božje Matere, vsa poljska tradicija je stkana s to podobo... Ona je nenehno navzoča v vsej zgodovini Cerkve, navzoča je v družinah, v slehernem človeku, ki živi na tej zemlji, tu dela, se bori, pada v tem boju. Veren Poljak je vselej k Mariji na Jasno goro prihajal, v velikih, slovesnih, žalostnih in veselih trenutkih, v trenutkih odgovornosti... Jasna gora je notranja duhovna vez v življenju Poljaka, moč, ki prodira globoko v srce in druži narod... Zato sem jasnogorsko Marijo ponesel s seboj na sedež sv. Petra v Rimu, to »sveto navado srca«, ki so jo oblikovala stoletja vere, preizkušeno v dolгих stoletjih, to »sveto navado srca«, ki je tako globoko ukoreninjena v meni, sem ponesel s seboj!«

Koliko cvetja je bilo v dnevih papeževega romanja posutega po cestah, ko-der je hodil ali se vozil v odprtem avtomobilu papež Janez Pavel II.! Koli-ko nageljčkov je bilo v rokah stotisoče mladih in odraslih! Morje zastavic je valovilo nad glavami množic, Marijine in papeževe slike so visele na stolpnica-h, na velikih platnih na zidovih. V tisoče napisov so Poljaki zapiso-vali svoja verna srca, zvesta, vdana Cerkvi in Bogu: Vedno zvesta Poljska, Totus tuus, Pot, resnica in življenje, Vsi smo s tabo, Ljubimo te, Ohranja naj te Bog, dragi rojak... Devet dni praznične Poljske. Devet dni je bila Poljska v povsem novem in sproščenem ozračju, v svobodnem utripu, ka-kor bi odprli vse registre svoje duše in svojega srca, da je vse planilo na dan v stoterih oblikah. Vse, kar je bilo kdaj zatajenega ali ukročenega, se je zdaj moralo sprostiti v slapove navdušenja, veselja, pesmi. Jokali so, peli, molili in ploskali — verni Poljaki!

Vsa Poljska je s papežem Wojtylom molila posebno molitev: »Marija, Kraljica Poljske, pri tebi sem, glej, pri tebi bedim!« Molitev, ki postaja program! »Bedeti pomeni ne dati se premagati zlu. Bedeti pomeni nenehno moliti. Čujte in molite, vas rotim v tej slovesni uri, ko smo kot narod zbrani pred Materjo, pred srcem polnim ljubezni... Bedeti pomeni znova premisliti velik zaklad vere, premisliti vso duhovno dediščino... ovedeti se vseh vrednot v našem življenju, v življenju slehernega človeka, že zato, ker je razumno bitje, ustvarjen po božji podobi, odrešen s Kristusovo krvjo... Bedeti pomeni...«

Jasna gora, Marijino svetišče, je srce poljskega ljudstva; že 600 let se tu zbira verna Poljska, v težkih in veselih trenutkih. Tri dni je papež Wojtyła preživel tu na svoji devetdnevni romarski poti. »Potem ko je Gospod poklical k sebi papeža Pavla VI... so kardinali izbrali naslednika 26. avgusta preteklo leto, to je na dan, ko Poljska, a predvsem Jasna gora praznuje slovesnost čenstohovske božje Matere. Na dan pa, ko se poljska Cerkev po liturgičnem koledarju spominja svete Hedvike, to je 16. oktobra, sem se spet vrnil v Rim z mislijo na prejšnji konklave in na tisto izvolitev... Da je bil poklican na sedež sv. Petra sin poljskega ljudstva, tega ni mogoče razumeti brez tega svetega kraja« (papež Wojtyła, 4. junij, Jasna gora).

Jasna gora je središče poljske verske in nacionalne zavesti, srce poljskega ljudstva, simbol narodne in verske identitete. Pri Jasnogorski božji Materi je Poljska 3. maja 1791 prejela prvo Ustavo. Ko je kardinal Poljske Štefan Višinski bil v priporu, se je v enem samem dnevu, 26. avgusta 1956, zbralo tu pred jasnogorskim svetiščem nad milijon Poljakov proseč na miren način osvoboditev primasa. En prazen sedež je spominjal na »veliko odsotnost«. Pri mašni daritvi, ki so jo opravili poljski škofje, je bila na evharističnem oltarju tudi hostija, ki jo je iz pripora poslal primas Višinski. Želel je simbolično izraziti, da je v duhu ves navzoč pri milijonski množici ljudi.

Pomemben zgodovinski trenutek je bil tudi v letu 1966, ko so milijoni poljskih vernikov prispeli k slovesnosti tisočletnice pokristjanjene Poljske, pa se te slovesnosti ni smel udeležiti papež Pavel VI, ker je Gomulka, prvi partijski sekretar Poljske, zavrnil njegov obisk. Sedaj jim je bilo to stokrat povrnjeno.

Na kraju moderne Golgote.

Oswienczim-Brzezinka, največji spomenik Neznanemu vojaku. Na njem je 19 kamnitih ploščic, ki v 19 različnih jezikih spominjajo na mučeništvo milijonov žrtev hitlerjanskega genocida.

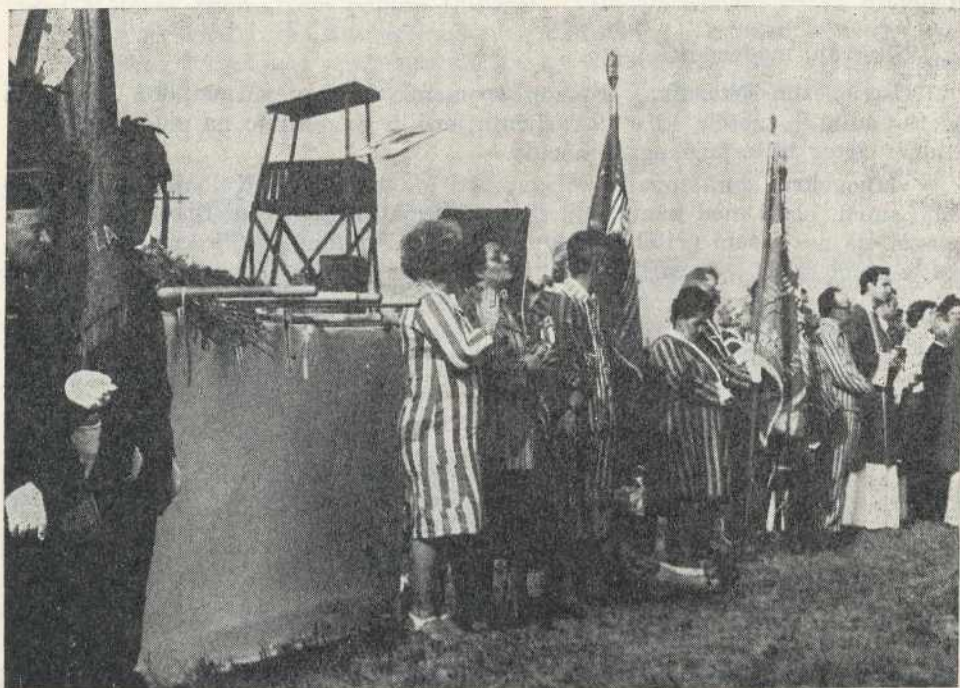
»Mnogokrat sem stopal v celico smrti Maksimilijana Kolbeja, postaval ob zidu smrti, hodil med kamnitimi zidovi krematorijskih peči Brzezinke. Nisem mogel, da ne bi sem prišel tudi kot papež... Prihajam na ta kraj, da bi skupaj z vami molil tudi za vso Evropo.«

Veliko »pokopališče« letal v bližini Brzezinke-Osvienčima. Zbuja grozo druge svetovne vojne. Kup strahotnega železja, aluminija, letalskih kril, trupel, motorjev, koles — vse se kljukasto širi v nedogled. Med prvo doživetje Oswienčima, Brzezinke in drugih koncentracijskih taborišč.

»Zmaga vere in ljubezni je bila dobojevana na tem prostoru, ki je bil zgrajen z zanikanjem vere, vere v Boga in vere v človeka; tu je bila do konca poteptana ne le ljubezen, marveč tudi vsa znamenja človeškega dostojanstva, znamenja človečnosti. To je prostor, ki ga je zgradilo sovraštvo in zani-

čevanje človeka v imenu neke blazne ideologije. To je prostor, ki ga je zgradila okrutnost. K temu prostoru vodijo vrata, na katerih je še danes napis: Arbeit macht frei. Napis z zlobnim prizvokom, kajti stvarnost je bila za tistimi vrati povsem drugačna od tega, na kar besede merijo.»

Na »kraju moderne Golgote«, v Oswienčimu-Brzezinki, so bivši interniranci bili zgovorni klic po miru.

V imenu miru je papež Wojtyła klical na svoji romarski poti Evropo k enotnosti in k spravi, vse evropske narode k vzajemnemu sodelovanju. To Evropo, ki je bila v teku svoje zgodovine tolikokrat razdeljena, a proti koncu prve polovice našega stoletja tako tragično razkosana zaradi strašne svetovne vojne. Ta Evropa si mora kljub različnim režimom, različnim ideologijam in ekonomsko političnim sistemom neprestano prizadevati, da si ustvari neko temeljno edinost.

»Izročilo evropskega Vzhoda in Zahoda je različno, obema pa je stična točka krščanstvo. Svoj izvor imata v istem Jezusu Kristusu. Vzhod in Zahod sta prejela isto božjo besedo, ki so jo oznanjali dvanajsteri apostoli. To dejstvo je v samih koreninah evropske zgodovine!«

Moč zdravih družin!

»Družina je prva in osnovna človeška skupnost, prostor življenja in ljubezni, od katere je odvisno življenje sleherne družbe, naroda in države,« je vgrajeval papež Wojtyła svojo misel v »Klic z Jasne gore«.

»Družina je eden osnovnih dejavnikov, ki ga ekonomija in politika dela morata upoštevati; brez tega delo izgubi svoj etični značaj. Z delom si mora človek priboriti osnovna sredstva za ohranjanje družine. Politika in ekonomija dela mora videti v materinstvu svoj veliki cilj in veliko nalogo. To mora določati razmerje matere do dela, do matere, ki rodi, ki je vedno navzoča, ki vzgaja — v tem je ne more nihče nadomestiti... Ni pravega pogleda na delo, če v politiki dela ni tega velikega spoštovanja do materinstva... Od tega je odvisno tudi moralno zdravje celotne družbe.« Tako papež Wojtyła delavcem na Jasni gori.

Zdrave družine, zdrav narod, zdrava država. V zdravih družinah bodo pognale kali novega tisočletja za poljski narod. In za vsak narod!

Ob vznjožju lepih Tater, tam, kjer se je zemlja dvignila »... z baltiškega morja v vrhove gora...« je papež našel zdrave družine: »Čestitam, zakaj v vas je moč prav zaradi družin, ki so globoko ukoreninjene v Bogu. Čestitam,

*Mir, samo mir, nič več vojne, je klical papež Wojtyła več ko nadmilijonski množici, ki je bila zbrana na bivšem koncentracijskem taborišču Oswien-
cim-Brzezinka. Ta prostor, te bodeče žice, te barake, krematorijske peči, kjer
so se pekli človeška bitja, vse to kliče po miru, tej neodtujljivi človekovi
pravici. Vse je v tej spravi daritvi v objemu bodečih žic in barak rotilo:
Mir, nič več vojne, ljubezen, nikdar več sovraštva. Po njem je klical veliki
leseni križ vrh baldahina nad odrom, križ obdan z veliko trnjevo krono.
Za mir in ljubezen je zgovorno pričala številka 16670, ki jo je imel prišito
na svoji jetniški obleki Maksimilijan Kolbe, in je bila zdaj izpisana z veliki-
mi številkami v rdečem trikotu na plavobelem progastem platnu na levi
strani velikega odra.*

saj se človek more polno razviti v krogu med seboj trdno povezanih zakoncev-staršev, v družinskem ozračju, ki ga ni mogoče z ničemer nadomestiti. Čestitam in prosim, naj se poljske družine ne branijo novih življenj, naj bodo zveste sveti pravici do življenja... Cerkev brani to pravico do življenja, pa ne le zato, ker je Bog Stvarnik in prvi darovalec življenja, temveč tudi zato, ker gre za bistveno dobro človeka samega.«

Od vznožja Tater, s trde gorske zemlje, so ljudje odhajali s trebuhom za kruhom. Svaril je veliki romar izseljence:

»Ne pozabite svoje domovine, ne pozabite svojih družin, na Cerkev, na molitev in vse to, kar ste tukaj prejeli. Kljub temu, da ste morali po svetu iz materialnih potreb, tukaj ste prejeli duhovno dediščino in jo nesite s sabo. Skrbite, da ne bošče duhovno obubožali, ko zadovoljujete svoje materialne potrebe. To velja za vas, za vaše otroke, za otroke vaših otrok.«

Kam vse se je upehal prekmurski človek, da bi zadovoljil svoje materialne potrebe? Na kaj vse je pozabil v tujini? Na vero, na dom! Cenena duhovna dediščina, ki jo je pripravljen pozabiti in prodati za liter viskija. Prihajajo domov z uglašeno visoko nemščino, izpiljeno angleščino, sočno francoščino. Njihovi otroci tolikokrat ne znajo izustiti ene same materine besede. Potisočerja je glas Kranjčeve Rozine (Na valovih Mure): »Kdo pa dandanašnji še verjame v tvoj socializem? Ljudje spet verjamejo v Nemčijo, Avstrijo, Ameriko, Francijo, kjer si služijo denar! Ne vidiš, da smo Prekmurci izgubili stik z nečim, zate morda bistvenim? Domovina? So jo Prekmurci imeli? Jim ni vseeno, kje živijo, da le dobro zaslužijo? Tudi inteligenca odhaja po svetu, mislim — strokovnjaki.« Vendar gre tu za Kranjčeve »poražence«, dovolj je prekmurskih zdravih družin, ki ostajajo zveste svojim izročilom, zveste Bogu in svoji zemlji.

Mladina — prihodnost naroda in Cerkve!

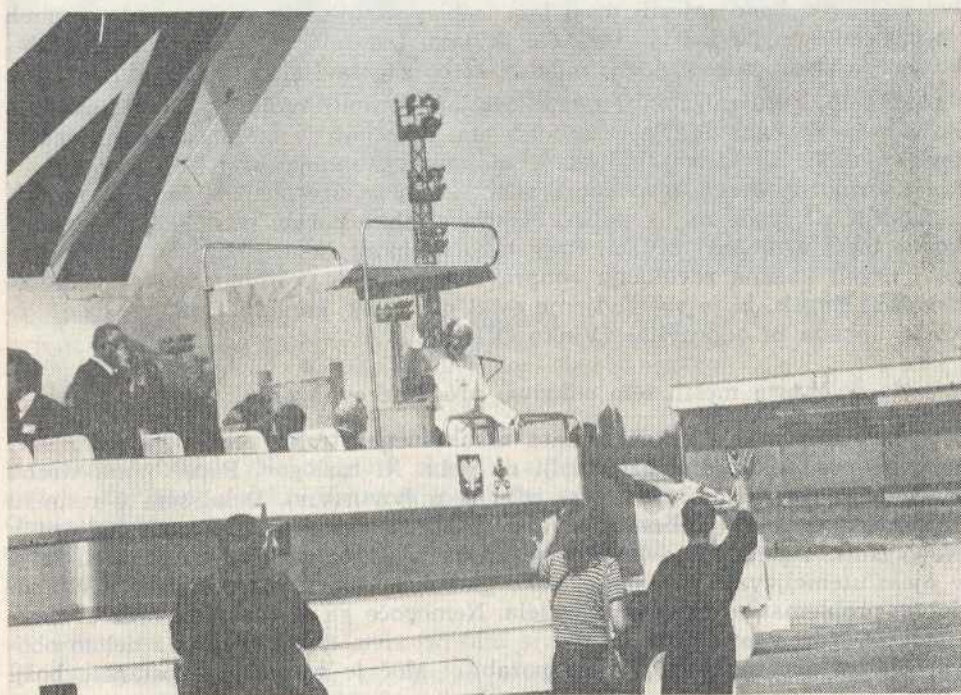
»Nemogoče je osrečiti človeka le z gmotnimi pogoji življenja, le z gospodarskimi dobrinami. Prednost imajo duhovne razsežnosti človekovega bitja. Človekova dozorelost je zrelost njegovega duha, njegove zavesti, njegovega razmerja do Boga in bližnjega. Brez tega ni mogoče doseči boljšega sveta, boljše in pravičnejše družbe... Upravičeno se upirate slehernemu družbenemu neredu, slehernemu nasilju, diskriminacijam — toda red, ki ga želite ustvariti, je v resnici moralni red, ta je pogoj vsakemu drugemu redu... Biti zrel, se pravi biti osebno odgovoren za svoje življenje, za prihodnost, za duhovne vrednote, odgovoren v družbenem pogledu in osebnem: za pravičnost in mir, za moralni red pri sebi in v svoji okolici, v privatnem in družbenem življenju. Samo taka odgovornost gradi prihodnost in življenje... Vi ste prihodnost sveta, naroda in Cerkve... Izkušnje tisočletne Poljske nosite s seboj... Ne bojte se naporov. Brez strahu. Bojte se samo lahkomišelnosti, malodušnosti... Izboljšujte prihodnost. Ohranajte vero, bodite zvesti Materi ljubezni, da bo Kristus za vas Pot, Resnica in Življenje.«

Tak je red. Tak je zakon. Včeraj, danes in jutri.

Pa je le na dnevnem redu drug zakon, druga stvarnost, drugačna od te svetovane. Človeške misli postajajo številke, zaznavamo pridobitniške strune, čas postaja hitrejši od najhitrejšega ritma. Napovedujejo, da bomo morda že jutri veliki roboti, ki bomo še komaj našli ventilacijo v vikendu, bežeč izpod smoga, iz betona, iz tovarniških kasarn, uradniške naveličanosti. Resnica robotov je, da nimajo moči za upor!

»Povej mi, Melitina, kako si ponorel?« sprašuje mlad delavec svojega tovariša v psihiatrični bolnišnici, v filmu »Delavski razred gre v nebesa«. Ta mu pove, da ga je že med delom večkrat prijelo, da bi zgrabil inženirja za vrat in mu zakričal: »Povej mi, čemu služijo ti debeli žebli. Preklete, že trideset let delam te žeblje in mi, za vruga, niste še nikoli povedali, čemu služijo in kam gredo. Ali izdelujete s temi žebli samokolnice ali letala ali tanke...? Končno bi mi že morali povedati!« Popredmeten človek — resnica današnjega in še bolj jutrišnjega dne.

Tudi divjak porabništva sili v vrtoglave višine. Zajame že mladega človeka, ki je še včeraj vihtel zastavo o bolj humanem človeštvu. Danes pa že v boju za položaj ne pozna ovir, svoja dejanja navezuje na položaj, njegov odnos do znanca ali neznanca je odvisen od tega, na kakšnem položaju je. Svet trdih komolcev! Stehnizirana in mehanizirana medčloveška razmerja!

Neizbrisno bo ostalo v poljski narodovi duši to, kar je zasejal ta veliki romar iz Rima v devetih dneh med svojim poljskim ljudstvom z besedo, pesmijo, molitvijo, s smehom, dobro voljo, vztrajnostjo... Papež Wojtyła bo postal mit, drugačen kot so to veliki vladarji, zvezdniki. On ni sejal, da bi žel v svojo slavo. Po devetdnevni romarski katehezi na Poljskem je prek množične obveščevalne mreže govoril vsemu svetu!

Kako zdrobiti te okvire in se pretolči neopečen. Komaj je mogoče. Verna srednješolska in študentska mladina se poskuša obvarovati vseh teh sodobnih precepov, z združenimi močmi na svojih verskih srečanjih, kjer izpoveduje

svoj idealizem, se navdušuje zanj, razpravlja, teoretizira, reklamira preteklost in se zapisuje lepši prihodnosti, tisti brez mitov moči, kulta osebnosti, brez mitološkega v družbi in Cerkvi, v hotenju doseči notranje spreobrnjenje od sle po nasilju nad človekom. V hotenju v sebi oblikovati zavest, da bančni in žiro računi, devize, vikendi, bogato opremljena stanovanja v stolpnica in blokih, betonskih palačah s steklenimi dvoranami ne igrajo posebne vloge pri človekovi osebni sreči. Tudi napredovanja in priznanja ne, najmanj pa spomeniki iz marmorja in brona, spominske plošče, sprejemi v šolske knjige. Socialistično angažirana javnost dopušča tako oblikovanje, ali bolje tolerira jo, saj navsezadnje ne bi bilo napačno, če bi tudi naši zanamci ljubili resnico in bi imeli veliko zalogo potrpežljivosti, s katero bi lahko prenašali vedno nove »domišljavce«, kar se da hladno ali pa z občudovanja vrednim nasmeškom. Morda bodo ta srečanja vsaj v nekaterih pogledih nezmagljive vere v človekovo dobroto in bo po njihovih naporih svet pod Triglavom kdaj manj bolan, morda bodo zaježili divji lov za blagostanjem in se otesli brezumnih vojn, predvsem pa laži... laži. Ob divjaku porabništva, ob fantaziji porabe, bo morda zraslo zdravo jedro mladih, ki bo zagotavljalo narodovo prihodnost.

»Na tej odtujeni zemlji mora kristjan opraviti svojo dolžnost, kakor da bo z njim končana tudi zgodovina sveta. Kristjan ne more čakati na razvoj proizvodnih sil, ki naj bi pogojeval bodočega humanista. Vse, kar spozna kot dobroto: ljubezen, pravičnost, svobodo, mora uresničiti v času, ki ga živi na zemlji, ne glede na to, koliko elektrike lahko porabi in kolikšne so proizvodne moči v njegovi družbi. Prav tako ne more čakati, kdaj bo tudi v njegovi deželi kakšna revolucija »odpravila« privatno lastnino, kot si je lahko privoščil Engels, ki je vse življenje ostal privatnik, kapitalist, saj ve, da je tako še nobena ni odpravila« (Vinko Ošlak).

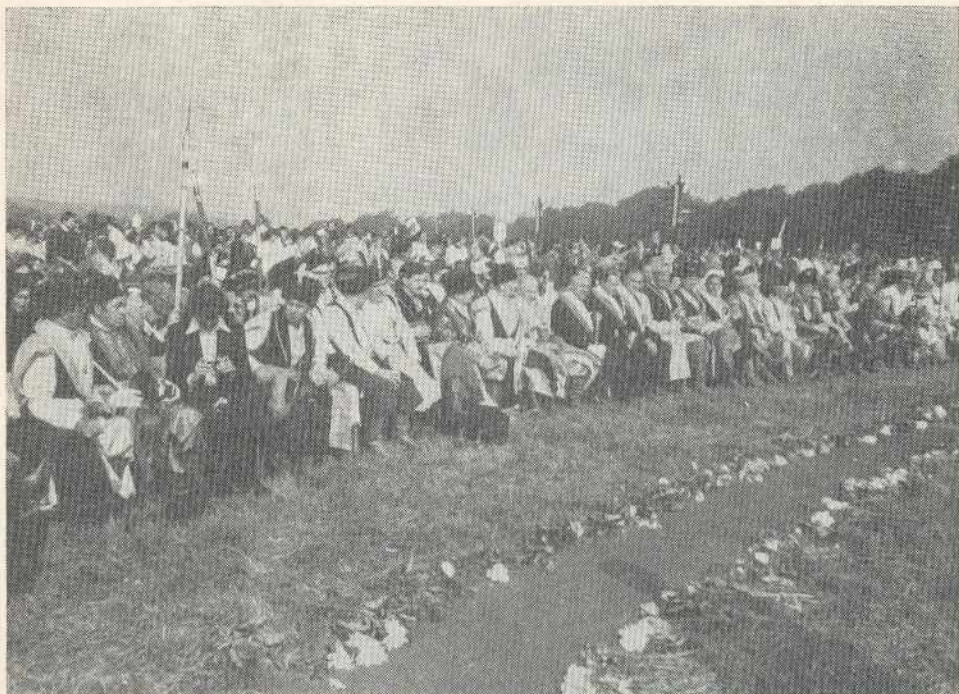
Na delovnem mestu sem odkrival vrednote evangelija!

»Krščanstvo in Cerkev nimata nikakršnega strahu pred delavskim svetom, ne pred sistemom, ki temelji na delu. Ni razlogov. Papež nima strahu pred ljudmi, ki delajo. Sam sem izšel iz njihovih vrst. Delal sem v rudniku Zakrowek, delal v votlinah Solvaya v Borek Falecki, delal sem tudi tu v Nowi Huti. Tu, na teh delovnih mestih se je papež naučil evangelij, tu se je v njem utemeljevalo spoznanje, kako globoko pronica ves evangelij v vso sodobno problematiko človekovega dela. Nemogoče ga je razumeti brez evangelija... Govori vam človek, ki mu je zelo pri srcu, da se Poljska z delom obogati in postane močna... In ne pozabite: Moč je v tem, da postanete božji otroci!«

»Kristus preveč spoštuje dostojanstvo človeka, da bi mogel v njem videti sredstvo proizvodnje. Delo ne sme zmanjševati dostojanstva človeka.«

Delo, proizvodnja, napredek tehnike, industrializacija — vse to nas bo nekoč pripeljalo v tisto pravilnično obdobje človeške zgodovine, v katerem bomo vsi dobro jedli in dobro pili, živeli v bratstvu in prijateljstvu ter si uredili življenjsko obdobje. Tako nam v ušesih odmevajo glasovi z vseh forumov naše družbe. Začela se bo prava zgodovina. Obilje bo tolikšno, da bo vsakemu mogoče dati po njegovih potrebah.

Delo nas osvobaja samo kolikor smo se ozavestili, da smo ljudje neskončno več kot dobrine, ki jih uporabljamo. Pri tem ne moremo vulgarizirati sve-

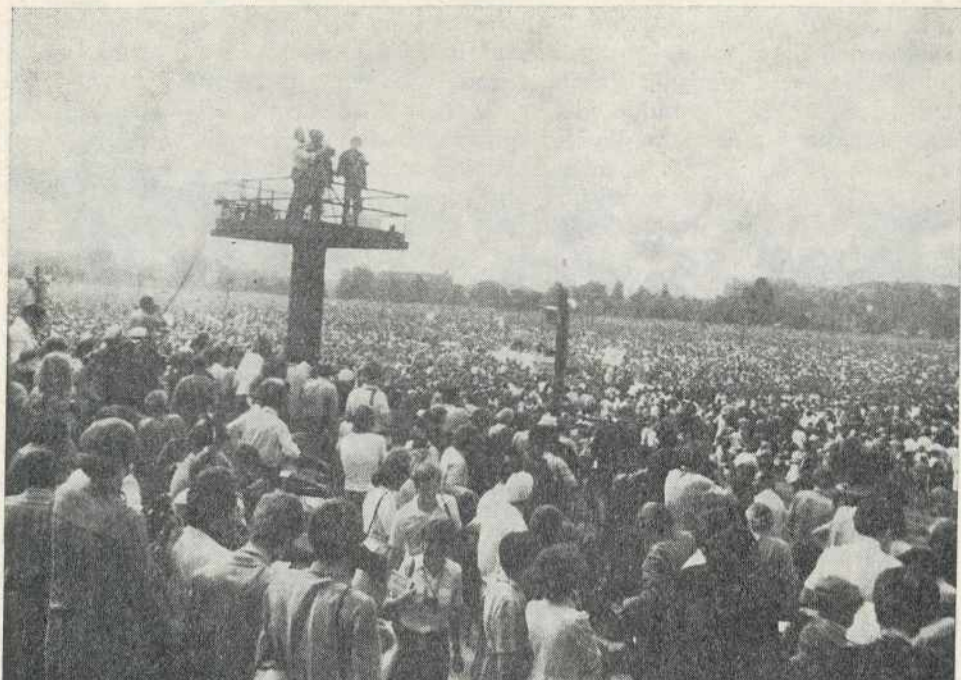
Na krakovških Blonah se je odigral edinstveni zgodovinski dogodek. Manifestacija poljskega duha se je izražala tudi v pisani folklori, da je bila podoba, kot bi oživel rodovi desetih stoletij.

topisemskih besed: »Ne bodite v skrbeh za življenje, kaj boste jedli, tudi ne za telo, kaj boste oblekli. Zakaj življenje je več ko jed in telo več ko obleka.« Obilje nas ne osvobaja. »Moč je v tem, da postanemo božji otroci,« je dejal papež Wojtyła, ki mu je zelo pri srcu, da se sleherna dežela z delom obogati in postane močna.

Prejmite Svetega Duha!

»Se enkrat vas prosim, vso duhovno dediščino, ki ji je ime »Poljska« sprejemajte z vero, upanjem, ljubeznijo, ki jo je Kristus v nas vsejal s svetim krstom... Ne izgublajte nikdar poguma, ne vdajajte se malodušju, ne oddaljajte se od korenov, s katerimi smo zakoreninjeni od vsega začetka. Prosim vas, rotim vas, kljub svojim slabostim, zaupajte in vedno iščite duhovno moč pri Njem, pri katerem so jo našli rodovi naših očetov in mater... Ne izgubite nikdar svobode duha, s katerim vas je osvobodil Kristus. Nikdar ne zaničujte dejavne Ljubezni, ki je bila izpričana s trpljenjem na križu in brez katere bi človeško življenje ne imelo smisla.«

Klical je blagoslov na to ljudstvo, se zahvaljeval v imenu ljudstva, z ljudstvom, za ljudstvo vsemogočnemu Bogu za tisoč let zvestobe Cerkvi. Kakor da se za vedno poslavlja od svojih najdražjih, od rodne grude, od mesta,

Z nad dvamilijonsko množico vernih Poljakov se je papež Wojtyła na krakovških Blonah zahvaljeval Bogu za dar vere, vdanosti, zvestobe v tisoč letih. Z močjo preroka je klical na vso Poljsko dar Duha, duha odrešenja, zveličanja, spreobrnjenja, svetosti, Duha resnice, ljubezni in moči — moč podedovano po apostoli, škofih, mučencih, sv. Stanislavu, sv. Vojtehu. Razprostil je roke in ljudstvo je zrlo vanj, z vdanostjo srca in duše: Prejmite Svetega Duha! Duha ne ugašujte! Naj bo močna vaša vera! Da boste zavešno, zrelo in odgovorno uresničevali veliki dialog s človekom in svetom, ki korenini v dialogu s samim Bogom — z Očetom po Sinu v Svetem Duhu!

kjer mu je vsak kamen, vsaka opeka draga. Z vsem, kar je svetega in močnega v njem, z vso duhovno dediščino iz preteklosti, z vso zgodovino poljskega naroda jih je rotil — za zvestobo Cerkvi in Bogu v drugem tisočletju.

Pokrajina je zvalila mojo pozornost. Valovito žitno polje. Joj, kako odmevna je v meni veličastnost panorame: kolovozi, gozdovi, hiše, hišice ... Kot bi se vozil po ravnem Prekmurju, kjer v teh dneh prav tako zori za žetev. Zdaj razumem papeža Wojtylo, ko je ob prvem sprejemu Poljakov v Rimu dejal: »Težko se je odreči vrnitvi v domovino, težko je pozabiti s cvetjem posejana, z žitnim klasjem pozlačena polja, hribe in doline, jezera in reke, težko se je odreči ljubljenum rojakom, težko tej kraljevski zemlji.« Neizraznost panorame! Na nič drugo zdaj ni mogoče misliti. Med žitnim poljem se vijejo dolge procesije ljudi. Z vseh strani prihajajo. Valovanje glav, valovanje križev, zastav, cerkvenih, poljskih, vatikanskih, valovanje simbolov. Vse poti so zavzete. Poljaki romajo, pojejo, molijo. V rokah nosijo šopke rož, dru-

»Zbogom, Poljska, zbogom, domovina! Želim ti srečo v vseh tvojih podvigih. Lahko je reči zbogom, pa je tako težko odpotovati.« Globoko iz srca so bile porojene te besede za slovo na krakovškem letališču. Globoko v srca poljskih vernikov so segale. Pokleknil je. Razprostrl roke, kot bi hotel vso Poljsko objeti, vso njeno duhovno dediščino, vse ljudi. V slovo je poljubil zemljo, kjer mu je vsak kamen drag. Vedel je on sam in vsi, ki ljubijo Resnico, da ni več le Poljak. Pripada vsemu svetu, je papež slovanskega rodu, toda v polni meri tudi evropski človek, ki prerašča ideološke in politične okvire ter kliče k enotni Evropi, s krščansko duhovno dediščino, k planetarnemu sožitju, s smislom za odgovornost in sodelovanje, razumevanje in bratstvo med narodi.

gi lesene križce. Z vseh strani se zgrinjajo. Kot ukopan v svojo misel, v risu nekega dogajanja, ki ga nisem zmožen domisliti, ki mu nikdar ne bom mogel izmeriti globine. Za mimohod tisočletnice! »Orbis« se komaj premika, asfalt na cesti je povsem zavzeta. V nekem trenutku se vame vsiplje novi slap presenečenja, ki grozljivo prevzame vso mojo misel: dvajset letalskih kljunov na kupu butne vame — v moji neposredni bližini. Občutek groze. Simbolika druge svetovne vojne. Vsake vojne. Slehernega nasilja. Iz grmade, brezoblične »kljukaste« mase, je kričalo šest milijonov Poljakov, ki jim je druga svetovna vojna vzela življenje.

»Ljubite ta čas, v katerem živite, ne objokujte ga, a si tudi nobenih utvar ne delajte. Vsak čas ima svoje poslanstvo, življenje pa, ki smo ga prejeli, je veliko bogastvo, ki ga je treba darovati« (papež Wojtyła).

Župnija svetega Jožefa na Cankovi

Ozemlje, na katerem se razprostira cankovska župnija, je nizka terasa med obmejno reko Kučnico in hribčki Goričkega. Ima približno 220 m nadmorske višine in je vzorno za kmetijstvo in lovišča na nizko in visoko divjad. Zato je razumljivo, da je bilo obljudeno že v srednjem veku.

Naselbine

Prvi zanesljivi zgodovinski podatki o krajih cankovske župnije so iz leta 1366, ko so popisovali veleposestvo grofov v Gornji Lendavi — sedaj pri Gradu. Tega leta se omenjajo sledeče naselbine na območju današnje cankovske župnije: 1. Villa seu possessio Kaltenprun, Hydegkut — Cankova, 2. Beznauch — Beznovci, 3. Brezauch — Brezovci, 4. Villa seu possessio Korlautfalua juxta rivolum Chernech — Gornji Črnci, 5. Villa seu possessio Domaynch in districtu juxta Lyndua — Domajinci, 6. Villa seu possessio Grofenyk — Korovci, 7. Lyhomer in districtu S. Martini — Lemerje, 8. Pusoch — Puževci, 9. Kupretfalua — Skakovci, 10. Ztrypkotz — Strukovci, 11. Topolotz — Topolovci. Zanimivo je prebirati zapisnike ob kanoničnih vizitacijah in primerjati, kako so se imena vasi spreminjala — preko madžarske pisave in izgovorjave do današnje oblike.

Župnijska cerkev na Cankovi pred obnovo

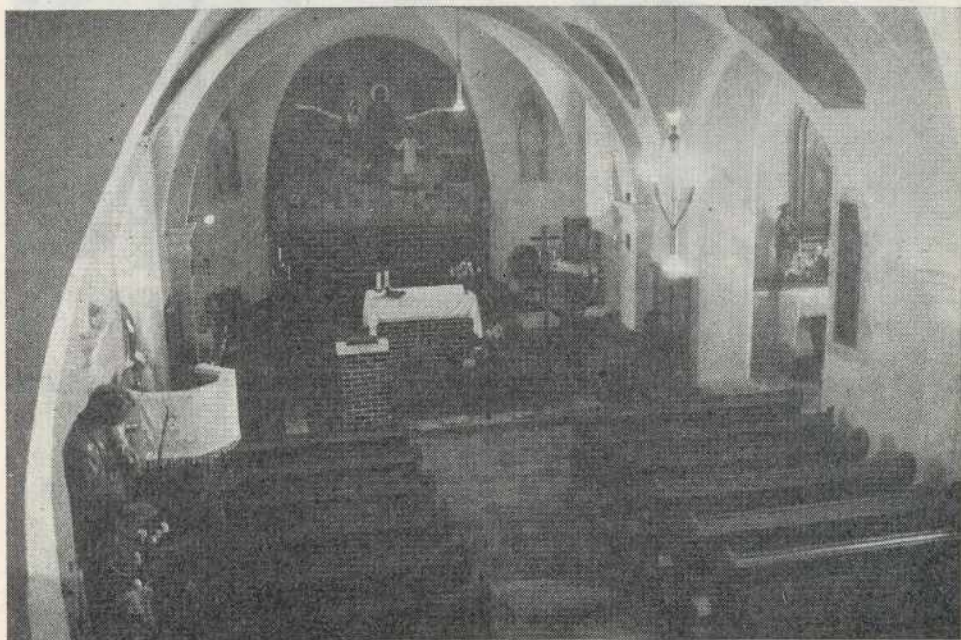
Ustanovitve župnije

Pred ustanovitvijo župnije na Cankovi so naselbine, ki sestavljajo današnjo župnijo, pripadale kar petim župnijam: k župniji Sv. Jurij v Prekmurju: Korovci, Cankova, Domajinci, Topolovci in Gornji Črnci; k župniji Sv. Martin v Martjancih: Strukovci, Puževci, Lemerje, Brezovci; k župniji Tišina: Skakovci in k župniji Grad: Beznovci.

Ob ustanovitvi župnije 1. 1754 so vključili v novoustanovljeno župnijo naslednjih sedem krajev: Cankova, Korovci, Domajinci, Topolovci, Beznovci, Skakovci in Strukovci. Puževci, Lemerje in Brezovci pa so bili priključeni cankovski župniji ob kanonični vizitaciji 18. 9. 1756. Gornji Črnci pa so še naprej ostali v župniji Sv. Jurij. Leta 1793 se še omenjajo pri župniji Sv. Jurij, leta 1830 pa že pri Cankovi. Po drugi svetovni vojni je vas Brezovci pripadla župniji Sv. Sebeščana (Pečarovci), cankovski župniji pa je bila priključena vas Zenkovci, ki je prej bila pod župnijo Sv. Sebeščana.

Cankovsko župnijo so ustanovili iz dušnopastirskih potreb. Verniki so imeli po dve uri in še več do svoje župnijske cerkve. Molitveno bogoslužje je sicer vodil licenciat — laik v podružnični cerkvi sv. Marjete v Puževcih; na velikonočni torek in na binkoštni torek pa je prihajal župnik od Sv. Jurija na Cankovo, da je na kakšnem gumnu pridigal in molil z verniki; svete maše ni bilo, ker ni bilo primerne prostora.

Cerkev na Cankovi je bila sezidana leta 1718 v čast sv. Jožefu. Tik pred ustanovitvijo župnije so cerkev povečali in očistili. Nadaljnja usoda cerkve — prezidave in olepšave — pa je bila odvisna od sposobnosti in prizadevnosti župnikov in drugih dušnih pastirjev na Cankovi.

Notranjščina cankovske cerkve po obnovi

Župniki in kaplani na Cankovi

1. Pavel Bilišič (1754—1759) je bil prvi župnik na Cankovi. Po rodu je bil najbrž Beli Hrvat, ki je govoril tudi slovenski, nemški in madžarski. Na Cankovo je prišel kot novomašnik iz gjörškega bogoslovja. On je začel pisati matične knjige, ki so še sedaj ohranjene; boril se je z začetnimi težavami, zlasti z ureditvijo cerkve in s postavitvijo kantorske hiše na južni strani cerkve. Takoj v prvih letih je bil v tej hiši pouk za cankovske otroke. Po petih letih službovanja se je župnik najbrž preselil drugam, ker v mrtvaški knjigi ni vpisano, da bi umrl na Cankovi.

2. Matija Djementič (1759—1765). Po imenu sodeč je bil Beli Hrvat. Poleg dušnopastirskega dela se je od njegovega župnikovanja na Cankovi ohranil lep, toda nekoliko težje čitljiv rokopis v matičnih knjigah. Ni znano, ali je ostal do smrti, ali se je preselil drugam.

3. Janoš Hüll (1765—1779). Rojen je bil 1739 v Krplivniku. Bogoslovje je končal v Gjörü in bil tam posvečen 1764. Najprej je bil kaplan pri Sv. Juriju, nato je prišel na Cankovo za župnika, kjer je ostal do 1779, ko je odšel k Sv. Juriju za župnika. Na vzhodni strani cerkve na Cankovi ima nagrobni spomenik; torej je pokopan na Cankovi ob cerkvi na prvotnem pokopališču.

4. Mihael Andrejč (1779—1787), rojen 1794 v Dankovcih (župnija Sv. Sebeščan), je bil v mašnika posvečen 1774 v Gjörü. Pol leta je bil kaplan v Gornjih Petrovcih, dve leti in pol pri Sv. Juriju, nato pa župnik na Cankovi. Iz župnijskih matičnih knjig se ne da razbrati, kam je v mesecu marcu 1787 odšel.

Nova maša Alfonza Pavla iz Skakovec na Cankovi 9. 7. 1929

Za Andrejčem je bil administrator neki pater Fidelis, toda že v juliju 1787 je nastopil novi župnik.

5. Jurij Tengelič (1787—1798), po rodu Beli Hrvat. Rojen je bil 1758, posvečen pa 1783 v Gjörü. Tri leta je bil kaplan v Beltincih, od tam pa je prišel za župnika na Cankovo, kjer je v 40. letu starosti umrl, kakor je razvidno iz župnijske mrtvaške knjige.

V juliju 1798 je upravljal župnijo administrator Janoš Luttar.

6. Franc Bernjak (1798—1833), se je rodil v Radovcih leta 1773. Mladost je preživel v sirotišnici v Köszegu; v bogoslovju je bil v Sombotelu in bil posvečen za duhovnika leta 1797. V avgustu 1798 je prišel za župnika na Cankovo in tam umrl v 60. letu starosti. Pokopan je na sedanjem cankovskem pokopališču; ne pri cerkvi, pred velikim križem. Leta 1826 je postal dekan soboške dekanije. Bil je bolehen, zato je kot dekan imel vedno kaplana. Pri njem so bili kaplani: Matija Marks, 1826; Jakob Sabar, 1827; Janoš Zbüll, 1828; Jožef Habetler, 1828—1830; Mirko Dončec, 1831 in Janoš Žbüll, 1832, drugič. Leta 1804 je dal Bernjak dvigniti župnišče v nadstropno stavbo. Prejšnje župnišče, sezidano 1756, je bila lepa trdna pritlična hiša, tudi kaplansko stanovanje. Leta 1832 je bila postavljena kapela v Skakovcih, ki jo je blagoslovil župnik in dekan Bernjak sam.

7. Janoš Žbüll (1833—1858), rojen v Turnišču leta 1795, posvečen 1821. Kaplanoval je v različnih krajih na Madžarskem in v Prekmurju (od 1824—1826 je bil župnik na Tišini), dokler se ni ustalil na Cankovi, kjer je ostal do smrti leta 1858; pokopan je na cankovskem pokopališču. Za pokojnim Žbüllom je bil administrator Ratkovič, vendar samo dva meseca, kajti že 20. julija je nastopil novi župnik, ki je zapisan z zlatimi črkami v zgodovini cankovske, prekmurske in slovenske zgodovine.

8. Jožef Borovnjak (1858—1909), je bil rojen 9. 2. 1826 v Ivanovcih. V Köszegu je kot gojenec sirotišnice končal 6 razredov gimnazije, 7. in 8. pa v Sombotelu. Tu je stopil v bogoslovje, teološke nauke pa je končal v peštanskem osrednjem semenišču. V mašnika je bil posvečen 23. 7. 1851. Leta 1851—1852 je bil administrator v Števanovcih; kaplanoval pa je: v Turnišču (1852—1854), v Dolnji Lendavi (1854—1855), Črenovcih (1855—1858), v M. Soboti (1858), pri sv. Juriju (1858), od koder je prišel na Cankovo 20. 6. 1858 za župnika. Tu je župnikoval 51 let, do svoje smrti 19. septembra 1909 leta. Pokopan je na koncu cankovskega pokopališča, zraven svojega očeta. Pokopal ga je Ivanoczy, dekan in župnik na Tišini. Župnijska kronika na Cankovi omenja kot posebnost, da je ob njegovi zlati maši živel še njegov oče. Vendar to ne drži. Iz mrliške knjige župnije Cankova je razvidno, da je Borovnjak Istvan (Štefan) umrl na Cankovi 6. 11. 1898, star 101 leto in 8 mesecev; vdovec je bil nad 50 let.

Leta 1893 je bil župnik Borovnjak imenovan za častnega dekana. Za časa njegovega župnikovanja je bila župnijska cerkev znatno povečana. V letih 1898—1900 sta bili dozidani sedanji stranski kapeli. Načrti za to dozidavo so iz Gradca in so še ohranjeni. Leta 1903 je dobil stolp sedanjo baročno obliko.

Poleg dušnopastirskega dela je Borovnjak deloval kot prekmurski nabožni pisatelj. Prirejal je za tisk molitvenike in katekizme. Za tisk je priredil in deloma z novo vsebino obogatil naslednje knjige Mikloša Küzmiča: Knjiga molitvena, 1864 in še večkrat; Sveti evangelijski 1858, 1877; Veliki katekizmuš 1864; sam je sestavil molitvenike: Duhovna hrana 1868, 1871, 1892;

Sv. angel čuvar 1890; Jezuš moje poželenje 1852, 1870 in Mali katekizem za občinske ljudske šole 1880. Vse njegove knjige so izšle brez njegovega imena. Zalagal jih je Jan. Weitzinger v avstrijski Radgoni, tiskale pa so se v Gradcu z dovoljenjem sekovskega škofa. Narodno je bil zelo zaveden; narodno zavest je prinesel gotovo že iz domače hiše, pa tudi prekmurska duhovnika Jožef Košič in Franc Žbüll sta vplivala nanj. Pridno je čital slovenske časnike in se zanimal za slovensko slovstvo. Med prekmurskimi Slovenci je širil Mohorske knjige in Slomškove spise. V ozki povezavi je bil s stanovskimi tovariši vzhodnega Štajerskega, kot na primer z duhovniki na Kapeli in v Gornji Radgoni (Glej Stopinje za 1979!)

Po Borovnjakovi smrti je bil administrator župnije Jožef Sakovič, toda le nekaj mesecev.

Župnik Štefan Bakan ob mrtvem očetu

9. Vincenc Keresztury (1909—1936) je nastopil 12. 12. 1909, kot administrator in pozneje kot župnik na Cankovi, kjer je ostal do 1. 8. 1936, ko je stopil v pokoj in se naselil v Bakovcih v svoji rojstni hiši, kjer je tudi umrl 1. 1944 in je pokopan na pokopališču v Soboti. Rojen 10. 1. 1864 v Bakovcih, posvečen pa 1890. Kaplanoval je v Gornji Lendavi, 1890—1891; pri Sv. Juriju, 1891—1892; v Črensovcih, 1892—1894; na Gornjem Seniku, 1894; administrator pa je bil na Dolnjem Seniku od 1894—1909. Ker je bil župnik Keresztury precej naglušen, je zastopstvo župnije ob birmi 1924 prosilo lavantinskega škofa, naj na Cankovo pošlje kaplana. V avgustu l. 1924 je bil postavljen za kaplana novomašnik Drago Oberžan (1924—1929). V soglasju z župnikom je Drago Oberžan uvedel v cerkvi knjižni jezik in pobožnost v čast Srcu Jezuso-

vemu; ustanovil Marijino družbo za fante in dekleta. Po njegovem prizadevanju je bila zgrajena sedanja zakristija in kapela svetega Križa v Lemerju. Kmetom je pomagal v gospodarski krizi, posebno leta 1929, ko je bila strašna toča na Cankovi. Dobil je veliko pomoč od oblasti. Kmalu za tem pa je odšel za izseljenskega duhovnika v Holandijo. Za Oberžanom je bil kaplan na Cankovi Jakob Safošnik (1929—1936).

Obnovljena kapela v Lemerju

10. Jakob Safošnik (1936—1942) je bil rojen 1. 7. 1888 v župniji Sveti Lovrenc na Dravskem polju; posvečen 1915 v Mariboru, kaplanoval je na več župnijah lavantinske škofije: v Rušah, Konjicah, v Dolu pri Hrastniku in še druge. Po odhodu župnika Kereszturyja je prevzel župnijo Cankovo, ki jo je upravljal do 31. 12. 1942, ko je moral oditi za provizorja k Sv. Juriju; tam je umrl 1. 1945. Pokopan je na Cankovi, kot si je sam želel. Safošnik je bil mil in ponižen duhovnik; zato tudi pri vernikih priljubljen in spoštovan. Madžarska okupatorska oblast ga je hotela kot Slovenca s Štajerske izgnati, zato je imel težave na Cankovi in se je pod pritiskom moral umakniti.

11. Štefan Bakan (1943—1969), sin kmečkih staršev, rojen 21. 9. 1902 v Turnišču. Nižjo gimnazijo je obiskoval pri benediktincih v Köszegu; višje razrede pa na klasični gimnaziji v Mariboru v letih 1919—1923.; v Mariboru je končal tudi bogoslovne študije in bil posvečen 1927. Kaplanoval je pri Sv. Rupertu v Slovenskih goricah, v Dobrovniku, Lendavi, Črensovcih, na Hotizi in spet v Lendavi. Tam je prevzel župnijo in je bil župnik v Lendavi od leta

1935 do 1942. Na pritisk madžarskih političnih oblasti ga je sombotelski škof prestavil za župnika na Cankovo. Tu je ostal do 1. 1. 1964, ko se je po lastni želji preselil na Kobilje kjer je bil župnijski upravitelj 3 mesece. Po treh mesecih pa se je spet vrnil na Cankovo in ostal tu do svoje smrti 14. 4. 1969. Pokopan je na cankovskem pokopališču. Leta 1946 je postal dekan soboške dekanije. Škof ga je imenoval za duhovnega svetovalca. O njegovem življenju, duhovniškem delu, pa tudi versko-kulturnem delovanju bi bila potrebna posebna študija; tukaj naj bo omenjeno samo, da je bil Bakan resnega značaja, visoke in krepke moške postave. Njegova velika zasluga je, da je s pomočjo prof. dr. Ivana Zelka sestavljal kroniko cankovske župnije. Ivan Zelko, sedaj župnik v Špitaliču, je bil od marca 1943 do junija 1945 kaplan na Cankovi. V letih 1967—1969 je Bakan začel po načrtih arhitekta Zazule iz Maribora z obnovo župnijske cerkve. Ta dela so se končala šele po njegovi smrti.

V času Bakanovega bivanja na Kobilju je župnijo soupravljal Štefan Tratnjek, župnik na Pertoči, pomagal pa mu je novomašnik Jožef Šipoš, doma iz Krašč.

Po smrti Štefana Bakana je bil imenovan za soupravitelja cankovske župnije salezijanski duhovnik in župnijski upravitelj na Kapeli pri Radencih Franc Levstek. Soupravitelj je bil od 19. aprila do 1. julija 1969. Največ pa je med tem časom prihajal na Cankovo Jožef Čampa, ki je bil takrat kot salezijanski duhovnik kaplan na Kapeli.

Obnovljena cerkev na
Cankovi

1. julija 1969 je bil za župnijskega upravitelja nastavljen Martin Poredoš, kaplan v Soboti. Vendar službe župnijskega upravitelja na Cankovi ni mogel prevzeti.

1. oktobra istega leta pa je bil imenovan za župnijskega upravitelja na Cankovi Anton Šeruga, kaplan pri Sv. Križu na Slatini; pa tudi on ni mogel prevzeti župnije v upravljanje. Od 1. 7. 1969 pa do 13. 3. 1970 je bila namreč župnijska cerkev na Cankovi zaprta. Ni namen kronista, da bi raziskoval vzroke, ki so pripeljali do tega, da so verniki na Cankovi cerkev zaprli. Z dobro voljo in odkritosrčnim pogovorom pa so bili vzroki odstranjeni in na Cankovo je prišel novi župnijski upravitelj in pozneje župnik Anton Fakin.

Ob birmi na Cankovi 1964

12. Anton Fakin (1970—), rojen 5. 6. 1935 v Sveči, župnija Majšperk. Gimnazijo je obiskoval v Ptuj, bogoslovne študije pa končal na teološki fakulteti v Ljubljani. V mašnika je bil posvečen 29. 6. 1962 v Mariboru. Kaplanoval je v Vojniku, Celju, Mariboru in nazadnje pri Sv. Križu na Slatini. 12. 3. 1970 pa je bil imenovan za župnijskega upravitelja na Cankovi, 19. 9. 1971 pa je bil umeščen za župnika.

Duhovniki, redovniki in redovnice ter pomembni možje iz cankovske župnije

a) Duhovniki:

1. Flisar Matija, rojen 5. 4. 1776 v Domajincih.
2. Benko Mihael, rojen 25. 1. 1818 v Gornjih Črncih.
3. Vogrinčič Franc, salezijanec, rojen 14. 11. 1895 na Cankovi.
4. Pavel Aifonz, salezijanec, rojen 29. 8. 1902 v Skakovcih.
5. Zelko Anton, salezijanec, rojen 7. 8. 1911 v Kroplivniku; živel na Cankovi.
6. Šnurer Franc, salezijanec, rojen 25. 8. 1913 v Topolovcih.
7. Žilavec Franc, salezijanec, rojen 17. 3. 1915 v Domajincih.
8. Čuk Janez, kapucin, rojen 8. 8. 1939 na Cankovi.

Vsi duhovniki so že pokojni, razen Franca Šnurerja, ki živi v Čilu ter Janeza Čuka, ki je sedaj v Nemčiji.

b) Redovniki:

1. Pavel Janez, salezijanski brat, rojen 5. 12. 1897 v Skakovcih.
2. Zelko Jožef, salezijanski brat, rojen 1. 1. 1913 na Cankovi.

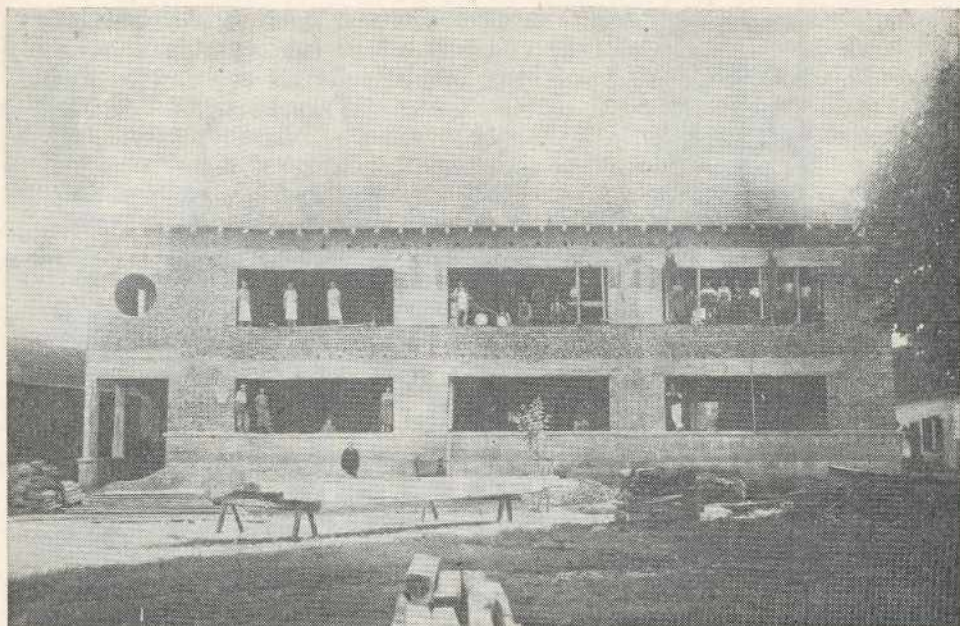
c) Redovnice:

1. Pavel Amalija, šolska sestra, rojena 12. 4. 1883 na Cankovi.
2. Pavel Neža, šolska sestra, r. 25. 2. 1892 na Cankovi.
3. Gergek Karolina, šol. s., r. 29. 10. 1897 v Korovcih.
4. Ciglar Karolina, šol. s., r. 22. 8. 1902 v Korovcih.
5. Gibičar Katarina, šol. s., r. 17. 12. 1903 v Korovcih.
6. Pančor Jozefa, šol. s., r. 21. 12. 1903 v Domajincih.
7. Smodiš Neža, šol. s., rojena 3. 9. 1904 v Domajincih.
8. Pančor Ana, šol. s., r. 16. 12. 1905 v Domajincih.
9. Gutman Terezija, misijonska s., r. 13. 10. 1907 v Korovcih.
10. Benko Margareta, šol. s., r. 16. 10. 1927 v Domajincih.

č) Pomembnejši možje:

1. Dr. Avgust Pavel, pesnik, prevajalec, jezikoslovec in narodoslovec; rojen na Cankovi.
2. Dr. Bela Obal, sin cankovskega notariuša, profesor ev. teologije v Prešovu, 1919 veliki župan Železne županije in »rdeči« komisar za Slovensko krajino.
3. Dr. Jožef Kočar iz Skakovec, glavar v Lendavi, kasacijski sodnik v Novem Sadu, od 1927 pa sodnik Stola sedmorice v Zagrebu.
4. Akademski slikar Ludvik Vrečič, rojen v Skakovcih.

Opomba: sedaj živeči pomembni možje in žene niso omenjeni.

Gradnja nove šole na Cankovi

Šolstvo

Z ustanovitvijo župnije na Cankovi so začeli misliti tudi na šolo in sicer zaradi izobraževanja mladine in zaradi kantorja, ki ga je cerkev težko pogrešala pri cerkvenem petju in pri pogrebnih svečanostih. Tako so septembra 1756 začeli graditi kantorsko hišo. Prvotna je bila iz lesa; pozneje pa so jo pozidali. Stala je na južni strani cerkve vse do leta 1963, ko se je morala umakniti šolskemu prizidku. Zgradili so novo kantorsko hišo.

Prvi kantor — učitelj je bil Andrej Gjerkeš, o katerem pravi vizitacijski zapisnik iz leta 1756, da ima zadostno izobrazbo za svojo službo, tako v petju kot v poučevanju otrok. Isti zapisnik navaja, da je bilo tega leta v cankovski župniji 984 vernikov. Štefan Dervarič je bil drugi po imenu poznani kantor — učitelj na Cankovi. Rojen je bil v Soboti, na Cankovo pa je prišel 1774. Visitatio canonica iz leta 1778 natančno govori o njegovih dohodkih. Učitelj Ivan Marič se je rodil pri Sv. Benediktu v Kančevcih okoli l. 1784. V Köszezu je končal ljudsko šolo, nižjo in višjo gimnazijo. Nekaj časa je deloval v Štrigovi. Leta 1805 pa je prišel na Cankovo za kantorja — učitelja. Leopold Püčko je nastopil službo kantorja — učitelja l. 1813 in ga omenja še zapisnik ob kanonični vizitaciji iz leta 1829. Rojen je bil pri Sveti Trojici v Slovenskih goricah. Pred prihodom na Cankovo je deloval pri Sv. Benediktu na Štajerskem. Pavel Ivanoczi, kantor — učitelj na Cankovi se omenja med leti 1842 in 1847; verjetno pa je bil na Cankovi že prej, pa tudi pozneje. Rodil se je v Ivanovcih okrog leta 1815. Mihael Avguštinovič je kot prvi redni učitelj začel delovati na Cankovi; omenja ga sombotelski šematizem iz leta 1859.

Nova maša Franca Vogrinčiča na Cankovi 1925

Pred letom 1850 so šolo obiskovali redki učenci, saj pouk ni bil obvezen. Od časa Marije Terezije se je sicer ljudskošolski pouk pospeševal, vendar statistika izkazuje malo število šoloobiskujočih otrok; nekoliko bolje je v drugi polovici 19. stoletja. Nekaj podatkov o šoloobiskujočih otrocih na Cankovi: leta 1853 je šolo obiskovalo 20 učencev; zelo zanimiv zapis za rimokatoliško šolo na Cankovi je iz leta 1858; obrazec je v nemškem in madžarskem jeziku (Schulfassio — Iskolabevallása) in so ga podpisali župnik Janos Žbüll, učitelj Mihael Avguštinovič, trije zastopniki — domačini — šolske občine, tajnik in šolski nadzornik iz Sobote, potrdilo pa ga je višje šolsko nadzorstvo v Sopronu: ta dokument spričuje, da je 1858 hodilo v šolo na Cankovi 79 otrok (44 dečkov in 35 deklic) in sicer s Cankove 19 otrok, iz Korovec 12, Gornjih Črnc 4, Domajinec 20, Topolovec 7, Skakovec 17 otrok; leta 1880 je hodilo v šolo 120 učencev; leta 1889 pa že 246 otrok; leta 1914 komaj 230 otrok; leta 1978 pa je bilo število šoloobveznih katoličanov 208. Leta 1879 je bil izdan zakon o obveznem šolanju. In še osem let po tem zakonu župnijski šolski nadzornik v svojem poročilu ogorčeno ugotavlja, da nekaj staršev pošilja svoje otroke v šolo v Radgono, prej pa so jih pošiljali tudi v Klösch. Uspeh pa se vidi iz gornjih podatkov.

Učne in uradne knjige do leta 1888 so bile slovenske, nato madžarske; verouk je bil vedno slovenski. Leta 1875 se je šola razširila v dvooddelčno. Župnija je kupila hišo in jo preuredila za šolo. To leto je postal vodja šole

Ficzko Mikloš, ki je dolga leta služboval na Cankovi. O njem pohvalno piše Kalendar Srca Jezušovega iz leta 1907 in 1909. 1906 ga je nasledil Karel Kočar, sin Lovrenca in Karoline Oman, gostilničarja in posestnika v Korovcih. Rojen je bil 2. novembra 1885. Osnovno šolo je obiskoval na Cankovi in v Radgoni; nižjo gimnazijo je končal v Monoštru, učiteljišče pa v Čakovcu. Od leta 1906 pa do konca druge svetovne vojne je bil šolski upravitelj na Cankovi; 1945 je stopil v pokoj, kantorsko službo pa je opravljal še naprej. Za časa njegovega upraviteljstva so pozidali leta 1939 takrat najmodernejšo šolo v Prekmurju; 1971 so dozidali še šest novih učilnic. Med okupacijo so prva tri leta poučevali v višjih razredih v prekmurščini, nato pa madžarski; vendar so si učitelji — domačini — pomagali z narečjem. (Karel Kočar je umrl 1965 v Križevcih pri Ljutomeru in je tam tudi njegov grob.)

V svoji 225 letni zgodovini je župnija Svetega Jožefa na Cankovi doživljala vesele pa tudi žalostne trenutke. Med vesele posebno lahko štejemo tudi ljudske misijone, ki so bili leta 1924, 1940, 1958 in 1972. V srcih vernikov, pa tudi v kroniki so ohranjeni. Med žalostne pa lahko navedemo katastrofalno neurje s točo leta 1928 in petdeset let pozneje leta 1978. Posebno pa ne smemo iti mimo obeh svetovnih vojn, posebno še druge, ki je župniji prinesla poleg velike materialne škode tudi ogromno škodo v moralnem oziru. Prek ozemlja župnije je šlo veliko vojaštva; tukaj je bila tudi fronta. Tudi po vojni in v novejšem času je versko življenje na Cankovi razgibano; nekaj tega je zapisano v prejšnjih letnikih Stopinj.

Tudi ta zapis naj bo skromen spomenik vernosti, kulture in borbe za boljše življenje vseh, ki so se rodili ali tukaj samo delovali v 225 letni zgodovini cankovske župnije.

Ivan Zelko

Zemljiški spor v Borejcih leta 1581

V srednjem veku je v Borejcih gospodovala svobodnjaška rodbina »Borych« (Borič). Od tega imena izvira tudi krajevno ime Borejci.

Že leta 1502 je bila rodbina Borych povezana po zakonski zvezi z rodbino Žibrik (Sybryk) iz Szarvaskenda, kraja jugovzhodno od Körmenda. Tako so v Borejcih zavladali Žibriki.

Tomaž Széchy, grof pri Gradu, se je udeležil bitke s Turki pri Mohaču leta 1526. V tej bitki je tudi padel. Po njegovi smrti je pri Gradu gospodarila njegova hčerka Marjeta Széchy, ki se je poročila z grofom Nikolajem Salmom.

Po bitki pri Mohaču je postal upravitelj gornjelendavskega zemljišča Ozvald Žibrik iz boreške rodbine Žibrikov. Takrat so bili Rankovci opustošeni in kraj je bil — z malo izjemo — brez prebivalcev (akor Hrenkocz pwrzthafalu leth volna).

Še do leta 1541 se vas Rankovci ni mogla opomoči. Tega leta so bile v vasi tri družine: Simoč Repič je bil kmet s pol kmetijo, Bence (Benedikt) Repič in Mirko Horvat sta bila kočarja (brez posestva). To je bilo vse. V kraju so bile tri opuščene hiše — zgradbe, v katerih so nekoč stanovali: Peter Co-

lek, v drugi hiši Mirko Horvat — in v tretji Jakob Herbet. Razen teh sta bili dve razdrti hiši, kjer sta nekoč stanovala Blaž Močnik in neki Kos (urbar 1541).

Kraja Rankovci in Kupšinci sta pripadala h gornjelendavskemu zemljišču. Ozvald Žibrik je dovolil Borejčarjem kot upravitelj gornjelendavskega zemljišča, da smejo ob meji Rankovec in Kupšinec — na zemljišču teh vasi — krčiti drevje in si prisvojiti zemljišče. In res, od tedaj naprej so Borejčani leto za letom vedno globlje in globlje krčili in si prisvajali ozemlje ob meji teh dveh vasi. Tako pripovedujeta listini iz let 1563 in 1579. — Že leta 1550 so obravnavali to sporno stvar. O tem razpravljata dve listini. Takrat je bil v Borejcih gospodar Matej Žibrik. Nasprotno stranko pa je zastopal v imenu grofa Nikolaja Salma in žene Marjete Széchy — upravitelj gornjelendavskega zemljišča Ztharchay.

Marjeta Széchy je umrla leta 1570 in nato si je njen delež pridobil Tomaž Széchy, iz druge veje Széchyjev, ki je bivala v župniji Gömör (južna Slovaška). Ta je hotel odtujeno zemljišče zopet pridobiti. Okoli leta 1580 je zapovedal svojim ljudem, naj požanjejo oves, ki so ga posejali Borejčani in je bil na njivi — zemljišču, ki so si ga prilastili. Tako je nastal velik spor in tožba.

Na Jurjevo (24. aprila) leta 1581 so sklicali v Borejce, na kraj spornega zemljišča — nad 75 prič. Tožnika sta bila Ladislav in Štefan Žibrik. Navzoči so bili uradniki in podložniki Julija Salma, Ladislava Lobkowitza Poppela in še drugi zastopniki gornjelendavskega zemljišča. Obhodili so sporno zemljišče plemenitniki in podložniki obenem s sosedi in mejaši ter strogo zasliševali priče. Priče so izjavile naslednje:

»Prva priča je bil Ambrož Šoštar iz Toronyallye, kmet gospoda Sthrana, sosed in mejaš, zaprisežen in izprašan, je priznal, da je že minilo 50 let, ko je on bival v vasi Borejci, in da so sporno orno zemljo, imenovano »tostran doline Dobla«, ležečo nasproti vasi Borejci, vedno imeli v lasti prebivalci iste vasi Borejci in jo izkoriščali. Isti svedok je tudi oral na tej zemlji, kjer so namreč gospodje od Grada poželi oves prebivalcem vasi Borejci, kar je pripadalo k vasi Borejci.

Blaž Lukovnjak iz navedene Toronyallye, kmet imenovanega Sthrana, sosed in mejaš, zaprisežen in izprašan, je priznal, da v tej stvari ne zna nič drugega povedati kot to, da so kupili imenovano orno zemljo in les (gozd), primeren za ladje, prebivalci vasi Borejci.

Ivaniš Zamuda iz Žetincev (v Avstriji), kmet imenovanega Sthrana, 50 let star, zaprisežen in izprašan, je priznal, da je bila sporna ornica, tostran vode Dobel — nasproti vasi Borejci — vedno prebivalcev vasi Borejci in so jo oni uživali.

Jakob Maček iz Žetincev, kmet imenovanega Sthrana, 40 let star, zaprisežen in izprašan je priznal, da je pred 15 leti v gozdu, ki so ga pokazali tožniki, v smeri vasi Krajna, sekal les, pripraven za ladje, in da so tudi imenovano orno zemljo, ki je tostran Dobla, vedno posedovali prebivalci imenovane vasi Borejci — in orali ter jo uživali.

Štefan Novak iz Žetincev, kmet imenovanega Sthrana, 32 let star, zaprisežen in izprašan, je priznal, da je v imenovanem gozdu, ki mu pravijo »Zagrab«, večkrat sekal les, pripraven za ladje, ga spravljaj v stran, — da so ta

gozd posedovali prebivalci kraja Borejci — in da se meja tega gozda dotika meje vasi Kupšinci.

Anton Toplak iz Kroga, kmet Luke iz Ivanec (na Madžarskem), 32 let star, zaprisežen in izprašan, je izjavil, da so imenovani sporni gozd, ki leži v smeri vasi Kupšinci, vedno imeli v lasti prebivalci vasi Borejci — in da je tudi sporna ornica, ki se razprostira tostran Dobla, kjer je namreč dal požeti oves gospod Széchy, — bila vedno last prebivalcev vasi Borejci, oni so jo uživali. Kajti isti svedok je imel v Borejcih sestro, pri kateri je služil in tudi sporno ornico — vse do vode Dobla — pripravljaj in na njej sejal.

Peter Černel iz Žetincev, kmet imenovanega Sthrana, 50 let star, zaprisežen in izprašan — je priznal, da so ornico, ki so jo dali gospodje Žibriki zasejati z ovsom, tostran Dobla, v smeri Borejcev, vedno posedovali prebivalci imenovane vasi Borejci.

Pavel Červek iz Žetincev, kmet imenovanega Sthrana, 50 let star, zaprisežen in izprašan — je izjavil, da je v navedenem spornem gozdu, v smeri vasi Krajna, pred nekaj leti sekal les, pripravljen za ladje in druge potrebe — in da so tudi sporno zemljišče tostran Dobla, ležeče v smeri vasi Borejci, ki je bilo zasejano z ovsom, — vedno uživali prebivalci vasi Borejci.

Gregor Grabouth iz Dokležovja, kmet gospoda Gašperja Bánffyja iz Lendave, 70 let star, zaprisežen, je izjavil, da je v gozdu v smeri proti Kupšincem, tostran starodavne ceste, nekajkrat sekal les, primeren za ladje.

Andrej Kolar iz Dokležovja, kmet gospoda Ladislava Bánffyja iz Lendave, 80 let star, zaprisežen in izprašan, je izjavil, da so imenovano ornico in sporni gozd vedno posedovali prebivalci Borejci.

Podobno kakor doslej navedeni, so izjavili tudi sledeči, ki jih navajamo zaradi osebnih in krajevnih imen, saj so se nekatera ohranila do današnjega dne:

Gregor Skočaj iz Dokležovja; Albert Skočaj, Simon Toplak, Sebastijan Toplak, Albert Fleš, kmet plemenitega Šárkányja, Peter Roman in Jernej Stanko, vsi iz Kroga. Iz Kroga so bile še priče: Matej Šinkovič, Urban Homotar, Jurij Toplak, Jernej Žibrik, Koloman Roman. Zadnji trije so bili kmetje vdove Andreja Byka.

Kakor gornji so izjavili pred sodiščem tudi naslednji kmetje iz Kroga: Anton Skledar, Albert Berglec, Ivan Puflin, Jakob Toplak, Matej Kiral, Koloman Kopin, Valentin Zorko.

Tožnikom v prid so pričale tudi priče iz Bakovec: Gregor Borofčak, Benedikt Toplak, Simon Gerenič, Martin Norčič, Jernej Konc in Tomaž Lukač.

Iz vasi Kroga in Bakovec so bili zapriseženi kot priče naslednji: Matija Šinkovič, Benedikt Šinkovič, Ivaniš Merc, Adrej Koza, Vučko Cmer, Lovrenc Žnidar, Štefan Tratar.

Iz vasi Petanjec so bili zapriseženi in izprašani sledeči: Volfgang Gyergyek, Urban Gyergyek, Pavel Gyergyek, Pavel Horvat, Matej Horvat, Urban Horvat, Ivan Olaz, Martin Horvat. Martin Božič, Janez Bavšič, Jurij Gerdoša, Lovrenc Horvat, Florijan Gerdoša, Nikolaj Šanta, Blaž Roček, Jakob Vogrin, Fabjan Lebič, Peter Bajz, Matej Rogač, Mihael Šoštar, Ambrož Stric, Andrej Kovač, Blaž Harasti. Pričali so v prid tožnikom, da so sporno zemljo vedno obdelovali prebivalci vasi Borejci.

Zaslišani so bili tudi kmetje iz Žetincev: Andrej Börec, Vučko Požoc, Blaž Ficen, Blaž Török, Andrej Zelko, Blaž Manoly, Koloman Keblič. Vsi ti, kakor

tudi Martin Zorko iz Predanovec, so izjavili, da so gozd, ki je tostran Leda-ve, poleg starodavne ceste, kjer leži mnogo posekanih dreves, vedno imeli prebivalci vasi Borejci. V njem so navedene priče sekale les, pripraven za ladje; in da so orno zemljo tostran potoka Dobel v smeri Borejcem, ki so se je polastili gospodje Széchyji, vedno imeli prebivalci Borejec, jo obdelovali, ker je bila njihova.

Naj dobesedno navedemo samo še zaključne stavke tega zasliševanja:

»Vse te izjave smo dobesedno pismeno izrazili v dvojniku, da bodo kot dokaz njihovih pravic v bodoče.

Dano v Sombotelu v torek po nedelji Exaudi (23. junija) v Gospodovem letu 1581.«

Vse izjave govore v prid Borejčanom, vendar je vprašanje, ali je pri tem ostalo.

Iz poročil, kdo so bile priče, zvemo tudi za imena svobodnjaških rodbin, ki so imele svoja zemljišča v posameznih vaseh.

V Bakovcih so bivale te-le svoobodnjaške rodbine:

vdova Gosztony (Gozthon); rodbina Gosztony je imela svojo posest ob reki Rabi, v bližini Ivánc-ev (Cs. II, 824).

Jurij Kawasy, katerega rodbina je imela glavno svojo posest vzhodno od Ivánc-ev: kraj Karátföld in dr. (Cs. II, 767, 855).

Peter »Litteratus« in Gregorij Pathaky.

Pavel Sárffy; njihova posest je bila: Nagy-Mizdó in Sárfü-Mizdo, jugo-vzhodno od Körmenda (Cs. II, 776), v bližini Szarvaskenda, od koder so bili Žibriki.

Benedikt Zalay; ta rodbina je imela svojo posest v Zalski županiji, severovzhodno od Tapolce, kraj Szentjakabfa (Cs. II, 849).

V Krogu so imele posest svobodnjaške rodbine:

vdova Andreja Byka; rodbina se je imenovala tudi Bašo (Basó) in je imela glavno posest v Zalski županiji; tudi skupaj z rodbino Zalay, v kraju Szentjakabfa (Cs. II, 812—813).

Luka iz Ivánc-ev; rodbina je imenovana po kraju Ivánc, ki je ob reki Rabi, vzhodno od Cseretneka (Cs. II, 828).

Janez Sárkány (Cs. II, 847).

V Zetincih (v Avstriji), zahodno od Gederovec, je bivala svobodnjaška rodbina Sthran. Ta rodbina je imela svojo posest v kraju »Toronyallya« (= dolina ob zvoniku, stolpiču). To je bilo verjetno ledinsko ime. Kajti kmeta Šoštar in Lukovnjak, ki sta tudi pričala, sta bila soseda in mejaša spornega zemljišča.

V Lendavi so bili zemljiški gospodje: Gašper, Ladislav in Nikolaj Bánffy.

Na Petanjcih je gospodarila rodbina Nádasdy — in sicer njeni člani: vdovi Andreja in Krištofa Nádasdyja — ter Martin in Štefan Nádasdy.

Povzeto po naslednjih virih:

- 1) Fölsőlendva és Borhida közti határügy — od leta 1550—1582; P 1313 — Batthyány hg. Levéltár — Raktári szám: 79; sorszám: 158—168. Madž. drž. arhiv v Budimpešti.
- 2) Urbar 1541: Batthyány cs. lt. urbariumok — 11. cim: 3. sorszám. Madž. drž. arhiv v Budimpešti.
- 3) Dezső Csánki, Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. II. Budapest, 1894 (= Cs. II):

Avzugst Pavel

Odšel bom

Odšel bom!

Že čakajo name
do oblakov nazobčane gore.

Odšel bom!

Tu prestoluje sovraštvo,
veljava le z novci doseči se more.

Odšel bom!

Preženejo me
kačje zavite, varljive tesnobe.

Odšel bom!

In takole potožim Stvarniku:

»Vélíki!

Tvoje stoterih lepot bogate čistine
je prepredel plevel, hudičovo seme
je pognalo morilskc, daveče korenine.

In človek — tvoja podoba —, ta upornik temine
še vedno suženj je blata, svoje prvine.

Vélíki, rotim te:

Ali z njegovega čela ta madež odrgni,
ali pa svoje vajeti trdneje zadrigni!«

Odšel bom!

Odšel bom domov, ker čakajo name
preslavne stare planine.

(Iz zbirke Felgyujtott erdő. Prevedel Lojze Kozar)

Parlovi ob novi maši sina in brata Alfonza; Pesnik Avgust Pavel na skrajni desni zgoraj

Doklej porabski Slovenci?

Pred zadnjo vojsko smo včasih rekli in zapisali: rabski Slovenci — pa so mnogi vpraševali: Ali so na otoku Rabu? Tedaj še nismo slutili, kaj nam bo Rab — danes pa se nam nekaterim, ki življenje Slovencev na Madžarskem poznamo, dozdeva to sorodstvo grozljivo... Kakor otok na meji treh držav je ta peščica našega naroda, na skrajnem severu Prekmurja in od nekdaj njega del; zato je govorjenje »Porabje in Prekmurje« (ali narobe) docela zgrešeno, krivično in nevarno. Kvečjemu primerno informativno za vsakdanjo rabo: jugoslovansko Prekmurje in njega del, ki je na Madžarskem.

Ali si povprečni Slovenec — kar takle z maturo recimo — sploh zamišlja, kje, kolikšno in kakšno je to slovensko Porabje? V zadnjih letih se v dnevnem tisku sicer vrstijo članci, ki z odmevi uradnih fanfar (medsebojni obiski, sklepi, nameni, potrebe, potrebe...) zamegljujejo podobo, da niti malo niso jasni njeni obrisi, kaj šele podoba sama... Izvemo in vidimo na TV nazorno vse o pridobitvah madžarske narodne skupnosti (ali drugače: manjšine) v Sloveniji (in kajpak tudi italijanske) — kaj pa izvemo in vidimo na TV o Slovencih na Madžarskem? Kar primerjajmo položaj madžarske narodne skupnosti pri nas in naše slovenske onstran meje! Prideš pred madžarske vasi v Prekmurju in te pozdravijo dvojezični krajevni napisi (že davno!) — v Porabju ni sledu o njih; ne vemo, ali jih je kdo kdaj zahteval (recimo z naše strani, ob raznih obiskih, skupnih izjavah...) Prideš v kraj, npr. v Lendavo: dvojezični ulični napisi, na uradih, trgovinah itn. itd. Pojdimo v Monošter: prav zadnji čas nekaj poskusov glede tega, v vaseh prav tako (med njimi npr. Zdravniški dom...). Pojdimo v šole v Prekmurju: dvojezični pouk, slovenski otroci se učijo madžarsko, knjižnice v šoli, zunaj nje, v madžarskih društvih — saj ga imajo tudi v Ljubljani, madžarščina v cerkvi, madžarski tednik, koledar, madžarske oddaje na soboškem radiu, tudi na ljubljanskem, in ko bo to tiskano, najbrž že tudi na TV. Itn. Itn. Pojdimo v Maribor: na pedagoški akademiji poučuje madžarščino lektor z Madžarskega, profesor strokovnjak ekskurzije na Madžarsko, sevè tudi iz Prekmurja v gledališče na Madžarsko, peštansko in druga gledališča prihajajo v Prekmurje itn.

Vse v redu in prav! Ne vemo pa — ker o tem nihče ne piše in javno ne govori — ali so prekmurski Madžari že kdaj rekli svojim sonarodnjakom, ko so jih obiskali: Glejte vse to in čujte: kdaj mislite vse to dati Slovincem na Madžarskem? In kaj so — če so — odgovorili uradni obiskovalci iz dežele ogrske, domovine kralja Matjaža?

Pa pogledjmo v Porabje! Tam je med jugoslovansko mejo in skromno rečico Rabo pri Monoštru (madžarski: Szentgotthárd, to je Sveti Gotthard, ki mu je posvečena baročna cerkev ob nekdanjem cistercijskem samostanu, po latinsko monasteriumu, kar so Madžari izgovarjali monoštor) ali kar várašu (mestu), kakor mu rečejo Slovenci, danes le še **osem slovenskih vasi**, odkar so v zadnjih letih dve od prej devetih (dejansko jih je še kar devet...) administrativno in kar simbolično združili v — eno vas z nemogočim imenom: Kétvölgy. To pomeni: Dve dolini... Simbolično, ker so zmanjšali število vasi in s spačenim imenom onemogočili slovenskim domačinom, da bi svoj »novi« kraj imenovali po domače. Zakaj nihče ni doma v dveh dolinah, kar je

menda celo nemogoče. Še naprej govorijo, da so iz Vérice in iz Andovec. Ko bi imeli porabski Slovenci vsaj majhnega Meška, bi jim napisal črtico: Na smrt obsojeni ... Toda ne bo je napisal, ker mora njihov bodoči Meško — ali kar že bo — biti optimist, borbeno verujoč v njihovo življenje, do — zadnjega Slovenca v Porabju ... (Preberite si v tej številki članek Francka Mukiča, ki končuje v Ljubljani slovenistiko in piše pesmi v knjižni slovenščini. Naj mu ne ugasne pero in zaupanje v slovensko samozavest!)

Teh Slovencev je okroglo pet do šest tisoč, saj jih je nekaj tudi v mestecu Monoštru (ki so mu pred leti odvzeli stoletni okraj, kjer so nekoč tiskali slovenske knjige, koledar ..., in ga premestili v daljni Körmend (slov. Kermedin). In raztreseni so po vsej državi, v tovarnah, službah, ženske poročene z Madžari ... Zato je nemogoče natančno prešteti porabske Slovence. In kako živijo v narodnostnem pogledu? Večkrat slišimo o prvotnih domačinih v Avstraliji ali Ameriki, da živé še v kameni dobi, na prvotni stopnji svoje preproste omike. Nekaj podobnega je z narodnostnega vidika pri Slovencih na Madžarskem in prav zato jih ni moč primerjati ne s koroškimi ne s primorskimi Slovenci; slednji živijo že od nekdaj s slovensko kulturo, čeprav nekoč in danes prikrajšani, zatirani, dobrih stodvajset let (od Slomška in Mohorjeve družbe sem) pa kar živó, v tisku, šoli, društvih ... Prekmurski Slovenci, katerih del so današnji porabski, so do 1919 živeli v madžarski državi, ločeni od slovenske narodne skupnosti, brez slovenskih šol, brez knjižnega jezika v knjigah in listih — le redki so jih brali — brez narodnega jezika v javnosti; le v cerkvi in skromnem verskem tisku so mogli uporabljati narečje. Slovenščino in slovenstvo sta jim ohranila ter obvarovala **dom** in **cerkev**.

Ko je bila večina prekmurskih Slovencev 12. avgusta 1919 (slovenski učbeniki še vedno trdijo, da so bili tudi oni osvobojeni 1918!) osvobodjena in združena z ostalimi Slovenci, so dobili slovenske šole, slovenski tisk itn. In današnji rod je že pozabil, kako je bilo nekoč in kako je danes vse to samoumevno (kljub letom madžarske zasedbe 1941—1945). V Porabju so ostali v nekdanjem stanju vsepovsod: ostra meja jih je že na zunaj ločila od ostalega Prekmurja, razsekali so prejšnje župnije, dekanije, težko in redko je kdo prišel čez mejo, niti knjige niti časopisi niso prihajali, niso smeli prihajati ... V cerkvi so še molili in peli po domače, toda molitvenikov je sčasom zmanjkalo in danes jih ni več! V treh župnijah je bil redko kak slovenski duhovnik, prihajali so tako imenovani beli Hrvati z Gradiščanskega, ki so službovali tudi v Prekmurju. Danes imajo le enega slovenskega župnika, ki se bliža osemdesetletnici; eden je Hrvat, eden je bil do pred kratkim Madžar v narodnostno mešani vasi ... In kaj bo naprej? Imajo sicer dovolj domačih mladih duhovnikov, toda vse kaže, da najbrž nobeden ne bo prišel v domačo faro, saj so enega celo pregnali iz domače sombotélske škofije na drugi konec države ... Župnik na Gornjem Seniku je že pred leti priredil in tipkano razmnožil zasilni molitvenik po novem mašnem obredu — v narečju kajpada, saj niti župnik ni hodil v slovenske šole, čeprav je navdušen Slovenec, Ivanócyjev učenec iz tišinske župnije — niti njegovi verniki niso hodili v slovensko šolo in bi le napol razumeli knjižni jezik. In tu smo pri — **šoli**. Šele zadnja leta se učijo po tri ure tedensko tudi slovenščine. Toda niti njihovi učitelji ne obvladajo dobro knjižnega jezika — in kaj so tri ali štiri ure v povodnji madžarskih ur pri vseh predmetih? Zato otroci le s težavo berejo slovenske knjige. Mnogo naredi slovensko petje, ki ga nadaljujejo v pevskem zboru,

imenovanem po našem slavistu, pesniku in prevajalcu iz slovenščine v madžarščino, muzealcu Avgustu Pavlu, doma s Cankove v Prekmurju. Po njem se imenuje tudi kulturni dom na Gornjem Seniku, v katerem je Slovenska knjižnica z malo branimi, za te kraje in ljudi, ki jih ni nihče navajal k slovenskemu branju, malo primernimi knjigami.

In tako je tudi z ostalim tiskom. Demokratična zveza Južnih Slovanov na Madžarskem sicer izdaja tednik Narodne novine (v Budimpešti); ta ima zadnji čas na spodnjem robu zadnje strani tudi napis Ljudski list — na šestih srbskohrvaških straneh je komaj pol predzadnje strani v slovenščini. Toda kakšna je ta vsebina in kak večinoma ta knjižni jezik. Saj ta polovica strani nima ne urednika ne sposobnega stalnega sodelavca, zato npr. zadnje številke v decembru 1977 in januarju 1978 prinašajo v nadaljevanjih dolg članek o — vodi (z učenimi izrazi), nato pa o — starogrških Termopilah... Neumljivo je, kako se more dogoditi kaj takega, ker nekdo je le odgovoren za vse to, mar ne? In tak list naj bi kljub vsem lepim besedam ter sklepom — dobil bralce ali celo naročnike? Ista zveza izdaja tudi Narodni kalendar — ljudski koledar, katerega zadnji letnik ima 32 slovenskih strani. Ta vsebina — delno ponatisi slovenskih pesmi, priložnostni članki — je boljša, toda za porabske Slovence je to vsekakor premalo... Mati Slovenija bi jim pač morala poslati in bi bila to storila z lahkoto — nekaj desetlin vseh koledarjev, ki jih tiskamo v naši domovini, mar ne?!

Enkrat letno vidijo porabski Slovenci predstavo recimo mariborskega gledališča, kak »folklorni« nastop. Pojejo in plešejo tudi sami in običejejo enkrat letno pevski tabor v Šentvidu pri Stični, folklorno prireditev v Beltincih in še kje na Madžarskem. Toda to so le redki izbranci. Porabski muzejček v kmečki hiši v Štévancih je le zarodek pravega muzeja, ki se bo moral tu razviti ter ohranjati vse, kar izginja iz njihovega življenja. Treba bo zapisovati in snemati njihovo izročilo, kar so že pričeli tudi iz Ljubljane; treba bo korenito preiskati njihovo ljudsko življenje, kot ga je že 1824 opisoval gornjeseniški župnik Jožef Košič. Vse to veliko delo čaka peščico porabskih študentov, ki študirajo v Ljubljani slovenščino, etnologijo in knjižničarstvo. Čaka jih tudi veliko delo v šolah, v vzgoji ljudstva, v ljudski prosveti... Toda prvih dveh diplomantov že niso zaposlili v Porabju!

Če narodnostno stanje v Porabju primerjamo z onim pred desetletji, tudi po zadnji vojski, vidimo sevé povsod velik napredek. Toda spričo perečih potreb je vse to premalo, komaj začetek. Predolgo so odlašali, ostajali le pri izjavah dobre volje... Hrvatov in Srbov je na Madžarskem več, imajo izobražence, imajo tisk, šole, celo gimnazijo v Budimpešti, jezik se jim poučuje na univerzi in na več višjih šolah... Porabci sploh ne gredo mnogo v gimnazijo, ampak v strokovne šole, da pridejo čim prej do kruha. Tako se pa izgubljajo po vsej državi. Administrativni mlini, katerih voda odteka najprej v okraju, potem v županiji, potem v središču države v premnogih okvirih, meljejo zelo počasi. Dva tedna tečajev za učitelje v Sloveniji sta le izlet, pa čeprav se ta ponavlja vsako leto. In kreplko bi bili morali seči po tisku v slovenščini in še in še. Sicer se je upravičeno bati: doklej bodo porabski Slovenci še obstali, ohranili svoj jezik in narodnost, svoje vasi in svoje število? Matična domovina vse premalo tehta ta žgeča vprašanja in premalo stori za našo najmanjšo zamejsko narodno skupnost, ki nam bi morala biti prav zato najbolj pri srcu!

Iz revije 2000, Ljubljana 1978, št. 9.

Zgodovinski oris župnije Mala Nedelja

Župnija Mala Nédelja (Parva Dominica se imenuje v latinski listinah) je prvotno spadala kot podružnica pod vikariat Svetega Jurija ob Ščavnici. Konec 16. stoletja je sekovski škof Brenner nastavil k Mali Nédelji prvega stalnega duhovnika, Lenarta Keriča. Od tedaj je Mala Nédelja imela stalno svojega duhovnika, razen morda nekaj časa po smrti prejšnjega, dokler ni bil imenovan novi. Župnija je postala nekje v 18. stoletju in je od leta 1786 dalje spadala pod ptujsko dekanijo. Danes spada pod ljutomersko dekanijo (od leta 1918).

Najstarejši del cerkve je kupola Matere božje, grajena še v romanskem slogu. Sedanja gotška cerkev se omenja v listinah leta 1441.

V času madžarskih vpadov je bila cerkev opustošena in deloma tudi porušena, nato spet pozidana in popravljena. Sedanji zvonik je zgrajen l. 1521, cerkev pa povečana l. 1547.

Cerkev pri Mali Nedelji ima najstarejši zvon na Štajerskem, vlit l. 1509.

Od ustanovitve duhovnije pri Mali Nedelji pa do danes se je zvrstilo 37 upraviteljev in župnikov, kaplanov pa je bilo pri Mali Nedelji do danes 79.

Druga sinoda lavatinske škofije je l. 1896 vsem župnikom močno priporočila, naj si oskrbijo župnijske kronike, če jih še nimajo. Tako je tudi malo-nédeljski župnik Ferdinand Šoštarič l. 1897 naprosil Mateja Slekovca, župnika pri Sv. Marku niže Ptuja, da je kot strokovnjak za zgodovino napisal žup-

Zlatomašnik Alojz Sunčič s svojimi prvoobhajanci

nijsko kroniko Male Nedelje. Ta se je ohranila do danes. Pisana je s Slekovčevu izredno lepo pisavo. Po drugi svetovni vojni so jo nadaljevali salezijanci, ki so nekaj časa upravljali župnijo, in hvalevredno jo nadaljuje tudi sedanji župnik Alojz Sunčič. Od začetka tega stoletja pa do druge svetovne vojne ni kaj prida zapisanega in škof Tomažič je trikrat zapisal v kroniko (l. 1928, l. 1934 in l. 1940), naj se to delo ne opušča, vendar brez uspeha.

V uvodu župnijske kronike je župnik Matej Slekovec dne 21. 1. 1897 zapisal tole:

»Zgodovina je po besedah našega nepozabnega knezoškofa Antona Martina Slomškega učiteljica življenja, vir naših pravic in dolžnosti, voditeljica bodočih časov ne le za cele narode in države, ampak tudi za posamezne kraje, rodbine in ljudi.

Zato pa nismo le veliko hvale dolžni tistim našim prednikom, ki so z napisi, spominki in vestnimi popisi zgodovinskih dogodkov zgodovino prejšnjih časov ohraniti, ampak tudi mi moramo dogodke sedanjega časa potomcem ohraniti po spominih in vestnih spisih o važnih dogodkih.

Prepričan o koristih, ki jo donša znanje domače zgodovine, ukazal je imenovani vladika že l. 1855, dne 19. decembra s posebno okrožnico dušnim pastirjem, naj začnejo v vsaki župniji pisati »kroniške« ali »spominske knjige«, in če so kje že začete, naj nje marljivo in vestno nadaljujejo, zakaj le tako se ohrani marsikaj za župnijo in za vso domovino, kar bi se v teku let le prelahko poizgubilo in pozabilo.

Župnijske kronike so poznejšim dušnim pastirjem najpripravnejši pripomoček, hitro seznaniti se s celo župnijo in z njenimi razmerami, pa tudi za prijatelje zgodovine so zelo koristne, kajti najde v njih ne samo prijetno lepoto, temveč tudi bogat vir raznih zanimivih dogodkov, ki mu semtertja prav dobro služijo.

Zaradi tega je tudi druga cerkvena sinoda Lavantinske škofije, ki se je v cerkvi sv. Alojzija v Mariboru obhajala od dne 28. septembra do 2. oktobra 1896, naglašala korist župnijskih spominskih knjig ter zgoraj navedeno okrožnico sprejela med svoje določbe.«

Župniki pri Mali Nedelji

Pod tem imenom je Slekovec zbral imena vseh duhovnikov, ki so bili od škofa nastavljeni pri Mali Nedelji, kot stalni dušni pastirji. Spočetka so bili upravitelji vikarji, pozneje pa pravi župniki. Slekovec je po kronikah poiskal za vsakega od njih, odkod je prišel in kam se je pozneje preselil, če ni dočkal smrti pri Mali Nedelji. Mnogi od njih so bili poprej kaplani pri Sv. Juriju ob Ščavnici ali v Radgoni ali pri Sv. Benediktu ali v Ljutomeru. Ker župnija ni bila bogvekakaj oskrbljena z dohodki za preživljanje, je velik del njih ob prvi priliki šel na kako boljšo župnijo v okolici.

Imena župnikov pri Mali Nedelji:

1. Lenart Kerič, nastavljen pri Mali Nedelji koncem 16. stoletja. Škofijska vizitacija iz l. 1607 piše o njem, da je delil vernikom skupno odvezo in jih obhajal pod obema podobama. Bil je osumljen, da ni pravoveren. Pri njem so se shajali protestanti iz sosednjih župnij.

2. Mihael Reneš — 1617. Doma je bil v zadrski škofiji. L. 1617 se je preselil v Središče ob Dravi. Kako je prišel v naše kraje, je uganka.
3. Tomaž Grecinič (1618—1620), doma pri Sv. Miklavžu pri Ormožu. Bil je odkrit protestant.
4. Štefan Grošelj (1620) je bil na župniji le prehodno.
5. Franc Basan (Bassanus) (1620—1635).
6. Mihael Jurkovič (1635—1638). O njem ni bogve kaj lepega napisanega.
7. Janez Matija Kern (1646—1648). Doma je bil iz Kamnika. Od Male Nedelje je odšel za župnika k Benediktu. Zanimivo bi bilo vedeti, zakaj je s Kranjskega prišel na Štajersko.
8. Matija Cocelj (1648—1674). Umrl je pri Mali Nedelji.
9. Daniel Bezjak (1674).
10. Tomaž Stanislav Zdevic (1674—1678). Odšel je v Radgono za župnika in dekana.
11. Daniel Bezjak ponovno (1678—1682). Umrl je za kugo, ki je tisto leto morila povsod.
12. Simon Pernat (1682—1687). Prišel je z Ogrskega. Pozneje je postal župnik v Križevcih pri Ljutomeru.
13. Janez Jurij Grašič (1687—1691). Postal je župnik pri Sv. Juriju.
14. Mihael Jamnik (1691—1695). Bil je doma iz Ruš.
15. Marko Anton Lukežič (1695—1700). Poprej je bil kaplan v Radgoni kakor tudi njegov prednik. Ko je prišel k Mali Nedelji, je našel župnišče v plamenih. Zgorelo je do tal. On je postavil novo župnišče, seveda leseno. Umaknil se je, ker je bil bolan.
16. Janez Jožef Požauko (1700—1722). Bil je doma v Mariboru.
17. Anton Franc Peračnik (1722—1729). Že prvo leto, ko je prišel, mu je toča uničila vse pridelke. Pozneje je odšel za župnika k Sv. Antonu v Slov. Goricah.
18. Jožef Gregorij Slanik (1729—1732). Prišel je od Sv. Benedikta, kjer je bil kaplan, in vrnil se je pozneje tja za župnika. Iz tega vidimo, kako prehodno mesto je bila Mala Nedelja v tistem času za mnoge duhovnike.
19. Lavrencij Bratuša (Vratuša) (1732—1733). Bil je zelo nestalen. Trikrat se je odselil od Male Nedelje in se spet vrnil, dokler ni odšel za župnika v Ljutomer.
20. Jurij Wreškön (1733—1737). Po rodu je bil Goričan. Prišel pa je iz Apač, kjer je bil kaplan.
21. Janez Jurij Piberšek (1737—1747). Bil je podjeten, a jezljive narave. Dal je narediti novo prižnico v cerkvi, izkopati vodnjak pri župnišču. Zelo mu je nagajal neki Štefan Mihalič, katerega je ostro prijemal zaradi nezglednega življenja. Pokopal je svojega očeta, ki je pri njem pri Mali Nedelji doživel 113 let.
22. Karel Jožef Stamfer (1748—1783). Ostal je pri Mali Nedelji vse do svoje smrti. Umrl je star 78 let, kar je bila tedaj redkost.
23. Matej Poljanec (1783—1798). Doma je bil iz Središča. Postavil je novo zidano župnišče. Tudi on je imel težave z Mihaličem.
24. Sebastjan Grampušič (1798—1824). Bil je domačin iz Bučkovec.

25. Martin Viličnjak (1824—1831). Bil je doma v Cezanjevcih. Prišel je od Sv. Benedikta, kjer je bil kaplan. Ker so mu župljani nagajali, se je umaknil, vendar se je kot upokojenec vrnil k Mali Nedelji, kjer je umrl 1. 1854.
26. Anton Jaklin (1831—1836). Rojen je bil v Središču ob Dravi. Znal je delati z ljudmi. V kratkem času je s pomočjo župljanov popravil in povečal župnišče, nabavil večji zvon, postavil novo streho nad prezbiterijem cerkve, izboljšal vinograde, postavil novo gospodarsko poslopje s kolarnico, škednjem in svinjskimi hlevi. Na dekanovo željo je menjal mesto z Antonom Kremljem in se preselil k Sv. Lovrencu pri Ptuj.
27. Anton Krempelj (1836—1844) je nedvomno eden najslavnejših župnikov pri Mali Nedelji, kamor je spočetka nerad šel, a je na prijaznem hribčku pri Mali Nedelji našel kmalu mir srca, ljubezen vernikov, dobre pogoje za svoje znanstveno in pisateljsko delo. Bil je slaven govornik, goreč domoljub, neumoren slovenski pisatelj in velik dobrotnik malonedeljske župnije (Slekovec).
28. Dr. Lovro Vogrin (1845—1853). Bil je Kremljev osebni prijatelj, zato je prosil za Malo Nedeljo. Rojen je bil pri Sv. Trojici v Slov. goricah. Kot doktorju bogoslovja mu je bilo ponujeno mesto profesorja v bogoslovju v Gradcu, vendar je to ponudbo odklonil »iz ljubezni do slovenskega naroda, med katerim je hotel živeti in za njega časni in večni blagor delovati« (Slekovec). V osmih letih je pri Mali Nedelji veliko naredil. Nabavil je nov križev pot, kipa Srce Jezusovega in Marijinega, bolje uredil prižnico, uredil je svet okoli cerkve, nasadil jagnjede, popravil podporni zid okoli cerkve, naredil nove stopnice do cerkve, novo kolarnico. Odšel je k Sv. Juriju za župnika in dekana. Ob odhodu piše: »Bil sem srečen. Nekaj pelina je bilo sicer na hipe čaši mojega življenja primešano, pa ravno ne dosti; naj pa vsakdo ve, da brez vsega biti ne more. Očitno pa sem se prepričal, da ako človek mešnik za čast božjo skrbi, ga Bog častiti stori pri ljudstvu ter ga v vsem blagoslovi.« Pozneje je postal mariborski kano-nik in stolni prošt.
29. Anton Kreft (1853—1864). Bil je nekoliko zagrenjen. Imel je tudi nesrečo, da je padel skozi okno župnišča in si zlomil nogo in se močno potolkel.
30. Franc Lovrenčič (1864—1891). Doma je bil od Sv. Jurija v Sl. goricah. Opremil je cerkev s strelovodom in položil nov tlak v cerkvi.
31. Ferdinand Šoštarič (1891—1910). Doma je bil od velike Nedelje. On je z ljudmi doživljal sveto leto in posvetitev Srcu Jezusovemu. Prenovil je pa tudi župnišče in gospodarsko poslopje. Poskrbel je za župnijsko kro-niko.
32. Jožef Kolarič (1911—1923). Začel je z veliko gorečnostjo, a je popustil, moral je z ljudmi doživljati strahoto prve svetovne vojne. Umrl je v izgnan-stvu na Hrvaškem 1. 1944.
33. Jakob Čemažar (1923—1924). Izgnanec iz tržaško-koprske škofije. Kmalu po prihodu ga je zadela kap.
34. Franc Ostrž (1925—1949). Doma od Sv. Tomaža v Sl. goricah. Bil je spreten prosvetni delavec, muzik, goreč dušni pastir. A vse življenje je bolehal. Za njim so prevzeli župnijo salezijanci, ki so imeli pri Mali Nedelji kaplana takoj po vojni.

35. Jože Lovrenčec SDB (1947—1961) salezijanec. Salezijanci so prinesli v župnijo novega ognja, čeprav so nastopili v težkih razmerah.
36. Jože Pungerčar, SDB (1961—1962) tudi salezijanec, ki pa je po dogovoru med škofijo in svojimi predstojniki župnijo spet predal škofijskemu duhovniku. Salezijanci so po dolgem času priredili v župniji misijon (l. 1951), ki so ga vodili salezijanci pod vodstvom dr. Kelenca. Salezijancem je uspelo, da so moške privabili v cerkev.
37. Alojz Sunčič, (1962 —). Doma iz bližnje križevske župnije. Znan planinec, ki je bil mnogokrat na Triglavu in je oblezel tudi druge slovenske gore. K Mali Nedelji je prišel iz Zasavja, da bi bil bliže domačemu kraju. Pod njim je župnija doživela drugi misijon (l. 1972), ki so ga vodili jezuiti. Sunčič je nabavil tudi nove zvonove. Znal je zbuditi tudi veliko zanimanje za misijone.

Med malonedeljskimi kaplani naj omenimo Valentina Grčarja iz oglejske škofije l. 1722. Kako je ta zašel k Mali Nedelji, ni znano. — Kaplan Martin Kavčič (1784—1812) iz Rihtarovec v kapelski župniji, je napisal prvo župnijsko kroniko pod naslovom: »Annales Parochiae Parvae Dominicae.« Na koncu kronike lepo piše o svojem duhovniškem idealu, o nesebičnem služenju Bogu in ljudem. — Kaplan Martin Miklošič (1817—1822) je bil stric slavista dr. Frana Miklošiča. — Jurij Eilec je bil odličen risar in slikar. On je opremil Krempeljeve »Dogodivšine« s slikami. Pozneje je bil župnik pri Mariji Snežni in ima zaslugo, da je ta župnija prišla ob delitvi v lavantinsko škofijo ter ostala slovenska. — Kaplan Franc Jančar (1857—58) je označen kot iskren rodoljub in pisatelj. — Po svoje je zanimiv tudi kaplan Franc Arnus (1869—1871), ki je do smrti ostal kaplan in je bil vsega 26 krat premeščen. Zakaj, tega kronika ne omenja. — Po drugi svetovni vojni so se vrstili salezijanski kaplani, ki so znali razgibati mladino. Prvi med njimi je bil Avguštin Sraka (1945—1947).

Še nekaj o Kremplju

V vrsti malonedeljskih župnikov je bil najslavnejši Anton Krempelj. Rojen je bil na Poliškem vrhu v župniji Gornja Radgona. Ko je bil kaplan v Ptuj, ga je beneficiat Simon Povoden navdušil za domačo zgodovino, ki jo je gojil vse žive dni (Slekovec). V kroniki je označen kot odličen mož, katehet in izvrsten pridigar. Tako spoštovanje si je Krempelj pridobil s svojim vedenjem in svojo mogočno besedo. V Slovenskih goricah mu v govorništvu tedaj ni bilo enakega. Če se je zvedelo, da bo pridigal Krempelj, je vrelo ljudstvo skupaj od blizu in daleč.

Božidar Raič o tem piše: »Kar je Krempelj povedal, je bilo narodu sveto; če je kdo rekel: Krempelj so tako rekli, ni bilo več prepira o tisti reči.«

Niti po smrti se njegovi številni častilci niso hoteli ločiti od njega. Mož, ki je bil pričujoč pri njegovem pogrebu, piše doslovno: »Ob Krempeljnovem pogrebu se je čulo toliko vriščanja in cviljenja med ljudstvom, da so pobegniti morali duhovniki s pokopališča; narod se ni dal od groba svojega premilega pastirja, modrega učitelja in ljubimca odpraviti.«

Krempelj je umrl po kratki in mučni bolezni za pljučnico na Tomaževo 21. decembra 1844 star komaj 53 let.

Kakor z ognjeno besedo, je Krempelj vplival s svojim spretnim persom. »Njegovo slovstveno delovanje je za štajerske Slovence, posebno za razvoj njegovih bližnjih rojakov, velikega pomena. Pisal je mnogo in dobro o raznih predmetih. Kot zgodovinar pa si je pridobil neumrljivo ime. Že kot bogoslovec v Gradcu je zlagal slovenske pripovedi, pesmi in druge primerne in potrebne sestavke. V Ormožu je zapel o štirih letnih časih, o krucih, o ljutomerskih nemškutarjih itd. ter zložil pesmi za vse nedelje po evangeli-jih. Tam je za tisk pripravil tudi svoje pridige ter je 9. 3. 1819 prosil škofij-ski ordinariat v Gradcu, naj bi mu dovolil, da sme po škofiji nabirati naroč-nike. Ker mu pa prošnja ni bila uslišana, so ugledale pridige beli dan šele 1839« (Slekovec).

V Ptujju je izdal slovensko-nemški katekizem, pri Sv. Lovrencu je spisal molitvenik srednje velikosti za ljudstvo in izdal več pridig in življenjepisov svetnikov. Pri Mali Nedelji je zdal »Male molitvenice«, slovenske predpise za učence, evangelijske s kratkimi nauki, berilo za 2. razred, kratke pridige za vse nedelje in praznike, več zgodovinskih sestavkov in nekaj zgodovinskih in narodnih pesmi. Tu je za tisk pripravil svoje slavnoznane »Dogodivšine Štajerske zemlje s posebnim pogledom na Slovence.« Knjiga je bila tiskana v Gradcu l. 1845 na 262 straneh.

Slekovec natančno navaja naslove vseh Krempeljevih tiskanih del, ki jih je 13. Nekatera so obsežnejša. Tako obsega življenje svetnikov, ki so v kmeč-kih koledarjih, 328 strani, Pridige za nedelje in praznike pa 241 in 224 strani.

Kremplju so pri Mali Nedelji 11. 8. 1895 odkrili spomenik. To je bila ve-liko narodno in cerkveno slavlje, ki se ga je udeležilo do šest tisoč ljudi. Vse je bilo v slavolokih in zastavah. Maša je bila zunaj cerkve, med cerkvijo in spomenikom, ki je nasproti stranskemu vhodu.

Spomenik je steber, ki nosi doprni kip Kremplja. Poleg napisa so na plošči vklesani Aškerčevi verzi. Celotni napis se glasi:

»Antonu Kremplju, malonedeljskemu župniku in slovenskemu pisatelju, 1790—1844. — Počivaj mirno, narodnjak — v gomili svoji častni, davni! — Saj zemlja je slovenska tu, — kjer spavaš ti, Anton naš slavni. — A narod le, učiš nas ti, — ki domovino ljubi, brani, — ki dela trudi se za njo, — za-služi, da si jo ohrani.«

Borba proti praznovernosti

Slekovec na široko opisuje v Kroniki nekaj primerov ljudske praznovernosti in lahkovernosti, ki je tu in tam vznemirjala ljudi.

Tako je v 18. stoletju kmet Tomaž Kres iz Bokovec trdil, da ponoči več-krat vidi nenavadno svetlobo. Notranji glas mu pravi, naj zgradi kapelo v čast svetemu Tomažu ob cesti Ljutomer — Tomaž. Kapelo je tudi zgradil in ljudje so z vseh strani prihajali tja molit. Prinašali so tudi darove. Veliko-nedeljčani so to kapelo podrli, ves material odpeljali v Kostanjevje in tam postavili kapelo. Zato je med Malonedeljčani in Velikonedeljčani nastal dol-gotrajen prepir. Dne 5. avgusta 1717 so tudi kapelo zrušili. Župnik Požauko je imel zaradi tega mnogo sitnosti.

Drug tak primer je bil l. 1857 v Godemarcih. V neki košati smreki se je bojda enajstletni pastirici prikazoval Zmazkov duh. Videla ga je v plame-nu, zelo otožnega. Duh je trdil, da je minorit, ki so ga Francozi l. 1809 v

Gradcu ustrelili. Ljudje so prihajali od vseh strani in prižigali sveče, obešali na smreko vsakovrstno okrasje. Župnik Kreft je temu nasprotoval. Ko je potem padel skozi okno župnišča, so ljudje govorili, da ga je pahnili Zmazkov duh.

Njegov naslednik župnik Lovrenčič je imel podobne težave. Pastirica Lojzka Vrabl je trdila, da vidi na smreki lepo gospo. Ker so ljudje hodili gledat smreko in pastirico in se zbirali v večjih množicah, je svetna oblast shajanje prepovedala. Dne 26. oktobra 1890 je ljutomerski glavar poslal dva orožnika, naj razženeta ljudi. Kakih sto fantov je naskočilo orožnika, ki sta v silobranu streljala in ustrelila enega fanta in kmeta Domanjka od Sv. Križa.

Tudi naša doba pozna taka sumljiva in nedokazana prikazovanja. Spominimo se prvih let po vojni in na Radmožance ali pa na avstrijski strani. Praznoverje vedno škoduje veri, zato se Cerkev proti njemu bori. Kdor preveč trdi, škoduje resnici tako kot tisti, ki se resnici upira.

Podatki tega orisa so v glavnem zbrani iz Slekovčeve Kronike malonedeljske župnije. Nekaj je tudi iz prejšnjih dodatkov in iz pričevanja tistih, ki še živijo. Vendar je ta oris le blede slika živega dogajanja. Naj bo dovolj, da nam predstavi eno od župnij našega pomurskega območja.

TUDI OD MALE NEDELJE

Srečal sem se s sestro redovnico Magdaleno Cimerlajt. Peljala se je na obisk k svojim domačim v Godemarce pri Mali Nedelji. Začel sem pogovor, ki bo za kakšno mlajšo morda zanimiv in poučen.

— Ali so Godemarci lep kraj?

— Kakor se vzame. Zame, ki sem tam rojena, so najlepši kraj na svetu. Vendar to govori srce, ne govorijo tega oči. Godemarci so tipično naselje v Slovenskih goricah. Kake 3 km od Male Nedelje, kakih 25 km od Ormoža in kakih 8 km od Ljutomera. Od potoka Bükovnice se složno dviga vzpetina, ki je obrasla z vinogradi. Vmes so starinske viničarske koče, ki so danes domovi večinoma le starejših občanov, ker mlado vse sili v mesto za boljšim kruhom in višjim standardom.

— Kdaj je na vašem bregu najlepše?

— Težko je reči. Lepa je bujna pomlad, še lepša je jesen, ko se gorice zlato obarvajo in se oglasijo klopotci, okoli hišk pa zorijo slive, hruške, jabolka, predvsem pa sladko grozdje.

— Ti si katehistinja v Preski pri Medvodah in v Goričah pri Golniku. Poučuješ okoli 250 otrok. Kako si postala redovnica uršulinskega reda in katehistinja?

— Ne vem, kje naj začnem. Človekove usodne odločitve se včasih dogodijo na malenkostih, ki se zde nepomembne. Prav tu vidim niti božje milosti, ki se pletejo v duši, in uspeh je tkivo, umetnina svoje vrste. Kot gospodinjska pomočnica v Mariboru, sem začutila prijetnost duhovnega, privlačnost božjega, vrednost nadnaravnega. To me je pritegnilo. Ko sem se pa odločila

za duhovni poklic, me je red šolal dalje. Končala sem gimnazijo in triletni katehetski tečaj na teološki fakulteti v Ljubljani.

— Ali te tvoj poklic zadovoljuje?

— Vsekakor. Če materinstvo žensko osrečuje, potem mora biti vsaka katehistinja srečna, kajti njen poklic je duhovno materinstvo. Otrokom pomagam naprej, k večjemu spoznanju Boga in sebe, bliže k luči, više v moralnosti, bolj globoko k izvirom življenjske sreče. Katehistinja s svojimi otroki živi, diha, zato ji dnevi tečejo kot ure.

— Kaj pa razočaranje?

— Mogoče še kdaj pridejo. Doslej jih še ni bilo.

— Kaj pa počitnice?

— Najprej imam počitnice vsak dan od pol desetih zvečer do pet in četrť jutraj. Počitnice so pa tudi, ko doma primem za kuhinjsko delo ali pa čistim hišo. To mi je prav tak užitek kot poučevanje, ker sem vajena dela. Vsako leto imam 8 dni duhovne vaje, to so duhovne počitnice. Včasih grem za nekaj časa domov obiskat starše, pogledat našo hišo, uživat ob pogledu na vinograde. Tedaj grem vsak dan v cerkev k Mali Nedelji k maši in pogledat kotichek v cerkvi, kjer sem bila krščena.

Spraševal P. B.

Iz nenapisanega dnevnika

Haunstetten, junij 1943.

V tej prečudno lepi pomladi se je naše življenje ustalilo, utirilo. Moraš ga vzeti, kakor je. Parole o skorajšnjem koncu, ki so skoraj vsak dan v novi obliki krožile po Dachauu, so tu onemele v trdoti vsakdanjosti.

Ob štirih nas vsako jutro zbudi žvižg taboriščnega starešine, zastočeš in že vstaneš, se namiliš v ledenomrzli vodi in obriješ, pogoltnješ par požirkov smrdljivega »čaja«, ki ga deli sobni starešina, zunaj se dere starešina barake: »nastopiti« in že korakamo na zborna mesto. Ko nas preštejejo, se uredijo delovne komande. Sedaj, ko so dolgi dnevi in rano sonce, nam je pot v tovarno prijetno poživilo. Ob šestih se oglasijo stroji: eni cviliijo, drugi hrumijo, grmijo, ječijo, vmes poki plošč pločevine, ki jih prekladajo utrujene in lačne roke. V pisarnah se odpirajo in zapirajo vrata, iz centrale prihajajo naročila, urgence, novele. Vse je treba knjižiti v kartoteki, vpisati na sezname, odpraviti pristojnemu mojstru. Vredno je opazovati te Nemce, s kako zavzetostjo premlevajo osebno in preko telefona tekoče stvari. Vsak hoče dokazati, da je z dušo in telesom pri stvari in kakor da bi res bil prepričan, da vse to počete zagotavlja zmago nemškega orožja. Povsod navzoča senca vsemogočnega gestapa jih usposablja, da ne kritizirajo, ničesar ne odrečejo, se vedno znova delajo navdušene in zavzete. Ob desetih, ko so lica še bolj upadla in roke že vse onemogle, naznani žvižg kapoja svetel predah. Takrat dobimo najboljše vsakega dneva: rezino kruha in listič salame ali margarine. Skoraj v trenutku je pospravljeno in še bolj razdraži željo po hrani, ali vendar: to so kalorije. Za tiste, ki ne dobivajo zavojev, je ta malica rešilna, kajti »juha«, ki jo dobimo za kosilo, je res prazna, okus pa ima menda po pomijah. Nato popoldne, ki se vleče do onemoglosti. Ob enajstih se zberemo in sklonjenih glav, trudnih nog korakamo domov. Ob vhodu nas spet prešteje SS-ar, ko mu je delovni kapo javil, da se vrača na primer delovna komanda 4 a Zu, kakor se imenuje moja. V baraki dobimo dnevni obrok kruha in čaj, nato je večerni zbor, pri katerem izkličejo številke jetnikov, ki jih čaka pismo ali zavoj, oboleli se javijo na zdravniški pregled, odkorakamo v barake in popadamo na ležišče, dokler zgodaj zjutraj spet ne zažvižga piščalka starešine barake.

Takole se je zgodilo. Anton Mayer, šef naše dvorane, kjer se prirezuje pločevina, ki jo potem v naslednjih tovarniških oddelkih oblikujejo, kakor je potrebno za tisti del avijona, je ves zadihan planil v našo pisarno in našemu šefu Josefu Mayerju naznanil: celi kup pločevine, ki se v kartoteki vodi pod to in to številko, so napačno prirezani. Saj smo vam vendar dostavili novelo. Vročje mi postane. Kaj če sem spregledal in tistega kartotečnega lista nisem opremil z opozorilno štipiljko? Čeprav se mi roke tresejo od strahu, se mi hitro posreči poiskati tisti list. Zares je brez opozorilne štipiljke. Tamle je, v dosegu roke in toliko vlažna, da se odtisne. K sreči Anton Mayer še vedno razlaga Josefu Mayerju, kaka škoda je nastala. Ko se Josef Mayer obrne proti meni in reče: Puncer, izvlecite kartotečni list 210 itd., je ta že spet na svojem mestu v kartoteki, zopet ga poiščem in mu ga dam. In Josef Mayer se oddahne, dá ga Antonu Mayerju rekoč: Glejte, gospod Mayer, pra-

vilno je opremljen z opozorilno štampljko. Zdaj bo Mayer Anton stvar potlačil, ker misli, da je pogršil pristojni mojster. Če bi pa na kartotečnem listu ne bilo odtisa tiste štampljke, bi mene obdolžili sabotaže.

V službi sem napredoval. Od najpreprostejšega dela v kartoteki mi je šef dodelil pisalno mizo s pisalnim strojem. Zdaj me dobri civilist Raitinger uvaja v najrazličnejše delo. Raitinger je preprost poštenjak, invalid in zelo veren mož. Z menoj ima veliko sočutja. Kadar le more, me vpraša, kako je z zdravjem in ali bom vzdržal. Zaupal sem mu, da sem duhovnik in sedaj je o meni že govoril z mestnim dekanom Meierjem. Ta mu je dal zame Schotta, ki mi pripravlja veliko duhovnega veselja. Kadar je varno, ga potegnem iz skrivališča in potem »mašujem«. Ob hrumenju strojev, ki so zdaj fortisissimi, zdaj pianisissimi, si polglasno prepevam koralno mašo in zdi se mi tako lepo, kakor je bilo včasih, ko smo bogoslovci ob velikih praznikih prisostvovali orkestralni maši v stolnici.

Po šestih mesecih sem zopet slišal ženski glas. V sosednjo pisarno so postavili kot strojepisko mlado dekle Marijo. Na moji pisalni mizi pa je pritrjen strojček za šiljenje svinčnikov. Sem si prihajajo šilit svoje orodje tudi iz sosednjih pisarn. Tako je prišla tudi Marija. Prižvrgolela je z jutranjim pozdravom. Ona še ne ve, da sme kot civilist z jetniki govoriti samo strogo poslovne in nujne stvari. Ali pa ji njeno žensko srce ne da, da bi bila tako toga. Brž me je vprašala, kje sem doma, kako mi gre, kako dolgo sem že tako. Jaz pa sedaj hvalim Boga, da mi je po njej dal slutiti, da je še upanje na boljši svet, ki mi je po njej, utrujenemu in naveličanemu vsega, v temo surovosti in grobsti posvetil z nežnim žarkom luči. Ne posmehujte se mi, prosim vas. Raje hvalite z menoj Gospoda, ki nas je tako čudovito ustvaril. Če si pol leta živel med samimi moškimi, poslušal vpitje pobesnelih gestapovcev, brezčutnih taboriščnih starešin in kapojev, dan za dnem prenašal surovost nemških kriminalcev, otožno družbo ubogih moških sotrpinov, potem se ni čuditi, če se mi je zdel nežni glas čuteče deklice kakor pesem z drugega sveta. Ko v podhranjenosti in vedno pričujočem strahu in tugi klic mesa popolnoma zamre, čakam kakor berač na miloščino, da bo zopet prišla šilit svoje svinčnike in me potešila kakor mati svoje dete. Hvala ti Gospod, da si ustvaril tudi žene, matere.

Mama! Ko me je Wiegele v starem piskru obešal in sta se s sodelavcem kakor volkova z biči zaganjala vame, sem skušal vzdržati, da ne bi kričal. Ko pa je bilo le že neznosno, sem slišal samega sebe: mama, mama! Vem, da je v tisti uri molila zame in trpela z menoj. Zahvaljen Bog, ki si ustvaril ženska srca.

Haunstetten, 5. 6. 1943.

Dobri civilni sodelavec v tovarni Andreas Rheim mi je dal na pošto »črno pismo«. Naslovil ga nisem na mamo, ampak na nečakinjo, da bo manj sumljivo, saj ima nečakinja drug priimek. Skušam jih v tem pismu osvoboditi skrbi za mojo usodo, saj imajo doma še mnogo drugih bridkosti. Če hočem ta uspeh doseči, moram seveda nekoliko pretiravati v naštevanju, kako dobro se mi godi. Najbolj pekoča skrb doma je gotovo brat Viktor, ki mora služiti vojaščino in je vsak čas v nevarnosti, da ga pošljejo na fronto. Sestra Mara, učiteljica, kot izgnanka strada v Srbiji. Doma pa je nevarno, ker že menjavajo gospodarja: ponoči prihajajo partizani na akcijo, podnevi pa divjajo okupatorji. Občudujem domače, kako morejo ob tolikih stiskah meni posve-

čati tako pozornost. Redno dobivam od njih pisma, tudi pisma faranov mi zadnje čase navadno izročijo, čeprav so nadštevilna. In zavoji z živili. Ko gledam nemške civiliste, kakor revne malice si prinašajo s seboj na delo, skoraj ne morem verjeti, da premore okupirana Slovenija oskrbovati svoje internirance s takimi dobrotami. Ljubezen vse premore.

Zaradi svojega duhovniškega poklica sem jih dobil desetkrat po štirideset manj eno, zaradi poklica sem sedaj v vezeh. V tem pismu (morda je zadnje, saj ne vemo, kaj pride) sem hotel z domačimi spregovoriti odkrito besedo. Takole sem zapisal: En rožni venček bi si tudi želel, da mi ga pošljete. Za našim stanom stoji znamenje križa. Vsako jutro me spomni mojih fara in mojega poklica. Vedno dražji mi je in nikoli vam ne bom dovolj hvaležen, da ste me zanj vzgajali, pa naj bo, kakor hoče. Vse vas spremlja vsak dan moj ponižni blagoslov in molitev. Ni to fraza — sem še dostavil — takega prepričanja sem v resnici. Zelo sem srečen, da sem mogel to napisati. Če se na tem svetu ne bi več srečali, da jih ne bo mučil še kak dvom, ali sem vztrajal v svojem duhovnem poklicu ali pa morda zapadel v obup.

Naša bodočnost se mi zdi precej negotova. Nekaj podlage imajo napovedi črnogledov, da nas bodo SS-arji verjetno likvidirali, ko jim bo šlo za nohte. Lahko te pobere bolezen, zlasti še tifus, ki ga prenašajo uši. Teh je pa vedno dovolj med nami. Kako bomo vzdržali, kadar nam domači ne bodo mogli več pošiljati zavojev s hrano? Še en meč visi nad nami. Ameriški bombniki so prodrli na nemško nebo. Dokler smo bili v matičnem taborišču Dachau, še pomislili nismo na to nevarnost. Dachaua ne bodo nikdar bombardirali, saj vedo, da je tam desetisoče ubogih jetnikov, njihovih prijateljev. To naše majčkeno taborišče v neposredni bližini Augsburga in tako blizu tovarn Messerschmitta, kjer se gradijo nemška vojna letala — Bog ve, če jim je sploh znano, da je tudi tukaj 1200 dachaučanov?

Haunstetten, julij 1943.

Nedelja popoldne je. Ves teden sem v tovarni hrepenel po tem nedeljskem popoldnevu. Legel bom na posteljo in zaspal, pozabil na vse, spal in sanjal morda o domu, mami, zelenem cvetočem travniku, o žeganju pri družnici sv. Miklavža, o... Legel sem, pa ne morem zaspati. In ves teden sem koprnel po teh štirih prostih urah v nedeljo popoldne. Da bi se naspal.

Zunaj sije vroče julijsko sonce, v gredicah okrog naših kočic brenčijo žuželke, v sencah po taborišču ždijo mladi ljudje. Nekateri dremljejo, drugi strmijo predse ali razgovarjajo: Rusi z visokim pojoče jokajočim glasom, Poljaki z bolj nizkimi toni, a z močno zagnanostjo. Grem po taboriščni stezi, da poiščem Slovence. Ni jih težko najti, saj se zberemo navadno na istem mestu. Ko me zagledajo, mi brž zapojejo in me spet dražijo s tisto:

Dekle šla kravco moust,
sedla pod bika.

Mrha frdamana,
nimaš nič mleka.

»Toliko lepih pesmi znamo, vi pa take neumne prepevate,« jim pravim, potem pa pojemo uro in čez, da se pol taborišča zbere okrog naše pesmi in skoraj pozabimo, da nismo fantje na vasi, ampak ponižani in razžaljeni jetniki gestapa.

»Jugoslav, davaj hleba«, slišim, ko se vračam v svoj stan. »Pridi, Mitja, da ti bom kos kruha«, pravim. »Spasiba boljšaja.« Ves teden je mislil na to,

da bo morda v nedeljo iztaknil kaj dodatne hrane. Vsem ne morem pomagati, naj ima vsaj Mitja prijeten spomin na to nedeljo, ko jaz nisem mogel zaspati, čeprav sem ves teden z velikim pričakovanjem hrepenel po teh štirih prostih urah. Jutri bo ponedeljek, prvi dan novega, vedno enakega tedna.

Valter Dermota

Iskanje samega sebe

Rast otroka v odraslo osebo imenujejo psihologi metamorfozo ali preoblikovanje. Pri tem jemljejo primer iz nastajanja metulja. Najprej je jajčece. Iz jajčeca se rodi ličinka, iz te gosenica. Gosenica se zabubi v zapredku ali kokonu. Iz bube zleti metulj v vsej svoji bogati lepoti. Ni je večje razlike kot ta med jajčecem in popolnim metuljem, med gosenico in metuljem. Toda vedno gre za isto bitje. Tudi starši večkrat pravijo: »Moj otrok se je tako izpremenil, da ga ne prepoznam več«. Zlasti velja to za obdobje ko otrok iz veselega, odprtega, kričavega in neutrudnega dvanajstletnika postane ihtav, zadirčen, samosvoj, nezadovoljen pubertetnik in mladostnik. Ti otroci so zares čisto nekaj drugega, kot so bili prej. Toda v njih so na delu skrivnostne sile, ki bodo iz njih naredile čisto drugačna bitja, kot so bila do sedaj.

Iskanje poklica. Po puberteti, ki v naših okoliščinah sovпада s koncem osnovne šole, se mladi ljudje odločajo za svoj poklic. Vsak poklic zahteva neke sposobnosti, veselje do določenega načina življenja in usposabljanje zanj. Poklic je odvisen od idealov, zglednikov in velikih ljudi, ki bi mlademu človeku vcepili željo, da bi iskal in našel svoje mesto v svetu. Poklic mora iskati, izbrati in se zanj odločiti vsak sam. Človek bo v veliki meri to, kar je njegov poklic. Verjetno se vsak mladostnik najprej vpraša, ali se ne bi oklenil poklica svojih staršev. Tudi starši si v dnu srca to želijo. Toda niti otrok se ne sme na slepo okleniti poklica svojih staršev, niti starši ne smejo siliti otroka, da bi šel v poklic, ki so si ga oni izbrali, pa naj bi bil še tako lep, donosen, osrečujoč ali ugleden. Starši lahko svetujejo, kažejo prednosti in senčne strani kakega poklica, nikdar pa ne smejo otroka siliti v poklic. Današnji mladostnik ne trpi nobenega vsiljevanja: hoče biti to, kar je in postati tisto, za kar je najbolj usposobljen.

Oblikovanje svetovnega nazora. Otrok v deški dobi, to je do začetka pubertete, se pravi do približno 13 let, se je z veseljem istovetil s svojimi starši in svojo družino. Ponosen je bil, da je bil »Dolinarjev«, »Smrekarjev«, »Kovačev« in podobno. Sedaj noče več biti nekaka obča last svoje družine, temveč hoče biti »on sam«. Hoče imeti svoj pogled na svet, sam hoče ocenjevati dogajanja v svoji okolici, za vse hoče imeti svoje stališče in samo odločanje v rečeh, ki se tičejo njega. V njem so na delu notranje skrivne sile, ki od znotraj navzven oblikujejo njegovo osebnost (v bubi so sile, ki oblikujejo metulja: zunanje dogajanje sploh nima vpliva na to, kar se dogaja znotraj). Otrok je že »dvanajst let živel« iz življenja drugih, sedaj mora »začeti živeti svoje življenje.« Gre za skrivnostno preoblikovanje, ki ga moramo z občudovanjem in pričakovanjem spremljati, vanj pa ne moremo posegati. Če bi hoteli biti nasilni, bi lahko povzročili ogromno škodo bodoči mladostnikovi osebnosti.

Sem spada tudi podnos do vere in verske prakse. Lahko se zgodi, da 13 letni fant odločno izjavi, da ne bo šel več k verouku, ali da 15 letnica noče več k nedeljski božji službi. Kaj se je zgodilo? Je to res upor, zavračanje vsega dosedanjega, vpliv »brezverskega okolja«, učinek »slabe družčine«. Nikakor ne. Gotovo so te stvari vplivale, toda to je vse nekaj zunanjega. V našem mladostniku pa gre za notranje preobraževanje (ta izraz je zelo posrečen, ker kaže, da si mladi človek privzame nov obraz, ki se najbolj kaže v obrazu: pravzema si nov obraz ali lice). Verjetno je v notranjem snovanju nastopil trenutek, ko manjkajo določeni podatki, povezovanja, stiki dejavnikov, osnovne informacije in podobno. Mladi človek je mogoče prišel do vprašanja: ali bom tudi jaz izpolnjeval božje in cerkvene zapovedi (zakramenti, nedeljska maša, molitev)? V njem zrasla doživetja in podatki iz prvih 12 let življenja niso zadostno osnovana in utemeljena, da bi na slepo to še naprej opravljal. Zato izjavi: »ne grem več k verouku«, »ne grem več k maši«. Toda to ni njegova »končna veljavna odločitev«. To je samo eden izmed načinov, s katerimi hoče izraziti: »v tem si še nisem na jasnem«, »manjkajo mi nagibi«, »nekdo mi mora pomagati na jasno«, »moram se izvleči iz tega položaja«. Mladostnik nekako »maha« in se »zaletava«. Starši morajo njegovo vedenje razumeti in ga razlagati kot iskanje, poizkušanje in preverjanje. Naši mladostniki niso tako izredno sposobni kot Ana Frank, ki je kot pubertetnica pri 12 letih znala opisovati svoje notranje življenje tako, da spravi v začudenje še tako izurjenega psihologa. Naši pubertetniki so pač »normalni« primeri človeškega razvoja in rasti.

Starši, ki slišijo izjavo: »ne grem več k verouku« ali »ne grem več k maši«, se morajo zavedati, da se v njihovem otroku naznotraj nekaj nad vse pomembnega in zamotanega dogaja. Nikakor ne smejo reagirati s: potem pa vstran od hiše, potem pa ne dobiš več žepnine, potem te bo zadela ta in ta kazen. Tako se ne govori z odraslim človekom in ne s pubertetnikom — mladostnikom, ki šele raste v odraslo osebo. In prav to, kar je izjavil in to, kako se vede, je znamenje velikega preobraževanja. Starši se morajo zavedati, da še nič ni odločeno, temveč, da se prav sedaj vse odloča. Biti morajo pripravljeni na to. Biti morajo potrpežljivi, strpni, razumevajoči (s položajem svojega otroka, ki je v izredno pomembnem trenutku svojega življenja).

Z ene strani morajo biti starši trdni v svojem stališču. To bi mogli izraziti takole: Jaz (oče ali mati) sem tudi zrel človek in imam svoja prepričanja in drže. Ta prepričanja in drže so del mene. Ne morem biti drugačen kot sem. Otrok mora imeti občutje, da stoji pred zrelo, oblikovano in kleno človeško osebo. Z druge strani pa sta starša tudi pripravljena otroku priznati njegovo osebnost, njegovo pravico, da je to, kar mora biti. Zato se bosta z otrokom kot »odrasli z odraslim«, »moški z moškim« (ne otrok, neizkušenec v življenju), »ženska z žensko« (ne sladka deklica z mamico, ki te nad vse ljubi) pogovorila. Ne gre za to, da bosta s svojimi dokazi otroka prepričala, temveč, da mu bosta kot človeka pokazala, zakaj tako ravната.

Izbira stanu. Če smo samo humanisti in gledamo na človeško življenje ko ljudje, brez religiozne razsežnosti, potem pač lahko rečemo, da so vsi ljudje določeni za zakonski stan. Če pa gledamo na življenje kot kristjani, potem v luči Jezusovega sporočila vemo, da so v človeškem življenju položaji, ki jih »razumejo tisti, ki jim je dano« (1 Kor 7,7). Nekateri starši si tega vprašanja sploh ne stavijo: naša ali naš se bosta v nekaj letih poročila, torej

dober položaj in dobra plača. Toda vprašanje je, če je to za našega sina ali hčerko pravo. Tako otroci kakor starši morajo imeti pred očmi tudi to krščansko izbiro in krščanski položaj.

Mladi človek je v preobrazbi. V njem delujejo notranje sile rasti k osebnosti. Vsak hoče najti svoj »obraz«, svoje »lice« in svojo »pot«. Starši morajo stati ob strani in biti pripravljeni, da pomagajo pri rojstvu osebnosti njihovega otroka. Ne nasilno, temveč z ljubeznijo, da bi se vse čim boljje izteklo. Pri tem pa morata biti starša močni krščanski osebnosti.

Pavel Berden:

Naša maša

Naš Pavel je bil navdušen športnik od mladih nog. Šport mu je pomagal, da se je telesno razvil v zdravega, močnega moža. Tudi sedaj, ko je že poročen, se še navdušen za žogo. Toda njegov šport je prišel v navzkriž z nedeljsko mašo. Nastopi in treningi so bili dostikrat prav med nedeljsko mašo, h kateri je hodil on s svojo družino. Tako se je zgodilo, da je večkrat opustil nedeljsko mašo. Ko ga je to nekoliko spravljalo v slabo voljo, so mu tovariši govorili: »Pa saj maša ni tako važna. Ena maša več ali manj! Saj tudi mi ne hodimo k maši in zaradi tega se svet še ni podrl. Kljub temu smo v redu ljudje, morda boljši kakor tisti, ki hodijo vsako nedeljo k maši.«

To je Pavla trenutno potolažilo. Toda žena mu je doma očitala, da zane-marja svojo nedeljsko dolžnost in otrokom daje slab zgled. Tedaj se je v njegovi duši postavilo jasno vprašanje: Ali k maši ali na tekmo? Vprašal se je tudi: Kaj pa imam končno od tega, da hodim k maši?

To njegovo vprašanje se dostikrat sliši in postavlja med nami. Skušajmo vsi skupaj nanj odgovoriti, jaz, ki to pišem, in vi, ki to berete. Kaj imamo od tega, da hodimo k maši? Ali je v redu, da začnemo opuščati nedeljsko in praznično mašo? Kam to vodi?

Ne zadoovljite se z mojimi odgovori, marveč iščite za sebe še boljših odgovorov.

Jaz najprej vprašanje podaljšam nazaj: Kaj pa imamo od tega, da verujemo v Boga? Da molimo, se v vesti oziramo na božje zapovedi in da zaupamo v Boga, ko smo v težavah? In še nadaljnje vprašanje: Kaj pa imamo od življenja, če ni Boga in če ni večnega življenja?

Če je človek samo višje razvita žival, potem je njegova usoda usoda živali. Če nismo odgovorni nikomur, ki bi bil naš Stvarnik in Gospod, potem je nazadnje človek človeku lahko volk. In kadar umre, pogine kakor žival, saj je eden od višje razvitih živali.

Če pa je Bog in Gospodar nad nami, potem se ne moremo obnašati, kot da Boga ni, ali kot s tujo besedo rečemo: ne moremo Boga ignorirati. Potem pride Jezusova zapoved: Dajte Bogu, kar je božjega!

In če ima človek v sebi prvo duha, dušo, če je pred njo večno življenje, potem ni vseeno, kako živimo.

Kaj pa je tisto božje, kar naj Bogu damo? Vse je božje in tudi mi smo božji. Maša pa je tisti lepi izraz našega darovanja Bogu, ko Bogu darujemo svoje molitve, pesmi, darove in samega sebe.

Pri maši pa Bogu darujemo še nekaj več: Kristusa, ki je največje, kar je zemlja kdaj nosila. To je »čisti dar, sveti dar, brezmadežni dar, sveti kruh večnega življenja in kelih neminljivega zveličanja.« Pravimo, da je človek najvišji dosežek vsega naravnega razvoja v vidnem stvarstvu. Kristus, njegovo Srce, njegova notranja osebnost pa je vrhunec najvišjega dosežka že kot človek. Njegova oseba združuje tudi naravo edinorojenega Sina večnega Očeta. Zato je v njem zbrano vse, kar je največje in najlepše na svetu. On se pri maši daje nam grešnikom v roke, da ga darujemo Očetu.

Pri tem darovanju moramo še nekaj opaziti. Vprašanje: Kaj pa imam od tega, če grem k maši, diši po sebičnosti, egoizmu. Jezus pa je rekel: Bolj blaženo je dajati kot sprejemati. Že sprejemanje ljubezni je osrečujoče. Pri maši pa Bogu, svojemu večnemu Očetu, darujemo izraze ljubezni. Ako to res doživljamo, nas to darovanje zelo osrečuje.

Če bi me torej kdo vprašal: Kaj imaš od maše? bi mu na kratko odgovoril: srečo, najvišjo srečo! A za srečo, kot vemo, nobena žrtev ni prevelika.

Poglejmo še, kaj mi prejemamo pri maši, s čim nas Bog pri maši obdaruje.

Pri maši nam Bog daje besedo življenja, evangelij. Psalmist pravi: »Tvoja beseda mi je kakor svetilka, je kakor luč na moji poti« (Ps 118,105). Ta beseda je tudi polna tolažbe, prižiga upanje, množi v duši plemenitosti in dobroto. Ta beseda je za našo voljo moč. Od maše gremo v življenje močnejši, bolj vedri in veseli. Za nas je to pomembno, ker je življenje boj in se je treba za dobro dostikrat boriti. Težko je delati samo dobro in vedno dobro in nikoli nič slabega.

Poleg besede življenja se nam pri obhajilu daje Bog sam pod podobo kruha. To je za nas velikega pomena. Jezus je rekel: »Eden je dober, Bog«. Če hočemo biti tudi mi dobri, nam mora Bog vlivati dobroto v srce. Pri obhajilu, ki ga doživljamo, to stori v največji meri. Naša duša po obhajilu raste, zori za večno življenje.

Maša je torej za nas luč, moč, dobrota.

Maša nas pa povezuje tudi med seboj v občestvo božjih otrok, v Cerkev, v prijatelje, ki si med seboj pomagajo.

Ali razumemo, zakaj katoliška Cerkev toliko drži do maše, da vernikom ukazuje, naj vsako nedeljo in vsak zapovedan praznik obvezno pridejo k maši? Tudi drugi Vatikanski koncil tega ni spremenil. Naglasil je: »Evharistični daritev je vir, vrhunec in središče vsega cerkvenega bogočastja in celotnega krščanskega življenja za vesoljno in krajevno Cerkev ter za vsakega vernika« (Prim Prenova 1, str. 12).

Kako bi se mogla Cerkev odpovedati tistemu, kar je vir, vrhunec in središče vsega krščanskega življenja?

Poglobimo še nekoliko misel o našem darovanju pri maši.

Pri maši pride med nas po evharističnih podobah kruha in vina Kristus z vso vsebino svojega življenja od učlovečenja do smrti na križu, ko je rekel: »Dopolnjeno je!« Lahko bi rekli: z vsem inventarjem svoje duše. Daje se nam grešnikom v roke z vsemi svojimi molitvami, premagovanji, postom, odpovedjo in trpljenjem. Mi ga darujemo Očetu. A tudi on sam sebe daruje, kakor se je daroval na križu.

Poleg tega pri maši Jezus daruje tudi nas. Očiščuje nas in nas daruje. On je glava telesu, mi smo udje. Pri vsaki maši sprejema naše molitve, dobra

dela in trpljenje. Pridruži jih svoji daritvi, kakor je na Kalvariji pridružil svoji daritvi daritev svoje Matere. Zato že apostol Pavel piše: »Na svojem mesu dopolnjujem, kar nedostaja bridkostim Kristusovim, za njegovo telo, ki je Cerkev (Kol 1,24).

Smemo reči, da je vsaka maša bogatejša od prejšnje, ker se vsak dan množijo po vsem svetu dobra dela in zasluženje vernih ljudi, ki jih Kristus pridružuje svoji daritvi. Tudi naša molitev in žrtev iz dneva v dan bogati sveto mašo po vsem svetu.

To je še poseben nagib, da hodimo radi k maši, morda tudi ob delavnikih. In zato Cerkev naglaša, naj verniki sodarujejo. V posvetilni molitvi je to izraženo z besedami: »S Srcem božjega Zveličarja združujem tudi jaz svoje srce in se tako Tebi darujem z dušo in telesom.«

Naš pesnik Gregorčič je zapisal: »Daritev bodi ti življenje celo!« To je vzpodbuda, da od maše gremo v življenje z daritveno voljo in nadaljujemo svojo mašo v vsakdanjem življenju. Iz življenja se vračamo k maši in s seboj prinašamo molitve, delo in trpljenje. Od maše gremo spet v življenje.

Kdor tako razume mašo in je na čistem glede svoje vere, bo njegovo prvo vprašanje: Kje bom v nedeljo pri maši. Šele potem pridejo športni nastopi, televizijski program, izleti in ostalo.

Zgodi se pa, da človek res ne more k maši, ker je bolan ali zadržan. Morda je na potovanju, morda streže bolniku, morda ima ves dan službo. Tak potem ni dolžan iti k maši, toda veže ga Kristusova zapoved: Dajte Bogu, kar je božjega! To je predvsem zapoved ljubezni. Namesto maše darujemo sebe, svoje življenje, delo, ki nas zadržuje.

Tedaj se v duhu pridružimo Kristusovi daritvi pri maši v najbližji cerkvi ali tam, kamor navadno hodimo k maši. Tudi tisto naše darovanje je potem »po Kristusu, s Kristusom in v Kristusu Tebi vsemogočnemu Bogu Očetu, v občestvu Svetega Duha«.

»Avtentičen dialog mora na vsak način upoštevati prepričanje verujočih, zagotoviti jim mora vse državljanske pravice, ustvariti normalne pogoje za delovanje Cerkve kot verske skupnosti... V medsebojno zbliževanje glejmo z mislijo, ki je v osnovi našega socialističnega sistema: osvobajanje z delom, socialna pravičnost, splošna zagotovljenost človekovih pravic« (papež Wojtyła).

»Družno bomo romali po poteh, ki so določali našo zgodovino: z Jasne gore v smeri wawelskega hriba, iz Gnjeznega v Čenstohovo, in od tod v Krakovo, od sv. Vojteha k sv. Stanislavu. SPOMINJALI SE BOMO PRETEKLIH DNI, TODA VEDNO Z DUHOM UPRTIM V PRIHODNOST« (papež Wojtyła).

Jegnjed

Brati

Inda so tópole rasle
visike vujška samérne kre cest,
na štukaj gospócki kre pôti,
ge so gonili na pašo črede ovéc —
o, to je že davno, gda so
dedeki, mamce šče mladi bili!

Mi pa šče pomlino vsi,
kak so pred dvajseti, tréseti leti
šumele tópole lepe kre cest
z Rakičana v Soboto,
z Beltinec v Gančane —
milo je gledati biló,
kak si pod njimi leži šou peški
eli veselo poganjau potáč!

Kak je je sukao vihér,
kak včási je spráščala vejka
na vriji, spadnola nakla,
či strela je treščila v drevo po sredi...

Nega več tópol indašnjih, davnih kre cest
tak so minóle kak staro življenje,
kak hiže lesene po naših vesnicaj,
kak žetva s kosôv, povrsláron, vezáčon,
kak križi silja z njiv pa slamnate strehe,
kak lubézen do domače zemlé...

Tu pa tan šče sam saméren jegnjed
pri hiži stoji, se z vihéron bori...
naše krajine glasnik pa spomin!
Tak si zasádo ga ti, gda presádo
sebé v novi si dom, zapusto si
mládost tan pod goricami...

Tvoj jegnjed je ráseu pri ploti
tan v škegnji, ráseu tvoj trud,
vihér te je prau na njivaj pri deli,
vihér pripogibau je jegnjed —

Zráseu je visoko, vidiš ga ôzdaleč,
kak se bóri z vihéron, zdigávle se k sunci —
Jegnjed je sam, ostali sami smo —
ne gledaš ga več, v spomin ti šumi —
doségno visine si večne —

Sodelavcu Stopinj Francu Novaku v slovo

V sredo, 4. julija 1979, se je v zatišju soboške bolnišnice poslovil od nas sodelavec Stopinj Franc Novak. Narodil se je 15. julija 1915 v Beltincih. Po materi Marjeti, rojeni Baša, sestri pisatelja in župnika Ivana Baše, je podedoval veliko ljubezen do slovenskih knjig. Po očetovi smrti se je skupaj z materjo in starejšim bratom Vilkom preselil v Bogojino, k ujcu župniku Baši. Bogojansko župnišče mu je tako postalo drugi dom, Bogojina pa drugi domači kraj. Tudi potem, ko je po uјčevi smrti (13. februarja 1931) opustil nadaljnji študij gimnazije v Soboti in se preselil nazaj v Beltince, se je v mislih vedno znova in znova vračal v Bogojino. Tja se je zatekel začasno tudi med drugo svetovno vojno, ko bi bil moral kot madžarski vojak na fronto, pa se je rajši umaknil v ilegalo. Skrival se je potem ob velikem tveganju doma cele mesece, do konca vojske.

Franc Novak je bil zelo načitan in je dobro poznal zgodovino. Domačo knjižnico, v kateri je hranil okoli 40 dragocenih primerkov starih prekmurskih tiskov, je obogatil z dediščino po uјcu Baši, se pravi z njegovimi knjigami, o katerih je Fran Sušnik zapisal: »Ne bodo preštevilna župnišča na Slovenskem, kjer bi našel toliko knjig, skoraj vse, kar je ustvaril naš duh v zadnjem polstoletju« (Prekmurski profili, Maribor 1929, 12).

Kljub kmetovanju, ki ga je zaposlovalo od zore do mraka, je Feri (tako smo klicali Franca Novaka po domače) rad prijel za pero in pisal. Njegova črtica Zvonar Januš, objavljena v Mladiki 17 (1936) 288—289 pod psevdonimom Marko Dolinec, bi delala čast marsikateri sodobni leposlovni reviji, saj je imel takratni urednik Mladike Jože Pogačnik (današnji ljubljanski nadškof) redko rešeto, skoz katero je padlo vse, razen tistega, kar je in bo imelo trajno vrednost. Črtica je potem izšla še v prekmurščini v Kalendariju Srca Jezušovega 1938, 53—55.

V članku Duhovno oskrbovanje naših izseljencev, objavljenem v Cerkvi v sedanjem svetu 6 (1972) 164—165, odgovarja Feri tistim, ki kar na splošno obsojajo izseljence in zdomce: »Tem odgovarjam, da je že v ukazu, ki ga je Bog dal prvemu človeškemu paru: Podvrzita si zemljo! začetek človekovega prizadevanja, da se nauči vedno več, si pridobi vedno več in si ustvarja vedno boljše življenjske pogoje.« Ko govori o Poljaki, skoraj preroško napoveduje: »Kaj pa če smo ravno katoliški Slovani poklicani, da postanemo kvas vere v poganstvu zapadne Evrope...?« Tako je zapisal v oktobrski številki prej omenjene revije. Natančno čez šest let potem so kardinali izvolili Slovana za papeža.

Izseljensko vprašanje obravnava v člankih in črticah pod psevdonimom Marko Dolinec tudi v Stopinjah 1974, 77—80; 1975, 143—145; 1976, 122—126; 1977, 111—112; 1978, 54—58.

Dne 14. aprila 1969 je bil imenovan za člana Škofijskega pastoralnega sveta. Njegovi članki v Pastoralnih pogovorih, prilogi Sporočil mariborskega škofijskega ordinariata, Misli in želje laika ob ŽS (1973—2, 28—29), Še o diakonski službi v slovenski Cerkvi (1975—4, 54—55), Da bi župnijski sveti zaživeli (1977—1, 9—10) odsevajo čut in skrb osveščenega laika za krajevno Cerkev.

Predolgo bi bilo, če bi naštevati še njegove prispevke k reševanju perečih vprašanj dušnega pastirstva med zdomci, prispevke, ki jih je pošiljal Družini. Le-ta se mu je skušala vsaj nekoliko oddolžiti z objavo njegove fotografije v obširnem poročilu Nikdar več v tujino! (Družina 25—1976—3,4).

V njegovi rokopisni zapuščini je med drugimi spisi tudi njegova avtobiografska povest Mladost pod Vršičem.

Zadnja leta je za Stopinje skrbno pripravljajl koledarski del. Tudi za leto 1979. Četrti julij je označil kot svetešnji dan z rdečim. Takrat ni slutil, da bo to dan njegovega odhoda domov. Dne 6. julija ga je 12 duhovnikov (večinoma njegovih sošolcev in prijateljev iz mladosti) spremljalo na beltinsko božjo njivo. Z njim je legel v grob, tako piše dr. Valter Dermota v Družini 28 (1979) 29,5 eden najpomembnejših predstavnikov katoliških laikov v Sloveniji.

Valter Dermota

Nekaj spominov na Franca Novaka

V tridesetih letih je v Murski Soboti študiralo mnogo mladih ljudi, ki danes zavzemajo vodilna mesta v naši družbi. Mlada slovenska gimnazija je zlasti v prvih letih svojega obstoja skušala nadoknaditi vse tisto, kar ji je bilo prej onemogočeno. Zaradi zelo vernega okolja se je mnogo soboških gimnazijcev odločalo za duhovni poklic. Prav za gojitev duhovnih poklicev je bil ustanovljen dijaški zavod Martinišče, ki so ga zlasti po prizadevanju prekmurskega prosvetitelja Klekla vodili redovniki salezijanci. V Martinišču so se zbirali predvsem študentje iz bolj oddaljenih krajev Prekmurja, ki niso mogli prihajati v šolo ne s kolesi ne z vlakom ali peš. Martinišče se je vzdr-

ževalo s prostovoljnimi darovi in nabirkami po župnijah, nekaj pa tudi z mesečninami. Zaradi nujnosti graditve novega poslopja je bila denarna stiska precej huda, zlasti še v letih gospodarske krize okoli leta 1931. Hrana je bila sicer obilna, kar zadeva poljske pridelke, ki so jih nabrali v jeseni, toda kruha, ki ga je bilo treba vsak dan kupiti, pa je manjkalo.

Martiniški gojenci, zlasti tisti, ki so imeli starše blizu Murske Sobotе, so dobivali od doma dodatno hrano, ki smo ji pravili »priboljški«, drugi pa, ki so bili doma bolj daleč, so si prinesli za božič in véliko noč, kolikor so mogli in kar se ni pokvarilo. Toda vsega je kmalu zmanjkalo. Novakov Franc, po domače smo mu pravili »Bašov Feri« ali čisto preprosto Feri, je imel svojo mamo v Bogojini, kjer je gosposinjila svojemu bratu župniku Baši, zelo važnemu slovenskemu prepородitelju. Feri je dobil vsak teden velik kmečki kolač rženega kruha. Ta kolač kruha je Feri delil s svojimi tovariši, zlasti tistimi, ki niso nikdar imeli priboljškov. Rezal je in rezal, dokler je bil še kak lačen tovariš — sošolec.

Rad bi poudaril ta vidik pomanjkanja med takratnimi študenti. Tega danes večina sodobnih obiskovalcev srednjih šol ne pozna. Kdor se je v tistih letih po prvi vojni, pa tudi pred vojno, odločil za študij in ni imel sreče, da bi stanoval doma pri starših, je v večini primerov šel na pot pomanjkanja in stradanja. Živeti osem let gimnazije in vsaj štiri leta univerze v pomanjkanju in gladovanju je pomenilo junaško, če že ne herojsko odločitev in življenje. Tudi študenti soboške gimnazije, ki je bila tedaj najboljša pokrajinska gimnazija (razen Maribora, Ljubljane in Celja) so morali iti po tej bridki poti odpovedi, če so hoteli doseči svoj poklic. Prav zato je bilo Ferijevo ravnanje, ko je tako velikodušno delil svoj kolač kruha, še bolj značilno. Vedel je namreč, da ga bo proti koncu tedna gotovo pa v četrtek ali petek, zmanjkalo tudi njemu.

Feri in mi njegovi tovariši smo študirali na slovenski in rekli bi celo jugoslovanski gimnaziji, ki je bila stara komaj nekaj let. Narodnostno okolje, ki se je sicer ohranilo živo v obliki prekmurske kulture v boju z madžarskim političnim pritiskom, se je šele začelo slovensko in jugoslovansko usmerjati. Na gimnaziji se je to čutilo zlasti v ljubezni do slovenskega jezika. Reči je treba, da učenje slovenščine ni bilo kaj posebno prijetno. Zaradi tedanje mehanske usmerjenosti jezikovnega pouka, ki je silil in tiščal v ospredje slovnico, smo se tudi pri slovenščini predvsem učili slovnice. Ta ni zelo preprosta, temveč sodi med najbolj zamotane. Kdor je v takih okoliščinah in zlasti še v Murski Soboti ob prevladovanju prekmurskega narečja, ki smo ga povsod govorili, razen pri pouku in pri bogoslužju, ljubil knjižno slovenščino, ta je bil velik rodoljub. In eden teh je bil Novakov Feri. Strastno je bral slovenske pisatelje, pridno je pisal slovenske naloge in zavzemal se je za slovenščino. Ta ljubezen do slovenskega jezika, književnega in narečja, mu je ostala vse življenje. Lepo je govoril prekmurski dialekt in lepo je pisal knjižno slovenščino.

Dobro se še spominjam, kako je med nami martiniščarji in pozneje tudi na gimnaziji završalo, ko smo slišali, da Feri ne bo več študiral. Bilo je na začetku meseca februarja, torej tik pred koncem polletja. Kaj se je zgodilo? Umrl je bogojanski župnik Baša, Ferijev stric. Ferijeva mama se je odločila, da bo šla na domačijo v Beltince in začela zopet kmetovati. Nujno je bila potrebna moška roka. Feri, dasi dober študent, se je odločil, da bo šel na domačijo in vodil kmetijo. Za nas njegove tovariše je bil to silen udarec. Reči moram, da nas je bilo gimnazijcev v Soboti sorazmerno malo. Redki so bili namreč fantje in dekleta, ki bi hoteli študirati v tako težkih razmerah. Zato je bila vsaka izguba za nas vse velik udarec. Toda Ferija nismo mogli kljub vsemu pregovarjanju odvrniti od njegove odločitve.

Ferijeva ljubezen do domačije in kmetije se je zopet pokazala v novi obliki po vojni. Feri je imel veliko družino, štiri fante in eno hčerko. Zelo mu je bilo na tem, da bi v svojih otrocih zbudil navezanost na zemljo, kakor jo je čutil on sam. Zdelo se mu je, da bo otroke navdušil za zemljo, če bo moderniziral in industrializiral svojo kmetijo. Šel je na delo v Avstrijo in z zaslužkom kupoval stroje, s katerimi je opremljal svojo kmetijo. Uspelo mu je, da je posodobil obdelovanje zemlje in oskrbovanje živine. Tudi enega svojih sinov je pridobil za ljubezen do zemlje, ki bo nadaljeval njegovo pobudo. Gotovo je v že v predvojni Jugoslaviji Ferijeva odločitev za vrnitev k zemlji zbudila veliko občudovanje, še bolj pa je občudovanja vredna njegova zavzetost v času, ko vse beži z zemlje in si hoče drugje in v drugačnem načinu življenja poiskati srečo.

S Ferijem, zglednim družinskim očetom in umnim kmetovalcem sem ohranil tesen stik. Kot predavatelj pedagogike na Teološki fakulteti v Ljubljani sem večkrat na leto romal k svojemu prijatelju v Beltince. Čutil sem potrebo po stiku z ljudmi, ki dobro poznajo sodobno življenje, ki se ne predajo toku, temveč z glavo zunaj vode obvladajo položaj in vedo, kaj se okoli njih dogaja. Feri je bil človek, ki je v čisto spremenjenih okoliščinah vzgojil in spravil h kruhu pet otrok. Dobro je vedel, kaj je krščanstvo, obenem pa se tudi zavedal, kaj je sodobno. Iz udeležbe družbenih organizacij na pogrebu sem videl, da se je učinkovito udeleževal celotnega življenja v svojem kraju. Reči moram, da mi je bil nekoč izredno dober tovariš, sedaj pa čudovit prijatelj.

Franc Novak

Različnih ljudi različne zgodbe

Slavko je bil iz vinorodnih krajev Prlekije. Bil je še mlad, toda že poročen in oče dveh otrok. Kar videlo se mu je, da je še neizkušen in nesamostojen. Pri delu se je včasih gnal, toda ni več naredil kot drugi, ki so počasi delali. Držal se je sicer svojega rojaka s katerim sta prišla, toda ker je bil ta resnejši, se mu je začel kmalu odtegovati. Sedeli smo pri opoldanskem odmoru na prostem in počivali. Midva z Janezom sva pospravila svoj obed, on pa je pojedel nekaj grižljajev, nato pa odložil vse skupaj in se zagledal pred sebe proti jugu.

»Kaj je za temi gorami že Jugoslavija?« Nasmehnil sem se, ker sem vedel, kaj ga muči. »Kje pa! To so komaj Salzburške Alpe. Potem pa pridejo Visoke in Nizke Ture, za njimi pa Karavanke in šele potem pride Jugoslavija. Tudi Janez se je namuznil. »Kaj se pa mučiš s tem. Do rednega dopusta tako ne bo nič. Odpočij se rajši!« Toda Slavko je pograbil steklenico, jo izpraznil in zagnal proč.

Marsikdo je iskal zdravila zoper domotožje v veseli družbi, toda nobenemu se to ni obneslo. Pijača ni prepodila misli, le razdražila jih je, da je bilo še hujše. Rojak mi je povedal, da ostaja Slavko vsak večer v gostilni pozno v noč. Ne samo da vstaja nespočit, še drugim plačuje, ko se malo ugreje.

Skušala sva ga odvrniti od gostilne, toda postal je vedno bolj zadirčen in naju ni poslušal.

Nekega jutra nama je začel ves navdušen pripovedovati, da je našel rojaka, ki ima harmoniko. V gostilni so vsi navdušeni nad njegovo muziko. Sedaj bo še on poiskal boben in jazz bo tu. Janez se mu je pomilovalno nasmehnil; skušal mu je dopovedati, da to ne vodi nikamor, toda vse je bilo zaman, vesela družba je bila močnejša.

Posledice so se kmalu pokazale. Muzikanta sta nekega jutra zaspala in delavec, ki nas je oskrboval s pivom, ju je pripeljal nekoliko pozneje, da polir niti opazil ni. Čez nekaj dni se je to spet ponovilo. Sedaj ju ni bilo mogoče prikriti. Polir sam je poslal avto po njiju in ju opozoril, da tako ne bo šlo. Nekaj časa je držalo, toda po nekem veselem večeru ju spet ni bilo. Tudi na poziv in opozorilo, da je poslednje, se nista ozirala. Drugega dne sta prišla sicer skesana na delo, toda dobila sta samo svoje dokumente in obračun. Nobena prošnja in izgovori niso pomagali. Zvodnik s harmoniko si je našel drugo zaposlitev, Slavko pa ni znal drugega, kot poiskati pot preko gora, za katerimi je bila Jugoslavija.

Bog ve, kako so ga sprejeli žena in otroci, ki so toliko pričakovali od nje-ga!

Rozika je bila še mlada, ko je odšla v Avstrijo. Čeprav je bila brez očeta, jo je mati dobro vzgojila. Nekaj časa je delala v obmejnem mestu, potem jo je pa prijateljica pripeljala v Hallein.

Bila je pridna in poštena. Ostala je na svojem delovnem mestu, čeprav so jo gospodinje vabile k sebi. Tudi nadarjena je bila in se je hitro naučila jezika. Fantje so se smukali okoli nje, toda kot skoraj vsa dekleta, se je rajši pridružila nam možem, kadar smo prišli v prostem času skupaj.

Gospodar je bil mesar in ko je dobila za domača dela pomočnico, je začela pomagati v trgovini. Ker je bilo delavcev vedno več, je gospodar odprl še zajtrkovalnico in Rozika je uspešno vodila ta lokal. Ni se prevzela, ostala je tudi tukaj vljudna in prijazna z vsakim, kdor jo je znal pošteno ogovoriti.

Ko je odšla zdoma, sta bili z materjo podnajemnici, kmalu nato sta kupili zemljišče, sedaj pa stanujeta v lepi hiši, ki jo je zgradila Rozika s svojimi prihranki. Zaposlila se je doma, tujine ne potrebuje več.

Tjaš že doma ni bil kaj prida. Vedno si je znal najti družbo, s katero je popival po gostilnah. Da ne bi bili preveč na očeh, so radi zavili tudi v sosedno vas. Podedoval je posestvo in lepo hišo, toda delo je rad prepuščal ženskam, češ one so ustvarjene za delo.

Ko so se odprla vrata v Avstrijo, je bil tam med prvimi, prepričan, da ga tam komaj čakajo za vpis na plačilni seznam. Glede dela si pa ni delal skrbi. Toda tudi delodajalci niso bili od muh in Tjaš je v nekaj mesecih obredel vse tovarne v okolici Salzburga. Strokovnjakov njegove vrste niso nikjer potrebovali.

Jezen se je vrnil domov, češ da to ni noben zaslužek, za katerega bi se splačalo delati. Odšla je žena. Revica je delala in hranila, ter pošiljala domov za davek in druge potrebe, toda revež Tjaš je svojo žalost zaradi vdovstva utapljal zopet v vinu za ženin denar. Otroci so pa hodili okrog še naprej raztrgani. Tudi zemlje ni nihče obdeloval. Zato se je tudi žena po dveh letih vrnila. Prinesla je le nekaj obleke za sebe in otroke. Življenje pri Tjaševih je pa teklo kot prej.

Nekega jutra, bilo je v prvi jeseni mojega zdomstva, nas je polir tri odbral; zidarja domačina in dva delavca, ter nas odpeljal v predmestje Salzburga. Malo odmaknjena od naselja je stala cerkev in poleg nje grad. Malo dalje pod hrib so stala gospodarska poslopja in stanovanjska hiša. Tu nas je odložil. Na enem koncu hiše je bila namreč gostilna. Promet je bil vedno večji, vse več turistov je prihajalo in tudi meščani so radi prihajali v ta odmaknjeni kotiček. Zato se je gospodar grof odločil, da bo gostilno prenovil in povečal. Mi trije smo začeli s tem delom. Razbili in odstranili smo vse staro in nerabno. Za nami bo potem prišla večja skupina in bomo začeli delati na novo.

Takoj prvi dan, ko smo začeli delati, pride ženska srednjih let, ne preveč prijetne zunanosti. Začne se pogovarjati z mojima kolegoma, potem se pa obrne proti meni in me tudi nekaj vpraša. Ker je nisem niti prav razumel, kaj hoče, ji zidar domačin pojasni, da sem Jugoslovian, novinec. Takrat se pa postavi bližje pred mene in izusti tako umazano psovko v srbskem jeziku, da mi je kar sapo zaprlo.

Onadva se začneta smejati, jaz jo pa vprašam: »Kdo vas je pa tega naučil?« »Moj mož,« mi odvrne samozavestno in se bedasto zareži, potem pa še dostavi: »Moj mož je Jugoslovian!«

No, si mislim. Ta mož pa mora biti lep Jugoslovian, da je tebe sploh pobral, pa te nič pametnega ni znal naučiti. Toda še bolj sem se začudil popoldne, ko je prišel mož.

»Jaz sem tudi Jugoslovian iz Slovenije, z Dolenjskega«, me je pozdravil, ko sem dejal, da sem Slovenec. Čeprav sem bil tisti dan še tujec pri tisti hiši, mi je pa le ušlo: »Tako, Slovenec ste, ženo ste pa le srbsko naučili.« Razumel me je in se kislo nasmehnil.

Takoj sem videl, koliko velja. Saj je tudi pobral prvo žensko, ki mu je prišla pod roke. Kmalu sem zvedel še več. Bila je precej starejša od njega; ko je drugi niso več marali, je ujela njega začetnika. Ko pa je spoznal, v kaj se je ujel, je začel na jezo piti in jo pretepati. Gotovo je takrat slišala tisto cvetko, s katero me je pozdravila. To je trajalo nekaj časa, naslednjo pomlad sem pa slišal, da so ga zaprli in nisem ga več videl.

Martin in Vera sta prišla v Hallein kot novoporočenca. Gotovo nista imela mesta ne na njegovem niti na njenem domu. Dom si je bilo treba še ustvariti. Delala sta pridno, tudi privoščila sta si, ko je bilo potrebno, toda po dveh letih sta že imela lepo parcelo. Naslednje leto, ko sta imela dopust, sta zopet prišla in navozila gradbeni material. Toda to pot je morala ostati Vera doma. Kljub drugačnim načrtom je štorklja najavila svoj obisk. Naslednjo pomlad se je Vera vrnila, ker je otroka lahko pustila pri svoji materi, Martina pa ni mogla nikomur zaupati. Sedaj sta delala in hranila še bolj pridno, ker sta vedela, za koga. Naslednje leto sta spravila hišo in gospodarsko poslopje pod streho. Zopet je ostala Vera doma, kajti mali Tinček je pričakoval sestrice. Nastanila se je v majhni za silo urejeni sobici in tudi prašička je dobila od staršev za novo gospodarstvo.

Martin bo ostal še nekaj let, da bo dom dograjen. Sedaj se Vera ne boji več, saj Martin dobro ve, da bo imel v kratkem že štiričlansko družinico in nič več ga ne more od nje odtrgati. Tudi domov bo prihajal bolj pogosto kot prej, saj ima sedaj svoj dom.

Tonček je bil miren in priden fant. Ko se je izučil obrti, ga je mojster zadržal še naprej pri sebi, saj je bil dober delavec. Tudi po vojaščini se je vrnil k mojstru. Bil je blizu doma in je po službi še materi kaj pomagal. Mojster je bil zadovoljen z njim in tudi mati je po tihem upala, da ne bo ostala sama.

Prvi val je pa odnesel tudi njega v Avstrijo. Zaman ga je zadrževal mojster, zaman je prosila mati. Samo poizkusil bo, kako je tam, ko drugi tako dobro zaslužijo. Zakaj ne bi malo pogledal po svetu sedaj, ko je še mlad in ima tako lepo priliko.

Sprva je nekaj pošiljal materi za priboljšek, toda pozneje pa le toliko, da se je javil. Delal je, zaslužil tudi, toda zbiral je denar za avto. Brez avta pa res ne bo šel domov. Saj ga ima vsak boljši fant, ki je v tujini. Čisto drugače je, če prideš domov z avtom. In tudi dekleta čisto drugače pogledajo za fantom, ki se pripelje domov z avtom, kot če bi s torbo čez rame krevsal z avtobusa. Kar videl je, kako bodo prijateljice staknile glave prvič, ko se srečajo. »Ali si videla Tončka? Pa kako lep avto ima« in sledil bo dolg vzdih. On pa še pogledal ne bo nobene. No, če mu bo katera všeč, jo bo povabil v nedeljo popoldne, da se malo zapeljeta okrog. Če pa sama ne bo upala z njim, pa bo vzel še njeno prijateljico zraven. Peljali se bodo na Bobre ali pa v Moravske toplice ali kam drugam. Tako se bo postavil pred fanti s svojimi dekleti.

Tako je Tonček sanjaril vse leto, kakor toliko drugih pred njim in za njim. Naslednje leto se je res pripeljal z avtom. Toda mati je kmalu opazila, da ni več tisti, kot je bil. Da bi ji kaj pomagal? Še zdaleč ne. Vedno je imel neke opravke in ker je bilo največ teh opravkov po gostilnah, s prijatelji, se je vrnil s prazno denarnico.

To se je ponavljalo nekaj let. Denarja ni imel, ker je stari avto žrl njegov zaslužek. Tu pa tam je vrgel materi kak šiling, toda mati se denarja skoraj dotakniti ni upala, kot bi bil okužen. Zaman ga je nagovarjala, naj se zaposli kje doma, da ji bo pomagal. Saj bo tako prevzel posestvo. »Kaj, saj nisem neumen! Jaz zaslužim v enem letu več, kot je vsa ta beračija vredna!« je vpil nad materjo. Toda kje je ta njegov zaslužek, tega ni znal povedati. Morda pa na to niti pomislil ni.

V ljubljanski gimnaziji

V Ljubljano smo se nekateri dijaki selili iz Sobote kar dvakrat. (Glej lanske Stopinje, str. 70!) Prvič v oktobru 1925, ko so nam ukinili najvišja dva razreda, drugič pa jeseni naslednje leto dokončno. Toda bivanje v ljubljanski gimnaziji in »dolgi vasi Ljubljanci« se mi zлива v enoto. Čeprav je bila ukinitev razredov za našo gimnazijo in vso krajino boleča, smo bili tedaj in pozneje zadovoljni, da smo dokončali šolanje v Ljubljani, slovenskem središču, čeprav je bila tudi ta še tedaj sorazmerno majhna, tiha in mirna — prav primerna za študij in življenje v kulturo...

Tedaj še ni bilo ne ekspresnega vlaka ne mnogih avtobusov, zato smo se »cijazili« do Ljubljane — s prestopanjem in čakanjem v Pragerskem — kakih osem ur, pa tudi več. Spominjam se le, da smo okoli druge ure popoldne izstopili na ljubljanski postaji, kjer so nam odtlej vselej mitničarji pri izhodu pretipavali nahrbtnike in košare. Čakal nas je sam dr. Matija Slavič, borec za našo osvoboditev, profesor Stare zaveze na teološki fakulteti in poznejši rektor, tedaj še komaj petdesetleten. Šli smo za njim po Miklošičevi cesti v mesto in srečali dva častitljiva duhovnika, ki sta molče stopala na svojem vsakdanjem sprehodu: »To sta brata Ušeničnika« — nas je poučil, saj smo za Aleša vsaj že vedeli tudi v Soboti. In pripeljal nas je Slavič do Križank, kjer nas je sprejel nasmejani prior Valerijan Učak s prefektom Erklavcem (bil je iz Most).

Tu so nam dodelili prijazno učilnico, ki je gledala na vrt proti tedaj še mirnemu Cojzovemu grabnu (kjer se je šolal Janko Mlakar), to je današnja hrupna Aškerčeva cesta. Pri eni mizi so sedeli štirje sedmošolci — danes že vsi pokojni, in Jože Kuzma iz Bogojine je postal Slavičev ministrant v Jožefišču, da je dobil zajtrk — pri drugi pa štirje šestošolci. Tu je bilo sonce, bil naš smeh in naše tekmovanje... Spali pa smo z njihovimi gojenci križniki v veliki dvorani, kjer nas je pozimi pošteno ščipalo. Kjer je danes gledališka dvorana, smo imeli večerne obhode. Priorja in profesorja dr. Ujčiča, poznejšega beograjskega nadškofa, smo nekateri hodili poslušat, ko sta ob nedeljah nemški pridigala — elegantna govornika, ki sta mi zatemnila težkega pesnika Opeko. Nisem sanjal — kot nihče o ničemer, kar ga bo kdaj še doletelo... — da me bo Ujčič vzel nekoč pod streho, ko me bodo v tujini vsi »prijatelji« zapustili, razen enega, pesnika Janka iz Ruš.

Jest smo hodili v Ljudsko kuhinjo v Streliški ulici, pa to ni bila današnja hrana! Zajtrkovali smo v mlekarnah, ki nam jih je Slavič priporočil kot »dijaške kavarnice« — pomnim do danes. In v šolo? Čez učeni del mesta, mimo univerze in čez stari most nad Ljubljanico — še raje čez zmajskega, da smo prebrali svežega »Slovenca« na deski pred tiskarno — mimo starodavnega Alojzijevega, kjer so živeli naši predniki od Jurčiča in Levstika in Stritarja, o čemer smo se tedaj v bližini učili — do naših tedanjih sodobnikov Finžgarja in drugih. Tu na vogalu Poljanske ceste in Strosmajerjeve ulice je stala tedaj še kar mladostna II. državna realna gimnazija — kratko poljanska gimnazija, stara približno toliko kot mi. Poleg častitljive klasične, katere grščino smo sicer v Soboti povohali toliko, da smo bili pismeni — je bila to druga najuglednejša gimnazija v Ljubljani, saj tedanja »tretja« še lastnega poslopja ni imela, več jih pa še ni bilo. In bila je kar sosedna Ljudski kuhinji!

Težko si danes staro in mlado zamisli, kaj je pomenilo za kmečke Sobočance, ko smo konec oktobra nerodno vstopili v gosposki in — pozneje smo videli — hudó razgrajajoči razred, prav nad glavnim vhodom. Sreča, da smo imeli med seboj judovsko deklé — Lizo, ki je pritegnila poglede nase, da smo drugi ostali manj opaženi... In še teže si mislite, kaj je pomenilo tistim ljubljanskim srajcam — o, znameniti možje so zrasli iz njih! — da »so prišli Prekmurci«! Nihče od njih ni videl Prekmurja, skoro nič vedel o njih. Toda sprejeli so nas izgnance sočutno, kot pogorelce, od povodnji ali potresa pregnane brezdomce... Ne vem, toda mislim si, kako so nas gledali profesorji — saj tudi oni niso vedeli kdovekaj o Prekmurju, razen tistega, kar so brali v dnevnikih. Med njimi se Jušu Kozaku še sanjalo ni, da bo kdaj doživljal naše kolnike in ljudi. Ob njegovem izvirnem pripovedovanju zgodovine smo gledali v njem pisatelja, ki smo ga nekateri komaj pričeli spoznavati. Čez leto dni sva s Pišto celó stanovala njegovemu oknu nasproti, v eni najtesnejših ljubljanskih ulic.

Franceta Koblarja sem že dobro poznal kot urednika Doma in sveta, gledališkega kritika, esejista. Ravno so brali Julija Cezarja in on nam ga je razlagal in ob njem gledališče — bodoči profesor Akademije za igralsko umetnost. Žal le dva meseca in naslednje leto zopet le do prve šolske naloge, tako da sem njegov pouk zasledoval po zapiskih in pripovedovanju prijateljev v višjem razredu. Toda seznanil se bom z njim zunaj šole v literarnem krožku in ta vez bo ostala, bral bom pa vse, kar je napisal.

Pesnik Joža Lovrenčič nas je učil filozofijo, toda raje sem imel njegovega Trentarskega študenta in druge pesmi. Tudi z njim sem pozneje sodeloval in ga nazadnje poslušal malo pred njegovo smrtjo blizu Trente o usodi njegovega Duhovina...

Prvi med našimi profesorji je prišel v našo krajino Lovro Sušnik, ki sva ga z Jožetom spremljala čez naše »travnike« mimo Nóršinec, profesor pa s prizadeto nogo... Bil je poznavalec evropskega šolstva, pozneje napisal knjigo Akademski poklici in v Mentorju smo brali njegovo študijo o trubadurjih. — To so bili le najvidnejši med profesorji, toda tudi vsi drugi so imeli svoje ime v javnosti ali sorodstvene in prijateljske zveze, za kar sem vedel.

Ko so s 15. januarjem 1926 zopet odprli v Soboti naš razred, je bil ravnatelj šole Pipenbacher, pisatelj latinskih učbenikov, tako uvideven, da nam je dal spričevala in dejal: Seveda ne boste hodili po Novem letu za deset dni nazaj v Ljubljano, odpočijte si in se 15. januarja zglasite pri ravnatelju sobočke gimnazije.« Tako smo naredili — toda kako so nas sprejeli na naši nekdanji šoli? Zelo strogo: »Kje ste bili od 1. januarja do danes, zakaj imate spričevala datirana z 31. decembrom? Nič me ne briga, kaj vam je rekel tamkajšnji ravnatelj, imate neopravičene dneve!«

Tóliko, da nas niso naglali, pa se nismo vrnili kot »izgubljeni sinovi«, marveč bi se mogli primerjati z nekakimi vojnimi ujetniki nekega režima, o katerega ministru za prosveto smo ostro napisali v tedanjih Novinah... In ne bi tega grenkega sprejema z »lekcijo« omenjal, ko bi se pozneje — do današnjih dni — tólikokrat ne ponavljala v raznih oblikah: da so nas v Soboti obsojali, se nas izogibali, nas od tam pregnali, nas spraševali: kaj si domišljate in iščete tu — vi »domačini«? Ali če so bili sodniki tudi »domačini«: kaj boste vi, ki niste — »naši«, taki in taki... če ne naravnost, pa po ovinku, zahrbtno, z ovadbami, javnimi napadi.

Medtem ko smo bili jeseni 1925 zunaj Sobote, se je po tamkajšnjih ulicah razlivala zgodovinska povodenj, ki je vdiral v njene nižje hiše. Na starem stanovanju sem našel premočene časnike in nekaj premočenih knjig. Ne spominjam se, kako smo doživljali svojo vrnitev, zagrenjeno od Tigriša in še marsikoga — veselili smo se zavoljo gimnazije, žalovali pa smo za Ljubljano v svojih ozkih razmerah. In v zraku je bila nova ukinitve gimnazije, zato smo se že pripravljali na odhod. Sedaj smo bili jeseni 1926 ob vrnitvi v Ljubljano že samostojni, nihče nas ni pričakoval na postaji, ne preskrbel stanovalja — že smo vedeli, da je treba prepisati naslove iz časnikov, nalepljenih pred uredništvu in hoditi od hiše do hiše, kjer so nas premérule natančne gospodinje: ali mu naj zaupam? In sledile so zahteve... In sledile prošnje domov za denar, sledile inštrukcije, iskanje brezplačne hrane vsaj enkrat dnevno...

Lepo so nas sprejeli bivši sošolci in profesorji, ki so bili v glavnem isti kot pred pol leta. Zdaj smo že lahko povezali prijateljstvo med nekdanjim soboškim profesorjem in ravnateljem Rudolfom Pregljem, doma na meji med hrvaško in slovensko Istro, ter Martinom Zgrabljicem, istrskim Hrvatom, pri katerem je Pregelj stanoval, ko sta bila oba profesorja na zdaj 90-letni pazinski gimnaziji. O tem lepo piše pesnik Mate Balota v knjigi o njej. Toda dodati moram, da je bil Zgrabljic višješolcem odličen profesor, ki je kar igral pred nami Mažuraničevo Smrt Smail age - Čengića in Njegošev Gorski vijenac, ko nam ju je med branjem razlagal... Ko bi bili imeli še za slovenščino takega profesorja, ko smo Koblarja izgubili!

S slovstvom smo živeli vsaj nekateri intimno: spoznali pisatelje na ulici, nesli Finžgarju prispevke za Mladiko in poslušali njegovo »pridigo« o sobotni zaposlitvi župnika v Trnovem... Z mladimi pesniki, ki so danes ali že pokojni ali v častitljivi starosti, smo tovariševali delno že v gimnaziji. Jakac je učil na naši šoli in nas z Jušem Kozakom vodil na izlet k Sv. trem kraljem nad Vrhniko, ob poti poslikal neko znamenje, na vlakcu pa nas portretiral. Sušnik nas je peljal v Planico, pod Ponce, k izviru Save Dolinke, obiskali smo Grosupeljsko jamo (vanjo nas je vodil njen odkritelj, župan). Z nekaterimi sošolci pa smo se neke nedelje povzpeli na Krim — resnično doživetje za Dólinca, čeprav smo z Iga morali peš domov... Štajersko deželo smo natančno spoznali na vožnjah domov z vlakom (vsa leta je veljala 76 din) in znali smo na pamet vse postaje.

Tako družba s sošolci in najrazličnejšimi ljudmi, kot dijaška društva so nam širila in poglabljala obzorje s knjigami, listi, predavanji. O marsičem sem pozneje čutil, da nismo mogli vsega do kraja dojeti, npr. profesorja verouka Gregorija Pečjaka, izredno izobraženega, globokega moža, ki smo mu morali zmoliti po naše glavne molitve, da jih je občudoval (takrat so še molili: češčena si...). Res nam je govoril umljivo, prijateljsko — najraje je sédel na klop v majhnem razredu — toda želel bi ga slišati tudi pozneje, ne kot šolski predmet, za katerega je tudi on napisal učbenik.

Po Ljubljanskih ulicah je vozil še tramvaj, vozile so kočije in gneče ni bilo. Zidali so redke nove stavbe in Plečnik je v tistem času pričel obnavljati Ljubljano in graditi šišensko cerkev. Ker nam je bil vsem domač zavoljo bogojanske cerkve, ki so jo zidali prav tedaj, nas je vsako njegovo delo v Ljubljani zelo mikalo in vsak ugovor zoper njega smo imeli za lastno žalitev. Zvonar Janoš, ki je že tudi literarno opisan v Finžgarjevi Mladiki, mu je

neko jesen prinesel iz Bogojine trs šmarnice ter zasadil na njegovem vrtu, ker mu je tako ugajalo njeno listje.

Poleg sklonjene Plečnikove postave si srečeval tedaj v Ljubljani tudi slikarje Jamo, Sternena in Jakopiča, ki je posedal z drugimi v Zvezdi. Naš Ludvik Vrečič je imel tedaj v njegovem paviljonu svojo razstavo. Videvali smo Župančiča in v gledališču smo spoznali vse tedanje znamenite igralce, tako da jih vidim še po petdesetih letih kot žive pred seboj. In vem, da sva s Pišto šla na Vse svéce peš z Ježice — naravnost k Hamletu v Drami...

Selili smo se vsako leto iz stanovanja v stanovanje, kjer smo bili zdaj s tem, zdaj z onim ali pa sami v skromni sobi. Ta dijaška stanovanja so bila povečini na robu mesta, v Mostah, v Šiški ali v tesnih ulicah v središču. Naši stanodajalci so bili tudi ubogi ljudje, ki so se stiskali v eni sobi, da so z drugo kaj zaslužili. Kaj je vedela o tem in o našem obračanju vsakega dinarja večina sošolcev, pa tudi revnejšim med njimi je bilo bolje, ker so bili domá.

Gotovo je že kdo radoveden, kako smo napredovali v šoli. Iz sobočke gimnazije smo prinesli na splošno dobro podlago, posebno pa voljo do učenja in »dobre delovne navade«, kot rečejo danes. Zato nismo imeli v Ljubljani nikakih težav, le da so nekatere posebej zanimali nekateri predmeti, v drugih pa so bili povprečni. Tudi tu se je pokazalo, da šolski odličnjaki navadno niso najboljši ne na univerzi ne v življenju. Tisti od nas, ki je imel pri maturi popravni izpit, je npr. prvi končal študije.

Naš razred je štel komaj kakih dvajset dijakov, med njimi le pet deklet. Večina je študirala vsaj z dobrim uspehom, bilo je nekaj odličnjakov in po svojih tedanjih nagnjenjih ter sposobnostih so si po maturi izbrali poklice: nekaj zdravnikov, inženirjev, pravnikov, največ menda profesorjev in dva odlična glasbenika. Razkropili smo se daleč po svetu, nekateri so kmalu umrli — ena že med maturo — in stiki med nami so se povečini zelo razrahljali. Našemu tedanjemu zanimanju in poznejšemu poklicu ustrezno je bilo naše obzorje zelo različno. In kot na drugih šolah, morem reči tudi o nas, da nam šola ni dala, iz različnih vzrokov, prave poglobitve v slovensko kulturo, ki bi jo pozneje v življenju spreminjali in doživljali kot sestavni del nas samih — ne v našo preteklost. Vse, kar smo sprejemali, je bilo razdrobljeno, bolj zunanje, tako da je to medlo podobo pozneje preplaval poklic in okolje.

Za nas iz Slovenske krajine, kakor smo tedaj radi pisali in govorili, je bil še posebej odločilen naš odnos do domače pokrajine. Saj se je še vedno vživljala v slovensko skupnost, imela je svoje posebne razmere, mešetarili so v njej in z njo, mi pa smo jo gledali od daleč in med počitnicami od blizu, se vsaj nekateri vživljali v njeno preteklost, nihali med raznimi vplivi domá, med raznimi osebami in njih delovanjem. Tovariševanje in prijateljstvo s fanti iz drugih pokrajin v Ljubljani nam je na svoj način širilo obzorje, zavest in utrjevalo v nas spoznanje nalog, ki jih imamo do domače pokrajine. Bil je za nas čas kipenja in zorenja, ugoden za ves naš poznejši razvoj in naše delo, kjerkoli smo že bili. Delež poljanske gimnazije pri tem ni bil majhen, zato je spomin na tista kratka leta vse lepši in hvaležnejši.

Štefan Steiner

Pomagaj mi v neveri!

*V pragozdu bivanja, (ki je prisila),
kjer več rok vsenavzoče smrti krađe
kot rok drhtečega življenja daje,
nenehno v Tvojo verujem ljubezen.*

*Kar roka je življenja podelila
bi želje v slavje spremenile rade;
a vse podirajo mi sproti mlaje.
Kljub temu v Tvojo verujem ljubezen.*

*Ko sem na križu svoje hudobijske
skrivnostne sam, na dnu človeških brezen,
— kdaj človek bolj trpi? —, še brez prestanka
srce kriči: »Bog čista je ljubezen«.*

*A ko otrok nedolžnih se odkrije
trpljenje mi, zamreži me uganka,
boleči dvom se v dušo mi usmeri.
Še verujem? O Bog, pomagaj mi v neveri!*

Lojze Kozar

Tisti les

»Oprostite, če sem se zmotila. Niste vi sestra Maristela, hočem reči gospa Angela?«

»Sem, Angela sem,« je z živo rdečico, ki jo je vso oblila kakor rdeča barva velikonočni pirh, in s trmo v očeh pritrdila in poblisnila naokrog, če ni morda kdo slišal »sestre« in »Maristele«.

»Kako ste še mladi in lepi. Gotovo ste tudi srečni. Toliko let vas že nisem videla. Kako ste se znašli v svetu? Toda kaj sprašujem, saj vidim, da dobro. Zdravi ste, negovani, lepo oblečeni.«

»Zadovoljna sem. Nič mi ne manjka.«

»Ste poročeni? Imate otroke?«, bi rada Angelina nekdanja predstojnica naenkrat vse zvedela.

»Sem, poročena sem in imam enega otroka. Dečka, Dušana, osem let je star.«

»Tako bo nekako, da, saj je deset let, da ste odšli od nas. Dolgo je vaše mesto bilo prazno. Hudo smo vas pogrešale. Veliko smo mislile na vas in molile.«

»Da bi se vrnila?«

»Ne. Vedele smo, da se ne boste. Molile smo, da bi se v svetu dobro znašli, da bi ostali v dobrih božjih rokah. Upam, da smo uspele.«

»Nič slabega ne delam,« hotela je še po stari navadi dodati »mati Dominika«, pa se je premislila in se zaprla vase.

»Gotovo, gotovo, gospa Angela. Toda dolžni smo še nekaj več, kakor samo ne delati zla. Storiti moramo tudi kaj dobrega. In mislile smo, da bi vi lahko v svetu na marsikoga zelo dobro vplivali s svojo vero, s svojo ljubeznijo. Sedem let ste bili pri nas. Molile smo skupaj, pele skupaj, skupaj obhajale sveto daritev, vse to vam je gotovo sedaj v pomoč za zunanji apostolat.«

»Hiteti moram, da pravočasno pristavim kosilo, oprostite.«

Svoji bivši predstojnici ni podala roke. Morda se je bala, da bo mati Dominika opazila njene dolge lakirane nohte ali od cigaretnega dima orumenele prste. Kar tako brez slovesa se je zgubila med množico, ko je mati Dominika še vedno stala na tistem mestu in se z začudenjem v očeh ozirala za njo in obraz ji je dobival bolj in bolj žalostne poteze.

»Samo to mi še manjka, da bi s svojo vero vplivala na druge. S kakšno vero? Kje je že vse to! Če bi bila moja vera za kaj, bi ostala med sestrami. Toda zadnje mesece sem se med njimi počutila kot v ječi. Vsa pobožnost je bila hlinjena, moja vera samo v zunanosti.«

Ko je Angela odšla v svet, je nekaj večerov še nekaj molila, čeprav se ni mogla zbrati in je molila samo še iz navade, potem pa je dobila službo učiteljice glasbe, saj se je pri sestrah zelo izpopolnila v petju in klavirju, in najprej je nehala hoditi k maši iz nekakšnega napačnega strahu, potem je kar na lepem opustila molitev in ko je spoznala Dušana, sedanjega moža, ji niti na misel ni prišlo, da bi ga vprašala, kakšne vere je in ali sploh ima kaj vere. Ne, ko je Dušan stopil v njen svet, je vse staro tako odrinila iz svoje zavesti, kakor da nikoli ni obstajalo, zanj je bila odslej samo ena resničnost: njen mož.

Poročila sta se samo na matičnem uradu in šele nekaj mesecev po poroki je nanesel pogovor na to, da on sploh ne ve, kakšne vere je in ali je krščen ali ne, njo pa da to sploh ne moti, kajti ona je z vsem tem obračunala. Svoja leta med sestrami je tako prikazala, kakor da je bila tam samo zaradi glasbe in ne kot sestra, ki je imela vsaj začasne obljube.

Njena preteklost Dušana niti ni zanimala. Bil je ravnodušen človek, po svoje dober, najvažnejše pa mu je bilo, da je žena imela v redu stanovanje, da je dobro kuhala in prinašala razmeroma dobro mesečno plačo k hiši, saj njegova plača delavca pri železnici obema ne bi bila dovolj, še posebno pa ne trem, ko sta dobila otroka. Po očetu sta mu dala ime Dušan, kaj drugega si Angela tudi misliti ni mogla.

Mali Dušan je bil izredno tankočuten in brezmejno občutljiv. Že mamin očitajoči pogled mu je šel tako do srca, da je takoj imel polne oči solz. Ni mogel pozabiti, da so ga najprej dali v otroške jaslje, kjer je včasih od jutra do večera prejel, dokler ni prišla mama ponj in ni naslonil svojega vročega čela na njeno negovano lice, pozneje pa v vrtec, ko bi bil najraje pri mami, vedno, vsak trenutek, v vrtcu pa so tekale ure tako počasi, da mu je vsak dan v vrtcu bil kakor pol večnosti.

Najlepši trenutek je bil, ko je prišla mama ponj, obenem pa tudi najmučnejši, ker ni mogel skriti objokanih oči in mu je mama vedno znova očitala:

»Zopet si jokal. Te ni sram, tako velik deček, pa se vedno cmeri. Kakšen fant pa bo iz tebe.«

In prav zaradi takih očitkov se je moral znova razjokati.

Dušan ni bil krščen. Očetu kaj takega sploh ni prišlo na misel, mama pa je nekaj tednov po porodu vsak večer imela na jeziku, da bi se o tem z mo-

žem pogovorila z nekim upanjem, da bo mož tako in tako proti in si bo od-dahnila, toda nikoli ni zbrala toliko poguma, da bi vprašanje načela, dnevi, meseci so pa tekli in nazadnje se ji je zdelo, da je že tako in tako prepozno in ni več vredno na to misliti.

V prvem razredu je učiteljica Dušana posadila v drugo klop. Bolj spre-daj zato, ker je bil droben in nežen. Za soseda je dobil Stanka, ki je bil z njim enake velikosti, zdrav, kmečko rdečeličen fantek bistrih oči in gibčnega jezika.

Že prvi dan sta postala prijatelja. Stanka je privlačila Dušanova umirje-nost, pazljivost in globoka duša v njem, ki jo je Stanko bolj zaslutil, kakor spoznal; Dušan pa je občudoval Stankovo radovedno živahnost in podjetnost in nekakšen velik pogum, ki se je razodeval v vsem njegovem vedenju.

Sredi drugega tedna sta že vse delila med seboj in Dušan bi najraje ma-mi ves večer pripovedoval samo o Stanku, da je morala mama kar naprej speljavati besedo na druge stvari.

Proti koncu prvega meseca je Stanko kar tako vrgel Dušanu:

»Včeraj sem bil pri verouku. Tebe ni bilo.«

»Kaj je to verouk? Kaj si tam delal?«

»Saj nisem bil sam. Bilo nas je mnogo. Učili smo se pokrižati se. Smešno. To sem že davno znal.«

»Jaz tudi,« se je Dušan zlagal in zardel, saj niti prav vedel ni, kaj je to pokrižati se. Doma je začel na široko razpredati o tem, kako Stanko hodi k verouku in kaj tam dela. Mati ga je poslušala in bolj nasršeno odgovarjala na njegova vprašanja. Za tri dni pa je tovarišica v šoli rekla Stanku:

»Ti, Stanko si za drugo vrsto prevelik. Zamenjajta z Gojkom v četrti vrsti.«

»Dobro, saj gre tudi Dušan v četrto vrsto? Sva oba enako velika in sva enako zrasla.«

»Dušan ostane v drugi vrsti.«

»Zakaj?« sta istočasno rekla oba, ker se za vse na svetu ne bi rada ločila, toda učiteljica je bila neizprosna. Njuno prijateljstvo pa se je zaradi žrtve samo še povečalo.

Po šoli je Dušan počakal Stanka.

»Veš, zakaj naju je tovarišica ločila?«

»Ne vem.«

»Jaz pa vem. Ker ti hodiš k verouku, jaz pa ne. Mama je zadnjič rekla, da ne bi smel s tabo hoditi, ker si ti veren, mi pa nismo.«

»Moja mama pa pravi, da sva zaradi tega midva lahko dobra prijatelja.«

Res je Dušanova mama bila zadnjič pri učiteljici in ji je rekla:

»Veste, tovarišica, mene moti, da me moj mali neprestano sprašuje o ver-skih stvareh. Zadnjič smo šli mimo cerkve in je po vsej sili hotel noter, da bi videl, kam Stanko vsako nedeljo gre. Stanko ga je celo napeljal, da je šel z njim k verouku. Kam bo to prišlo? Ali ne morete ničesar storiti, da se otroci o tem ne bi pogovarjali, če je že tako, da so eni verni, drugi pa niso?

»Čudim se vam, tovarišica Angela, da se nad tem razburjate. Dejstev vendar ni mogoče prikriti. Cerkev so tukaj, križi so tukaj, verni ljudje tudi še so, vse to otrok vidi in vse to mora vedeti. Odziva pa se na to vsak po svoje. Vi ste učiteljica glasbe in dobro veste, da eni imajo posluh, drugi ga nimajo. Na prve glasba čisto drugače vpliva, kakor na druge. Nekaj podob-

nega je morda tudi glede vere. Eni imajo posluh zanjo, drugi ga nimajo. Namesto, da bi otroku branili iti v cerkev, ga raje sami kdaj peljite vanjo in mu jo razkažite. Potem več ne bo silil noter, dokler pa je to zanj skrivnost, pa ga privlači. Gotovo vas bo kdaj vprašal, kaj je križ in kdo je tisti na njem. Morali mu boste pojasniti in nekaj o Jezusu tudi povedati, samo tako odbijete radovednost in skrivnost, ki se zanj skriva za vsem tem.

»Čudim se, da si je izbral prav vernega otroka za prijatelja, ko je toliko drugih.«

»Otroška simpatija se o tem ne vprašuje, če pa želite, pa ju v razredu lahko ločim, nikakor pa ne zunaj. In tudi vam priporočam, ne trgajte nasilno takih niti, sicer bo škoda še mnogo večja. Pozneje se bosta sama po sebi razšla, ker ima vsak svoj svet.«

Dušanova mama se je s tem sprijaznila in nič več ni polagala tolike važnosti na to, kaj vse njen Dušan zve od svojih prijateljev. Meseci in leta pa so tekla, toda prijateljstvo med Dušanom in Stankom ne samo ni prenehalo, ampak se je vedno bolj utrjevalo. Ves prosti čas sta tičala skupaj, obhodila sta tudi vse cerkve in Stanko je Dušanu razlagal, kaj pomeni to in kaj ono. Zato Dušan vsega tega ni več spraševal mame, ki je mislila, da ne sprašuje zato, ker ga stvari ne zanimajo več.

Danes popoldne pa s Stankom ni bilo nič. Rekel je, da gre z mamo k obredom, ker je veliki petek. Dušan je to vzel mirno na znanje, saj je vedel, da Stanko od svojega načrta ne bo odstopil. Pridružil se je Zdravkovi skupini, s katero je velikokrat hodil, ko Stanko ni utegnil. Šli so ven iz mesta na neko jaso in bi se morali pomeriti z metanjem kamenja v cilj.

Toda Zdravko je za cilj izbral lesen križ, na katerem je visela že zelo trhla lesena Jezusova podoba. Dušan se je zdrznil, toda upreti se ni upal. Nabral si je kamnov kakor Zdravko in Iztok, z enim očesom pa je opazoval Lučko, ki je stala ob strani in nekaj oporekala, pa je nihče ni poslušal. Dušan bi se najraje postavil na njeno stran in bi se tudi on uprl, toda Lučka je bila deklica, on pa fant, ki ne sme pokazati, da se česa boji. V glavi pa se mu je ves čas motalo: »Kaj bi zdaj rekel in kaj storil Stanko?«

»V križ gotovo ne bi metal kamenja. Njemu je to sveto znamenje, ki ga vedno nosi okoli vratu, sicer skritega, toda meni ga je pokazal. Oni morda ne vedo, toda meni je Stanko razložil, kaj križ pomeni. Jezus nas je imel tako rad, da se je dal za nas pribiti na križ, da bi poravnal pred Bogom našo krivdo. »Saj veš, da mora vsaka krivica biti poravnana«, mi je razlagal. Že zaradi Stanka ne bom metal kamenja v križ. Samo delal se bom, kakor da mečem. Pa ne bom zadel. Niti enkrat.«

Toda že metanje samo mu je šlo na živce, čeprav je pazil, da so njegovi kamni leteli daleč proč od cilja, mu je bilo, kakor da meče kamne v Stanka. Ko se je pa še Zdravko zadržal nad njim, zakaj ne meče zares, je pa roke kar spustil ob sebi in kamne odvrget. Tedaj sta Zdravko in Iztok razbila desno Jezusovo roko in telo je obviselo na enem samem žeblju. Lučka je presunljivo zakričala in vsi so planili v beg, vsak po svoji poti, kakor da so storili veliko hudodelstvo.

Dušan je tekkel naravnost k Stanku, toda ni ga bilo doma, ni se še vrnil od pobožnosti. Najraje bi bil neviden, ko je stopil prek domačega praga, kajti čutil je, kako mu gori glava in sijejo oči. Obračal jih je proč, toda mama je začutila, da z njim nekaj ni v redu.

»Kaj je? Kje si bil, da si tako prestrašen?«

»Saj nisem. Tekel sem, pa mi je vroče.«

»Jej, midva z atom sva že povečerjala. V štedilniku je klobasa.«

»Ne bom klobase. Sploh ne bom nič. Nisem lačen. Utrujen sem in spat bi šel.«

»Sicer še ni čas, toda jutri nimaš šole, zato lahko že danes malo polenariš. Kar pojdi v posteljo.«

Mama ga je prišla večkrat pogledat, pa se je vedno delal, kakor da spi, toda niti očesa ni mogel zatisniti, kar naprej je videl pred seboj križ in kamenje, ki bije ob Jezusovo telo, da čudno votlo bobni. Zdravko in Iztok pa štejeta točke. Šele proti jutru je zaspal in potem pozno vstal ves zbit in slabe volje.

»To je zaradi pomladnega sonca. Predolgo si včeraj bil zunaj,« je rekla mama. Dušan je samo prikimal, okrog desete ure pa se je zmuznil iz hiše in poiskal Stanka.

Ko sta bila sama, je kar bruhnilo iz Dušana:

»Včeraj pa so metali kamenje v križ.«

»Si nor? Kdo je metal?«

»Zdravko in Iztok, tam zunaj na jasi. Tudi Lučka je bila zraven, pa ni metala. Tudi jaz nisem metal, se pravi, metal sem, le zadeti nisem hotel. Nalšč sem metal mimo.«

Stanko je odskočil, kakor da ga je ugriznil gad:

»Si nor, Dušan? Da si metal kamenje v križ?«

»Saj ti pravim, da jaz nisem metal. Samo delal sem se, kakor da mečem, toda metal sem mimo, ne razumeš?«

»To je vseeno.«

»Kaj je vseeno?«

»Vseeno je, ali si zadel ali nisi.«

»Kako moreš kaj tako neumnega reči? Kako bi moglo biti vseeno, ali sem zadel ali nisem?«

»Ti nič ne razumeš! Jezusa ne boli, če njegovo podobo zadeneš ali ne zadeneš, boli ga pa, da si proti njemu, da ga zaničuješ.«

»Saj ga ne zaničujem.«

»Če si metal kamne vanj, ga zaničuješ. Nisi njegov prijatelj. Sovražiš ga.«

»Zakaj bi ga sovražil? Saj ga ne poznam. Tako malo vem o njem. Samo to, kar si mi ti povedal.«

»Toliko pa veš, da ga ne smeš žaliti. Ti pa si ga razžalil.«

»Sem storil velik greh?«

»Največji greh, kar je sploh mogoče. Katehet nam je rekel, da je sovraštvo do Jezusa največji greh.«

»Saj je šlo samo za tisti les. Je to tako nekaj hudega?«

»Ni šlo za les. Glej, če bi ti meni pokazal sliko svoje mame, jaz pa bi pljunil nanjo. Bi ti takrat rekel, da gre samo za papir? Ne, užaljen bi bil in tvoja mama tudi in nikdar več ne bi prišel k meni.«

»Ti misliš, da sem sedaj hudoben?«

»Mislim, da si. In kako naj ti zdaj Jezus odpusti, ko pa ne hodiš k spovedi? Kaj bo zdaj s tabo, Dušan?« In Stanko je začel hlipati, da ga je kar lomilo. Dušan je lezel vase, postajal nekam manjši in slabotnejši, potem se je obrnil in počasi odšel skozi vrata.

Dušan je videl mamo, da se vrača domov s polno košaro nakupljenega blaga, pa se ji ni pridružil, ni ji skušal pomagati nositi, kakor je vedno rad storil. Bil je žalosten in zamišljen in zdelo se mu je, da je danes izgubil prijatelja. Nikdar več se ne bosta mogla s Stankom tako odkrito pogovarjati, kakor sta se doslej. Ali pa se kdaj vendarle tudi to poravna med njima?

Zdelo se mu je, da tudi mama ne stopa tako sproščeno, kakor navadno. Morda že ve, kaj je včeraj storil? Ne, ni vedela, toda ona je imela drugačne misli:

»Pa prav danes sem jo morala srečati. In naj bom nekakšen zgled vere v svetu, mi je rekla. Zgled vere in ljubezni. Imam jaz svojo ljubezen, mati Dominika, imam. Več je pa ne potrebujem. Če sem srečna, bi radi vedeli. Zakaj pa ne bi bila? Moža imam, otroka imam, službo z dobro plačo imam. Je treba za srečo še kaj več? Meni ne. Meni je to dovolj. Da so molile zame, je rekla. Prav, saj jaz ne molim več. Ne čutim potrebe. Držim v rokah, in sicer trdno, to, kar je tukaj, kar se dá prijeti in užiti. Drugega pa ni. In če vendarle je? Ne, o tem niti misliti ne smem, sicer se poruši vsa moja sreča. Ne misliti o tem, je najboljšo sredstvo, da imaš svoj mir in si srečen. Da, srečna sem, mati Dominika, srečna, ne skrbite zame.«

Ko je zlagala stvari iz košare, je čutila, da jo gleda dvoje oči. Obrnila se je. Ob podboju je stal Dušan in jo tako žalostno gledal, da jo je presunilo.

»Kaj je, Dušan? Kakšen pa si? Saj si ves spremenjen.«

»Sem res spremenjen, mama? Se to vidi na meni?«

»Oh, ne vzemi vsake besede tako natanko. Toda prestrašen si in žalosten. Kaj se je zgodilo?«

»Postal sem hudoben, mama. Zelo hudoben. Tako hudoben, da bolj ni mogoče.«

»Vidiš, zdaj pa govoriš neumnosti. Nekaj se ti je zapičilo v glavo in to zdaj premlelaš, Dušan. Povej mi, otrok, kaj te teži? Pomagala ti bom in zopet bo vse dobro. Ti je Stanko zopet kaj natvezil?«

»Ni mi natvezil, mama. Povedal mi je po pravici.«

»Kaj ti je povedal?«

»Da sem hudoben.«

»Seveda, seveda, hudoben si, ker ne letaš v cerkev, ker ne poslušаш kateheta, ker ne moliš. Poznam take marnje! Ti pa zaradi tega kar lepo mirno spi in mirno živi. Zaradi tega že nisi hudoben.«

»Ne zaradi tega.«

»Zakaj pa potem? Povej že in ne muči sebe in mene.«

»Kamenje smo metali, sem metal v križ. V Jezusa na križu. In Stanko pravi, da je to največji greh.«

Mama je prebledela in se oprijela roba mize. Od močnega stiska so ji prsti postali čisto beli. Dolgo ni mogla do besede. Ni vedela, kaj naj na to reče. Končno je čisto tiho vprašala:

»Zakaj pa si metal kamne vanj?«

»Stanko je rekel, da zato, ker Jezusa sovražim, ker ga zaničujem.«

»Ga res sovražiš, Dušan? Ga zaničuješ?«

»Ne vem, mama. Toda Stanko pravi, kdo mi bo zdaj odpustil, ker ne hodim k spovedi?«

»Ta hudičevski pankrt! Kolikokrat sem ti že rekla, ne hodi z njim, ne druží se s takimi, ki neprestano letajo v cerkev. Samo življenje ti bodo zagre-

nili, kakor so ga meni. Ti pa si tako neumen, da kar naprej pri njem tičiš. Kaj ne vidiš, da te zaničuje, ker nisi tak kakor on? Kaj ne vidiš, da te nima rad, hoče te samo »spreobrniti«?

»Ne, mama, nimaš prav. Stanko me je imel zelo rad. In zdaj joka, ker sem postal tako hudoben.«

»Nehaj s tem bedastim »hudoben in hudoben«! Kaj pa je to takega, če si vrgel nekaj kamnov v tisti les!«

»Ne, mama, ti ne razumeš. Ti ne veš, kdo je Jezus. Meni je pa Stanko povedal.«

»Nehaj s Stankom, sicer bom še znorela od njega. In da mi ne greš nikoli več k njemu! Si razumel?«

»Sem, mama. In zelo mi bo hudo, če ne bova več prijatelja.«

»Tako je prav, Dušan. Pusti Stanka, poišči si druge prijatelje.«

»Saj lahko hodim z Zdravkom.«

»Ravno z njim pa tudi ni treba, če vas je on napeljal, da ste metali kamenje v križ.«

»Saj si rekla, da to ni nič hudega.«

»Ni, pa se vendar ne spodobi in ni lepo. Kdor to dela, ga ljudje slabo sodijo in mislijo, da je zmožen tudi druge hudobije.«

»Mama, ti ne poznaš Jezusa? Ne veš nič o njem? Nikdar mi nisi še ničesar o njem povedala.«

»Nekoliko ga poznam in precej vem o njem.«

»Zakaj mi pa nič ne poveš?«

»Ker mi nič več ne pomeni.«

»Škoda. Mislim, da bi ga imel rad, če bi več vedel o njem. Rad bi ga imel, kakor ga ima rad Stanko. Stanko je srečen.«

»Ti nisi, sinek? Kaj ti pa manjka? Lepo si oblečen, sit si, ata imaš in mene in pri naju si doma. Kaj hočeš še več?«

»Rad bi, da bi mi nekdo odpustil, kadar sem hudoben, mama.«

Mama ni rekla nič na to. Ni mogla. V grlu se ji je nekaj zadržnilo in na srce je legla boleča, obenem pa nekakšna mila teža, kakor rahlo trkanje na njeno vest. Morda se bo odslej teža ponavljala in trkanje podvojilo, potrojilo, toliko časa, da Dušanova mama pride zopet k sebi in si bo rekla kakor njen sinek: Rada bi, da bi mi nekdo odpustil, kadar sem hudobna.

Jakob Šešerko:

Pesmi

HAJNŽOV MLIN

Stari Hajnž je tak poveda:
Strūgo Tūrje sen zajeza,
grozno zajzo sen nareda
no postava veki mlin.

Se na dve kolé je mlelo,
vse je k meni v mlin letelo,
do kolén biló je belo;
to je bija zlati cajt.

Pa nenog je puno joča,
kak bi pes skoz okno skoča,
štrk me je po glavi poča,
raki so kolé doj vrgli,

PRI NAS DUMA — NEKDA

žabe so vodó spilé.
Kda so naša mati peli,
sunci sijali sta dve;
deca smo na prag si seli,
vsaki čüja je srce.

Če so oča v krčmi pili,
mati skrivali so joč;
deca smo na glas molili:
znavi bežali mo v noč.

TELOVO

Kakor pisan venec
je procesija zakrožila
po ozarah med polja,
travnike, sadovnjake,
pod slavaloki
k štirim blagoslovom
na štiri strani
v cvetju iz vseh vasi.
V sredi je hodil Jezus.
Križali so se:
otroci nerodno,
mladi živahno,
žene krotko,
možje odločno,
stari tresoče;
žitno klasje
se je sklonilo,
vinska trta
zatrepetala,
ko je čez zemljo
zaplavala
Njegova roka:
Nebeški blagoslov
naj blagoslavlja ...

PO ...

Po snovanju
v grozljivem kaosu
razsejan kozmos
je bil zvrtničil jedra atomov
in že je bil načrtovan
njihov razbijavec.

Njegove stopinje
so prekrile Zemljo.
Ustvarjena je bila misel,
ta sedaj išče smisel,
se vrača nazaj,
še dalje od svojega rojevanja,
preverja smotrnost
in konča v kaosu.
Srce se je vznemirilo.

Razkrite skrivnosti
porajajo nove;
ključ do njih
vrti smrt.

Vendar tudi po ...,
ko bošta umrla čas in prostor,
Snovavec ne bo ostal
praznih rok ...

Jože Smej

Nagrobni napis Štefana Kuzmiča

(Ob dvestoletnici smrti)

Pred dvesto leti, v sredo 22. decembra 1779, je v Šurdu umrl Štefan Kuzmič. Pred smrtjo si je verjetno po šegi takratnih razumnikov sam sestavil obširen latinski nagrobni napis, ki ga je predelal in dopolnil Mihael Bakoš. Nagrobni napis je najprej objavil v latinščini János Melich v bibliografiji prekmurskih tiskov na Ogrskem, Magyar Könyvszemle, Budapest 1902, III—IV. füzet, str. 432—433. To objavo sta uporabila Elek Szalóky in Sándor Mesterházy v madžarski spominski knjižici Štefan Kuzmič, evangeličanski duhovnik in prevajalec svetega pisma, Csurgó 1911, ker ponavljata iste napake (latis namesto latio, extemplo namesto exemplo itd.) in ker postavljata kakor Melich pri sporni besedi latis vprašaj, ki ga v izvirniku ni. Medtem ko je v Melichovi objavi nagrobnega napisa deset napak, je v njuni latinski objavi (str. 17) kar enaindvajset napak, ki so potem, vsaj nekatere, prišle tudi v Szalókyjev zelo svobodni madžarski prevod (str. 18). Skoraj iste napake najdemo tudi v naslednjih objavah Kuzmičevega nagrobnega napisa: Aleksander Mikola, Naši znameniti ljudje. Dva Kuzmiča, v: Domovina 2 (1921) 12, str. 6 (13 napak); János Flisar, Prêkmurja znameniti evang. möjze, v: Dúševni list 3 (1925) 5, str. 60 (11 napak); János Flisar — Adam Luthar, Prêkmurja znamenitega evang. möjze, priložba »Dúševnoga lista«, M. Sobota 1926, str.

15 in 16 (12 napak). Prevoda nagrobnega napisa v madžarski (Mikola ali bolj verjetno kak madžarski stihotvorec) in iz madžarskega v slovenski jezik (Flisar) pokažeta, da omenjene napake niso samo tiskovne, ampak posledica napačnega branja. Tu naštejemo nekaj napak, v oklepaju bo pravilen izraz: quaerit (quaeris), de morte (de more), orans (ovans), talis sermone (latio sermone), quisque (quaeque), versus (versu), Ast (Est), multos (melos), extra (astra). Nesmisel takšnega branja je najbrž opazil že Flisar. Sedemnajsto vrstico je po Mikolovi madžarski objavi v Domovini prevedel v Düşevnem listu takole:

Vrêdno dîcijo tê trobüntno, nâbüdno pesem

Stera, nâimre či je doségla svoj cil želen.*

V ponatisu, v priložbi Düşevnoga lista, že popravlja isto vrstico:

Vrêdno dîcijo tê trobüntno, nâbüdne pesmi

Stere, nâimre či so doségle svoj cil želni.*

Seveda tudi popravljen kitica ne ustreza latinskim besedam v ohranjenem viru. V le-tem ni nobene besede o pesmih, podobnih »trobentnemu glasu« ali po madžarsko »harsány szózatú«. Kitica pohvali Küzmičevo pesništvo v latinskem jeziku (latio sermone poesis), ki bi bilo vse hvale vredno, »samo če končal bi ga, kot je želel«.

Razumljivo je, da iste napake ponavljajo vsi, ki se naslanjajo na omenjeni prevod, npr. Franc Kuzmič, Štefan Küzmič (kratek življenjepis ob 250-letnici rojstva), v: Evangeličanski koledar 1974, 51–52.

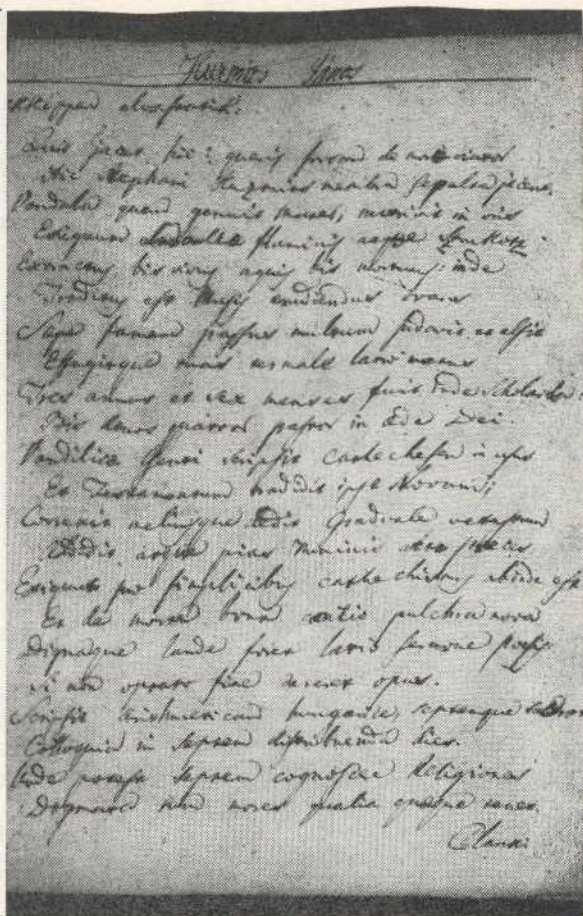
Začetne vrstice Küzmičevega nagrobnega napisa sta po svoje prevedla Franc Šebjanič, V Šurdu, v: Delo 12 (1970) 57,28 in spet drugače v: Štefan Küzmič in njegovo delo, Pomurska založba M. Sobota 1976, 11 ter Jože Smej, Dvestoletnica Küzmičevega prevoda Nove zaveze, v: V edinosti, ekumenski zbornik 1971, 46.

Nagrobni napis Št. Küzmiča nikakor ni brez pomena. Iz njega spoznamo, da je Št. Küzmič napisal in izdal Mali slovenski katekizem, kateheze v slovenskem jeziku (najbrž je pod tem imenom mišljen Vöre krščanske krátki návuk), aritmetiko v madžarskem jeziku in Pogovore (Colloquia) o sedmerih veroizpovedih, da je popravil in izboljšal »stari gradual«, t. j. v rokopisih razširjene, prepisovane pesmi, kakršne poznamo v pesmaricah od 16. stoletja dalje. Vilko Novak ugotavlja, da je velika večina teh pesmi stara dediščina prekmurskih katoličanov. Tako je Küzmičevo delo tudi vez s katoliškim izročilom (prim. V. Novak, Delo in pomen Števana Küzmiča, v: Stopinje 1974, 30–36). Nadalje nagrobni napis poudarja, da je Küzmiča rodila slovenska mati, da je pisal slovenskemu ljudstvu v korist in mu prevedel Novi zakon. Fíle Sedenić je namreč spremenil v nekako hrvaščino ne le naslov Küzmičevega Novega zakona, marveč tudi njegov nagrobni napis. Iz napisa zvemo, da se je Št. Küzmič ukvarjal tudi z latinskim pesništvom.

Zanima nas, katero je tisto nedokončano in vse hvale vredno delo v latinskem jeziku, o katerem govori nagrobni napis. Ni izključeno, da je to mor-da nagrobni napis sam, ki ga je Bakoš skrajšal, ker bi sicer klesanje dolgega speva v nagrobno ploščo veliko stalo. Našo trditev podpira dejstvo, da nagrobni napis v začetnih vrsticah omenja razne podrobnosti, npr. da je bil Küzmič dvakrat živ, dvakrat napol mrtev potegnjen iz vode, da je trikrat

*Méltán dicsérik meg a harsány szózatú költést,
óhajtott célját, hogyha elérte a mű (madžarski prevod v Domovini)

Nagrobni napis Števana Küzmiča (prva stran)

ubežal razbojnikom, potem pa je čutiti, kako se nit zanimivega nadrobnega pripovedovanja naenkrat pretrga in se takoj omenja služba šolnika in pastorja. Nadrobnemu opisu dogodivščin iz otroških let bi morali slediti podobni opisi iz njegovih dijaških let. Toda o teh sedaj ohranjeni zapis molči.

Tu bomo najprej navedli nagrobni napis v latinščini s kratko razlago v madžarščini, oboje iz edinega doslej znanega vira (dokler ne bomo našli morda kdaj Küzmičeve ali Bakoševe izvirne predloge), iz rokopisa: György Hrabovszky, *Presbyterologia* 1816, I. zvezek, str. 355, pod naslovom *Kuzmits János*; rokopis je v knjižnici evang. cerkvene občine v Šopronu, označen z Lc 135, MS. Nato bomo skušali napis, kolikor je mogoče, natančno prevesti in ga podati v tekočem pesniškem ritmu. Končno se bomo dotaknili še njegovega metruma.

Na tem mestu se zahvaljujem univerzitetnemu profesorju dr. György Holvénijju iz Budimpešte, da mi je preskrbel fotografski posnetek nagrobnega napisa iz šopronske knjižnice.

Kuzmits János

Maximae aequae vias vi(a) bis fuerat inquit
Ego et hactenus dulci per egredi hactenus
Ere quinquaginta sex annos vixi in hactenus
Vixi oblongo praeis plaud latrois hactenus
Mant componere hactenus ex hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus

Et a bono clero episcopo a vltimo dolgost hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus

Et obitum et Engestrati hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus

Et obitum et Engestrati hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus

Et obitum et Engestrati hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus

Et obitum et Engestrati hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus

Et obitum et Engestrati hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus
hactenus hactenus hactenus hactenus hactenus

Kuz

Nagrobni napis Števana Kuz-
miča (druga stran)

Nagrobni napis v latinskem jeziku

Quis jacet hic? quaeris forsitan de more viator

Hic Stephani Kuzmits membra sepulta jacent.

Vandala quem genuit mater, nutrit in oris

Exiguum Ledauae fluminis atque Sztruktotz

Extractus bis vivus aquis bis mortuus: inde

Traditus est Musis erudiendus ovans

Saepe famen passus multum sudavit et alsit

Effugitque tuas ter male latro manus

Tres annos et sex menses fuit inde Scholarcha:

Bis denos quatuor pastor in aede Dei.

Vandilicae Genti scripsit Cathedresen in usus

Et Testamentum tradidit ipse Novum;

Correxit meliusque dedit Graduale vetustum

Addidit atque pias Numinis arte preces

Exiguus pro simplicibus cathedresen abinde est

Et de morte bona cantio pulchra nova
 Dignaque laude foret latio sermone poesis:
 Si non optato fine careret opus.
 Scripsit arithmetica hungarice, septemque sacrorum
 Colloquia in Septem distribuenda dies.
 Unde potest septem cognoscere Religiones
 Dogmata tum mores qualia quaeque tenet.
 Planxerat atque vices rei (a) bis funera versu
 Est et messorum dulce per aequae melos. (b)
 Sic quinquaginta sex annos vivus agebat
 Vita dolore gravis plena laboris erat.
 Hanc consumsit hians ex hydropo pectoris asthma:
 Ast aliam dederat, qui regit astra Deus.
 Jam bone progredere ac exemplo disce aliorum
 Ut metam attingas vivere atque mori.

Az a betű alatt tzeloz a világi dolgok hijá-
 bavalóságáról szólló Enekre, a melly így kezdődik:

ah! mitsoda mi életünk
 találtatik a holnapnak minden elmélkedéseiben.

Forditatott a másik: Szörnyű halál ime ott
 áll s. att. Sterblicher betrachte.

b olvastatik az Engesztelő áldozat végén.

Nyomatásban tehát ki adott munkáji im ezek:

1. Vandallus Kis Katekismus 1752 Serpilus Vilhelm Posonyi pred. költségén,
 mellyhez tett a magából 39 forintot.
2. A. B. Cés Könyv Vandallus nyelven 1753, mellynek harmad része patrói
 házában égett.
3. Magyar Arithmetica és Colloquia.
4. Jobbitott Gradval magyarból forditott énekekkel.
5. Vandallus Uj Testamentum forditotta görögből 1771.

Pripomniti moramo, da sta v nagrobnem zapisu, se pravi že v viru sa-
 mem dve napaki: moralo bi biti zapisano vandalicae namesto vandilicāe in
 potes namesto potest.

Slovenski prevod

Kdo tu počiva? sprašuješ mórda, popotnik, po šegi zvedávi.

Tu pokopáni so Štefana Küzmiča zemski ostanki.

Slovenska ga mati rodila je, nadájala majhnega

Na bregih Ledave reke in Strukovec.

Potegnili dvakrat iz vode so ga na pol mrtvega,

Nato pa veselega dali so muzam ga v uk.

Često je stradal, znojil se in zmrzoval,

Trikrat ušel je tvojim rokam, pasji razbojnik.

Tri leta in mesecev šest bil je učitelj:

Let štiriindvajset pastir v svetišču Boga.

Navuk krščanski je spisal v korist slovenskemu ljudstvu

In tudi prevedel mu Novi je zakon.
 Popravlil inboljšal je Gradual stari,
 Dodal mu po božjem navdihu še svete molitve.
 Njegov katekizmuš je Mali za ljudstvo preprosto,
 Njegova je pesem prelepa o smrti miróvni.
 Spev v jeziku latinskem nesmrtno dajál bi mu hvalo,
 Samó če končál bi ga, kot je želel.
 V madžarščini spisal računico je, o svétstvih sedmerih
 Pogovore, na sedem dni porazdeljene,
 Da lahko spoznaš veroizpovedi sedem,
 Kakšne resnice in nauke npravne vsaka ima.
 V dveh pesmih objokal je smrt, nečimrnost vsega (a),
 Prav lepa je tudi popevka njegova ob žetvi. (b)
 Dopolnil tako je let šestinpetdeset.
 Muke in truda mu polno biló je življenje,
 Naduha použila ga je, iz vodeníčnih mu prsi zijoča,
 A drugo življenje mu dal je Vladávec svetá.
 Zdaj pojdi, popotnik, naprej in úči po zgledu se drugih
 Živeti in mréti, da cilj svoj srečno dosežeš.

Pod črko a meri na pesem, ki govori o nečimrnosti vseh stvari; pesem se začinja takole: Ah, kaj je naše življenje. Najdemo jo v vsakem premišljevanju meseca.

Drugo pesem je takole prevedel: Glej, strašna smrt že tam stoji itd. Smrtnik, pomisli.

b Pesem lahko preberemo na koncu pravne daritve.

Njegova dela, ki so izšla v tisku, so torej naslednja:

1. Mali slovenski katekizem 1752, na požónskega pridigarja Vilhelma Serpilusa stroške, h katerim je dodal iz svojega še 39 forintov.
2. Slovenski abecednik 1753, katerega tretjina je zgorela v njegovi hiši v kraju Patró.
3. Madžarska aritmetika in Pogovori.
4. Gradualu je dodal pesmi, ki jih je prevedel iz madžarščine.
5. Novi zakon je prevedel iz grščine v slovenščino 1771.

Metrum

Nagrobna pesnitev je okvirna. V začetku in na koncu se avtor »pogovarja« s popotnikom. V nasprotju z nagrobnim napisom Mikloša Küzmiča, sestavljenem v rimah z menjavanjem poudarjenih in nepoudarjenih zlogov po zgledu srednjeveških pesnikov (sv. Tomaža Akvinskega in drugih), je nagrobni zapis Štefana Küzmiča pravi klasičen distih. V petnajstih dvovrstičnih kiticah se daktilski šesterec prepleta z daktilskim petercem. Enakomerno menjavanje dolgih in kratkih zlogov ustvarja prijeten občutek blagoglasja. Daktili dajejo verzu lahkoto, spondeji pa izražajo mir, resnost in otožnost. Spondeji v četrti stopici šesterca hoče še posebej poudariti nekaj pomembnega in slovesnega.

Pavel Berden

Namesto pesmi

MOJ ROJSTNI KRAJ

Moj rojstni kraj ni več lep.
Sonce nad njim ne vzhaja zlatorumeno.
Rose ne srebrijo jutranjih trav.
Borovi gozdovi nič več ne šumijo.
Ni več ne kobil ne žrebet.
Pokošene trave nič več ne dišijo.
Otava ne vabi, da bi se vlegel vanjo.
Kobilice nič več ne brenkajo ob perut
in črnih murnov, naših zamorčkov, ni več.
Potok je urejen in je postal kanal,
ni več ob njem brzic in tolmunov.
Vrbam so nastavili sekiro na korenine.
Ribice so odplavale v Črno morje.
Večerna zarja nič več ne dviga srca
kot nekdanj, ko smo se zazrli vanjo
in sanjarili v poletnem večernem hladu,
kaj je tam za Bogojino, kamor gre sonce spat.
Moj rojstni kraj nič več ni lep,
ker vsi bežijo iz njega, tudi jaz,
in v šoli je razred, ki ima le štiri učence.

SONČNI MRK

Tudi Bog nam ni več lep,
nihče ga več ne opeva,
niti ljudi kot njegove stvari.
Pozabljen je David, ki je Boga slavil
in na koncu svojega zadnjega psalma
ob živžavu narave okoli sebe zapisal:
Vse, kar diha, naj hvali Gospoda.
Pozabili smo na Lamartina, ki pravi
da ni prave pesnitve, če ni molitev.
Danes opevamo nič
in se gremo slepe miši, ko lovimo
drug drugega na limanice »novega«, praznega.
Samo naj bo toliko zamotano,
da revež, ki bere, ne ve,
za kaj pravzaprav pesniku gre.
Danes opevamo mišji ples, ker tega
še nihče pred nami ni v pesmi slavil.
A Bog, največji, najlepši?
Njemu se slava več ne glasi.
Njega sramuje se vsak, ki hoče biti
nekoliko bolj napreden.
Sonce je mrknilo. Ali za dolgo?

MARIČKI

Poznal sem te,
ko si še v cerkvi sneče prižigala
in pripravljala vrčke za mašo.
Ko si ljubila Boga
in Kristusov obraz izrezovala
z veliko ljubeznijo in solzami.

Danes se tega sramuješ.
Strah te je narediti križ,
ko opoldne zvoni,
in sram te je izrezljati Marijo.
Bojiš se za kruh.
Posušila se je veja,
na kateri si vzcvetela.
Od kod boš črpala sok za življenje?

JEREMIJA

Zelo mi je všeč Jeremija,
ker si je upal stopiti pred veliki zbor,
pred veljake in kneze, pred možake,
pred vse, ki so kaj veljali in držali meč,
in jim je povedal: Ta tempelj bo zrušen,
to mesto bo razdejano in vi odpeljani
in sužnji boste v tujini dolgo let,
ker ste zapustili Gospoda.
Tepli so ga in mu grozili s smrtjo.
A bil je junak in stal je pred njimi
kakor železen zid.

Všeč mi je Cankar,
ki si je upal zapisati našo obsodbo:
hlapci.
Zato, da bi nas ozdravil.

PLANET, PLANET ...

Čemu se delaš sonce,
ko si pa samo planet
in nimaš moči iz sebe,
ker je v tebi doma tema in led?
Delaš se sonce in hočeš,
da bi se drugi krog tebe vrteli.
A sonce je eno: samo Bog!
Od njega mi vsi živimo.
In če tega soncu na našem obzorju ni,
v temi in ledu in smrti tičimo.

OBISK

Povabil si me k sebi na obisk.
Občudoval sem pohištvo in slike,
umetnine in dragocenosti,
redkosti iz daljnih dežel,
redke knjige in rokopise,
pa tudi starinski križ.

Vsaka stvar je imela svojo povest.
Kaj pa življenje? Čemu živimo?
Tvoj edini otrok je kakor klicar
sredi brezkončne puščave,
ki kliče po življenju,
ki oznanja življenje mimo
vseh tistih umetnin in dragotin.
Med stenami tvojega stanovanja
je Bog — tujec.

Pomilujem te, ker vem, da bo vse,
kar si zbral kot lepo in dragoceno,
padlo v nič in ti boš prazen
pred Bogom stal.

NERED

Ko bom umrl,
za mano bo ostal nered.
Ne znam živeti v škatli.
V tem nisem dober zgled.

A saj na zemlji je nered doma.
Svoboda naša vnaša v svet nered.
Od nekdanj človek to slabost ima.
Saj še narava skoči kdaj čez plot.

A v duši moji ni nered.
V notrini je drugačen svet.
Opilke moje duše je postavil v red —
božji magnet.

STRAH

Ne, ne, ne! Nikamor ne bova šla!
Saj sam najbolje veš, kaj so jeziki.
Imela bova sitnosti!
Utegne nama škoditi!
Velja, da je v človeku tudi duh,
a prvo vendarle je kruh!

Saj nisva proti,
Bog ne daj! A ti ljudje,
hudobni so, prežijo nate.
Ostániva lepo doma.
Tu za zapečkom
moliva lahko Boga.

Duhovna podoba Ferija Novaka

Spoznal sem ga na sprejemnem izpitu v gimnaziji v Soboti. Skupaj sva sedela v isti klopi. Bil je okroglioličen fant v kratkih hlačah, močnejši od mene, čeprav je bil pol leta mlajši. Rekli so mi: »To je Bašov iz Bogojine!« Pri pismeni nalogi mi je nekoliko pomagal, ker jaz iz naše kobiljanske šole nisem prinesel velikega znanja o stavčni analizi. Kakor Kozar sem tudi jaz imel težave pri sprejemnem izpitu in sem ga moral takoj isti dan ponavljati pred profesorjem Severjem. Samo po milosti so me pustili v prvi razred gimnazije, zlasti zaradi brata, ki je bil takrat že v tretji gimnaziji in se je pote goval za mene. Kljub temu sem bil na koncu leta v šoli odličnjak.

Do petega razreda, ko je on prekinil šolanje in se vrnil domov na kmetijo, sva hodila v isti razred. Večkrat sva sedela v isti klopi. Nekaj časa sva skupaj stanovala v Martinišču. Zato sva ostala prijatelja do konca. Zadnjič sem ga videl in se z njim pogovarjal na Mujdricovi novi maši v Beltincih 1. julija 1979. Štiri dni potem se je preselil v večnost.

Večkrat sem ga obiskal na njegovem domu. Mnogokrat sem mu kaj svetoval ali pomagal pri šolanju otrok. Posredoval sem tudi, da je v svoji bolezní šel na otok Murter, kjer je zelo poceni preživel več tednov, posebej poceni zato, ker si je v glavnem sam kuhal. Morje mu je zelo pomagalo, da je premagoval astmo.

Vedno so ga zanimala vprašanja naše vernosti. Spraševal me je, kaj doživljam kot misijonar v raznih krajih Slovenije. V pogovoru je pokazal svojo načitanost in zanimanje za probleme.

Tudi o Stopinjah sva se tu in tam pogovarjala. O vsaki stvari je imel svoje izdelane poglede, razen če mu je bila tuja. Tedaj je spraševal in sprejemal.

Imel je ostre oči, ki mnogo vidijo. Tudi stvari, ki jih drugi ne opazijo. Kritičen je bil do nas duhovnikov, vendar je bil navajen požirati in iti preko stvari, za katere ni zdravil.

Bil je nekoliko preroško vidovit in je vedno tipal po prihodnosti, kaj bo in kako bo. Pri svojih sodbah je bil bolj črnogled ko ne, vendar se je znal veseliti vsakemu doseženemu uspehu. V svojih napovedih je bil previden. »Bomo videli!« je ponavljal. Nezaupen je bil kakor človek, ki pričakuje udarca.

Iz šole se ga pa spominjam kot prijetnega, duhovitega fanta, ki je navajal na smeh in odgovarjal s smehom na smeh. Profesorje je redno imenoval po karakterističnih vzdevkih, s katerimi so jih krstili dijaki. Tudi on je kakšnega krstil. Tako smo vsi vedeli, kdo je »Kisili Gyüri«, kerekeš, tigriš, hübscher name« itd.

Pozneje se mi je zdel kot tiha voda, ki ima globoke tolmane. Včasih se mi je zazdelo, kot da žaluje, ker je moral prekiniti učenje in se vrniti na kmete. Težil je za višjimi kulturnimi in duhovnimi območji, ki jih je želel doseči z branjem. V njem je tlel pisatelj in ustvarjalec, ki pa je zaradi razmer imel spodrezane peruti.

Kot vernik je bil globok in zavzet. Vendar je bil po naravi nemiren duh, ki žveči probleme, ni hvalil in gladil vsega od kraja. Tudi v svojih otrocih je razločeval, kaj je Casarovo, kaj Baševo, kaj Novakovo.

Ce bi ga hotel fotografirati, bi ga želel ujeti v trenutku, ko te je malo postrani pogledal, se nasmehnil in kakšno šegavo, zbadljivo, kritično povedal, podobno kot njegov ujec župnik Ivan Baša.

Ekonomsko je bil uspešen, a je skrbno pazil na zaslužene šilinge in dinarje.

Astma je izpodjedla njegov tršati, žilavi stas in zavrila njegov nekoliko nagli korak. Volja se je do konca borila za življenje, a čutil je, kako mu bolezni pije moči. Proti bolezni se je uspešno boril, odhod pa je prišel naglo. Našel ga je pripravljenega.

Štrkov Joužek

S ČRVIVOGA PREČNJEKA EDNE STÁRE ŠKRINJE

I. Naša vés, kak je notrívèlana v slávnij dèdekovij màpaj

Drága tetica!

Mati so me djáli zàsto, mi porínoli klàjbas v ròuke pa papér: ajd, Joužek, zaj pa píši sán tetici. Zadosta mán jes toga špota. Kakšega, pitan mater v svétón stráji. Takšnega, viš, mi prečtèjo eden táo vašega pisma: »ja ka pa máš tou za dičáka, ka ži pòudrgo leto odi v škòulo, pa mi šče izda nej pisao. Ve pa znán nej zaòstao? Eli šče izda na tábligo piše?« Tak viš, mené je srán, napiši njoj sán.

»Ej, ne mantráj ga, pa kà bi ži to siròče moglo pisati pisma«, su se našelci zdèjnoli mamca pa bránili mojo manjóst. Liki mati so nej popùstili, jes san pa tуди sprevido, ka drúge pomòči nega, kak pisati. Plùno san v rokòu, pa namòčo notri téntasti klàjbas, ka te bole vidili moje slòve. Naj van posvedò-čijo na vek i veke, ka znán pisati, pa nej samo kakšté, liki kak se šika za školáša drúgoga razréda. Kaménček pa tábligo san ži pa dávno tá lüčo. Nindri v štíbleci se kòtata, táблица je potrèjta. Potrli so jo pa óča, da so me fèilij pi-sati enko. Èden mèjsec so me kúkli pa kríšpali po prstaj, ka san nej pisao vednáko, kak uni, te so se pa adnòk svádili pa so mi prtísnoili rokò s kamén-čekon tak mòčno na tábligo, ka pòučila.

Kak šče pa mené čemerila tá enka nevalána: kakšté san se màntao ž njof, sigdár je bila pùklava kak klòka, s štèrof nosimo vrče pri gorica, óči pa furt vednáko stála kak klüč pri òslíci. Pa z drúgimi lùmerami san nej mōo nevòule, nej zamán ka so vse níkše pùklave pa zafrkòčene, samo tá vràjden-ska enka se mi sigdár porebèrila, kápala naprej pa nazáj, eli pa štela biti za več, kak valá, za sedmíco. No, óča so mi tēčas vednáčili prste, dùkeč je nej grá-tala kak more biti. Naši so pa bole óčo idòu méli kak mené, mati pa mamca sta jìj sàgali: pazi pazi, kak de mōo ge prste pùklave, kaš pa te!

Prsti so ostàli vednáki fálabòugi, pa zaj ži tуди zračúnan na njé vse, ka trbèj za ižo, tak kà si óča pa mati ži lèjko zèmeta hàsek z méne, gda trbèj iti v bunto po kvás, petròlij ali kakšo drúgo potrebòučo. Zaj me ži več níšče ne znòri, znán račúnati tуди na pàre pa šče na ràjnške, kak stàre mànce. Dašté mi zvèzejo bàčkare v càpico pa me pòšlejo v bunto. Mòrejo mi zvèzati, òvak jìj zgibín da bižín. Liki dà bon vèlki, tè bon mōo šòrc, tak na špic bon ga nò-

so kak děčki, pa te mi nòdo mogli pėjnezi vòspádnosti. Naš dedek právjio, ka tou sě nej jáko děleč.

Zaj van šče napišen malo od bunte, ka te znali. To je iža, ge jě kúpiti sefelé, pa ge se dosta lúdi obrné, tak kak v škòuli eli kapejli. No, ve to ži vij znáte, samo ne vejte, ka naša vés má dvej bunti, nej samo ádno, kak drúge vesníce. Adna bunta je v našen dólnjon kráji, pri Bálažvij, adna pa v gornjon, pri Kránčovij.

Pa nej samo dvej bunti, mij mámo tůdi dvej škòuli: stáro pa nòuvo. Čirávno ka stára nej tak stára kak se čűje, ve je vij gvűšno ne pómлите. Naši právjio ka ste tě šče v Varašance odili v škòulo. Jes san prvo leto odo šče v stáro škòulo, dokeč so stári Rákoczi včílįj, tě so pa odišli s svojof Těruškof nikan na Tišino, pa so prišle nove vučitelce, tak ka smo zaj v nòvoj škòuli. Žúta je, fajna, pa takša vělka òukna má, vėkša kak v cėrkvi. Tak vište, naša vės je nej kajstě: dvej bunti, dvej škouli, pa dvá patróna, svėti Joužef pa svėta Ana. Tak tůdi paše, eden moški pa eden ženski patrón. Kak kuma pa botra. Po takšen bi mi mogli meti dvakrat prošćenje. Kak bi pa lectarje radi bilij! Liki tě so ednok naši vesnički ravnitelje vkűp stoupili pa átak modriváli: ve sta si teva dvá dónok v ròudi, ka ne bi tě obá slavili na ěden děn. Od tistoga máo mámo prošćenje na Aninje, da je bõle toplo. Škòunik pa sigdár pėsmare nafčí, ka zospėjveljo náprlé na díko svėte Ane, te pa na díko svėtoga Joužefa. Tak dobi sáki svoje, vės pa dűpliški žėgen. Na tėtica, zaj te znali, ka so Gomile, ge ste se naròudili, pa gorzrásli.

Či de tak šlo naprej, te naša vesnica node dugo vės, liki nikaj več. Ve je ži zaj naštàmpana v dedekovij mápaj s přeci dēbelimi slòvami, pa dólnnarijsana od konca do kraja, šče Golòubanci so góri.

Ja, tou šče vij ne vejte, naš dedek májo takše nazarėnsko vėlke soldácke mape, ka da je rasprestrėjo, trbej k stoli stòlec koč djáti, ka je potprė. Vse vesníce pa vsi határi so notrivpėlani, pa ceste pa konki, lough pa potòki, na vse strani. Od našij Gomil se ide násiver na váraško pa dobròuničko, najug na črensovsko pa prti Műri, tantá, kak sunce goride prti Lendavi pa goricán, eli ge dolide, prti Bòltincan pa Sòboti.

Naš dedek so jáko vűčeni, čiglįj so nej v víšiše škòule odili, uni si s traclinon eli skuncon sėli na mapi vòzmerijo, kak deleč májo iti, gda kama idejo násenje cli v děro. Lùmere si pišejo na nòvine, pa da šumo vòdobijo, te brėknejo: »bačkamadėnuk, štiridesít kilometrof! Manka, mogla boš mi naklásti tórbo pa hátizák za trij dnįj, či šče nej za duže. Znábiti, ka se potočin šče v varòždinske toplíce, či de vrejme, ka si malo té stáre čúnte zvráčin. Tij si pa tėčas malo odėjneš.«

Je ne ven, ge so dedek té mape dòubili ge so je nej dòubili, eli so je kűpili v kakšen váraš, da uni dosta po svejti òdijo, eli je što zbòja prneso. Včási so cejli děn v mápaj zakòpani, ka jįj ži te naši drážijo, ka samo ednók novo bojno naprávjio. Gda pa mape vkűp skládėjo, te so takše kak raműnike, gda so vkűp zakápčene pa ne igrajo. V bunti san vido raműnike, takše mále, pa san očo ži trűcao, naj mi je kűpijo. So právili, gda bon vėkši, pa či bon vrli. Eli šče bole kak raműnike, glėdan v bunti citre. Májo sefelé citre, málíčke, srednje pa velke, takše na dvá ředá, kak Mačėcof Jančí má. Znáte, tětica, jes nejden zrávna zbunte, kda kaj kűpin, liki si vse spoglėdnen, ka májo naklajeno na přėcnjekaj pa na špoletaj. Glėdan pa si mįjslin, bogmój, otket so dónok vse tou prpelali. Zaj nevín, štera bunta má več blagá, štera mènje, jes

šče tou nemren prešecati, tou pa vidin, ka sta obéj naklajeni visiko do čakatura, pa šče v kléjti májo blágo pa na fòlašaj. Tou si jes vse spoglédnen, ka si te ži buntašje ne vejo kaj, pa mi stísnejo kakšo kòcko cukra v prgiščo pa me počíjo: idi idi, Joužek, zdaj domòu, òvak mati nódo mogli krüja mèjsiti, dùkeč kvása ne prneséš. Jes bòugan pa pojdò! Áki šče malo kvása pojén ka mi jáko dòber. Ráj küpin malo več, kak mi velíjo, ka ga te bár telko ostáne.

Naša mamca mi túdi dájo kocko dostakrát, pa nej na sühon kak v bunti dobin, liki mi cùpnejo gor dvej trij kápke Alge za masažo. Tou van je takši dúgi zeléni glážek cifrasti z vrácvon, štéri nima zátika liki tàkši fájni šràjfek odzgòra. Jej, da bi vij znali, tética, kakši lád ide po grli pa vse po tejli dol, gda človik kòšta malo Alge za masažo. Tak kak či bi cèjlo prgiščo žarkij cukrov naidnòuk pòužro. Mamca pràvijo, ka njin tou vrácvò nájbole valá, bole kak štèrošté drùgo, ka tè praj ležéj dihájo. Njij rado dišíj, pa včási lécajo sirouta kak naša tulpa, gda s šekof žmèten vouz sená prpèlata z Rakíčanskoga. Eli naša màmca mi dájo tou dobrou to tak skrmá: nej samo zavòlo cukra, ka ne bi sfálo, liki tak se mi vídi, bole zavòlo dedeka. Uni njin sigdár napèjcejo pa jij drážíjo: »Tij dúnda nòura stára, pa ne vejš, ka to vrácvò nej za piti, liki za mázati. Nej zamán ka ne vejšt četeti.« Mamca pa samo: »E, ka me briga, vrácvò je vrácvò, či ga pijéš eli se hrdaš žnjín. Naj samo valá. Pa rejsan san ži vido, ka se túdi namázejo z Algov tak kak s káfrov.

Jes màmco jáko štiman, uni mi sèli kakši sád pod strožák dènejo pa mi ga dájo, grúško dèbèlo eli jáboko pogáčno, šče v zímí, gda nega níkšega sadüj. Dedeka pa štiman, záto ka se radi špájsajo zmènof, čiglíj san šče máli, pa me sèli k svojim màpan pozovéjo, gda lükajo v njé, pa te ideva za njúvin prston po svejti, od ádnoga kraja do drùgoga, seokóli. Gda bon pa vékši, tou so mi obečáli, te va fküper šla na deléšnjo pout. Šče párkrát de trbèlo spòuvati lén pa konòuple, ka mi te s plátna domáčega vòvrèzejo za hátizak pa ga zoštèjplejo, te va pa šla.

Tak, zdaj dójde toga pisanja, oča me gunijo v bunto po sodapor pa po anšluk. Zbogon stánte, pa prite gda domòu, ka bi ži vas ednok rad vido.

S srcá lübézni vas pozdrávla

Joužek

Stanislav Koštric

Prerojenje

Skoraj zastrašujoče so zaškripala mogočna, vhodna vrata. Nihajne duri so lahno odvihrale, ko jih je otipala nežna roka. Z umirjenimi koraki je stopila po cerkvi.

V prezbiteriju so bila okna zagrnjena z vijoličasto prevleko, kar je ustvarjalo odtis noči sredi sončnega dne. Zevajoče je štrlela v gluhi polmrak vrhnja ploskev daritvenega oltarja. Vsa ginjena je obstala. Zazeblo jo je po životu; mlado telo je vztrepetaló od žalosti.

»Kakšno razdejanje?« se ji je utrinilo v mislih. Topo je zrla v na stežaj odprti tabernakelj. Bil je prazen. Tedaj se je radostno spomnila: »Zdaj vendar gori pri stranskem oltarju večna luč, ker je tam shranjeno Najsvetejše.«

Pokleknila je v smer, kjer je brnela luč in počasi odšla po stopnicah v stransko kapelo. Ta je bila zaradi kripe nekoliko dvignjena nad glavno ladjo.

Usidrala se je nekje med zadnjimi klopmi in se zagledala naravnost na oder, kjer je počival marmornat kip mrtvega Zveličarja. Z dlanmi si je zakrila obraz ter šepetala:

»Vem! Če bi mama zaznala, kje sem sedaj, bi me zopet zmerjala. Toda jaz ne morem brez Tebe. Še posebno danes ne, ko si tako zapuščen in od vseh zapostavljen.«

Zazdelo se ji je, kot da se je kapela razširila v prostrano ravnico tam za vasjo. Sredi ravnice je stal človek, ogrnjen v belo tančico in jo pazljivo poslušal. Ves čas se ji je ljubeznivo smehljajal. Nenadoma je globoko zasopla, se stresla in v notranji napetosti zadrhtela. Iz nje je začelo vreti, kakor v pesmi, polni osebnih izpovedi:

»Samo, kar koristnega naredim, tisto velja. Ko pa kaj vprašam ali prosim, molčita. Silita me, naj hodim v teh dragih cunjah, češ najina hči mora biti po najnovejši modi oblečena. A ljubeznive besede ne slišim. Sploh pri nas doma ni nobene topline. Nikamor ne smem. Če hočem, moram skrivaj uiti, venomer tvegati. Neznosno je; sama ne vzdržim. Mati, oče zakaj se pehata le za denarjem in častjo? Kje so plameni ljubezni? Kje?« je hotela divje zavpiti, a se je v zadnjem trenutku zavedla, kje je.

Sele sedaj je sočutno pogledala med prvo spomladansko cvetje, kjer je ležal tisti izoblikovani kamen, ki predstavlja umrlega Kristusa, počivajočega v grobu. Čudno je gledala; skorajda zijala je tja med dišeče evetje. S skrivnostnim hrepenenjem je nemo gledala kip, slednjič je polna bolesti omahnila na klop. Čez čas se je zravnala in nadaljevala:

»Saj vendar nisem vulkan, da bruham vselej le sodbe. Ljudi je mogoče hitro obsoditi, toda pomagati... Kaj vse si ognjevitno želim? Mnogo pričakujem, sama pa ne dam od sebe ničesar. Bog Sin je vendar s smrtjo človeka odrešil. Pogrešam ljubezen vendar ne ljubim nikogar, gojim zgolj simpatijo do bitja, ki me očara s svojo lepo zunanostjo. Jaz moram storiti prvi odločilni korak. Ne znam se za trenutek pozabiti. Pretiravam. V polnosti bom zmogla zaklicati samo takrat, ko mi bo odgovoril resnični odmev ...

Oče, mama,

zdaj vaju spet imam neizmerno rada...«

Veselo je odhitela. Obstala je pred cerkvijo in se pogumno ozrla naokrog. Ni bila plaha, niti radovedna. Tam v drevoredu pri cerkvi so šelesteli vitki topoli in se pogovarjali med seboj po vetrovno. Zasmejala se je. Njeni kostanjevi lasje so bujno zvalovili v lahnih, spomladanskih sapah.

Njena mladostna lepota je še močnejše vzcvetela. Postala je nenavadno zala. Otožne poteze so ji naenkrat izginile z obraza. Tople, rjave oči so izžarivale spokojno milino. Bila je vsa prerojena, čisto drugačna kot prej. Obrnila se je. Z lučjo vstajenja in novega življenja je odšla domov.

Stanislav Koštric

Topoli

Sredi prostranosti hrepenijo...
Osamljeni. Znova so z vejami
zadrhteli, da bi jih slednjič
omamile nežne sape vetrov.

Tesnobnost ravnine jih je objela,
vetrovi zaman so bučno šumeli
za vsemi, ki so se porazgubili,
da bi jih cesta privedla domov.

Utrujeni in razboleli so.
»Naši topoli še vedno stojijo!«
Poslednja radost jim sije na licih.

Vračal sem se s culo na rami,
zmeraj želel si, da mir bi dosegel,
toda zdaj sem eden od njih: »strt in ubit«...

Jani Jakob

Žalostna čaka

Odprte roke
dobra mati
s solznimi očmi drži.
Vrnite se, sinovi!
Hčerke, pridite
nazaj domov!

Zakaj ste jih ukradli,
tuji narodi?
Otroke ste speljale,
vabljive ceste,
in jih prodale tuji sreči...

In vsepovsod
so zdaj sinovi, hčere.

Morda so srečni...
morda nesrečni...
Denar pošiljajo domov.
In jokati in umirati
hodijo domov.

Jani Jakob

Grlice so pele

Daljnovid —
žice energije,
na njih pa plake
mlade grlice.

Njive
se smejiijo,
bilke valovijo
in kmalu
žito bo rodilo
sad bogat.

Od žuljev
vlažna zemlja
dala je ta kruh.

Grlice so pele,
veter
po valovih
nesel petje stvarstva
je med lačne oceane,

da ta kruh
bi vsi dobili.

Bibliografija prekmurskih tiskov od 1715 do 1919

Ivan Škafar in Vilko Novak sta nas konec leta 1978 razveselila z dolgo in težko pričakovano Bibliografijo prekmurskih tiskov od 1715 do 1919, ki je izšla pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, Biblioteka 6. Kot avtor je sicer naveden Ivan Škafar, če pa upoštevamo delež, ki ga je prispeval Vilko Novak, moremo govoriti o obeh kot avtorjih: »Avtorjema pa mora biti v zadoščenje, da bodo po bibliografiji segali znanstveniki in drugi, ki se zanimajo za bogato narodnostno dediščino naše slovenske prekmurske pokrajine« (Niki Brumen, Ocena Bibliografije v: Jezik in slovstvo 24 — 1978/79 — 230).

Pri površnem vrednotenju pričujoče bibliografije bi lahko zagrešili usodno napako, če bi sodili po splošnem videzu: nič ni lažjega, kakor stopiti v urejeno knjižnico in popisati stare tiske. Stvar pa ni tako preprosta. Škafar je moral prepotovati (tudi prepešati) krajino med Muro pa prav do Rabe, obiskati samotne goričke koče, če je hotel zbrati vse tiske in ponatise. To pa ni sad enega leta, ampak je, lahko rečemo, njegovo življenjsko delo, združeno z nemalimi stroški. Ni čudno torej, da Bibliografija našteva kar 44 takih tiskov, ki jih ima samo Škafar (po dodatni ugotovitvi N. Brumen je takih tiskov 39), poleg teh pa ima še 5 takih primerkov, ki jih razen njega hranijo le knjižnice v tujini, v Gradcu, Bratislavi in Budimpešti.

V uvodu poudarja Novak, da oznaka »prekmurski« tisk ali slovstvo nima kakega separatističnega namena, ampak hoče le povedati, da je imel tisk v prekmurskem narečju svojega jezikovnega značaja in zgodovinskih razmer krajine med Muro in Rabo svoj posebni pomen. Medtem ko so se namreč Slovenci na Koroškem in Štajerskem v sklopu iste države sredi 19. stoletja lahko naslonili na tedaj že razviti knjižni jezik, je bilo to Slovincem pod Ogrsko vse do osvoboditve leta 1919 nemogoče. Kot primer naj navedemo samo pisanje časopisa Vasvármegye 33 (1900) 26,3 o Francu Ivanocyju in Jožefu Kleklu st.: »Ivanocy misli, da smo tepci in da ne poznamo njegovega zakulisnega načrta. Ko si bo slovensko prekmursko ljudstvo osvojilo slovenski kulturni (beri: knjižni — op. J. S.) jezik, potem pride vse drugo, kajti Ivanocy že pridno preiskuje tiste niti, s katerimi lahko poveže naše slovensko ljudstvo z južnoslovanskim. Kako zelo jih želi spraviti pod isti klobuk, dokazuje to, da je uvedel besedo szlovén namesto vend... Zakaj poudarjata (Ivanocy in Klekl st. — op. J. S.) naj ljudstvo ne zapusti svojega jezika, ker je materin jezik prvo? Zakaj navajata ljudi na to, naj svoja pisma in pošiljke naslavljaajo samo v slovenskem jeziku? Zakaj ignorirata madžarska poimenovanja krajev, ki so že splošno v rabi?«

Prekmurski pisatelji so za obstoj materinega jezika razvili nesluteno trdoživost in žilavo vztrajnost. Zato ni čudno, če se ta prvobitna sila ni umirila, ko so se Prekmurci leta 1919 zedinili z ostalimi Slovenci, marveč je do jedra zdrava in prekipevala še naprej snovala in pisala v narečju. To je tudi razlog, zakaj nekateri obžalujejo, da Škafar in Novak nista sestavila bibliografije prekmurskih tiskov do konca druge svetovne vojne.

Skafarjevo gradivo prekmurskih tiskov od 1715 do 1919 je Novak dopolnil in uredil. Sestavil je avtorsko kazalo, kazalo naslovov, kazalo krajev izida in tiska, založnikov in tiskarn ter hranilišč. Na koncu knjige, ki obsega 103 strani, je Skafar dodal še seznam prekmurskih rokopisnih pesmaric s hranilišči.

Bibliografija zajema le tiske v prekmurskem narečju, ne pa knjig, ki so jih napisali prekmurški pisatelji v drugih jezikih. Urejena je po časovnem redu, kar pa ni bilo lahko. Mnogi tiski so namreč brez datuma. To velja zlasti za ponatise. Vsak tisk in ponatis je najprej naveden z natančnim naslovom (po današnji bibliografski praksi z malimi črkami, ustrezno današnjemu pravopisu, brez označevanja vrst), nato sledi dopolnilo in pojasnilo, npr. kdo je avtor, prevajalec, prireditelj, koliko je ponatisov, vsebina dela in črkopis. Na koncu je navedeno še hranilišče tiska in pri pomembnejših tiskih tudi literatura o delu.

Bibliografija obsega 334 enot. Zajela je časopisje, koledarje in knjige. Nedoslednosti, ki jih navaja N. Brumen, glede abecedne razvrstitve tiskov, glede letnice natisa ali izhajanja koledarja Dober pajdás 1901 in ugotovitev, da v okviru dveh ali treh let manjka kak tisk ali opomba, ne morejo zmanjšati vrednosti te doslej najobsežnejše in najpomembnejše bibliografije prekmurskih tiskov.

Ob koncu naj še poudarimo, da bibliografija postavlja v pravo luč delo Bagaryja, Baše, Ivanocyja, Klekla ml. in st. ter Sakoviča, ki so v kritičnem razdobju madžarizacije razvili izredno slovstveno dejavnost. Nedvomno sodijo tudi ti med slovenske ustvarjalce in jim kritika ali literarna zgodovina ne bi smela biti v tolikšni meri mačehovska.

Ni pretiravanje, če trdimo, da je Bibliografija prekmurskih tiskov od 1715 do 1919 takšno delo, ki ga Slovencem med Muro in Rabo lahko marsikje zavida.

Jože Smej

Pilatov pisar

Tako lep je bil, da ni prav nič čudno, če so zdihovala po njem jeruzalemske hčere. Omamljene od njegove čiste duše, lepega telesa, škrlatnih oblačil in neizmerne bogastva so hitele za njim, a je odklonil vse, od prve do zadnje.

Nihče v Jeruzalemu ni vedel za njegovo pravo ime. Judje so ga klicali Helem Ešer, Grki Neanískos Ploušios, Rimljani pa Adolescens dives, kar pomeni Bogati mladenič. Bil je temeljito izobražen in je obvladal vse tri jezike, hebrejski, grški in latinski. O njem so šepetali, da ima osem tisoč ovc, štiri tisoč kamel, šeststo parov volov, sedemsto oslic in brez števila služinčadi. Znali so tudi povedati, da hrani nekje v puščavi med Jeruzalemom in Jeriho zvrhane lonce svetlih siklov, skrbno zakopane v pesek.

Nekega dne je Helem Ešer slišal, da je v Judeji nastopil Jezus, učenik iz Nazareta. O tem Jezusu so mnogi trdili, da je obljubljeni mesija, ker oznanja božje kraljestvo, združeno z večnim življenjem. Helem Ešer se je spomnil, kako so učitelji postave opisovali bodoče mesijevo kraljevstvo: v tem kraljevstvu bo imela vsaka trta deset tisoč rozg, vsaka rozga deset tisoč vejic,

vsaka vejica deset tisoč vitic, vsaka vitica deset tisoč grozdov, vsak grozd tisoč jagod, iz vsake jagode bodo stisnili petindvajset meric vina; enako bo z žitom in drugimi poljskimi pridelki; kraljevstvo pa bo trajalo tisoč let. Trdno je torej sklenil, da se bo ob prvi priložnosti srečal z Jezusom in ga vprašal, kaj mora storiti, da bo prišel v njegovo kraljevstvo.

Močan, kakor od skale odlomljen, se je nekega pomladnega dne zgodaj zjutraj prikazal pod Oljsko goro. Ni bil sam. Ob vrtu Getsemani, kamor je Jezus hodil ponoči molit, se je že gnetla velika množica bolnikov. Čakali so čudodelnika iz Nazareta, da položi roko nanje in ozdravijo. Helem Ešer, za komolec višji od vseh, je mahoma zagospodoval nad množico. Prerinil se je čez potok Cedron do oljčnega nasada in ob stiskalnici za olive padel pred Jezusom na kolena in ga vprašal:

»Dobri učenik, kaj naj storim, da vstopim, v tvoje tisočletno kraljestvo?«

»Moje kraljestvo ni od tega sveta, je večno življenje,« je odvrnil učenik iz Nazareta in se ozrl proti nebu.

Tudi Bogati mladenič mu je sledil s pogledom. Še pred dobro uro so Jeruzalem razsvetljevale zvezde, na gosto posejane po vsem nebesu. Ni pomnil, da bi sploh kdaj videl toliko zvezd. Zdelo se mu je, da med nje ne bi bil mogel vtakniti niti prsta. Nekatere so bile velike kot srebrni rimski denar, druge majhne kot laneno seme. So se hotele izkazati za praznik bližajoče se pashhe? Prilezle so bile namreč iz svojih skritih bivališč na nebo, od prve do zadnje, kakor umite z Rahelinimi solzami, ki vsako pomlad znova in znova objokuje svoje otroke...

Tako je bilo pred dobro uro, je pomislil mladenič, toda zdaj je nebo prazno. Jutranja zarja je pregnala vse zvezde. Ali učenik še zmeraj vidi kraljestvo zvezd?

Iz premišljevanja ga je zdramil Jezusov glas:

»Če hočeš priti v življenje, spolnuj zapovedi!«

»Katere?«

»Ne prešuštvuj, ne ubijaj, ne kradi, ne pričaj po krivem, ne utrgavaj...«

»Učenik,« mu je skočil v besedo Bogati mladenič, »vse to sem spolnjeval od svoje mladosti.«

Jezus ga je pogledal, vzljubil in rekel:

»Eno ti manjka: pojdi, prodaj, kar imaš, in daj ubogim in imel boš zaklad v nebesih; potem pridi in hodi za menoj!«

Učnikove besede so se razsipale kakor biseri po tleh. V Bogatem mladeniču je vrtalo: »Izstopi iz svoje trde lupine, da se ti izostri notranja luč in z Učnikom iz Nazareta odjadraš med sonca drugačnih razsežnosti kot so tvoji lonci bleščečih se siklov!«

Za hip je še postal, nato pa je otožen odšel. Zmagali so sikli, zakopani nekje v puščavi. Za seboj je še slišal Jezusov glas:

»Kako težko bodo tisti, ki se zanašajo na bogastvo, prišli v božje kraljestvo.«

*

Kakor blisk se je razširila novica, da hoče Poncij Pilat, upravitelj v Judeji, namestiti vodovod, ki bo v Jeruzalem dovajal vodo iz bogatih izvirov jugovzhodno od Betlehema. Za kritje stroškov je poleg sklada tempeljske zakladnice namenil tudi vsa večja posestva jeruzalemskih bogatcev. Hkrati je dal razglasiti, da išče pisarja, ki bi bil vešč treh jezikov: hebrejskega, grškega in latinskega. Med prvimi se je prijavil Bogati mladenič.

'Svojemu pisarju,' je pomislil, 'Pilat gotovo ne bo zasegel premoženja...'

Helem Ešer je kot domači učitelj Pilatovi hčeri Deliji pravkar prebral vrstico iz Propercovih elegij: **Prva si, ki osvojila z očesci si me...**, ko so se zunaj na hodniku zaslišali trdi koraki.

»Nehaj!« je zašepetala Delija, »moj oče prihaja. Če opazi, da mi kakorkoli izkazuješ ljubezen, te bo dal križati.«

Pilat je vstopil, s pogledom ošinil pisarja in rekel:

»Hitro si poišči pisalne potrebščine in pridi na Litostrotos!«

Na robu Litostrota sta drug ob drugem stala dva človeka. Prvi je bil razbojnik Barabas, drugega pa je pisar komaj razpoznal, tako je bil od bičanja razmrcvarjen. Bil je učenik iz Nazareta. Njuna pogleda sta se srečala. Pisar je doumel: 'Spoznal me je. Še zmeraj me ljubi, čeprav sem takrat brez slovesa odšel...'

Pisalni trst je škrtal po papirju. Pisar je zapisoval dvogovor med Pilatom in Judi.

»Katerega od teh dveh hočete, da vam izpustim?«

»Baraba!« je vrelo iz množice.

»Kaj naj storim z Jezusom, ki se imenuje Kristus?«

»Križan naj bo!«

»Kaj je vendar hudega storil?«

»Proč s tem, izpusti nam Baraba!«

»Vprašam vas, kaj je vendar Jezus storil tako hudega?«

»Če tega izpustiš, nisi cesarjev prijatelj.«

Pilatova žena Klavdija Prokula si je na vso moč prizadevala, da bi rešila Jezusa. Tudi hči Delija je rotila očeta z besedami pesnika Tibula:

Prsi ti niso iz jekla skovane,

ne kremen, čuteče v njih bije srce...

Bilo je zaman. Pilat je obsodil Jezusa na smrt.

»Vzemi deščico,« je velel pisarju, »in nanjo zapiši v treh jezikih: JEZUS NAZAREČAN, JUDOVSKI KRALJ. Razumeš? V treh jezikih: v hebrejščini, grščini in latinščini.«

»Kaj hočeš?« so vprašali judovski duhovniki in člani sinedrija Pilatovega pisarja, ko se je preril na greben Kalvarije. »Vojaki so si že razdelili Jezusova oblačila in njegovo suknjo so izžrebali. Križani nima ničesar več.«

»Prišel sem po tablico s trojnim napisom. Moja je. Jaz sem jo napisal.«

»Le vzemi jo, saj nam dela sramoto. Zakaj si zapisal JUDOVSKI KRALJ? Moral bi bil začekati, da je on rekel, 'Judovski kralj sem'.«

*

Proti koncu leta 36 je Vitelij, cesarski namestnik v Siriji, odstavil Pilata. Moral je iti v Rim, da bi se pred cesarjem Tiberijem zagovarjal za svoje početje.

»Delija, kaj res nočeš odpotovati z menoj?« je vprašal Pilat svojo hčer.

»Ostala bom v Judeji. Sem učenka Jezusa iz Nazareta.«

»Učenka mrtvega človeka?«

»Jezus je od mrtvih vstal in živi. Prikazal se je Petru, Janezu, Jakobu in tudi tvojemu pisarju, ki je zdaj moj mož«

»Kako bosta živela, ko pa je Helem Ešer vse razdal ubogim?«

»Jezus je rekel: Ne bodite v skrbeh, kaj boste jedli! Poglejte ptice pod nebom: ne sejejo in ne žanjejo in nebeški Oče jih živi!«

*

Ze med prvim preganjanjem kristjanov so prijeli Pilatovega pisarja in ga postavili pred kralja Heroda Agripo.

»Kako ti je ime?« ga je vprašal Herod.

»Helem Ešer, Bogati mladenič.«

»No, mladenič ravno nisi ... Tvoje premoženje?«

»Neizmerno.«

»Povej natančneje!«

»Imam deščico z napisom v treh jezikih.«

»Je to vse tvoje premoženje?«

»Vse.«

»Jezus iz Nazareta ti je zmešal glavo ...«

Preden so ga posuli s kamenjem, so mu odvzeli oblačila. Pustili so mu le krpo okrog ledij.

»Jezus,« je pomislil Bogati mladenič, »glej, zdaj sem res vse zapustil in šel za teboj.«

Pogledal je Delijo in zašepetal iz Tibulovih elegij:

Tebe naj zrem, ko približa se zadnja mi ura,

čista ostani, nedolžno

naj varuje te sramežljiva starica.

Kmalu spet pridem, prikažem na nebu se,

takrat prihiti naproti mi, Delija ...

Ko Delija v jasnih nočeh ne more spati, vzame tablico, ki je visela na Jezusovem križu. V luninem svitu se bleščijo črke, ki jih je napisal njen mož: JEZUS NAZAREČAN ... Vroče poljubi deščico na mestu, kjer je zapisano Jezusovo ime. Nato se napoti v Cedronsko dolino h kupu kamenja, kjer je pokopan njen mož. V tišini noči se ji zdi, da sliši skoz sedem plasti kamenja biti njegovo srce. In potem zašepeta njegovo novo ime: BEN JAMIN, SIN SREČE.

Pet knjig Lojzeta Kozarja

Ob pisateljevi sedemdesetletnici

Naša krajina je pozno prišla v lepo knjigo, čeprav tudi sosedno Mursko polje s Slovenskimi goricami kljub Mešku ni bilo dosti pred nami. Belokrajski rojak Matija Malešič je v nekaj novelah in mohorski povesti Kruh (1927) predstavil hojo naših Goričancev na sezonsko delo, v svojskem izumetničenem slogu, s skopo naznačenimi kraji in ljudmi. Šele 1932 je prišla na svetlo prva knjiga Miška Kranjca, katerega dela pa se vsa dogajajo na Dólskem. **Goričko** in njega ljudi pa opisuje doslej v petih knjigah **Lojze Kozar**. Čeprav prihajajo v množični nakladi z mohorskimi knjigami med ljudi, jih vendar mnogi ne poznajo in tudi kritika gre povečini tiho mimo njih. Radi bi opomnili na te Kozarjeve knjige predvsem tiste naše rojake izobražence, ki jih še ne poznajo — kakor marsikatero druge ne, ki govori o Prekmurju. Spomnili pa bi radi nanje tudi vse druge, ki mohorskih knjig ne poznajo in ki za njih širjenje ne storijo tóliko, kot so naredili pred 60 — 70 leti naši predniki, ko so tudi s temi knjigami širili pri nas omiko in utrjevali slovenstvo...

Prva Kozarjeva knjiga je bila povest **Takšen prag** (Slovenskih večernic 113. zv. Mohorjeva družba, 1962, str. 131) z navidez že večkrat opisano zgodbo: starejši vdovec se poroči z dekletom iz daljne vasi, ki postane slaba mačeha Treziki in Francku. Toda naš pisatelj je izvirno zasukal povest: nova gospodinja je oblastna in zadirčna, zato si odbije otroka, mož Janoš se vda ja pijači, skrega se s sosedi. Ko dobita novega otroka, nihče iz vasi noče iti za botra, razen vaške sirote, nekdanje Janoševe izvoljenke. Prepiri med staršema se stopnjujejo, tako da se jetični mož preseli v klet. Povest se razvija v živahnih razgovorih, dejanje izvira iz značaja in nravi oseb. Pisatelj se ne izogiba takim vprašanjem, ki jih današnji pisatelji ne poznajo ali jih nočejo poznati, nekdanji pa so jih reševali površno: verskemu življenju, ki je tudi sestavina vsakdanjega vaškega žitja s svetlobo in temo. In Kozar se je poglobil kot poznavalec v duševnost in dušo svojih ljudi, kakršni so iz mesa in krvi, umazani, pa z iskro svetlobe na dnu, ki se bori, da se razgori v plamen. Taka mojstrovina je Janoševa pot k spovedi po dolгих letih in v cerkev na velikonočno jutro — živo, brez olepšavanja, stvarno. Ob tem temačnem poglavju zavóženega življenja se svetlika novo življenje v Trezikini poti z žegnóm domov, ko sreča Miška, ki jo zasnuhi.

Kozar je v vseh svojih delih mojster v prikazovanju otroških usod in duševnosti ter življenja otrok. Tako v tej povesti gledamo napeto prikazane Franckove priprave za streljanje s ključem, pri čemer najde smrt. Vzporedno s tem pa se v Janošu na povratku iz cerkve obnavlja spomin na daljno otroštvo, ko sta s prijateljem kot dečka šla po mrtvaška nosila na Senik. Izredno razgibano in izvirno poglavje, ki se s tem svetlim spominom zlije v najhujši udarec očetu, ko najde mrtvega sinčka — žrtev razrvane družine...

Zdaj zvemo še Gizino mladostno zgodbo — eno od prisiljenih, nepremišljenih ženitev pri nas! — in v njej vir njenega ravnanja. V hiši, kamor se je priženila, »ni sreče in je nikoli ni bilo. To je takšen nesrečen prag —« pravi

Janoš Treziki, ko ta odhaja zdoma. In o tej nesrečni hiši »so ljudje rekli, da je tam takšen prag, kajti ni minilo niti pol stoletja, ko na tistem mestu ni bilo več ne hiše, ne praga, ampak je vse obrasla bujna trava,« končuje pisatelj povest.

Druga Kozarjeva povest: **Pajkova mreža** (Slovenskih večernic 119. zv., Mohorjeva družba, 1968, str. 128) se pravtako pričenja v pisateljevi domači krajini »pod Srebrnim bregom«, okoli Boreče in s prikazovanjem podobnih družinskih razmer kot Takšen prag. Veronika, ki težko prenaša pijanskega očima, odide po materini smrti v tujino za kruhom. Nekoliko romantično, toda v naših razmerah resnično, kupi delavsko knjižico od dekleta, ki je že bilo v Franciji in se pod tujim imenom napoti v svet. Po bežnem srečanju s šoferjem Jožefom v Ljubljani, ki je iz sosednih krajev, pride v manjše francosko mesto.

Pisatelj stvarno opisuje gostilniško okolje, kjer je naša rojakinja natakara pri gostilničarju, ki ga je žena zapustila in si jo skuša osvojiti. Kako so se naši ljudje srečevali v Franciji s pripadniki drugih narodov, vidimo v Poljaku Janu, ki vzljubi Veroniko, toda ta zbeži pred njim, ker pije. V drugem kraju pride po naključju v bogato hišo, kjer imajo od rojstva hromega sina in njegovega starejšega brata lahkoživca. To nenavadno zgodbo o hromcu pisatelj nadrobno razpreda z globokim vživetjem v njegovo zagrenjeno duševnost. Kar na francoske romane spominja bogata fantova mati, ki hoče z denarjem izsiliti čudežno ozdravljenje. Posrečeno je prikazano Veronikino vživljanje v bolnega fanta, njen ugodni vpliv nanj, pri čemer se je pisatelj srečno izognil solzavi čustvenosti in je tej zgodbi nasproti postavil starejšega brata, ki zalezuje dekle.

Povest se končuje z napetimi prigodami, ko slovensko dekle uide iz hiše, kjer so jo obdolžili tatvine, ki ji jo je podtaknila poljska sodelavka. Doma pa jo čaka Jožef in novo življenje. Pajkova mreža ni povest o telesnem trpljenju naših predvojnih delavcev v Franciji, enega izmed mnogih s podobno usodo, ampak je izjemna prav glede nenavadne usode in nevsakdanjega okolja, v katerem živi naša zdomka. To je povest o Veronikinem notranjem življenju, o pasteh in zankah, bi mogli reči, ki jih ji nastavlja okolje v tujini, pa se jih rešuje z nenavadno nravno močjo, ki dviga tudi druge iz njihovih težav in stranpoti. Če pomislimo na naše ljudi v tujini nekoč in dandanes, bi skoro rekli, da je junakinja povesti prevzorna. Zato pa čutimo v vsej knjigi boj in nasprotje med domačim zdravjem ter dolžnostjo, ki nas veže na dom z vsem, kar je njegovega — na eni strani, pa med vabljivo tujino, ki izrablja v vseh oblikah in na vse načine, čeprav se ti laska. Kozar je s to povestjo rešil prihodnosti in sedanosti spomin na usodo tisočev prekmurskih ljudi, ki so bili pred zadnjo vojsko prisiljeni oditi za kruhom v tujino. Z lepimi opisi goričskih krajev in z močnim likom Veronike pa je obogatil naše slovstvo z delom, ki bo živelo.

Če je občutje, ki preveva prvi dve Kozarjevi knjigi, otožno, včasih mračno, nas pri prebiranju tretje knjige: **Materina ruta** (Družinskih večernic 25. zv., DSM v Celovcu, 1971, str. 223 in druga izdaja: Koper, 1973) preveva veselje, vedrina, ki je je polna nežna, čeprav v bistvu žalostna zgodba malega Pejpa, ki zraste pred nami ob enako osamelem možu, samotnem, bednem, zapuščenem od vseh, a dobrem. To vedrino pa pričara pisateljevo vživetje v otroško dušo in mišljenje, s slikanjem Pejpevega preprostega življenja pri

starem izobčencu iz vasi, Miški, v njegovi gozdni kočuri. Tako nam pisatelj pripoveduje dve zgodbi obenem, ki se prepletata, ob njiju in v njiju pa vse vaško življenje tam med Borečo in Gorenjim Senikom. In tu se dogajajo v času prve vojske in po njej tudi črne, krvave zgodbe, kakršnih ni v prvih dveh knjigah, tako da nihče ne more Kozarju očitati, da piše o nekem nestvarnem, idealnem življenju.

Zalostna je že zgodba nezakonskega otroka, ki se ga vsi otrsajo, dokler ga ne sprejme drug siromak, ki prav ničesar nima — razen ene same kozé. In ima materinsko nežnost, s katero si pridobi otroka ter ga vzgaja — sredi gozda. Pejp in Miška sta podobi, kakršnih ne najdemo mnogo v našem slovtvu, kvečjemu podobnih. Pejp je pravzaprav Miška v otroških letih in le spremlja Miškovo zgodbo, ki jo pisatelj razvija pred nami od njegove mladosti, prek njegovih razočaranj do zadnje osamelosti, ki mu jo oživlja mali Pejp. To je zgodba revnega, a poštenega fanta, ki ga bogati starši ne marajo za zeta, zato postane samotar na robu vasi in življenja. Ob tej zgodbi je naslikal pisatelj vaše razmere v goričkem Prekmurju med prvo vojsko in v nemirnih mesecih po njej, naravnost z zgodovinskimi podatki, tako da ima tudi ta stran knjige svojo posebno vrednost.

Vsa knjiga je prežeta z mehkim doživljanjem narave z gozdovi in njegovimi živalmi, z vživljanjem otroka Pejpa v to naravo in človeško življenje — to je pesem, ob kateri zveni druga: pesem o dobrem človeku, izgnanem iz krivičnega življenja, ki se pa usmili pravtako izgnanega otroka. Močna knjiga, ki odkriva mnoge strani prekmurskega življenja.

O četrti Kozarjevi knjigi so Stopinje že spregovorile ob njenem izidu (1977, 41—42). To je **Licenciat Janez** (2 dela, MD 1975, 376 str.), ki nam je sicer z naslovom v začetku tuj, kmalu pa se ga oklenemo in zaživimo v 17. stoletju na našem Goričkem, kakor ga je oživil pisateljev duh. Živo in nazorno nam v pripovedovanju dveh udeležencev prikazuje monoštrsko bitko 1664, turške vpade in verske spore. In v zvezi s temi glavnega junaka — Janeza, ki nadomešča v Doléncih kot licenciat-pooblaščenec duhovnika, ker le-teh ni dovolj, pri tem pa skuša zmiriti nasprotni si verski skupnosti. Koliko vemo danes o gospodarskih in družbenih razmerah v preteklosti pri nas? In kaj vemo o svobodnjakih — nemešnjakih, kakršen je stari Vogrinčič, oče licenciatov? Pisatelj nam brez olupševanja opisuje njegov ponos, materine skrite želje, sinovo ljubezen najprej do dekleta na Dobri, nato v Doléncih, življenje in ravnanje katoliških ter luteranskih duhovnikov, zapuščenost ubogih kmetov, ki so žrtve svojih zemljiških gospodarjev-grofov, turških vpadov in verskih sporov, da se ne znajdejo v njih.

Lojze Kozar nam je v tej najobsežnejši svoji knjigi s temeljito zgodovinsko pripravo in z bujno domišljijo ter poznavanjem ljudi razpletel usode mnogih v živahnih, večkrat šaljivih, pa tudi grobih razgovorih in dejanjih. Kakor je v prejšnjih knjigah pokazal stvarno, neolepšano, trdo življenje v polpreteklem času, ki ga mnogi še poznamo, tako nam je tu oživil — v edini povesti iz prekmurske preteklosti — trpljenje in veselje, boj za obstanek na Goričkem pred tristo leti. S tako močjo, ljubeznijo in spretnostjo, da ne bomo pozabili njegovih ljudi, ne njihovih usod. Posebno pomemben je ta roman zavoljo svojega ekumenskega značaja, s katerim sega v naš čas, saj prikazuje nastanek in preteklost verske razdeljenosti pri nas, pa tudi smisel bratstva v bistveno istem verovanju.

Zadnja, peta, Kozarjeva knjiga je prišla pravkar med nas, tudi v mohorskih Slov. večernicah (1979, zv. 130 str. 218: **Vezi in zanke** ter obravnava prav naš čas in naše razmere. Glavna oseba je naš dólinski zdomec v Nemčiji, ki je pravo nasprotje Veroniki v Pajkovi mreži. Saj sta si povesti glede tvarine sorodni, obe prikazujeta naše ljudi v zdomstvu, zadnja je nekako nadaljevanje prve, ki se dogaja že pred desetletji. Tjaš sicer odide na delo v tujino z določenim ciljem: da bi si doma z izvoljenko postavila dom, toda njegov šibki značaj ga zaplete z gospodinjo — vdovo, sumljivi begunci pa ga dobijo v svoje mreže, ki ga končno uničijo. Žal je bila povest pred natisom okleščena za bistvene sestavine, tako da ni pisatelj kriv za praznine, ki jih ponekod v razpletu zgodbe občutimo. Pisatelj nam je predstavil tudi druge naše zdomce, ki se v tujini shajajo in si pomagajo ter se tako izognejo nesreči. Nazorno nam slika delo v tujem mestu, težave tujca, ki se ne znajde v novih razmerah, nevarnosti, ki prežijo na človeka vsepovsod.

Tudi razmere doma so dobile v knjigi svoje mesto in pisatelj je načel vprašanje upravičenosti ter potrebnosti in koristi našega zdomstva — vprašanja, ki se jih premalo temeljito lotevamo in ki jih nihče znanstveno ne raziskuje, čeprav gredo pri nas milijoni za »znanstveno raziskovanje« vprašanj, ki nimajo z resničnim življenjem naroda nikake zveze. Zato je Kozarjeva povest resen klic k razmišljanju o vsem tem. Tudi ta njegova povest je pisana napeto, živahno, saj je v njej celo nekaj kriminalkam sorodnega. Poglobljeno nam prikazuje ravnanje in doživljanje ljudi, tako glavnega junaka, kot drugih oseb, ki manj nastopajo v povesti. Tako temeljito se noben naš pisatelj ni lotil zdomstva na Slovenskem, kot se ga je prav Kozar v tej povesti.

Razen teh petih knjig je Lojze Kozar napisal tudi povest Kamen in srce (Nova Mladika 1971) in vrsto pesmi ter črtic v koledarjih Mohorjeve družbe. Njegovo poklicno izkustvo mu omogoča videti in spoznati v ljudeh marsikaj, česar drugi ne vidijo ali nočejo videti. Tudi to je ena izmed odlik njegovega pisateljstva. Nekoč je bilo med slovenskimi duhovniki mnogo pesnikov in pisateljev. Po Janezu Jalnu moremo reči le o Lojzetu Kozarju, da je resničen pisatelj med duhovniki. S svojim delom je lahko zadovoljen, saj ga berejo desettisoči in pričakujejo ter želijo, da nam še marsikaj odkrije iz naše krajine.

Slikar Karel Jakob

Za Ludvikom Vrečičem, ki smo ga predstavili v predzadnjih Stopinjah, je nastopil kot pomemben slikar naše krajine Karel Jakob, rojen v Lipóvcih 25. okt. 1908. Medtem ko je Vrečič deloval v tujini in so se njegova dela povečini razgubila, pa Jakob že 40 let dela med nami, upodablja našo pokrajino in naše ljudi. Naše letošnje platnice krasi njegova živa podoba Dekle zaliva rože (iz 1961) in ker je slikar pred kratkim doživel svojo sedemdesetletnico, ga predstavljamo v tem zapisu.

Karel Jakob je pričel obiskovati meščansko šolo v Soboti, ki jo je dokončal v Ljutomeru, kjer se je že pokazala njegova slikarska nadarjenost, ki so jo podpirali nekateri njegovi učitelji. Nato je študiral na gradbenem oddelku Tehniške srednje šole v Ljubljani, kjer ga je učil risanja slikar Anton Gojmir Kos. Leta 1932 se je vpisal na umetniško akademijo v Zagrebu, kjer sta mu bila profesorja Ljuba Babič in M. Tartaglia. Ko je 1936 akademijo dokončal, je skušal nekaj časa živeti kot svoboden umetnik, 1939 pa je postal profesor na sobočki gimnaziji. Tu se je mogel ves posvetiti slikanju domačih motivov. Toda kmalu je prišla tuja zasedba in v oktobru 1944 je Jakob s pokojnim kitarjem Francem Kuharjem (iz Gradišča pri Tišini) ter drugimi moral v madžarske zapore, nato pa v nemška taborišča, do Dachaua.

Na srečo se je Jakob v težkem življenju ohranil in se 1945 vrnil v Sobotu, 1946 pa je postal profesor v Ljubljani in je v letih 1949 do 1963 s slikarjem Slapernikom vodil risarsko šolo Ivan Rob. V Ljubljani je vneto nadaljeval v svojem ateljeju z delom, mnogo potoval po Franciji, Italiji in Madžarski, kjer se je poglobljal v preteklo in sedanje umetniško ustvarjanje teh dežel. Bivanje v Ljubljani pa ga ni oddaljilo od rodne dežele, kamor se stalno vrača in dela tudi v Slovenskih goricah. Toda Jakobovo delo se zdaj razširi tudi na ostalo Slovenijo, predvsem na Dolenjsko (območje Krke) in Gorenjsko (okolica Ljubljane, pa tudi stara Ljubljana).

Karel Jakob nas predvsem zanima kot slikar pomurskih vasi in ljudi. Njegove slike naših starih ulic in lesenih hiš imajo zdaj že zgodovinsko, dokumentarno vrednost, saj mnogih takih hiš ni več. Pravtako njegove podobe lončarjev, poljskega dela (mlačva z mlatilnico in s cepmi, orač itn.), ki v nekdanji obliki že izumira. Dobro pa se je uveljavil tudi s portreti naših ljudi. Kritika pa priznava veljavo tudi njegovim živim pokrajinskim podobam iz okolice Ljubljane in študijskim upodobitvam starega in novega dela mesta. Jakobove številne razstave, posebno ob njegovi sedemdesetletnici v Soboti in Ljubljani, dokazujejo spoštovanje do njegovega velikega dela, ki je s svojo stvarnostjo blizu vsakomur.

Stoletnica okrožnice papeža Leona XIII o sv. Cirilu in Metodu

Na željo mnogih slovanskih škofov je papež Leon XIII. dne 30. septembra 1880 izdal znamenito okrožnico »Vélika dolžnost« (Grande munus) o sv. slovanskih apostolih. Letos je sto let, kar jo je prejela sv. Cerkev. Ob njenem izidu se je vzradostil ne le ves katoliški slovanski svet, ampak vsi pravi katoličani na zemlji. Češčenje sv. Cirila Metoda je bilo s tem razširjeno na ves svet. Papež je ukazal, »da se dan 5. julija, kakor ga je določil Pij IX. srečnega spomina, uvrsti v koledar rimske in vesoljne cerkve in se vsako leto praznuje praznik svetnikov Cirila in Metoda z lastnimi dnevnici in lastno sv. mašo«.

Papež Leon XIII. je v tej okrožnici obširno očrtal svetniško življenje sv. bratov ter njuno apostolsko delovanje. S tem želi »podpirati slovanske narode, katerih blagor in zveličanje Nam je zelo pri srcu«.

Metodova čuječa ljubezen je tudi »Panonce objela, čigar poglavarja, Koclja po imenu, je v katoliški veri poučil in ohranil v dolžnosti«. Papež priznava, da sta sv. brata zato tako uspeła pri svojem misijonskem delovanju na Moravskem in v Panoniji, ker sta pridigala v slovanskem jeziku, posebno pa zaradi slovanskega bogoslužja in bogoslužnih knjig v tem jeziku. Obdolžen zaradi slovanskega bogoslužja, je moral sv. Metod iti leta 880 v Rim na zagovor. O tem pravi papež Leon XIII.: Metod »je stal leta 880 pred papežem Janezom in pred nekaterimi škofi in mestnim duhovništvom ter je zmagovito dokazal, da je osebno trdno ohranil in druge skrbno učil prav isto vero, katero je pred papežem Hadrijanom in z njegovim odobrenjem izpovedoval ter nanjo prisegel na grobu prvaka apostolov. Kar se pa nanaša na uporabo slovanskega jezika pri svetih opravilih, je to iz pravičnih vzrokov storil po pravici, ker mu je to dovolil isti papež Hadrijan in sv. pismo ni temu nasprotno. S tem zagovorom se je (Metod) oprostil vsake sumnje kakšne krivde, tako da je papež takrat objel Metoda ter mu rad potrdil nadškofovsko oblast in njegovo slovansko poslanstvo«.

Papež Leon XIII. je torej izdal to svojo okrožnico ob tisočletnici pisma papeža Janeza VIII, ki ga je leta 880 po Metodovem zaslišanju poslal knezu Svetopolku na Moravsko in je v njem potrdil Metodovo pravovernost ter slovansko bogoslužje. Papež v tem pismu, ki se začne z besedami: »Tvoji prizadevnosti naznanjamo« sporoča Svetopolku: »Vpričo naših bratov škofov smo preiskali, če Metod tako veruje in vero pri sveti maši tako poje, kakor uči rimska Cerkev in šest vesoljnih cerkvenih zborov.

Spoznali smo, da je v vseh cerkvenih naukih in opravilih pravoveren. Ukazujemo, da ga s častjo in spoštovanjem ter z veselim srcem sprejmete za svojega nadškofa; potrdili smo njegov nadškofijski privilegij« (namreč: apostolsko poslanstvo za misijonstvo med Slovani).

Slednjič po pravici hvalimo slovanske pismenke, ki jih je izumil filozof Konstantin in ukazujemo, naj se v tem jeziku slavijo dela Kristusa Gospoda. Ne le v treh, temveč v vseh jezikih velevamo slaviti Gospoda, kakor je ukazal rekoč: Hvalite Gospoda vsi narodi. In apostoli so napolnjeni s Sv. Duhom v vseh jezikih oznanjali veličja božja. Zato tudi Pavel opominja: Vsak jezik

naj prizna, da je Gospod Jezus Kristus v slavi Boga Očeta (Filip 2,11). O teh jezikih nas tudi v prvem pismu Korinčanom opominja, da v jezikih govoreči spodbujamo Cerkev božjo. Ne nasprotuje zdravi veri, sv. mašo ali vse bogoslužne ure (brevir) v istem slovanskem jeziku peti. Isti namreč, ki je naredil tri poglavitne jezike (hebrejski, grški in latinski), je ustvaril tudi vse druge jezike sebi v hvalo in slavo. Vendar vелеvamo, da se v vseh Vaših cerkvah bere evangelij latinsko, potem pa slovansko.

Ce pa Tebi in Tvojim sodnikom (velikašem) bolj ugaja poslušati latinsko mašo, ukazujemo, da se Tebi mašuje latinsko. — Dano meseca junija v 13. indikaciji (leta 880)«.

To tako važno pismo papeža Janeza VIII. je bilo takrat nekaj izrednega. Metod je v Rimu znova dosegel za svojo nadškofijo dovoljenje za slovansko bogoslužje, ki pa potem zaradi nemške zavisti ni moglo dolgo uspevati. Po Metodovi smrti (885) je bilo na ozemlju Metodove nadškofije prepovedano, ko so bili vsi Metodovi učenci z Moravskega pregnani. Toda to seme bogoslužja v domačem jeziku ni zamrlo. Po 1100-letih je na II. vatikanskem cerkvenem zboru znova oživel in rodilo tisočeri sad: prav vsi narodi na zemlji so dobili pravico, obhajati bogoslužje v svojem domačem jeziku. Zato nas mora vsakokrat prevzeti globoka radost in srčna ganjenost, ko smo pri sv. daritvi in pri drugih obredih v naših cerkvah, da vse to doživljamo v svojem materinskem jeziku.

Letos bomo vsi katoliški Slovani slovesno obhajali 1100-letnico pisma papeža Janeza VIII. Svetopolku in 100-letnico okrožnice papeža Leona XIII. o svetih bratih. Zato naj bo to leto tudi za nas Slovence v Pomurju posvečeno bogati dediščini, ki sta nam jo zapustila sv. Ciril in Metod.

Boleslav Polanski

Do tretje polanske šole 1979

Prekmurci smo lahko ponosni in hvaležni Cerkvi, da nas je v tisočletnem suženjstvu in tlačanstvu pod Madžari ohranila v slovenstvu tudi s svojimi šolami, ki jih je ustanavljala in upravljala. Po svojih duhovnikih nam je posredovala ohranitev vere in slovenske narodnosti. Četudi je velikokrat čutila pritisk od zgoraj, da je »Vende«, tako so nas imenovali, treba pomadžariti, Cerkev ni popustila v svojih pravicah in je oznanjala v materinem jeziku božjo besedo in poučevala verouk v šolah.

Takratna Cerkev, če jo gledamo z današnjega vidika, je imela več pomanjkljivosti, kljub temu pa je v tistih težkih časih za naše kraje in našega človeka storila zelo veliko. Ljudstvu je postavila temelje pismenosti in uspela da je večina znala brati, pisati in računati. Seveda so obstajale nemajhne razlike med šolami ob župnijskih cerkvah, ki so jih duhovniki lažje nadzorovali in so imele navadno tudi boljše učne moči, in tistimi, ki so životarile v oddaljenih vaseh, kamor župnik ni utegnil ali ni mogel priti zaradi oddaljenosti in slabih poti. Tako je bilo v Polani. V šolah ki so bile blizu cerkve so župniki marsikateremu nadarjenemu fantu, četudi je bil revnih staršev, omogočili nadaljnje šolanje, v prvi vrsti za duhovniški poklic. Ob teh pa so rasli tudi drugih poklici, posebno če kandidat ni čutil veselja in moči za duhovni

poklic. V oddaljenih šolah od župnijske cerkve je zelo redko kdo nadaljeval šolanje.

Vélíka in Mala Polana sta spadali pod turniško župnijo, ki je že v 13. stoletju imela svojo šolo. Razumljivo je, da so iz Polane zelo redki hodili v Turnišče v šolo. Mnogi starši pa so čutili potrebo, da bi svojim otrokom omogočili pismenost. V vasi so se tu in tam našli zasebni »učitelji«, ki so v kakšni kmečki hiši — Mertúková — poučevali otroke. V teh učencih, ko so sami postali starši, je vedno bolj dozorevala želja po lastni šoli, da bi vsi otroci, ki bi hoteli hoditi v šolo, imeli to možnost. Želja je bila uresničena šele v drugi polovici 19. stoletja, ko je že državna oblast močnejše pritiskala za obvezno šolanje. Obe Polani sta se zedinili v tem, da je šola potrebna, da jo morajo

Stara šola v Vélíki Polani

s skupnimi močmi zgraditi. Leta 1852 sta postavili prvo šolsko poslopje v Vélíki Polani. Ta prva šola je stala na sedanjem šolskem vrtu med šolo in gasilskim domom, blizu občinske gostilne, nekako sredi vasi, da je bila bližje tudi otrokom iz Male Polane. Žal, so zaradi težkih kmečkih razmer in pomanjkanja denarja postavili le skromno poslopje, poleg tega še na nizkem in vlažnem zemljišču, ki je v nekaj desetletjih postalo pretesno za vse šolarje. Sila je terjala novo šolo ali razširitev že obstoječe stavbe. Ta potreba ni našla odmeva pri krajanah Male Polane. Ne samo, da niso hoteli nič prispevati, celo zahtevali so, da jim izplačajo njihov delež od prve šole in sicer zato, da bi si zgradili lastno šolo. Po dolgotrajnem sodnijskem postopku tega sicer niso dosegli, kljub temu pa so leta 1896 ustanovili lastno šolo. Kupili so neko staro hišo z gospodarskim poslopjem in to spremenili v šolo. Obe vasi sta sedaj

imeli vsaka svojo šolo s svojim učiteljem. V 60. letih sta obe šoli dotrajali. Prva se je našla v stiski Vélika Polana. Vlaga in premajhna skrb za popravila stavbe sta naredili svoje. Otroci niso smeli več v šolske prostore. Nujno je bilo takoj nekaj ukreniti. Še pravočasno, tik pred prvo svetovno vojno leta 1913, so postavili lepše, večje in močnejše enonadstropno poslopje. Štiri leta pozneje je prišla tudi za Malo Polano zapoved, da morajo šolo zapreti ali porušiti zaradi dotrajanosti. Otroci so spet prihajali v šolo v Véliko Polano. Čez 7 let, že v kraljevini Jugoslaviji, je Mala Polana na istem mestu dobila novo šolo. Ti dve šoli sta služili našemu ljudstvu vse do tretje skupne šole, ki je zrastle na najboljši polanski zemlji, na vrtovih — na Ógradih.

Temeljni sad obeh šol je bila pismenost naših ljudi. Med možmi so bili zelo redki nepismeni, med ženskami je bilo nepismenih več. Z nastopom slovenskih učiteljev v nekdanji kraljevini Jugoslaviji je bil obisk šole strogo obvezen za vse dečke in deklice. Šola je imela širok izobraževalni program, učitelji so bili strokovno oblikovani in so uka željnim otrokom tudi v Prekmurju lahko omogočali temeljitejše in obširnejše znanje. Nekateri učitelji so hitro odkrili kakšno bistro glavico in našli pot, da so tudi ubožnejšim omogo-

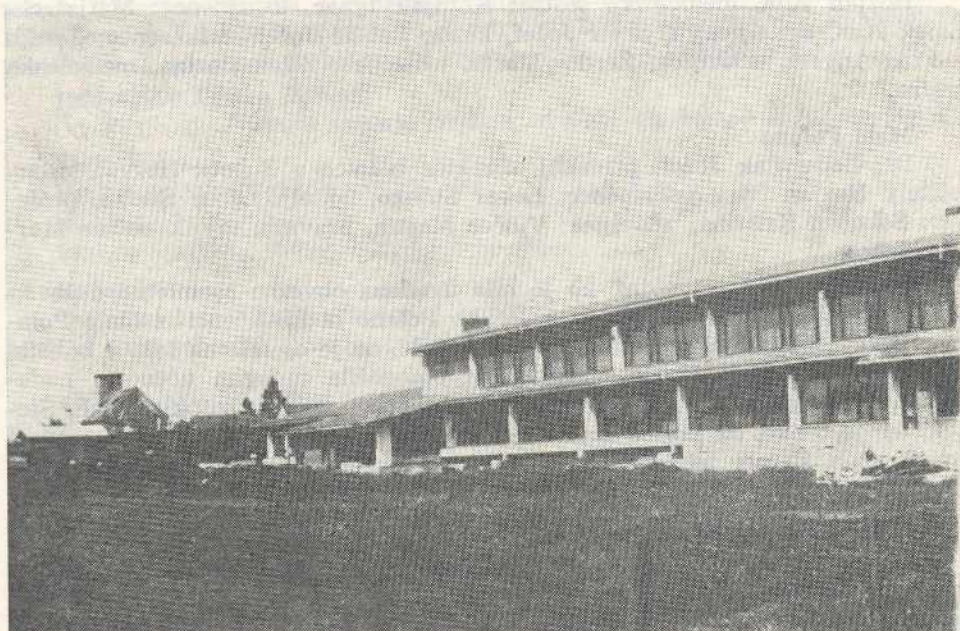

Šola v Mali Polani 1924

Duhovni sadovi do tretje skupne polanske šole

čili nadaljnje šolanje. »Ko smo dobili pismo z ugodno novico ... o sprejetju mene in mojega prijatelja Cuka v zavod v daljni Ljubljani ... smo bili najprej čisto iz sebe« (Miško Kranjec, Svetlikanje jutra). Še vedno so bili le redki, ki so mogli naprej v srednje šole. Manjkal je vpliv župnikov. Končno je

tudi to prišlo. Obe Polani sta leta 1924 končali graditev dolgo in težko pričakovane in zaželene cerkve za bodočo župnijo. Kmalu smo dobili stalnega duhovnika. Turniški kaplan Anton Rantaša je bil nastavljen za ekspozita v Polano, da nadaljuje ureditev cerkve, župnišča in pripravlja pogoje za ustanovitev samostojne župnije (1938). Takoj ob prihodu je na obeh šolah začel poučevati verouk, ker so ga do tedaj poučevali učitelji sami. On je bil prvi katehet na naši šoli. Rad je imel mladino. Dobro je sodeloval z učitelji in si veliko prizadeval, da bi nam dal potrebno versko znanje in nas vzgojil v dobre kristjane. Z Martinom Žalikom sva bila prva, ki ju je Rantaša poslal v semenišče.

Nova šola v Vélíki Polani

Želim navesti imena teh, ki so z naših šol odšli na druge višje šole. Letnice pomenijo, da so v tistem desetletju rojeni; imena navajam samo do leta 1940.

1890—1920 Vélíka Polana

† Cuk Švefan, prof.; Kranjec Miško, pisatelj; Kranjec Ivan, uradnik; † Kranjec Ignac, pravnik, pesnik; Ritlop Jožef (Polanski p. Boleslav), kap. duh., prof. v pokoju; Raščan Verona, s. Mansveta, red. med. sestra; Zver Jožef, uradnik, Kanada, † Žalik Martin, pravnik.

Mala Polana

† Bedernjak Jožef, kot gimnazijec se je ponesrečil; † Gelt Jožef, salezijski klerik; † Gerič Marija, s. Cvetana, med. sestra; † Gjerkeš p. Gilbert, frančiškan; Gjerkeš Matija (1897), učitelj; Lebar Ignac, salezijski duhovnik, župnik; † Lebar Jožef (1897), poročen na Kapci, kmet; Žalik s. Kazimira, vzgojiteljica, Gradec.

1920—1930 Vélika Polana

Horvat Vincenc, uslužbenec; † Hozjan Jožef, duhovnik, župnik v Račah; Kranjec Marija, s. Jerneja, kuharica; Kranjec Štefan, p. Donat, kap. duh. prof. župnik; Petek Jožef, pravnik, direktor »Gradlesa«; Petek Cecilija, trgovka; Sobočan Ivan, knjigovodja; Žerdin Štefan, kmet.

Mala Polana

Horvat Ignac, šef rešilne postaje; Lebar Ludvik, učitelj.

1930—1940 Vélika Polana

Hozjan Ana, medicinska sestra; Kotnjak Ignac, uslužbenec; Matjašec—Selak Ana, učiteljica; Tivadar Jožef, kmet; Žabčič Jožef, uslužbenec; Žerdin—Fras Angela, učiteljica; Žerdin Marta, učiteljica; Žižek Rozina, medicinska sestra.

Mala Polana

Dr. Bedernjak Jožef, primarij, direktor bolnice v Soboti; Horvat Milan, učitelj; Hozjan Ivan, uslužbenec; Lebar Stanko, učitelj; Lebar Štefan, profesor; Sobočan Kristina, učiteljica; Vinčec Martin, pravnik, tajnik občine Murska Sobota.

Po drugi svetovni vojni, ko je bila uvedena obvezna osemletna osnovna šola v SFRJ, so v višje razrede v Veliko Polano hodili učenci iz Male Polane, Brezovice in Hotize. Kmalu se je pokazalo, da je osemletna šola v boljših, socialno urejenih življenjskih razmerah omogočila mnogim učencem nadaljevanje študiranja na raznih srednjih, poklicnih, višjih in visokih šolah. Število teh je toliko, da kratek članek za naše Stopinje ne dopušča, da bi napisal imena vseh. Zato v tem desetletju rojenih navedem samo število tistih poklicev, za katere je potrebna višja izobrazba.

1940—1950 Vélika Polana

Po osemletki je šlo 27 učencev naprej v šole. Od teh so: 1 zdravnik-kirurg, 2 inženirja, 2 učiteljici, 1 farmacevtka, 1 med. sestra, 1 oficir, 1 trgovka, ena pravni referent, 7 uslužbencev, 5 uslužbenk, 5 v kvalificiranih službah.

Mala Polana

Od 14 so: 4 duhovniki, 1 učitelj in učiteljica, 1 vzgojiteljica, 1 medicinska sestra, 3 uslužbenci, 1 uslužbenka, 1 časnika, 1 inštalater.

Brezovica

Od 9 so: 1 duhovnik, 1 ekonomist, 1 medicinska sestra, 2 strojna tehnika, 1 mehanik, 1 uslužbenec, 1 trgovka, 1 šofer.

Hotiza

Od 22 so: 3 učitelji, 4 učiteljice, 1 višja medicinska sestra, 1 profesor, 1 inženir, 1 zobotehnik, 2 ključavničarska tehnika, 1 strojni tehnik, 1 kemijski tehnik, 1 administratorka, 1 šivilja, 1 višji oficir.

1950—1960 Vélika Polana

Od 58 so: 1 profesor, 1 učitelj, 2 vzgojiteljici, 1 inženir, 2 soc. delavki, 1 medicinska sestra, 1 sanitetni tehnik, 1 zobna asistentka, 4 uslužbenci, 8 uslužbenk, 1 trgovec, 2 trgovki, 5 pekov, 2 šoferja, 1 elektromonter, 1 strugar, 1 študent višje glasbene šole, 2 študenta višje pravne šole, 1 elektrotehnik, 1 avtomehanik, 1 farmacevt, 1 bogoslovec, 1 študentka bogoslovja, 3 študenti univerze, 7 praktičnih poklicev, 6 obiskuje srednje ali poklicne šole.

Mala Polana

Od 21 so: 3 uslužbenci, 3 uslužbenke, 4 trgovke, 1 medicinska sestra, 1 vzgojiteljica, 1 strugar, 1 elektromehanik; študirajo: 1 višjo medicinsko šolo, 1 srednjo medicinsko šolo, 1 višji agronom, 2 gimnazijo.

Brezovica

Od 18 so: 1 gozdni tehnik, 2 uslužbenca, 1 poročnik, 2 prodajalki, 1 pek, 1 natakár, 4 čevljarke, 1 elektromehanik, 1 šofer, 1 šivilja, 1 avtomehanik.

Hotiza

Od 31 so: 1 duhovnik, 2 inženirja, 4 medicinske sestre, 1 višji gradbeni tehnik, 2 strojna tehnika, 1 rudarski tehnik, 4 tehničarke, 1 trgovec, 2 trgovki, 1 knjigovodja, 2 ključavničarja, 1 električar, 1 defektologinja, 2 kuharici, 2 gostinstvo, 1 frizerka, 2 obiskujeta srednje šole, 1 poklicno šolo.

1960—1970 Vélika Polana

Od 25 jih 22 obiskuje srednje ali poklicne šole, 3 že imajo poklic.

Mala Polana

Vseh 10 obiskuje razne srednje šole.

Brezovica

Vseh 9 obiskuje srednje ali poklicne šole.

Hotiza

Od 8 so: 1 medicinska sestra, 1 bolničar, 1 administratorica, 1 strojni inženir, 1 avtomehanik, 1 vodni instalater, 1 pek, 1 obiskuje srednjo šolo.

Vseh in točnih podatkov nisem mogel dobiti, zato to ni znanstvena obdelava, temveč samo približen pregled teh, ki so nadaljevali šolanje in so bili rojeni v obdobju od 1890—1970. Vélika Polana jih ima 134, Mala Polana 62, Brezovica 36, Hotiza 61, obe Polani — 196.

Dr. Horváth János

A szlovén nyelvű muravidéki sommásmunkások lelki gondozása Délbaranyában 1944-ben

Szülfalumban, Csentevölgy községben az elemi iskola osztályaiban csak néhány szlovén szót tanultam meg. Lendván a szlovén nyelvű polgári Pikusné tanárnő az első óráján mindnyájunktól megkérdezte, hogy az elmúlt nyáron mit csináltunk, mivel foglalkoztunk. A mellettem ülő, szlovén származású tanuló társam tolmácsolta: házkörüli teendők, mezei, réti, szőlőbeli munkák, tehenek legeltetése ... Ugyanaz a Pikusné később szigodatta a szlovénokat, mert nem tanultak szorgalmasan: »Ez a magyar szóról-szóra fölmondja a leckét.« Igen, megtanultam, diáknyelven »bevágtam«, bár eleinte nem is értettem. Zalaegerszegen a magyar nyelvű reálgimnáziumban nem volt alkalmam gyakorolni a szlovén nyelvet, elhanyagoltam olvasni is szlovén nyelvű könyveket.

Pécsett 1929—33-ig a reálgimnázium felső osztályaiban Ivan Cankar könyveit olvastam. A könyveket Sever Lajos csentei (44, hsz.) barátom szokta adni. Ő volt segítségemre akkor is, amikor a nyári szünidőben lefordítottam Ivan Cankar »Hlapec Jernej in njegova pravica« c. regényét. Módly

Dezső ciszterci rendi tanárom, a magyar nyelv és irodalom oktatója a fordításért nagyon megdicsért, és komoly összegű jutalompénzt is kaptam tőle azért a szorgalmamért.

Wienben, mint az ottani magyar papi szemináriumnak (Pázmáneum) teologus lakója a bécsi egyetem teológiai fakultásán (karán) végeztem 1933—1938-ig öt éven keresztül a hittudományi tanulmányaimat. Hogy a szlovén nyelvet teljesen el ne felejtsem, az egyetemi könyvtárból Ivan Cankar könyveit olvastam. Ez idő alatt összehasonlító tanulmányokat is folytattam a különböző szláv nyelvek között.

Amikor 1938-ban befejeztem tanulmányaimat, a Pécs-egyházmegyei Hátországom a szláv nyelvi tudásom alapján a Baranya megyei Bogdása plébániára helyezett káplánnak. Itt Drávakeresztur, Drávasztára és Révfalu külső községekben horvát nyelven kellett prédikálnom, gyóntatnom és beszélgetnem a hívekkel. Három évi itteni működésem Horényi Kálmán plébános mellett sok tekintetben igen jó hatással volt rám, így a horvát nyelv szempontjából is. Ő Drávakeresztur községben született, ahol édesapja igazgató kántortanító volt. A nevezett plébánosom tökéletesen beszélte a horvát nyelvet. Virág Ferenc megyéspüspökön három évi káplánságom után kinevezett a délbaranyai Petárda (Baranjsko Petrovo selo) plébánia vezetőjévé. Itt lelképásztorkodtam 1941—1945-ig magyar, horvát, sőt szlovén nyelven is, amint ez az alábbiakból kiderül:

»Alsólendvai esperesi hivatal Bántornyán. 118/44. szám. Főtisztelendő Püspöki Hivatal Szombathely. Baranya vármegye déli részén különféle nagybirtokokon van többszáz vend sommás munkás, akik 5—8 hónapra vannak szerződötve. Mivel környékükön lévő lelképásztorokat nem értik meg, elég messze fekvő Petárdára járnak istentiszteletre és gyónni. Horváth János petárdai adminisztrátor úrral megértik egymást. Mivel oly messze nehezen jönnek, Horváth úr készséggel, teljesen ingyen, munkaidényben kimenne hozzájuk misézni, prédikálni és gyóntatni őket, ha erre az illetékes pécsi Püspök Úr ónagyméltóságától kap megbízást. Itt semmi politikai nehézségről nem lehet szó, mert Horváth ur született magyar, aki megtanult vendül. Azért mély tisztelettel kérem a Főt. Püspöki Hivatalt, hogy a pécsi Püspök Úr Ónagyméltóságától Horváth adminisztrátor úr részére egy ilyen megbízást kérni szíveskedjen. Nagyméltóságu Püspök Úr felszentelt kezét lélekben csókolva vagyok Krisztusban engedelmes papja: Bántornya, 1944. július 25. Jerič Ivan s. k. esperes.« Az Alsólendvai Esperesi kerület pecsétje.

»A szombathelyi Püspöktől. 2113/1944. sz. Nagyméltóságu és Főtisztelendő Pápai Trónálló, Megyéspüspök Úr! Jerič Iván bántornyai esperes, plébános levelét./ alatt csatoltan azzal a tiszteletteljes kéréssel küldöm meg Nagyméltóságodnak, hogy — amennyiben ennek nem volna különösebb akadálya — méltóztassék az esperes által kért különleges megbízást Horváth János petárdai adminisztrátor úrnak megadni a sommás munkások lelki gondozására. Fogadja Excellenciád kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását. Szombathely, 1944. július 28-án. Dr. Kiss Lajos s. k. pápai prelátus, püspöki helynök. P. H. Nagyméltóságu és Főtisztelendő Virágh Ferenc úrnak, pápai trónálló, megyéspüspök Pécs«.

»291/1944. Rk. Plébániahivatal, Petárda (Baranya m.) Főtisztelendő Egyházmegyei Hatóság Pécs. Hivatkozással f. évi augusztus 5-én kelt 2289/1944. számú megbízásukra a vend ájku sommásmunkások lelkigondozását illetőleg, tisztelettel kérem az alábbiak szíves engedélyezését: 1. Kérem, hogy a meglátogandó pusztákon tábori szentmisét mondhassak, melyhez a szükséges kellékeket a petárdi templomból magammal viszem. 2. Tekintve, hogy az egyes pusztákra a nagy távolság miatt csak ritkábban mehetek el, kérek tisztelettel a megkapható fenntartott esetek alól feloldozási facultást, hogy így a szentgyónás elvégzését mindenki számára lehetővé tegyem. Alázatos kérésem megismétlésével maradok a Főtisztelendő Egyházmegyei Hatóságnak Petárdán, 1944. augusztus 22-én kiváló tisztelettel: Horváth János s. k. adminisztrátor. P. H.«

A petárdai plébános így kereste föl a muravidéki szlovéneket

Ezt a szolgálatot én szívesen, nagy örömmel, sőt lelkesedéssel vállaltam és teljesítettem, amíg azt az akkori körülmények megengedték, lehetővé tették — ahogyan ez az alábbiakból kiderül. Tanúskodjanak erről az akkori följegyzéseim: »Szerdán, 1944, augusztus 9-én újra nagyon sok ellenséges re-

püldgép zugott el fejünk felett ... Ma érkezett meg Virág Ferenc püspök úr 2289/1944. számú augusztus 5-én kelt leirata, amelyben megbiz azzal, hogy a Baranya vármegye déli részén elterülő uradalmakban dolgozó szlovén ajku sommásmunkásokat a lehetőségek szerint ellássam ...

Kedden, 1944. augusztus 22-én este 1/2 9 — 1/2 10-ig prédikáltam és litániát tartottam szlovén nyelven Baranyaszentistván—pusztán a szlovén sommásmunkásoknak. Közben olvastam nekik a szlovén Szentírásból és közösen imádkoztunk. A végén néhány szép szlovén Mária—éneket énekelték. Lehetek mintegy 80-an. Igen örültek és kérték, hogy gyakrabban menjek el hozzájuk.

Csütörtökön, 1944. augusztus 24-én este Püspökbolyban voltam a szlovén munkások közt: szlovénul oktattam őket, imádkoztunk és énekeltünk.

Pénteken, 1944. augusztus 25-én nagyon sok bombázó repült el a fejünk felett délről észak felé. Öt darab bombát le is dobtak a petárdai vasutállomástól mintegy másfél km—nyire ... Ma Idamajorban látogattam meg a sommásmunkásokat. Ezek nem szlovének, hanem muraközi horvátok. Öket horvátul oktattam, imádkoztunk és énekeltünk.

Vasárnap, 1944 augusztus 27-én mindkét szentmisét Petárdán (Baranjsko Petrovo selo) végeztem. A baranyaszentistvánpusztai szlovén sommásmunkások — előzetes megbeszélésünk szerint — sokan átjöttek Petárdára szentmisére. A 11 órai sokác szentmise egy részén ők énekelték a saját énekeiket. Szépen sikerült nekik. Máskor is fognak jönni. (Baranyaszentistván—Petrovac).

Hétfőn, 1944. augusztus 28-án Varjasföldön voltam este a szlovén sommásmunkások közt. Ott vannak kb. 100-an.

Szerdan, 1944. augusztus 30-án Idamajoron át elkocsikáztam Karolymajorba, de ott az idén nincsenek szlovén sommásmunkások. (Missziós munkám segitőtársa Csillag nevű piros lovam, kétkerekű kocsin hűségesen szállítgattott!).

Pénteken, 1944. szeptember 1-én Villányban kerestem föl az ottani szlovén sommásmunkásokat. Ők rendszeresen járnak az ottani vasárnapi szentmisékre. Elbeszélgettem velük, majd szlovénul prédikáltam nekik. Szép Mária—énekeket énekeltünk szlovén nyelven. Buzdítottam őket, hogy továbbra is rendszeren járjanak templomba, hiszen a templomtól alig pár száz lépésnyire laknak. Pettenhoffer intéző úr vacsorán vendégül látott. Redling János káplán is csatlakozott.

Hétfőn, 1944. szeptember 18-án Bellyén át Dunapusztára utaztam a Csillaggal szlovén misszió céljából.

Kedden, 1944. szeptember 19-én Dunapusztán a barakkban miséztem a szlovén sommásmunkásoknak. Prédikáltam is nekik szlovénul, ők lelkesen énekelték. Ugyanott előző este 44-en meggyóntak nálam anyanyelvükön, és ma szentáldozáshoz járultak. Ez a szám a munkások 50 %-a. Még aznap át-kocsiztam Metzepusztára.

Szerdán, 1944. szeptember 20-án a barakkban miséztem a szlovén sommásmunkásoknak. Itten csupán 25-en voltak, de mindnyájan meggyóntak és megáldoztak. Az intéző és felesége jó példával jártak elől: ők is meggyóntak és megáldoztak és résztvettek a szentmisén. Innen hazatértem Petárdára.

Hétfőn, 1944. október 2-án este már Varjasföldön gyóntattam a szlovén sommásmunkásokat.

Kedden, 1944. október 3-án Varjasföldön miséztem a szlovén munkások barakkjában. Meggyóntak és szentáldozáshoz járultak 70-en. Estére átkocsiztam Baranyaszentistván-pusztára, ahol gyóntattam a szlovéneket.

Szerdán, 1944. október 4-én Szentistvánpusztán miséztem a szlovén munkások barakkjában. Meggyóntak és szentáldozáshoz járultak 45-en. Este Püspökboldobán szlovén nyelven szentbeszédet mondtam és gyóntattam.

Csütörtökön, 1944. október 5-én Püspökboldobán miséztem a szlovén somás munkások barakkjában. A szentmisén 42-en járultak szentáldozáshoz.

Elsőpénteken, 1944. október 6-én este Főherceglakra utaztam a szlovéneimhez. Gyóntak.

Szombaton, 1944. október 7-én Főherceglakon a templomban miséztem és szlovén nyelven szentbeszédet mondtam a szlovén munkásoknak. A szentmisén 70-en járultak szentáldozáshoz. Itt rendszeresen résztvehetnek Ágoston János nagygyáradai káplán szentmiséin.

Vasárnap, 1944. október 15-én délben Horthy Miklós kormányzó úr a rádion keresztül kiáltványt intézett a nemzethez, amelyben bejelentette, hogy megszünteti az ellenségeskedést és tárgyalásokat kezdtek az ellenséggel. Bácsbezdán a hírek szerint orosz kézben van ... Az egész elmúlt héten át lövöldözéseket hallottunk Kiskőszeg (Batina) irányából.

Vasárnap, 1944. november 19-én Ujbezdánban (Novi Bezdán) 9 órakor, 11 órakor Petárdán végeztem szentmisét. Baranyaszentistvánba kocsiztam át. Kb. a falu egyharmada ma kocsikon (svábok) elindult nyugat felé. Márton (Haintz) velem jött és nálam tölti az éjszakát. Fél attól, hogy a most indulók kellemetlenkednek neki.

Hétfőn, 1944. november 20-án Mártont haza fuvaroztam.

Szerdán, 1944. november 29-én estére két német katona beszélgetett nálam. Az olasz frontról jönnek. Ők már teljesen elveszettek tartják a háborút.

Petárdán 1945 május elsejéig teljesítettem szolgálatot. Ekkor a jugoszláv partizán hatóságok vonattal hivatalosan átszállítottak mintegy négyszázunkat az országhatáron Magyarbóly vasutállomásra. Pécsen kaptam munkabeosztást. A délszláv nyelvű Tanítóképző Iskolában is tanítottam a hittant horvát nyelven. Egerágon voltam plébános 1952-től, majd esperes. Itt is a plébánia külső községekben (Áta, Szökéd, Lothárd és Szemely) prédikáltam, gyóntattam és beszélgettem a hivel horvátul.

Pécsen 1967 óta működöm. A környező falvakból fölkeresnek a horvát anyanyelvű hivel, és nálam végzik szentgyónásaikat. Volt rá eset, hogy bérmenten horvát nyelven prédikáltam.

1978. augusztus 12-én, szombaton »nagy lelki élmény és felejthetetlen emlék volt számomra a találkozás az ősrégi kegyhelyen a Baranya megyei Máriagyűdön földieimmel, a lendvai plébániáról ide zarándokolt szlovén és magyar nyelvű hivel. Zver Štefan, lendvai plébános prodekan vezetésével 152-en érkeztek 3 autóbusszon, 1 mikrobuszon és 1 személygépkocsin a Muravidékről. Voltak köztük közeli rokonaim, szomszédaim, jóbarátaim és ismerőseim. Én ugyanis a Lendva plébániához tartozó kis községben Csenteiben születtem, ahová mindig szívesen vissza — visszatértem«. (Idézet a Stopinje 1979. 128-ik oldaláról).

Kako je bilo v Apačah

Moje prvo kaplansko mesto je bilo v Apačah. Nastavljen sem bil s 15. avgustom 1924. in sicer za drugega kaplana. Prvi kaplan je bil Messner, ki je govoril pravilno, nenaučeno slovenščino, pa tudi gladko nemščino. Z mano je vedno govoril lepo slovenščino. Nisem ga pa vprašal, katere narodnosti so bili njegovi starši.

Župnik je bil hud Nemec, dr. Leopold Potzinger. Predstavil sem se mu 14. avgusta zvečer. Povedal mi je, da bo naslednji dan glavni domači cerkveni praznik, Marijino vnebovzetje. Določil mi je spovednico, kamor pride največ mladine k spovedi. »Morali boste hitro delati križe, sicer ne boste gotovi.«

Pri večerji smo govorili samo nemški, saj župnik slovenski tudi znal ni.

Še zdaj mi ne gre v glavo tisto moje prvo spovedovanje v Apačah. Spovedovali so se v dialektu, ki sem ga komaj razumel. In koliko jih je bilo. Župnija je štela 5000 duš. Na eni strani spovednice so v dolgi vrsti stala dekleta v belih bluzah in modrih ali črnih krilih, na drugi strani fantje v različnih oblekah.

Kmalu sem spregledal položaj v Apačah. Čeprav smo bili v Jugoslaviji, Slovenci tedaj v cerkvi niso imeli drugega kot enkrat na mesec pridigo v slovenskem jeziku. Ponemčevanje je šlo dalje. Starši so še znali slovenski, otroci pa ne več, ker doma niso govorili slovenski. Tudi šola ni učila otrok še slovenski. Kako počasi smo se znašli! V šoli ni bilo nobenega oddelka za slovenske otroke. Nihče se ni zganil, da bi Slovincem dal njihove pravice. A Nemci so se pisali dostikrat Senekowitsch, Semljitsch, Simenchich in podobno. Torej ponemčeni Slovenci.

Poleg tega so zadnji pristni Apačani izumirali, ker jim je predobro šlo. V mojem času se je na njihovih posestvih naselilo veliko Prekmurcev, ki so se vrnili iz Amerike in prinesli s seboj dolarje ter tu pokupili zemljo, ki je bila zelo rodovitna. Bila je naplavina Mure.

V Apačah je imel veleposestvo in graščino Julius Meinl, avstrijski bogatin, ki je imel po vseh večjih mestih prodajalne kave, čaja, masla in kakaoa. Na njegovem posestvu je delalo veliko Prekmurcev. Med njimi so bili taki, ki so le malo razumeli nemški ali pa sploh nič. Glavni oskrbnik Meinlovega veleposestva ni znal slovenski, oba podoskrbnika pa dobro.

Ne vem, kdo je bil prvi, ki me je naprosil, da bi Slovincem v Apačah izposloval slovensko pridigo vsako nedeljo.

Slovenci in njihova slovenščina so me začeli vedno bolj skrbeti. Večinoma so bili raztreseni med Nemci. Najbolj zavedni domači Slovenci so bili iz kraja Nasova. Do tja je segal vpliv bivšega benediškega župnika in rodoljuba Gomilška. Za Nasovo so prišle Lešane. Tudi tam je bilo veliko domačih zavednih Slovencev. Tam je bil doma kapelnik godbe na pihala. Imel je zelo zavedno in pobožno Slovenko za ženo. Sam je znal slovenski in vsi člani godbe. Imel je precejšen pomen v apaškem življenju. Imel je namazan jezik in je bil šaljivec. Tretji kraj, kjer je bilo precej Slovencev, je bila Plitvica. Na Meinlovem posestvu jih je bilo veliko, večinoma Prekmurcev. Tako sem našel v vsej župniji približno 1500 Slovencev, dovolj za eno župnijo.

Prošenj za slovensko pridigo je bilo vedno več. Župnik, ki je izvedel, da se zanimam za Slovence, je svojim župljanom rekel: »Vi morate držati z menoj! Če boste z menoj držali, bo vse ostalo tako lepo nemško, kakor je sedaj.«

Neki dogodek me je podžigal, da sem se odločil za poslednje dejanje te zgodbe. Prišla sta v Apače dva govornika SLS in imela po rani maši v najbližji gostilni volilni shod. Najprej je eden govoril nemški, nato je drugi začel slovenski. Kovač Mandl je med slovenskim govorom začel navijati staro lajno in je tako onemogočil govornika. To me je razkačilo. Nisem mogel več mirovati. Da si je drznil motiti slovensko besedo na tleh, ki so bila od davnine slovenska, čeprav so mnogi Slovenci bili na njej ponemčeni, to me je bolelo.

Prijatelje sem imel v Gornji Radgoni v župniku Kocbeku in kaplanih Sajovicu in Jeraju in pri sv. Benediktu v tamošnjem župniku Gomilšku. Oboji so mi zagotavljali pomoč, če bi začel delati za slovenske pridige. Rekli so mi, naj se zatečem k njim, kadar bom imel vroča tla pod nogami.

Tako sem se pripravljaj in študiral, kako naj stvar sprožim. Počakal sem primerno priliko, da bom župniku samemu rekel v obraz, da Slovenci želijo imeti vsako nedeljo slovensko pridigo.

Priliko sem našel po neki večerji. Tedaj sem začel, seveda nemški: »Gospod doktor, slišal sem, da je sv. Frančišek rekel, da je vredno pridigati, če se samo ena duša pridobi. Gospod župnik, tukaj v tej fari pa je okoli 1500 slovenskih duš, ki imajo na mesec samo eno pridigo. V imenu teh Slovencev vas prosim, vi ste upravitelj cerkve v tem kraju, vi lahko dovolite Slovincem vsako nedeljo slovensko pridigo.«

Kakor hitro sem to povedal, se je župnik dr. Leopold Potzinger silno razburil in izbruhnil: »Vi, mladi duhovni gospod, opozarjam vas, ne pustite se od teh vindišarjev hujskati. Če ne boste dali miru, boste morali oditi, to se pravi, mesto zapustiti.« — »Gospod župnik, mi nismo več vindišarji, ker smo v Jugoslaviji, nego smo zdaj Slovenci. To sem vam povedal v obraz in še vam povem, da ne bom prej dal miru, dokler ne dosežem slovenskih pridig vsako nedeljo.« Župnik mi pa pravi: »Vi Vindišarji (besede Slovenci ni mogel izreči) niste nič veljali v Avstriji, pa tudi pod Srbi ne boste nič veljali.« Na te besede nisem nič odgovoril, ustrašil se pa tudi nisem.

Kmalu nato sem šel v Maribor o vsem tem poročat škofu dr. Karlinu. Škof me je lepo pomiril in mi rekel: »Molite v ta namen, vzemite polo papirja in na polo napišite: Mi podpisani prosimo škofijski ordinariat v Mariboru, naj za nas, posebno še za tiste, ki nemški ne znamo in ne razumemo, izposluje pri našem g. župniku dr. Leopoldu Potzingerju, da bomo imeli vsako nedeljo slovensko pridigo.«

Kakor mi je škof naročil, tako sem naredil. Začel sem pobirati družinske podpise. Nekaj časa sem jih pobiral sam. Ko pa sem videl, da mi to jemlje mnogo časa, sem polo izročil zanesljivemu in zavednemu slovenskemu delavcu, da bi on pobiral podpise med delavci. Nobena družina ni odrekla podpisa.

Kmalu sem ugotovil, da je med Meinlovimi delavci pola izginila. Župnik je najbrž po kovačevi špionaži zvedel za pobiranje podpisov. Naprosil je Meinlovega glavnega oskrbnika, da je polo pri delavcih zasegel in je izročil njemu.

Čez nekaj časa me je župnik poklical k sebi. Komaj sem ga pozdravil, je že začel razburjeno: »Vi mladi duhovni gospod, vi hujskate moje župljane proti meni.« — »Povedal sem, da ne bom prej miroval, dokler ne bom dosegel slovenskih pridig za vsako nedeljo.«

Čeprav sem pogumno zapustil župnikovo sobo, je potem v sobi žalost padla moje srce. Razmišljal sem o tem, kako politična strast zvodeni velike besede evangelija.

Vzel sem drugo polo papirja in začel pobirati podpise na novo, zaradi previdnosti seveda sam. Nabral sem 350 družinskih podpisov. Če računamo na družino 5 članov, znese to 1750 oseb. Pa recimo, da Meinlovi delavci niso bili še vsi poročeni, vsekakor okoli 1500 slovenskih vernikov. Polo sem poslal v Maribor na škofijski ordinariat.

Rešitev je prišla kmalu in sicer na župnijski urad v Apačah. Od določene dne mora biti glavna božja služba slovenska, to je pozna maša.

Župnik je prihodnjo nedeljo oznanil spremembo božje službe: »Od sedaj bo glavna služba božja slovenska.«

Medtem sem doživel razne spremembe. Mežnarjevi so mi bili tako dolgo dobri in prijazni, dokler niso svedeli, da pobiram podpise za slovenske pridige. V Apačah je bilo malo pravih, pristnih Nemcev, in čudno, da ti niso mogli trpeti nič slovenskega. Tudi drugi so bili hudi na mene, a mnogi le na zunaj, kajti bero so mi le dali.

Jaz sem pa rinil še vedno dalje in naprej. Ker sem videl, da Slovenci slabo razumejo književno slovenščino, sem jim naročil Mohorjeve knjige in Slovenskega gospodarja. Nič nisem vprašal, ali mi bodo naročnino poravnali ali ne. Pa večkrat sem prišel v slovensko hišo in so mi ljudje rekli, da ne razumejo Slovenskega gospodarja. Manjkala jim je slovenska šola.

Ustanovili so tudi slovensko posojilnico, a je ostala mrtva. Pristopil sem in jo razgibal in ob mojem odhodu je imela 3000 din čistega dobička.

Zanimivo pa je, da me je župnik zaradi uspehov cenil in je to včasih tudi pokazal.

Nemci so me zalezovali in mi nastavljali razne zanke, da bi storil kaj takega, kar bi mi spodneslo tla pri vernikih in pri škofu. Imel sem srečo, da sem zanke spregledal in se jim izognil. Dostikrat mi je pa Bog sam pomagal, ker si sam najbrž ne bi znal.

Čeravno mi je župnik grozil, da bom moral oditi, če ne bom miroval, sem ostal v Apačah tri leta in dva tedna, kar je za prvo kaplansko mesto v tedanjih razmerah veliko, ker so drugi kaplani v tistem času ostajali na prvem mestu eno, kvečjemu dve leti.

Na Apače me veže še mnogo lepih spominov, zlasti na krščanski nauk po vaseh. To je bilo nekaj posebnega, česar drugje nisem srečal.

Zanimivo pa je to, da me župnik dr. Potzinger ni črtil. Nasprotno, včasih mi je pokazal večjo naklonjenost kot prvemu kaplanu Messnerju, četudi se on ni zanimal za drugo kot za to, kar je v cerkvi. Župnik me je povabil celo v svojo vilo na kosilo ali na večerjo, kar je bila redka sreča. Ob slovesu mi je dejal: »Vi, mladi duhovnik, vi bi bili fin dušni pastir, ker ste odkritosrčni; samo preveč politični ste.« On je imel moje veselje in mojo dolžnost, da pomagam zapostavljenim Slovencem, za politiko.

Apače so zapustile v meni največ spominov med kaplanskimi službami. Jokal pa nisem, ko sem šel iz Apač in tudi ko sem zapuščal druga mesta, se nisem jokal. Bil sem povsod, kamor sem prišel, takoj kakor doma. Sedaj v letih se mi zdi, da je bilo vse po božji volji, ker Bog svojo voljo na mnogotere načine uveljavlja.

M. K.

Gornja Radgona, grad in okolica

Gornja Radgona je dobila ime po gradu, ki nas pozdravlja z višine, obdan z zelenjem, cvetjem, lepimi hišami in vrtovi, ko se bližamo naselju na robu Prlekije pri Muri in obsežni Murski ravnini.

Naselbina se je zelo razvila predvsem po drugi svetovni vojni. Na teh tleh so ljudje živeli že pred davnimi tisočletji. Vogelni del Slovenskih goric, ki je iz trdega miocenskega apnenca in se strmo dviga nad reko Muro, si je človek izbral za svoje varno bivališče. Mladoterciarno gričevje v ozadju, poraščeno z gozdovi, mu je dajalo skrivališče. Mura ga je varovala pred sovražniki in mu dajala ribe, gozd mu je dal divjad, rodovitna murska ravnina pa mu je hranila živino in mu dala kruh. Na gričevju so nastale poseke, krčevine in na njih je človek sadil drevje in vinsko trto.

Dolina pod gradom, kjer je zdaj novo naselje, je podobna kotanji in je nekdanjim prebivalcem dajala varnost. Ko so nedavno kopali traso za cesto, so delavci našli razne črepinje iz davne dobe, predmete z ilirskimi okraski, oglje, ožgane kosti divjih svinj, medvedov. Ugotovili so sledove naselbine, ki sega v kulturo žarnih grobišč.

Pol stoletja so imeli v teh krajih oblast Rimljani in tudi za njimi je ostalo nekaj sledov. Marsikaj so našli tudi pri kopanju zemlje za temelje novih hiš. Razne najdbe so bile v živi plasti zemlje, ki se razlikuje od ostalih plasti po temni barvi.

V nevarnosti so se ženske in otroci umaknili daleč v notranjost Slovenskih goric, moški pa so se postavili v bran. Gibanje sovražnika so opazovali z grajskega hriba. Pred napadom iz ravnine jih je nekoliko varovala Mura, ki je tedaj tekla precej daleč od grajskega hriba. Po stoletjih je Mura spreminjala svoj tok in po tisočletjih se je približala grajskemu hribu tako, da je Radgona (sedaj Radkersburg) ležala najprej na otoku, ker je Mura tekla po stari in po novi strugi, potem pa samo še po novi in je mesto sedaj onstran Mure.

Obramba mesta je bila nekoč slaba in neučinkovita, navalni sovražnikov pa so bili vedno hujši. Obrambni nasip z jarkom, podprt s hlodi, ni več zadoščeval, zato so s pomočjo okoliških kmetov, ki so pomagali z delom in vožnjami, zgradili pravo trdnjavo. Prvih dvajset let je zidavo trdnjave vodil italijanski mojster Domenico de Lallo. V Hercegovščaku in na Policah še danes lahko vidimo globoke kamnolome, v katerih je leta in leta teklo težko delo za trdnjavo (1545—1591). Trdnjava naj bi varovala ljudi predvsem pred Turki in Madžari.

Radgona je bila dolgo časa najimenitnejše naselje na slovenskem delu Murske ravnine. Leta 1783 je imela 1561 prebivalcev, Ptuj 1243, Maribor 4544. V naselju je bilo mnogo obrtnikov. Stara župnijska šola se omenja leta 1539, ljudska 1867, meščanska pa 1870. Ko se je širil protestantizem, ki je začel precejšnje število prebivalcev, so se začela huda verska nesoglasja.

Po st. germainski pogodbi (26. 7. 1920) je bil radgonski kot za nas izgubljen. Avstriji so pripadli mesto Radgona (Radkersburg) z okoliškimi slovenskimi vasi: Potrna, Dedonci, Žetinci, Górica pri Radgoni, Zenkovci, in druge. Tako je ostalo tudi po drugi svetovni vojni leta 1945. Naselje na desnem bregu Mure, Gornja Radgona, je imelo najprej skupno zgodovino z avstr. Radgono, potem pa svojo lastno. Po osvoboditvi je dobila status mesta.

Nad Gornjo Radgono (nadm. višina 265 m) stoji grad in ob njem so še danes vidni sledovi obrambnega nasipa in jarka. Ohranjena je listina iz leta 1212 in 1213 s pečatom in podpisom, kjer piše, da se je Radgona imenovala Rategoyspuch. Ime se je pozneje spremenilo. Spominja pa na Radegoja. Kje je prebival, ni znano, verjetno pa na gradu, ki se po njem imenuje. Kolo v mestnem grbu in napis nad vrati mestne cerkve nimata z imenom nobene zveze (H. Lechner: Radkersburg, str. 13).

Grad je bil večkrat požgan in porušen, pa zopet sezidan. Delo so opravili seveda okoliški Slovenci. Grad je obsežna, starinska zgradba brez posebnih okrasov, podoben drugim gradovom v teh krajih. Je približno pravokotna in deloma dvonadstropna stavba. V njej je dvojje zaprtih dvorišč, na katero vodita hodnika z velikimi okovanimi vrati. Nad vrati sta grba bivših lastnikov, Herbersteinov in Trautsmannsdorfov. Sredi zgradbe je stolp, v katerem je bil grajski čuvaj. Na dvorišču je vodnjak, vhod v kletne prostore, nekdanje ječe in stopnišča. Zidovi so podprti z debelimi podporniki. Prizidek je bil sezidan leta 1775, v njem je bila staja za konje, v nadstropju pa stanovanje za dekle in hlapce. Čez jarek pred vhodom je bil pridvižni most, na stebrih ob cesti pa doprsni kipi grajskih ljudi.

Na vzhodni strani gradu so odkrili stransko klet z okostjem ljudi, ki so umrli nasilne smrti. V gradu je bilo tudi sodišče, tudi za čarovnice. Ustno izročilo pravi, da je iz gradu vodil rov, po katerem so se v sili ljudje lahko rešili. Rov je vodil v sedanjo avstr. Radgono. Gostilna Gasthof zum Türkenloch v avstrijski Radgoni spominja na to, da bi moral biti tam izhod iz rova. Gostilna je zidana v španskem slogu in je lepa stavba, ob njej je bila zelo stara lipa, ki so ji pripisovali več sto let. Podrli so jo leta 1789 in pod njenimi koreninami so našli ostanke vojne opreme: kose čelade, oklepa, meča, nekaj oglja, črepinj in zarjavele kose konjske opreme.

Od štirinajstega stoletja dalje je imel grad med drugimi sledeče lastnike: Ivana pl. Stubenberga, Adama pl. Trautmannsdorfa in Žiga pl. Herbersteina. Skoraj sto let so bili lastniki grofje Wurmbrandi. Nazadnje je bil njegov lastnik grof Korinsky. Vsi ti so bili tudi lastniki mnogih vinogradov, travnikov in njiv ter gozdov. Vsa ta velika posestva so se raztezala daleč doli ob Muri in globoko v Slovenske gorice.

Z razpadom Avstrije leta 1918 so se začeli novi časi. Nastala je Jugoslavija, ki je izdala svoje zakone in grof Korinsky se jim ni mogel upirati. Prodal je zemljišča kos za kosom, pohištvo pa kot starino velikašem drugih držav, najel posojilo in se nekega dne za vedno odpeljal. Grad in nekaj ostan-

kov posestva je kupila banovinska uprava v Ljubljani za 200.000 din. V njem so ostali neuporabni predmeti in slika, ki jo je kupec potem prodal za 80.000 din in tako poravnal precejšen del kupnine.

Odkupljeni grad je bil v zelo slabem stanju. Banovinska uprava je morala obnoviti temeljni zid pod severno steno, okna, strop, streho, vrata, zidove in še mnogo drugega. V prizidek so leta 1938 vselili meščansko šolo, ki je bila tega leta ustanovljena.

Leta 1941 se je začela pri nas druga svetovna vojna. Grad so zasedli Nemci in vanj vselili šolo in razne tečaje za učenje nemškega jezika, nazadnje pa se je vselilo vojaštvo, ki je ostalo v njem do konca druge vojne.

V drugi vojni je bil grad zelo poškodovan. Porušeni sta bili severna in vzhodna stena, ker so se v njem do konca držali nemški vojaki. V novi svobodni domovini so se začela obnovitvena dela in kmalu je bil v njem Dom onemoglih, nižja gimnazija, vajeniška šola in nazadnje osnovna šola, dokler se ni preselila v novo stavbo. Sedaj je grad tih in puščoben, v njem je samo nekaj oddelkov šole dr. Janka Šlebingerja in nekaj stanovanj.

Še nekaj zgodovinskih zanimivosti v Gornji Radgoni. Osnovna šola obstaja že od časa protestantizma. Najprej je bila zasebna, za časa Marije Terezije pa je postala javna. Zasluga šole je, da leta 1911 ni bilo v vsem tem okolišču nepismenih. Uradno so našeli samo 1 odst. nepismenih.

Negativna zasluga šole pa je tudi ponemčevanje naših ljudi. Pri ponemčevanju so učiteljem pomagali tudi posestniki zemljišč in nemški uradniki. Iz zemljiške knjige pri občinskem odboru v G. Radgoni razberemo, da so Nemci v stari Jugoslaviji imeli v teh krajih 32,2 odst. najboljše zemlje v svoji lasti. V apaški dolini je bila zemlja vsa v rokah Nemcev. Mnogo zemlje pa so imeli tudi v ljutomerski in ormoški občini, predvsem mnogo lepih vinogradov.

Ob Muri je hiša (v njej je bilo Avtoremontno podjetje), ki je ena izmed najstarejših v Gornji Radgoni. Njen lastnik je bil avstrijski državljani Konrad Spranger. Stara je okrog 250 let. Nekoč je bila to ribiška krčma, kajti ob Muri je bilo pristanišče za splave. Ne daleč od nje, v Lackovi ulici št. 5, je hiša s komaj vidno letnico 1545. Po ustnem izročilu naj bi to bila prva šola, vendar zapisikov o tem nisem našel.

Ob cesti pri cerkvi je »pürgeršpital«, gotovo najstarejša hiša, zidana leta 1363 in prvič omenjena leta 1438. Sedaj je v njej muzej NOB. Kljub starosti nima razpok; streha je zelo strma in iz macesnovega lesa. Ima dvorano in klet z arkadami in v teh prostorih je zelo dobra akustika. Včasih je bila v tej hiši bolnica, dom za stare in osirotele ljudi, služila je mnogim za stanovanje itd.

Šlebingerjeva hiša je bila nekoč mitnica. V njej so kmetje oddajali svoje pridelke gradu. Tu so desetino tehtali in jo vozili v grajske kleti. Bila je last dr. Franca Simoniča, dvornega knjižničarja. Bil je tast dr. Janka Šlebingerja, prvega ravnatelja Narodne univerzitetne knjižnice v Ljubljani. V bližini je Admontska hiša z letnico 1726. Ob cesti na grad je zapuščen spomenik z letnico 1795, spomin na nesrečo, ko so se splašili konji in se je ubilo nekaj grajskih ljudi. Napis je v latinskem jeziku.

Za avtobusno postajo je grad Schachenturm, ki je bil last grofov Fünfkirchen. Na levi strani ceste proti Podgradu je Rotenturm, ki je bil last Eggenbergov v 17. stol., potem Klaris v Gradcu. V radgonski okolici so še gra-

dovi: Fahrenbüchl ali Kunejev grad, negovski grad, Freudenu blizu Apač, Steinhof na Spodnji Ščavnici je bil last jezuitov v Gradcu, po vojni pa so ga podrli.

Povedati moramo še, da je bil pri stopnicah na grad pri lesenem mostu sramotilni steber — pranger. Sedaj ga ni več. Pranger je predstavljal sodstvo v davnih časih, ko so pri sojenju sodelovali tudi preprosti ljudje, če pa že ne pri sojenju, pa vsekakor pri izvrševanju kazni.

Nanizali smo nekaj važnejših zgodovinskih dogodkov iz Gornje Radgone. Še bolj kakor dogodki pa so pomembni ljudje, in Gornja Radgona s svojo okolico jih ima veliko. O njih pa morda kdaj pozneje.

Alojz Kozar

Dediščina

V Novinah Slovenske krajine, pet let pred drugo svetovno vojsko, neki »Sloven« ognjevitno brani pokrajinski naziv Slovenska krajina pred novim imenom Prekmurje. Razumljivo je, da so se oklepali imena Slovenska krajina, kajti to pokrajino so tako imenovali naši dedje, pradedje in prapradedje. Dolga uporaba tega imena priča o njegovi pomembnosti. Če kdo opazi izraz Slovenska krajina, takoj ve, da tu prebivajo Slovenci. Za izrazom Prekmurje pa se lahko skriva pripadnik katerekoli narodnosti. Prebivalci pokrajine med Muro in Rabo pa so se vedno zavedali, da so Slovenci in to so tudi hoteli ostati. In zato tudi tak ogenj v Novinah.

Ob tem sem pomislil na naš čas, ko v novem načinu življenja pozabljam ali celo zametujemo vse kar je staro, kar so ustvarili naši davni predniki. Mislim predvsem na ljudsko pripovedništvo, modrost, pesem in še kaj, kar je stvaritev človeškega duha. Vse to dviga narod na višjo stopnjo, pravzaprav ga prav to ohranja pri življenju. Zato v resnici narodu najbolj služi vsak človek v še tako skriti in neznatni vasi s tem, da ohranja narodni jezik, značaj, zdravje in gospodarsko moč, kot so to pred 46 leti lepo zapisale Novine.

Poleg tega, da ustvarjamo novo, je naša naloga tudi ta, da ohranjamo staro. Mnogi med nami se trudijo, da bi ohranili stare šege, vendar nekateri pozabijo presoditi njihovo vrednost.

Tako na naših veselicah ohranjajo precej starih šeg. Mnogi si prizadevajo za razširitev besednega zaklada. Ustvarjajo nove besede, ki jih ni mogoče najti v nobenem pravopisu ali slovarju, da bi tako na čimbolj izviren način zbadali in sramotili nasprotnika. Za pisanost jezika skrbijo z velikimi zalogami kletev, kjer kakšen »vrag« že sploh ne pomeni kletve. Ob vsem pa se učijo še tujih jezikov, saj so uvožene kletve posebna specialiteta. Ob takem ravnanju pogosto pride do medsebojnega preskušanja moči, čemur bi lahko rekli tudi pretep. Da bi dali temu običaju bolj starinski značaj, se najde tudi kdo, ki vročerkrvnežem pušča kri. Pri tem opravi pa uporablja tudi tak nož, ki ga je izdelala težka, žuljava roka vaškega kovača, da je tudi po tej plati vse bolj starinsko.

Tisti, ki so proti starim običajem, proti zgoraj opisanim šegam, veliko govorijo o tem, da grdo govorjenje po veselicah slabo vpliva predvsem na

mladino. Pravzaprav je njihova skrb glede tega odveč. Kajti zaradi peklen-skega hrupa — pravijo mu tudi glasba — se tako ali tako nič ne sliši.

Pa da ne bodo vsega bremena nosili tisti, ki prirejajo veselice: tudi zunaj veselic so poznani opisani in njim podobni običaji.

Sicer pa naj nikar nihče ne misli, da so pri nas razširjeni samo taki običa-ji. Sploh ne! Še več jih je druge vrste. Takih, ki jim sicer grozi propad, a bodo vendarle ostali zapisani s svetlimi črkami v knjigi zgodovine. Kajti kje je — razen v cerkvi — še živela ljudska pesem, kje se je ohranjalo ljudsko pripo-vedništvo, ljudska modrost, pregovori, če ne pri družabnih opravilih kot so česanje perja, luščenje bučnega semena, prédenje, ličkanje koruze? ...

Ob takih prilikah, ko prisostvuješ raznim opravilom, se poleg razvedrila tudi notranje obogatiš, spoznaš navade in značaj ljudi. Mene je poleg pesmi privlačevalo tudi pripovedovanje raznih zgodb, tudi takih, ob katerih so se mi ježili lasje in ponoči nisem mogel spati od groze. Najbolj se spominjam zgodb o čarovnicah, ki so me potem še ponoči med spanjem nadlegovale in sem se vendo pokrtil čez glavo, da ne bi videl, kako iz kotov prežijo name.

Neka zgodba, zaradi katere sem se kot otrok ponoči izogibal potokov in me je bilo strah, ko sem pozno zvečer šel iz šole, pravi takole:

»Pred mnogimi leti se je neki mož ob pozni uri vračal s kolin. Pot ga je vodila skozi temni borov gozd, čez travnike proti domači vasi. Tema ga ni motila, saj je pot zelo dobro poznal. Vedel je za vsak grm, ki preveč steguje svoje veje nad stezo, poznal je vsako oguljeno korenino, ob kateri si lahko razbiješ palec na bosi nogi. Ob misli na požirek slivovke, ki ga je še vedno lepo grela, je zavil iz gozda in ob svetlobi redkih zvezd hitel po vijugasti po-ti ob potoku. Nenadoma pa mu korak zastane in z izbuljenimi očmi zastrmi v prizor pred seboj. Ob košatem jelševem grmu sta dve ženski — čarovnici pek-li krofe. Kljub temi je videl, kako se ena sklanja nad zakurjeno peč in z veli-ko kuhalnico nekaj meša. Druga, ki je bila na oni strani potoka, pa je v le-senem koritu mesila testo. Ta prizor je moža, ki strahu sploh ni poznal, po-polnoma zmedel. Ni vedel, ali sanja ali pa je res, kar vidi. Od tistih nekaj grenkih požirkov pa ni mogel imeti prividov. Pa če so bile sanje, ali resnica, bilo mu je vseeno; hotel je le domov, na varno. Toda kakorkoli se je trudil, nog ni in ni mogel premakniti. To mu je bilo samo potrdilo, da sta tisti dve ženski pred njim res čarovnici. Postava pri peči se je vzravnala in se mu pri-bližala. V otrple roke mu je porinila dva krofa in mu naročila: »Vzemi ta dva krofa in ju nesi domov. Ne smeš ju pa med potjo ne pogledati, ne pojesti. Tu-di govoriti ne smeš, dokler ne prideš domov.«

Čarovnica je izginila, ali je pa mož ni utegnil gledati, ker je na vso moč tekel čez travnik proti domu. V rokah je stiskal krofe in sopihal navzgor po klancu. Preskočil je ograjo ob dvorišču in se s celim telesom zaletel v vrata, da je zapah odletel daleč po sobi, vrata pa so se sunkovito odprla in prevrnila škaf vode, ki se je razlila po steptanih tleh. Popolnoma izčrpan se je mož kot prazna vreča sesedel na klop. Razprl je pesti in kaj je videl — namesto krofov je v rokah stikal dve konjski figi.«

Zanimivo je tudi, kaj vse so ljudje verovali nekdam in ponekod še danes. Na primer glede urokov: Če je kdo gledal spečega otroka, ga je lahko uročil. Ko se je otrok prebudil in je jokal ter na vse prigovarjanje ni ponehal, je to pomenilo, da ga je prišlek uročil. Da bi otroka rešili, so morali povzročitelju

odrezati šop las, ali košček obleke. To so morali sežgati in s tem pokaditi otroka. Lahko pa so samo pometli tla, kjer je prišlek stal in sežgali tiste smeti.

V posebni nevarnosti so bili lepi otroci, kajti takih se je urok še lažje prijel. Zdravilo proti temu je preprosto: otroka namazati s sajami, da ne bo več lep. Ne vem, če je res kdo tako delal, sem pa slišal neko ženo, ki je drugo tako svetovala.

Ni še minilo pol stoletja, ko so še v naših krajih nekatere žene pripravljale posebno vodo kot zdravilo zoper uroke. Recept pa je bil takle:

V vodo, ki ne sme biti iz domačega vodnjaka, pač pa iz dveh ali treh drugih, je treba dati tri oglje in zraven govoriti: »Vörki, vörki, če ste prišli izpod klobuka, pojdite pod klobuk, če ste prišli izpod rute, pojdite pod ruto.« V tej vodi je treba namakati še žlice in vilice. Važna pa je molitev Očenaš. In sicer ga je treba moliti od zadaj naprej.

Urokom pa niso bili podvrženi le ljudje, ampak tudi živina. Zdravilo pa je bilo za vse enako: voda, pripravljena po zgoraj opisanem receptu.

Pri vseh opravilih pa je pripovedovanje spremljala pesem. Tu in tam jo je še danes mogoče slišati. Kjer se zberejo dobri pevci, tam je res veselje doma. To veselje, ta radost nad lepim pa se ne da popisati, to lahko samo občutiš, ko si sredi prelivajočih se glasov vaških pevcev in še sam kaj godeš zraven.

Vse, kar je lepo, dobro, je vredno, da obstaja. In bila bi velika škoda, če bi se to izgubilo ali uničilo.

Če vidimo dalje, vidimo zato, ker stojimo na ramenih prednikov, pravi pregovor. Če mi vidimo dalje kot naši predniki, jim bodimo hvaležni in spoštujemo njihovo dediščino.

Pavel Berden

Ali je studenec usahnil?

Prekmurje ne daje več toliko duhovnih poklicev kakor nekdanj. Jeseni 1979 se noben Prekmurec ni vpisal v malo semenišče v Mariboru. Nekdanj so bili duhovni poklici iz Prekmurja zelo številni.

Kje je temu vzrok? Poskušajmo ga najti. Razmišljajmo.

1. Mogoče je nekaj vzrokov v naših družinah. Večino poklicev izmolita oče in mati. Onadva nosita otrokov poklic v sebi kot željo in ga kot prošnjo prinašata pred božji oltar.

Danes pa prodira potrošniška miselnost. Misli staršev se največkrat obračajo h kruhu. Čim prej k čim boljšemu kruhu! Da mu bo dobro tukaj na zemlji. In da bomo tudi mi imeli kaj od njega. Otrokov ideal zato postaja: zaslužiti, priti do denarja. Imeti dobro službo, veliko plačo. Potem pa uživati, privoščiti si vse, kar ti nudi svet. Narediti si raj na zemlji. In misli na posmrtnost stopijo v ozadje. »Jejmo in pijmo, saj jutri bomo tako umrli!«

2. V družini premalo molijo, premalo čitajo sveto pismo. Bog dostikrat ni upoštevan. Marsikateri kristjan živi, kot da Boga ni.

3. Ugasnila je zavest, da je to življenje vendarle le priprava na večno življenje. Živimo kakor tisti, ki nimajo upanja, pravi sv. Pavel. Pa vendar je

to življenje le začasno, minljivo življenje, stisnjeno v okvir rojstva in smrti, ono pa je večno. Jezus nam pravi: »Nabirajte si zakladov, ki jih molj in rja ne razjedata in jih tatje ne kradejo.«

4. Gotovo čutimo propagando proti duhovnim poklicem. Ker smo trs, ki ga veter maje, nas veter obrne, kamor hoče. Obrača nam glavo na desno, na levo, včasih pa kar v nasprotno smer.

5. Ali smo duhovniki storili z besedo in zgledom vse, da bi prebujali poklice? Luč se od luči prižiga. Vero v večno življenje moramo izžarevati. S potrošniškim udobjem se malo poklicev prebudi. Če pa delamo in veliko delamo in nesebično delamo, smo mesto na gori.

6. Za poklice molimo. Moramo še dalje in še več moliti. In tudi kaj storiti, čeprav se nam zdi težko. Jezus je rekel: »Oznanjujte!« Nekoč so se otroci igrali mašo. Kaj se pa zdaj igrajo?

7. Mlademu človeku se danes morda ne zdi vredno žrtvovati svojega življenja za duhovniške cilje. Sprašuje se: Kaj bom pa potem imel od življenja? Ali mu znamo pokazati, da so svetniki imeli največ tudi od tega življenja?

8. Družine nimajo več toliko otrok. Kjer ni otrok, tam tudi Bog nima koga klicati v svojo službo.

Vinko Škafar

Prvi teološki tečaj za laike v Pomurju

Teološki simpoziji, tečaji, seminarji in kongresi ne morejo biti le modna muha, marveč so prizadevno iskanje odgovorov na potrebe in vprašanja današnjega človeka. Ti tečaji, včasih namenjeni predvsem duhovnikom, se vse bolj obračajo tudi k laikom, ki so ujeli utrip časa in s tem začutili potrebo po globlji, temeljitejši in sodobnejši verski izobrazbi.

Že pred dvanajstimi leti so v Ljubljani organizirali dvotedenski teološki tečaj za študente in izobražence, ki je bil prva štiri leta bolj osnovno teološki.

Ko so leta 1971 slovenski škofje ustanovili Medškofijski odbor za študente, se je tečaj usmerjal k svobodnim aktualnim temam. Tako je tudi še danes. Ta dvotedenski tečaj o aktualnih temah so prva leta prirejali samo v Ljubljani in sicer v prostorih Teološke fakultete na Poljanski 4. Ob deseti obletnici so ga v celoti ponovili v Mariboru in z izbranimi predavanji tudi v Celju in Kranju. V akademskem letu 1978/79 pa so razen v omenjenih krajih lahko nekaterim predavanjem omenjenega tečaja prisluhnili tudi v Novem mestu, Kamniku, Dobropolju in Beltincih.

Pod geslom, vzetim iz svetega pisma DUHA NE UGAŠAJTE je bil v Beltincih od 9. do 18. marca 1979 prvi teološki tečaj za izobražene laike v Pomurju.

Prvi večer je spregovoril beltinski domačin in sedanji dekan slovenske Teološke fakultete prof. dr. Štefan Steiner. V predavanju se je vprašal: »ŽIVETI IZVEN KALUPOV?« »Ali je človek »brez vse rešnje poti« v široko življenjsko svobodo, podobno kot Črtomir v sestavu Valjahunovih čet? Ali pa je za človeka edino normalno, da živi v vseh mogočih omejitvah, ter je njegova edina nenormalnost hrepenenje po življenju zunaj kalupov? Je prav hrepenenje kalup vseh kalupov ali kaj drugega? Kaj pa, če je treba ločiti med

kalupi in kalupi, med tistimi omejitvami, ki so človeku sonaravne, in onimi, ki niso? Morda more rešiti vprašanje kalupov krščanska vera?» Od razmišljanja o človekovem bistvu in kalupih, predvsem grehu, ki človeka tira v kalupe, je prvi predavatelj povabil k življenju zunaj kalupov, kar pomeni v krščanstvu dati se »voditi božjemu Duhu«.

Teološki tečaj v Beltincih

Drugi dan je medškofijski asistent za pastoračijo študentov Rudi Koncili-ja naslovil svoje predavanje »ŽIVETI IZ PREPRIČANJA« in začel s Pavlovo mislijo: »Vse pa, kar ni iz prepričanja, je greh« (Rimlj 14,23). Živeti iz prepričanja v vsakdanjem življenju pomeni: »iz notranje svobode samostojno izražati svoje nazore in delovati iz njih... živeti odrešeno in s tem prerokovati odrešenje...«

V nedeljo, 11. marca je spregovoril mariborski škof — kapitularni vikar prof. dr. Vekoslav Grmič o temi: »BOG V SVETU ZNANOSTI IN TEHNIKE«. Med drugim je poudaril, da nam je svet znanosti in tehnike na svoj način približal Boga biblije, Boga ljubezni, ki nima na sebi nobenih potez človekovega tekmeča ali mašilca lukenj; ki računa z vsakim človekom in ga kliče »po imenu«, da se svobodno in odgovorno zanj odloča; ki jemlje človeka resno kot svojega sodelavca, partnerja, in sicer včlenjenega v človeštvo in v svet nasploh.

Mladi slovenski strokovnjak sv. pisma stare zaveze prof. dr. Jože Krašovec je drugi petek skušal odgovoriti na vprašanje: »ALI MORA BITI KRISTJAN HEROJ?« Potem ko je predstavil svetopisemske modele herojstva in spregovoril o njihovi moči in nemoči, se je zaustavil ob herojstvu v sprejemanju božjih in človeških danosti v stvarnih zgodovinskih okoliščinah. V sklepu pa je pribil: »Življenje na robu je za marsikoga silno boleče. Ne zato, ker bi si želel oblasti, ampak zaradi zgodovinskega dejstva, da je resnica na videz vedno v obrambi. Toda sprejem tega stanja, kakor tudi sprejem vse človeške in božje resničnosti, sodi v vrh evangelijske uresničitve junaštva. Resnica, ki jo človek hoče živeti in uresničiti, končno vselej zablesiti, ko se maliki sami poderejo.«

Predzadnji dan tečaja so imeli Pomurci priložnost prisluhniti evropsko-znanemu strokovnjaku za moralna vprašanja dr. Alojzu Šuštarju, ki je dolga leta živel v Švici kot profesor in škofov namestnik v Churu. Ljubljanski prelat je govoril o PREROJENJU. Kristjan, ki jemlje resno božjo resnico o prerojenju, ne bo triumfalist. »Njegova edina prava drža je ponižna hvaležnost, da ga je Bog poklical, ne po njegovih zaslugah, ampak v svojem usmiljenju, iz teme v luč, iz suženjstva v svobodo, iz smrti v življenje. A k pravi krščanski zavesti sodi tudi trdno zaupanje v božjo pomoč in zato veder in upanja poln pogled v prihodnost in sicer v resnem in zavzetem prizadevanju za zvestobo božjemu daru prerojenja.«

Zadnji večer je še spregovoril mariborski teolog prof. dr. Jože Rajhman o JEDRU RELIGIJ. »Naj bo še tako presenetljivo, vendar utegne biti zelo resnično, če povemo, da je v jedru vsake religije in zato tudi v skupnem jedru vseh religij v ospredju človek... V skrbi za človeka, ki je navzoča v vseh svetovnih religijah, se na svoj način prenavlja vsaka religija. Lahko bi trdili, da prav skrb za človeka pomaga k poglobitveni rasti religijskega pojava v svetu«, je med drugim podčrtal predavatelj.

Kakor drugod, tako tudi v Beltincih se je tisto »glavno« začelo šele po predavanjih. Pogovore so morali včasih ob enajstih »nasilno« prekinjati. Bojazen nekaterih, da poslušalci, ki jih je prihajalo od sto dvajset do sto sedemdeset, zahtevnejših predavanj ne bodo razumeli, je bila povsem odveč. Saj so odkrita in neprisiljena vprašanja vedno zadevala v jedro obravnavanega predmeta. S tem so pokazali, da jim je bil tečaj potreben.

Pristavimo še naj, da so vsa predavanja teološkega tečaja o aktualnih temah izšla v posebnem zborniku. Med njimi so tudi tista, ki so bila ponovljena v Beltincih.

Prvi teološki tečaj z izbranimi predavanji o aktualnih temah je v Beltincih vsekakor uspel. Prinesel je pomurskemu človeku nova in poglobljena teološka razglabljanja. Enega je morda malo vznemirilo, drugemu pa spet odprla nova osvobajajoča obzorja. Vsekakor pa je bil koristen vsem, ki so se predavanjem udeleževali. Zato bo tečaj spet leta 1980 in sicer predvidoma na istem kraju in ob istem času. Lanskim obiskovalcem se bodo prav gotovo pridružili še drugi, posebno mlajši izobraženci iz različnih pomurskih župnij, saj Cerkve v Pomurju potrebuje versko izobražene in široko razgledane krščanske laike, ki bodo vsak dan bolj sposobni za dialog z današnjim iščočim človekom.

Zakonska duhovnost in iskanje poti k njej v župniji Beltinci

Družina in zakon je šola ljubezni in življenja

Papež Janez Pavel II. se je 13. junija 1979 pri splošnem sprejemu obrnil k več sto mladim zakonskim parom in jim dejal: »Vi, dragi zakonci, pomenite Kristusa, ki svetu daje in prinaša življenje. Vaša dejavna in rodovitna ljubezen, pomeni Kristusa, ki se znova danes rodi v vaših družinah in v svetu.« Še malo prej, 28. 1. 1979 pa je latinsko-ameriškim škofom, zbranim v Puebli, imel obširen in programski govor, v katerem je na prvo mesto postavil družino. Škofom Latinske Amerike in vsem škofom in duhovnikom vsega sveta je dejal: »Naredite vse, da boste imeli družinsko pastoralo. Posvetite se temu tako prednostnemu območju v prepričanju, da bo v prihodnje evangelizacija močno odvisna od »domače Cerkve.« To je šola ljubezni, spoznavanja Boga, spoštovanja življenja in človekovega dostojanstva.«

Naredite vse, da boste imeli družinsko pastoralo

Kako priti do te »domače Cerkve«, družine? Zdrave družine ni brez zdravega zakona.

Kako pomagati zakoncem, da bodo rastle v zdrave človeške in krščanske skupnosti? Prihodnost človeštva ne bo odvisna predvsem od politikov, gospodarstvenikov, tehnikov, ampak od zdravega zakona in družine. Tudi župnijskega občestva ne more biti brez zdravih družinskih občestev. Pastoralni delavci, duhovniki in katehistinje se tega dobro zavedamo. Veliko dobre volje in korakov, kako bi začeli družinsko in zakonsko pastoralo, je že bilo narejenih v našem Pomurskem pastoralnem področju: od raznih tridnevnic za mlade zakonce, misijonov, posebej oblikovanih na duhovnosti zakoncev, predavanj po župnijah za zakonce, duhovnih vaj za zakonce do prvih poskusov zakonskih občestev.

Počasi na novo odkrivamo nekoliko pozabljeno vrednoto zakonske in družinske duhovnosti ali »domače Cerkve«, kakor jo je imenoval 2. vatikanski koncil, pred njim pa že cerkveni očetje v 4. in 5. stoletju.

Ali res zakonska duhovnost?

Do nedavnega smo govorili o duhovnosti duhovnikov, morda še bolj redovnikov za samostanskimi zidovi, a duhovnost zakoncev, kaj naj bi to bilo? Nekega mladega moža sem slišal, ko sva se o tem pogovarjala. »Vi duhovniki ste zato, da molite, mašujete, pridigate, delite zakramente, mi laiki, zakonci, da delamo, imamo otroke, gradimo domove, skrbimo za ta svet in razvoj tega sveta in konec.« Ali res v zakonu ni prostora za duhovnost? Bog je vendar v začetku ustvaril moža in ženo in ju blagoslovil in jima zapovedal, naj se ljubita. Tudi Kristus se gotovo ni zmotil, ko je zakon povišal v zakrament.

In prav zaradi zakramentalnosti postaja vse zakonsko in družinsko življenje posvečeno: takrat, ko mož hiti na delo v tovarno ali na polje, takrat, ko žena s skrbjo pere in lika obleko za moža in otroke, pa tudi takrat, ko se pogovarjata o tem, kar nosita v svojem srcu, ko molita, ko sta pri maši in skupaj pri obhajilni mizi ali tudi ko se drug drugemu dajata v zakonski ljubezni.

Po nauku 2. vatikanskega koncila vemo, da sta duhovni poklic in poklic za zakonsko in družinsko življenje dve enakovredni poti svetosti: »Gospod kliče vse kristjane... V vsakem stanu vsakerega po njegovi lastni poti... in krščanski zakonci morajo hoditi po svoji lastni poti duhovnosti. Tako bodo priče in sodelavci rodovitne matere Cerkve« (C11;41)

Iskanje poti duhovnosti mladih zakoncev v župniji Beltinci

Bilo je februarja 1974 leta. Na pobudo zakonskega para, ki sta se že več let poglobljala v rast svojega zakona tudi sredi spremenjenih okoliščin življenja, hodita na duhovne vaje, skupaj molita in se veliko pogovarjata, kako bi pomagala zakoncem, so pastoralni delavci povabili p. Vidra, da bi vodil duhovno srečanje za mlade zakonce. Na to srečanje so bili povabljeni prav vsi mladi zakonci do 10 let poročeni. Odzvalo se je petdeset parov. Globoko so si oddahnili in zadihali, ko so pripovedovali, kaj vse so odkrivali na teh srečanjih. Drugi so z obžalovanjem govorili: »Škoda, da se nismo odzvali vabilu.« Ta prvi kamen, vržen v mirno gladino duhovnosti naših zakoncev, ni ostal brez odmeva. Na teh srečanjih je bil govor tudi o zakonskih občestvih. Kaj je to?

Več zakoncev, recimo 5—6 parov ali več, se srečuje tedensko, ali dvotedensko ali mesečno v skupnem poglobljanju duhovnosti zakona in družine. Ob skupni molitvi, prepevanju, branju sv. pisma, razmišljanju, prisrčnem in odprtem pogovoru počasi nastaja občestvo, trdno povezano med seboj, kakor beremo v Apostolskih delih: »Bili so stanovitni v nauku apostolov in bratski skupnosti, v lomljenju kruha in molitvah.«

Zakonci, ki so se ob tem duhovnem srečanju začeli povezovati, so me povabili, da bi jih vodil. Takrat, ko smo začeli s to zakonsko skupino, bilo je 2. marca 1974, nisem imel nobenega izkustva, kako naj bi tako skupino vodil. Imeli smo neomajno zaupanje v Boga, da bo z nami. Prešli smo mnoge manjše krize, toda povezovala nas je zaupna molitev in vztrajali smo v prepričanju, da »kjer sta dva ali trije zbrani v Kristusovem imenu, je on sredi med njimi«. Počasi je iz skupine raslo globoko povezano zakonsko občestvo, kjer so se stkale vezi popolnega zaupanja, iskrenosti in odprtosti enega zakona z drugim. Tudi kot duhovnik sem vedno globlje doživljal svojo lastno duhovniško duhovnost in dobival vedno nove pobude za svoj apostolat.

Veliko smo molili za druge zakonce in v občestvu je vedno bolj rastlo spoznanje in prepričanje, da je poleg poslanstva pričevanja zvestobe in lepega krščanskega življenja v družini in na delovnem mestu, v vasi in župniji, poleg molitve za vse zakonce, potrebno preiti tudi v apostolat oznanjevanja tistim, ki se na zakon pripravljajo in prav posebej še tistim, ki so zakon začeli. Občestvo se je tako vključilo v Pomursko skupino priprave mladih na zakon. Skupaj smo naredili in premislili osnutek predavanja, ki sta ga potem dva zakonca izdelala in ki sta se tudi uspešno vključila v zakonsko in pred-

zakonsko pastoralo področja. Želja tega občestva je, da bi taka občestva rastla tudi v drugih župnijah in da bi se med seboj povezovala. Vsako leto seveda vsak zakonski par gre na duhovne vaje za zakonce, da se še duhovno bolj osveži in poglobi.

Iz tega občestva je prišla pobuda za duhovno obnovo za mlade zakonce v adventu 1976. Iz srečanj z najmlajšimi zakonci se je porodila nova skupina mladih zakoncev, ki odkriva svojo duhovnost. Ti so nam dali tudi veliko pobud, kaj naj bi oznanjali staršem naših šolarjev. Zlasti pa so nakazali nekaj temeljnih misli, kje naj bi bilo težišče misijona: to je na zakonu in družini. V delu med misijonom so se prav ti zakonci pokazali kot vogelni kamen in bili tako misijonarjem oporni stebri in pomočniki pri delu z zakonci. Nanizane misli nočejo biti model za delo z zakonci niti v področju niti v župniji, ampak so le odkrito iskanje, morda tudi spodbuda pastoralnim delavcem in mladim zakoncem pri odkrivanju in poglobljanju zakonske duhovnosti, ki naj bi po željah in navodilih Cerkve bilo prednostno območje našega pastoralnega dela in prizadevanja.

Lojze Ratnik

Ustvarjalno srečanje mladih zakoncev na misijonu v Beltincih

Na misijonu v Beltincih, ki sta ga vodila p. Štefan Balažič in p. Vinko Škafar, so imeli zakonci do 5 let poročeni svoja srečanja. Zamišljena in izvedena so bila tako, da so predvsem zakonci sami ugotavljali svoje dejansko stanje in seveda tudi pod vodstvom p. Vinka iskali rešitve.

Prvo srečanje se je imenovalo: »Žulji v mojem zakonu.« Po nekaj uvodnih mislih so se zakonci, bilo jih je nekaj več kot sto parov, razdelili v 4 skupine, kjer so razmišljali in tudi zapisali tri žulje, ki najbolj hromijo njihovo skupnost, da nista »eno telo in en duh.« Med drugim so zapisali sledeče: Na prvem mestu pomanjkanje pogovora (sploh ga ne poslušam, nimam časa za pogovor, ne znava se pogovarjati) na drugem mestu: alkohol, nezaupanje, ljubosumnost. Tretji »žulj«: Bog — molitev. Po srečanju v skupinah so imeli še skupno srečanje. Zakonci so dobili nalogo da doma nadaljujejo s pogovorom in si zaupajo, kateri »žulj« jih najbolj tare v zakonu.

Drugo srečanje se je imenovalo »Zakon kot pogovor«. Zakon je naloga, ki se mora uresničevati vse živlejše. Ne more se rešiti brez zakonskega pogovora. Bistvo pogovora ni govorjenje, ampak umetnost poslušanja in sprejemanja, odkritosrčnost v prepričanju, da lahko samo zakonski pogovor rešuje vsa vprašanja, ki nastajajo in da je pogovor edina uspešna pot, ki vodi v poglobljanje in rast zakona.

Nekaj misli, ki so jih ob pogovoru zapisali zakonci sami. Zakonski pogovor je za mene kakor vsakdanja hrana, ki nam je potrebna za življenje, je kakor molitev, nekaj čudovito lepega, kakor sprehod v majsko jutro, lajšanje notranje napetosti in težav, trajno zorenje v ljubezni. Pomanjkanje zakonskega pogovora je za mene kakor riba brez vode, razvalina skupnega življenja, in sreče, odhod v neznano odkoder ni vrnitve, dan brez sonca.

Po pogovoru v malih skupinah smo prisluhnili, kaj pomeni zakoncem zakonski pogovor. Zakonec se lahko razvije in postane srečen le, če ga sozakonec posluša in če se nauči sam poslušati, toda le »s srcem se more videti dobro in videti prav«, zato je v bistvu zakonskega pogovora sprejemanje drugega takšnega, kot je.

Tretje srečanje: Molitev zakoncev

Vsi člani Cerkve smo posvečeni. Koncil imenuje skupnost kristjanov »duhovniško skupnost«. V tej luči je vsak zakonski par mala »duhovniška skupnost«. Vsa dejanja so posvečena. Prav posebna bogočastna dejanja v tej skupnosti je na primer branje sv. pisma, zakonska in družinska molitev. V zakonu so mogoče tri vrste molitve, osebna, ko moli zakonec sam; zakonska, ko molita zakonca skupaj; družinska, ko molijo starši skupaj z otroki. Vsi trije načini molitve so v zakonu potrebni. Naj posebej poudarim nujnost zakonske molitve, tiste molitve, ko skupaj molita mož in žena. Veliki švicarski psihiater Bovet, zakonski mož, pravi, da je največja nežnost v zakonu prav ta zakonska molitev. V njej sta zakonca zedinjena med seboj in z Bogom. Ona je zagotovilo, da tudi druge nežnosti vse do zakonske podaritve v ljubezni izhajajo iz edinstva v ljubezni, ki prihaja od Boga in vodi k Bogu. Zakonska molitev ustvarja najglobljo edinstvo med zakoncema. Kaj o zakonski molitvi in skupnem darovanju maše mladi zakonci mislijo, lahko vidimo iz njihovih odgovorov. Napisali so takole: Zakonca, ki skupaj molita in sta skupaj pri maši, sta kakor... »ptička na veji ki se imata rada med seboj, pesem ki povzdiguje njun zakon do popolnega, drevo zasajeno v globoko zemljo ki mu nikoli voda ne usahne in je polno življenja in rasti, kakor sveta družina. In nasprotno — Zakonca ki skupaj ne molita sta kakor... »dva puščavnika ki živita vsak po svojem, hiša, postavljena na pesek, brez duhovne ljubezni, tujca med seboj in pred Bogom, popotnika na razpotju, ki vodi v neznano in v prepad.«

Nato so zakonci napisali molitve ki smo jih na koncu srečanja molili. Mladi mož je prosil: Gospod, daj, pomagaj mi, da bi znal ljubiti svojo ženo vedno in povsod. Da bi jo razumel kakor ona mene. Da bi ji znal stati ob strani kakor sv. Jožef Devici Mariji.«

Mlada žena je molila: »Bog, danes je bil zame naporen dan. V službi je bilo vse polno stvari, ki so me do onemoglosti izčrpale. Ko sem se vrnila domov, je bil moj mož razumevajoč in pozoren. Z svojim dejanjem in ravnanjem mi je vlil novih moči. Ljubi Bog, hvala ti za razumevanje, ki si ga dal mojemu sozakoncu, prosim te še naprej ga navdihuj in mu daj take milosti in dobrote. To srečanje naj bi bilo spodbuda za zakonsko molitev po obrazcih, pa tudi za nevezano pogovarjanje z Bogom.

Četrto srečanje je bilo posvečeno lastnostim zakoncev. Vsak zakonec je najprej zase razmišljal, kaj občuduje dobrega na sozakoncu, kaj ga moti na sozakoncu, in končno kakšne lastnosti si še želi od sozakonca.

Peto srečanje je bilo posvečeno vprašanjem zakoncev, ki so jih ti izrazili s pismenimi vprašanji: Kako najti čas in pravi način za pogovor, kako odgovorno sprejeti starševstvo? Kaj pravi Cerkev o uravnavanju rojstev? Kako vzgajati otroke, da bodo verni? Kako pridobiti sozakonca, da bi hodil k maši? Kako uskladiti odnos med starimi in mladimi? Splav? Ljubosumnost? Alkohol?

Vprašanj se je porodilo toliko, da bi lahko spet začeli znova in začeli smo. Vse misli ki so jih zakonci zapisali, smo zbrali in uredili in nastala je brošura tridesetih strani. Povabili smo te mlade zakonce čez dva meseca na ponovno srečanje. Približno polovica se jih je odzvala. Dobili so v roke svoja razmišljanja in bili povabljeni k še bolj živemu delu in poglobljanju zakonske duhovnosti ob rednih mesečnih srečanjih. Petnajst zakonskih parov se je združilo v zakonsko skupino: Srečujemo se, pogovarjamo se, skupaj molimo, beremo sv. pismo, hočemo biti odprta skupina, kjer je dobrodošel in pričakovan vsak mlad zakonec iz župnije ali tudi iz drugih župnij.

Važnejši dogodki preteklega leta v pomurskih župnijah

POMURSKO PASTORALNO PODROČJE, — ki obsega lendavsko, ljutomersko in soboško dekanijo, ima svoj odbor, v katerem so vsi trije dekani: Franc Puncer, Janez Gregor, Lojze Kozar; trije prodekani: Ludvik Duh, Martin Poredoš, Štefan Zver; trije laični člani iz vsake dekanije po eden: Franc Popit, Franci Klemenčič, Feri Novak, ki pa je v tem letu umrl; in referenti za posamezne pastoralne službe: za evangelizacijo Lojze Ratnik, za liturgijo Štefan Tratnjek, za mladino Stanko Zver, za študente Franc Hozjan, za ministrante Jože Spes, za družinsko pastoralo Anton Fakin, za pastoralno sociologijo Franc Puncer, za cerkveno glasbo Lojze Kozar, za župnijske svete Jože Hozjan, za ekumenizem Franc Kodila, za misijone Franc Halas. Referenti vsak v svojem delokrogu področno dušnopastirsko delo načrtujejo, animirajo in vodijo. Naj navedemo nekaj vidnejših stvari, ki so se izvršile v preteklem letu na našem področju.

24. 9. 1978 je bilo romarsko srečanje članov župnijskih svetov Pomurja v Bogojini, ki se ga je udeležilo blizu 300 moških, ženskih in mladinskih članov. Glavna misel srečanja je bila: Člani župnijskega sveta v odnosu do vernikov in duhovnikov.

18. 10. 1978 je bil katehetski seminar v novih veroučnih prostorih v Belčincih. Organizirala ga je komisija za oznanjevanje. Predaval je Lojze Snoj iz Ljubljane o temi: Kateheza je spoznavanje božje besede, obhajanje vere v zakramentih in izpovedovanje vere v vsakdanjem življenju.

24. 10. 1978 — Seja dekanov na Tišini, kjer so določili podrobnejši program za razširjeno odborovo sejo v Gornji Radgoni, na kateri naj se izpolnijo tudi nekatera prazna mesta referentov.

22. 11. 1978 je bila zgoraj omenjena seja, ki so se je udeležili dekani, prodekani, referenti, blagajnik področnega odbora Štefan Recek, laični zastopnik župnijskih svetov, predavatelji ekipe na tečajih priprave na zakon. Referenti so podali poročila o posameznih dejavnostih in sestavili smo program o prihodnjem delu. Sklenjeno je bilo, da se plenum preloži za eno leto.

12. 2. 1979 — Posvetovanje o Stopinjah v Soboti. Navzoči so bili: Pavel Berden, Lojze Kozar, Martin Poredoš, Franc Puncer in Jože Smej. Prebrali smo pismo dr. Vilka Novaka in sprejeli njegove predloge za bodoči letnik. Poredoš je dal obračun in smo ugotovili, da se giblremo čisto na meji izgube,

čepprav smo vse izvode 4.775 takoj razprodali. Med drugim je bil sprejet sklep, da je treba prihodnje leto naklado zvišati na 5.000. Nekatere motijo skromna poročila o dogodkih v naših župnijah, toda mnenja smo bili, naj se priobčijo na videz tudi manj pomembni dogodki, saj za vernike tiste župnije nikakor niso brez pomena, razen tega bo morda našim zanamcem marsikaj služilo za poznavanje današnjih prilik.

14. 2. 1979 — Za načrtovanje programa za seminar o prenovi župnije so se sestali vsi trije dekani ter kaplana Nežič in J. Hozjan. Dogovorili so se, naj posvetovanje vodi referent za župnijske svete Stanko Nežič, za osnovo pa naj služi članek škofa dr. Grmiča, ki je izšel v Pastoralnih pogovorih.

21. 2. 1979 je bilo prej omenjeno posvetovanje o prenovi župnije. Vodil ga je Nežič, kot zastopnik Škofijskega pastoralnega sveta pa je bil navzoč Drago Oberžan, ki je podal nekaj temeljnih misli: Kaj pravi sveto pismo o pastoralnih službah in kaj II. vatikanski cerkveni zbor? — Med pastoralnimi delavci mora biti bratska povezanost, iskreno spoštovanje in ljubezen, zato se morajo pastoralni delavci neprestano notranje oblikovati. Pogovori so potekali v treh skupinah in sicer za vsako dekanijo posebej, ker ima glede medsebojnih odnosov med pastoralnimi delavci vsaka dekanija svoje probleme in svoje težave.

9. 3. do 18. 3. 1979 — Velik korak naprej pri naši evangelizaciji je bil teološki tečaj za pomursko pastoralno področje v Beltincih. O tem glej v teh Stopinjah posebno in izčrpno poročilo.

3. 5. 1979 — V Gornji Radgoni je bil razgovor dekanov glede duhovne obnove članov župnijskih svetov in je bilo sklenjeno, da bo duhovna obnova za ljutomersko dekanijo 20. 5. v Apačah, za lendavsko 27. 5. v Veliki Polani in za soboško enkrat v avgustu. Predavanje naj v vseh treh dekanijah ima Franc Kodila. (Ker je bil imenovan preveč zaposlen, je predavanje prevzel Janez Nerad). Predavanje naj bo o bolniškem maziljenju, da tudi po tej strani prenesemo na vernike nekaj misli z lanskega pastoralnega tečaja. Pogovor je bil tudi o dnevu duhovniškega posvečenja, ki naj bo 6. 6. in sicer nekje na Hrvaškem, o duhovni obnovi za ministrante, o vizitacijah, srečanju bolnikov, o nastopu otroških pevskih zborov in o raznih podrobnostih.

13. 5. 1979 je bil nastop otroških cerkvenih pevskih zborov na Pertoči. Nastopili so: dokležovski zbor — vodi Martin Jurčak, kobiljanski zbor — Franc Halas, lendavski zbor — Franc Režonja, odranski zbor — Lojze Kozar, tišinski zbor — Jože Hozjan.

Vseh malih pevcev je bilo okrog 160. Združeni zbori so peli med mašo in na koncu dve pesmi, po maši pa je vsak zbor zapel tri pesmi sam, ki si jih je zbral po lastni volji.

6. 6. 1979 — Duhovno obnovo in dan duhovniškega posvečenja smo letos duhovniki in pastoralne delavke obhajali združeno z izletom na Hrvaško. V jezuitski kapeli v Zagrebu smo si najprej ogledali slike in diapozitive turinškega prta in potem smo, pretreseni od Gospodovega trpljenja, somaševali. Dogodke okrog Turinškega prta nam je razlagal superior DJ p. Bulat, ki je tudi med mašo imel odlično meditacijo. Popoldne smo obiskali še razne kraje v Podravini.

29. 6. 1979 je bilo drugo mladinsko romanje na Ptujsko goro, ki se ga je udeležila tudi mladina iz našega področja in sicer s kolesi. Misel romanja: Življenje je romanje. Vsi moramo vedno naprej in vedno više.

23. 26. in 27. 6. 1979 smo imeli v našem pastoralnem področju duhovno obnovo ministrantov. Najprej za dekanijo Ljutomer v Gornji Radgoni, nato pa za lendavsko in soboško dekanijo pri Sv. Benediktu v Kančevcih. Na obeh krajih se je zbralo okrog 250 ministrantov. Najprej so prejeli duhovno hrano pri govoru, maši in obhajilu, po malici in športu pa je bilo nagradno tekmovanje. Letos so ministranti odgovarjali na vprašanja o velikem tednu.

14. in 15. 7. 1979 so bili na Cankovi ekumenski pogovori. Osnovna misel je bil Pavlov stavek (1 Kor 12,13): »V enem Duhu krščeni«. O krstu so govorili predavatelji treh veroizpovedi: katoliške, evangeličanske in binkoštna.

8. 8. 1979 so bili povabljeni vsi organisti področja na razgovor o nastopu združenih pevskih zborov ob Slomškovem dnevu. Od 17 povabljenih se je vabilu odzvalo sedem, med njimi štirje duhovniki, ki vodijo petje v svoji župniji. Izbrali smo pesmi, ki bi jih peli skupno. Izbrali smo večinoma lahke, da jih zmorejo tudi manj izvežbani zbori. Slomškov dan naj bi obhajali v našem področju 18. novembra. Vsak zbor, ki želi, si izbere tudi dve pesmi, s katerima nastopi posebej.

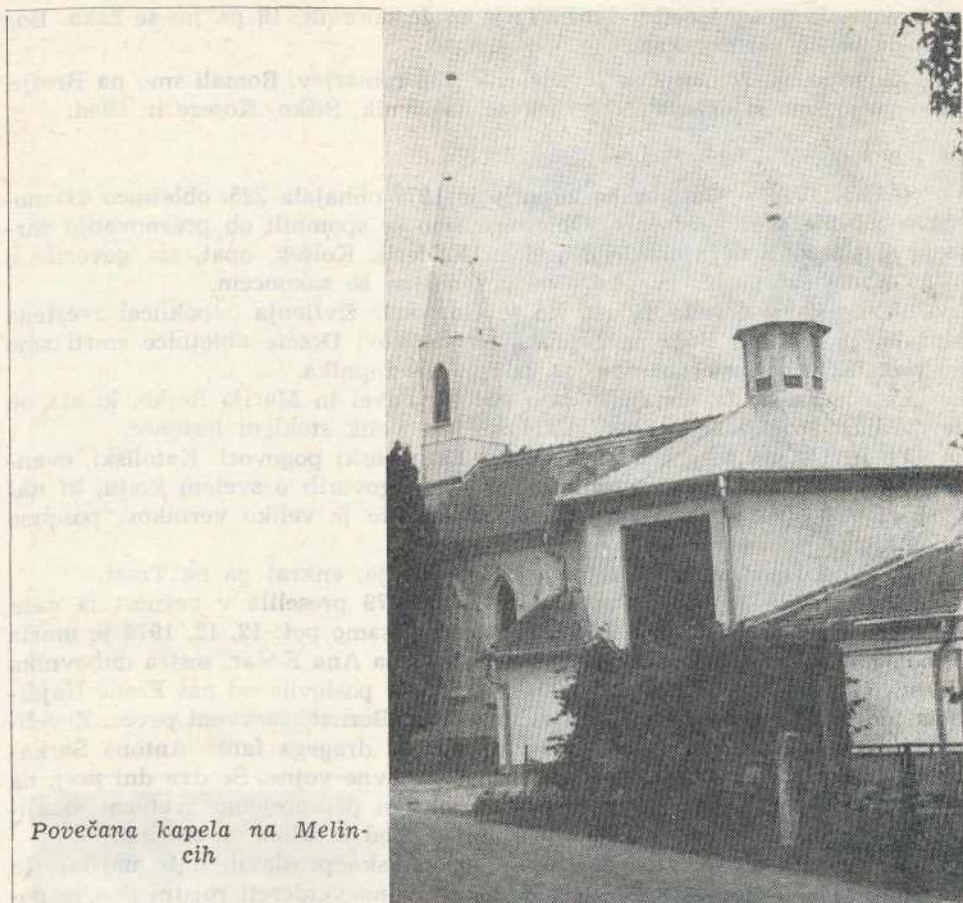
30. in 31. 8. 1979 je bil v Beltincih pastoralni tečaj. Predavatelji in udeleženci so razpravljali o zakramentu svetega zakona. Udeležba pastoralnih delavcev je bila zelo dobra, snov pa je tako obširna in pereča, da se vseh problemov niso mogli niti lotiti, čeprav so udeleženci bili razdeljeni v štiri skupine.

Poleg zgoraj navedenega skupnega dela so posamezni referenti opravili še veliko podrobnega dela v raznih skupinah in na posvetovanjih.

BELTINCI — V takozvanem »letu papežev«, kar trije so se menjali v enem letu, so se tudi v naši župniji vrstili veseli in žalostni, mali in veliki dogodki v župniji in med verniki. Za lažje vodenje veroučencev, skupin, družin in staršev smo opremili notranjost naše velike učilnice in že imamo v poslopju reden verouk, sestanke, srečanja, tečaje in vse druge verske slovesnosti. Tudi pastoralno področje je dobilo primerne prostore za vse svoje področno delo.

Vas Melinci so povečali kapelo in zdaj imajo zelo lep bogoslužni prostor in lahko prisostvujejo bogoslužju v prijetno urejeni mali cerkvici. V domu upokojenih duhovnikov v Beltincih so bila končana vsa obnovitvena dela. Dom sedaj lahko sprejme kar tri onemogle duhovnike v lepo urejene notranje prostore s kapelo. Cerkev je dobila novo spovednico, takozvani kabinet. Spovedanec lahko poklekne pred rešetko ali pa sede na stol nasproti spovedniku in se ob spovedovanju pogovoril tudi o svojih težavah in načrtih za bodočnost. Spovednica je prva te vrste v našem področju.

Vse verne družine v župniji so dobile za postni čas karton z zapovedmi in s prošnjo, da ga obesijo na vidnem mestu in se trudijo v družini živeti po božji volji. Naš rojak dr. Štefan Steiner, sedaj dekan teološke fakultete v Ljubljani, je imel koncem junija srebrno mašo ob asistenci kolegov in domačih duhovnikov. Celo leto so se otroci, mladina in družine pripravljali na misijon, ki smo ga imeli ob božičnih praznikih. V dobro pripravljenih in globoko doživetih srečanjih smo prenovljeni in oboroženi z darovi Sv. Duha prestopili prag novega leta in začeli z božjo pomočjo novo leto.

Povečana kapela na Melincih

BOGOJINA — Letos smo imeli tečaj o pripravi na zakon, katerega se je udeležilo 76 mladih. Imeli smo pa tudi tečaj za mlade zakonce. Predavali so kaplani, dve teologinji in en zakonski par.

Mladinski verouk je obiskovalo okrog 40 pošolskih, ki so za sklep naredili izlet na Uršljo goro.

Letos je bilo pri nas tudi srečanje slepih za celo Pomurje. Udeležilo se jih je okrog 20 s svojimi spremljevalci. Imeli so skupno mašo z govorom, ki jo je opravil kaplan od Sv. Petra v Ljubljani. Popoldne je bil tudi kratek program in skupno kosilo. Tudi to je bilo posebno doživetje. Srečanje je organizirala in vse potrebno pripravila višja medicinska sestra Jožica Šabjan, doma iz Bogoine, ki pa slušbuje v Ljubljani in je v stalnem stiku s slepimi in drugimi bolniki.

V poletnih mesecih se je mudil doma misijonar Janez Puhan, ki deluje na Madagaskarju. S predavanjem in diapozitivi nam je prikazal življenje in delovanje misijonarjev na tem velikem otoku.

8. julija je imel v naši cerkvi zlato mašo g. Štefan Vogrin, salezijanski duhovnik z Ivanec, ki biva sedaj na Trsteniku. Novih maš je pri nas vedno

manj, množi pa se število zlatih. Trije so že opravili, 18 pa jih še čaka. Bog daj, da bi jih vsi dočakali.

Župnijskega romanja se je udeležilo 138 romarjev. Romali smo na Brezje. Med potjo smo si ogledali več cerkva: Rakovnik, Šiško, Koseze in Bled.

CANKOVA — Cankovska župnija je 1979 obhajala 225. obletnico ustanovitve župnije svetega Jožefa. Obletnice smo se spomnili ob praznovanju far-nega patrona. Bedernjak dr. Karel in Friderik Kolšek, opat, sta govorila o pomembnosti župnijskega občestva, posebej pa še zakoncem.

14. aprila je minilo 10 let, ko je Gospodar življenja odpoklical zvestega služabnika Stefana Bakana, župnika na Cankovi Desete obletnice smrti smo se spominjali s slovesno mašo za pokojnega župnika.

Petega maja sta obhajala zlato poroko Pavel in Marija Rojko, ki sta ob tej priliki darovala cerkvi na Cankovi lep, velik stekleni lesteneč.

14. in 15. julija so bili na Cankovi Ekumenski pogovori. Katoliški, evangeličanski duhovniki in pastoralni delavci so govorili o svetem krstu, ki nas prerodi v posinovljene božje otroke. Sodelovalo je veliko vernikov, posebno mladih.

Dvakrat smo romali z avtobusom na Brezje; enkrat pa na Trsat.

Božja dekla je od 1. 9. 1978 do 1. 9. 1979 preselila v večnost iz naše župnije 31 vernikov. Izmed njih naj omenimo samo pet: 12. 12. 1978 je umrla mlada žena in mati Ema Lovenjak; 8. 2. 1979 pa Ana Kočar, sestra duhovnika Franca Gomboca iz Pertoče. V marcu pa sta se poslovila od nas Franc Hajdinjak, dolgoletni zvonar na Cankovi, in Anton Bernat, cerkveni pevec. Z veliko žalostjo pa smo se morali posloviti tudi od dragega fanta Antona Šarkana, ki ga je ubila granata, ostanek druge svetovne vojne. Še dva dni prej, na binkoštno nedeljo, je pomagal prvoobhajancem pri prejemu svetega obhajila. Enaindvajsetleten fant je bil priljubljen med mladimi in starimi.

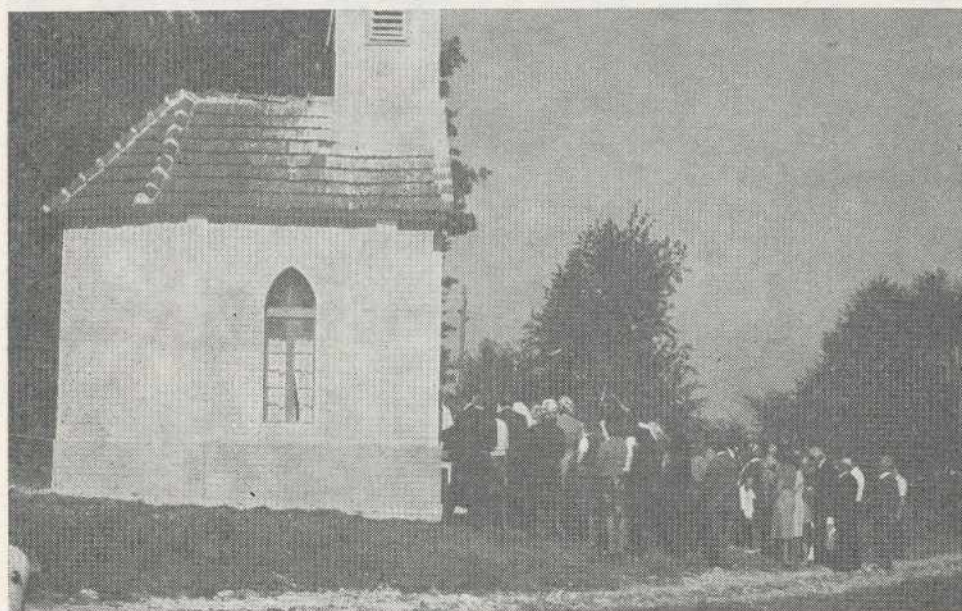
25. avgusta pa smo s sveto mašo in zakusko proslavili našo najstarejšo faranko, Marijo Horvat r. Vogler. Za svoj enaindevetdeseti rojstni dan je povabila svoje sorodnike in prijatelje, da se z njo poveselijo. Ni potrebno poudarjati, da so ji prinesli veliko cvetja in daril z željami, naj jo Bog takol čvrsto in zdravo ohranja med nami še veliko let.

CEZANJEVCI — Naša župnijska cerkev ima poleg glavnega baročnega oltarja, ki je posvečen sv. Roku in Boštjanu, še tri stranske baročne oltarje. Na levi strani je oltar žalostne Matere in oltar sv. Antona Padovanskega, na desni pa oltar sv. Antona Puščavnika. Glavni oltar je bil obnovljen že pred drugo svetovno vojno, stranski so pa čakali na obnovo vse do lani. Bili so v zelo slabem stanju. Na našo prošnjo in posredovanje Zavoda za spomeniško varstvo so nam bila zagotovljena denarna sredstva SRS in SO Ljutomer.

Delavci Zavoda za spomeniško varstvo v Mariboru so začeli z deli lani, v mesecu avgustu. Vse tri oltarje so razstavili in dotrajane dele nadomestili z novimi. Les so prepojili s posebno tekočino in ga utrdili. Zidane oltarne mize so odstranili in jih nadomestili z lesenimi. Zelo lepo so obnovili štiri oltarne umetniške slike na platnu. Bile so poškodovane in zaradi plesni slabo vidne. Zdaj so pa zasijale v vsej svoji prvotni lepoti.

Oltar sv. Antona Padovanskega

Obnovljena kapela na Benetku v cezanjevski župniji

Dela so še v teku. Na Zavodu za spomeniško varstvo v Mariboru čakajo na restavracijo še slike evangelistov, ki so slikane na les in so velike umetniške vrednosti. Obljubili so nam, da bodo z deli končali še letos.

Vaščani Benetka so zelo lepo obnovili vaško kapelo Brezmadežne DM, kar je v ponos vasi in župniji.

CRENSOVCI — Konec lanskega novembra je imela črensovka župnija obnovo misijona. Sam misijon, pa tudi obnovo, so vodili oo. minoriti. Voditelj je bil p. Stanko, marljivo pa so mu pomagali redovni sobratje p. Anton, p. Janez in p. Ernest. Kljub obilnemu snegu na samem začetku te večdnevne pobožnosti je bil obisk zadovoljiv. Podjetni misijonarji so govore popestrili s filmi in diapozitivi. Nastop ansambla »Dominik« iz Ptuja s številnimi duhovnimi pesmimi je bilo doživetje za mlado in staro. — Za številne lepe govore, za neutrudno spovedovanje, skratka za uspešno obnovo misijona so župljani misijonarjem zelo hvaležni. Naj Bog blagoslavlja njihovo delo.

8. julija 1979 je imel slovesno novo mašo v domači župnijski cerkvi trnjarski rojak salezijanec Jože Horvat. V veliki in lepo okrašeni črensovski cerkvi tudi ob tej novi maši ni bilo dovolj prostora za množico vernikov od blizu in daleč. To je dokaz, da je nova maša za verne ljudi še vedno doživetje. Slavnostni pridigar je bil Štefan Žerdin iz Žižkov. Narodne noše iz Ljubljane in njene okolice so popestrile novo mašo. Nekaj let črensovka župnija ne bo imela nove maše. Toda njeni župljani radi molijo za duhovne poklice, zato lahko upamo, da se bo nekoč lepa tradicija novih maš nadaljevala. Župnija ima sedaj 18 živih duhovnikov in nad 20 sester različnih redov.

Novomašnik z domačimi na poti v cerkev

Naše župnijsko občestvo se je v začetku junija poslovilo od osmošolcev, kakor je tukaj že več let navada. Večina tega letnika si gre nabirat znanje v razne srednje šole, nekateri se gredo učiti obrti in le malo se jih je odločilo za kmečki poklic, kar je gotovo škoda.

Bistriški osmošolci

Na binkoštni ponedeljek je farna skupnost priredila domačim bolnikom in invalidom doživeto srečanje. Med mašo je precej bolnikov prejelo tudi bolniško maziljenje. Šolarji in mladinci so srečanje popestrili s petjem in deklaracijami. Ob začetku so sami bolniki izrazili željo, da bi podobna srečanja bila tudi v bodoče. Za uspeho slovesnost ima zaslugo tudi tukajšnji župnijski svet, ki je prišel do spoznanja, da imajo bolniki važno mesto v župniji.

S prvim avgustom 1979 je dobila tukajšnja župnija rednega kaplana Stanka Zvera, ki je že do sedaj prihajal na pomoč iz Bogojine. Naj ga spremlja božji blagoslov.

Znano je, da tukajšnji župljani radi romajo tudi v bolj oddaljena romarska svetišča. Konec avgusta smo se peljali z več avtobusi najprej v Križevce na Hrvaškem, kjer smo imeli mašo v tamkajšnji grškokatoliški stolnici. Nekdanji župnik križevske župnije je pomagal spovedovati, sestre bazilijanke pa so nam pripravile vse potrebno za maševanje. Bili smo deležni prijaznega sprejema. Nato smo obiskali Marijo Bistrico in na koncu še Olimje, kjer je imel Slomšek novo mašo.

Črensovski romarji v Vrbi

Naša župnijska cerkev je dobila oltar po smernicah 2. vat. cerkvenega zbora. Načrte je izdelal arhitekt univ. profesor Janez Valentinčič. Tega priznanega mojstra smo posebno radi naprosili zato, ker je za črensovsko cerkev izdelal že vrsto načrtov. Po njegovi zamisli n. pr. je zgrajena velika vhodna lopa. Preureditev nekdanje velike zakristije in ureditev veroučne sobe je njegovo delo in še bi lahko našteval. Kamnoseška dela je prevzel mojster Josip Horvat iz Male Subotice. Za pasarska dela se je obvezal Friderik Feltrin iz Slovenske Bistrice. Novi oltar že služi namenu, tudi novi krstilnik že stoji. Ob pisanju tega sestavka še čakajo na uresničitev pasarska dela, katerih pa ni malo.

Za podružnico sv. Antona na Gornji Bistrici je izdelal akad. kipar Stane Jarm sohe (kipe) sv. Antona, Srca Jezusovega in Srca Marijinega. V postnem času je dobila bistriška cerkev še križev pot in »božji grob«, oboje delo že omenjenega mojstra. Razen tega je dobila tamkajšnja učilnica notranjo opremo, zakristija pa praktično omaro za liturgična oblačila in predmete. Navedene kipe, križev pot in božji grob je slovesno blagoslovil mariborski škof dr. Grmič. Vaščani so bili njegovega obiska izredno veseli in so mu za lepe spodbudne besede in za ves trud iz srca hvaležni.

»Domovina, ti si kakor zdravje...« Resničnosti teh pesnikovih besed se zavedajo zlasti naši izseljenci. Iz leta v leto prihajajo na obisk v staro domovino, da si vsaj za nekaj tednov pozdravijo domotožje. Letos se jih je mudilo doma razmeroma mnogo. Pri Sarjašovih v Trnju so se zbrali vsi otroci okrog

staršev k slovesni zlati poroki. Drugi so se zopet odločili za skupno romanje na Brezje. To romanje je bilo nekak zaključek večjega romanja ameriških Slovencev v Sveto deželo. Med udeleženci romanja v Palestino sta bili tukajšnji rojakinji Hozjanova in Pršova.

Folklorni ansambel iz župnije Marije Pomagaj iz Toronta je nastopil v več krajih Prekmurja. 12. avgusta je z razgibanimi narodnimi plesi in s poskočnimi melodijami razveselil gledalce v Črensovcih. Škoda samo, da obisk ni bil številnejši.

Nekaj tednov obiska doma je minilo prekmalu. Prišla je težka ura slovesa, ob katerem se je orosilo prenekatero oko. Marsikatero srce adhajajočega pa bi verjetno najraje na glas zakričalo s pesnikom:

*»Domovina, daj mi roko,
ne beži, ostani pri meni,
tesnó, tesnó me okleni...«* (O. Župančič)

DOBROVNIK — S poročanjem o izrednih dogodkih iz naše dvojezične župnije smo v zaostanku še za lansko leto. Ker pa se je dogajalo precej zanimivega in bogatega, storimo to sedaj!

18. aprila 1978 smo začeli v naši župnijski cerkvi z obnovitvenimi deli v zadovoljstvo vseh (razen nekaterih izjem). Dela, najprej v prezbiteriju, potekajo normalno. Slikar Jože Zel iz Maribora se je lotil prvega svojega tovrstnega in zahtevnega dela. Obogatil je prednjo steno v prezbiteriju z novimi freskami, ki so do sedaj pozele precej priznanj.

V letošnjem letu pa smo vse obogatili še za korak naprej. Položili smo marmornate ploščice in notranjščino prebelili.

Za našo dvojezično župnijo pa je bil enkratni dogodek blagoslovitev in posvetitev dveh novih zvonov na praznik Marijinega rojstva, od katerih je eden posvečen v spomin škofu Antonu Martinu Slomšku, drugi pa v čast sv. Štefanu, ogerskemu kralju.

Ob ogromni udeležbi ljudi domačinov in iz sosednih župnij, je obred blagoslovitve opravil gospod škof dr. Vekoslav Grmič, ki je pohvalil ljudi in njihovo pripravljenost, da tudi v današnjem času nekaj žrtvujejo za svojo župnijsko cerkev.

Popoldne po kosilu pa je župnijski svet pripravil za gospoda škofa in njegovega tajnika dr. Jožefa Rajhmana piknik (prekmurski bograč) pri gori-cah. To je bil pravi »agape«!

DOKLEŽOVJE — Letošnji veliki teden je bil za našo župnijo posebno doživetje. Triindvajsetletna župljanka Majda se je že od začetka leta pripravljala na krst in druge zakramente. Na velikonočno vigilijo je bila cerkev polna kot za največji praznik. Po blagoslovitvi krstne vode je pristopila v spremstvu botre sestre Angele h krstnilniku, kjer je po oblitvanju z vodo in po Sv. Duhu postala član božjega ljudstva in naše župnijske skupnosti. Ta-

koj zatem je sledila birma. Posebno ganljivo pa je bilo, ko sta oče in mati pospremila hčerko k obhajalni mizi in skupaj z njo prejela velikonočno obhajilo.

Dokležovski prvoobhajanci s starši

Tudi v tem letu smo imeli tečaj za pripravo na zakon (40 udeležencev) in za mlade zakonce (30 udeležencev).

Z otroškim zborom, ki so ga podprle naše vrle mladinke, smo sodelovali pri pevskem nastopu v Pertoči. Imeli smo tudi dvojce romanj, z odraslimi v Mariazell, z mladino pa v Želimlje, kjer smo s tamkajšnjo salezijansko družino doživeli lepo evharistično slavlje. Bili smo tudi deležni njihove izredne gostoljubnosti. Po kosilu je bila nogometna tekma, pri kateri pa so naši spričo premoči domačinov morali kloniti.

Dne 25. junija so imeli pri nas sestanek ob 15 letnici mašništva duhovniki vseh treh slovenskih škofij. Pri večerni maši so se predstavili mladim in starejšim vernikom, ki so kar lepo napolnili cerkev. Za vse je bilo srečanje lepo doživetje — za duhovnike ob lepem petju in sodelovanju vernikov, za župljane pa ob lepi božji besedi cistercijana dr. Antona Nadraha in somaševanju 13 duhovnikov.

Srečanje se je nadaljevalo pred cerkvijo ob petju in prijateljskem razgovoru. Gostje so izrekli še posebno zahvalo vaščanom, ki so jim nudili udobno prenočišče.

Zaključek veroučnega leta v Dokležovju

DOLENCI — V župniji Dolenci smo bili eno leto brez lastnega dušnega pastirja in je našo župnijo soupravljal župnik iz 22 km oddaljenih Pečarovec. Kljub temu nismo trpeli duhovne škode. Po petnajstih letih smo imeli zopet sveti misijon, ki sta ga vodila kapucina: dr. p. Gabrijel Recek in p. Klemen Verdev. Ker je bil istočasno misijon v Pečarovcih, je moral župnik vsak dan voziti misijonarja na to naše oddaljeno misijonsko področje, kar pa je z veseljem opravljal. Župnik Gumilar je mislil po svetopisemsko: »Še druge ovce imam, ki niso iz pečarovske župnije, tudi te bi rade poslušale božjo besedo v času misijona.« Verniki so se radi udeleževali misijonskih govorov in radi vztrajali v cerkvi, četudi se je kdaj zdelo, da je bilo predolgo. Sklep misijona smo imeli na cvetno nedeljo zjutraj ob 8. uri. Najprej nam je zunaj cerkve škof Grmič blagoslovil oljke in drugo zelenje, nato pa vodil procesijo okrog cerkve in imel slovesno mašo z zahvalnim govorom. Cerkev so verniki napolnili do zadnjega kotička. Ob koncu se je škofu in misijonarjema zahvalil cerkveni ključar Vendel Barabaš iz Budinec ter obenem prosil v imenu vse župnije, naj jim g. škof dodeli lastnega dušnega pastirja. Prošnjo je g. škof izpolnil, za kar smo mu verniki tudi hvaležni.

Vse besede, ki smo jih slišali v času misijona, bomo morali še dolgo pre-mišljevati, na to nas bo vedno spominjala misijonska podobica. Na tej je napisano, da človek ne živi samo od kruha, ampak od vsake božje besede.

Ob sklepu misijona v Dolencih

Imeli pa smo še tudi druge lepe slovesnosti. Lepo je bilo prvo sveto obhajilo, ko so obenem imeli osmošolci izpoved vere. Na srečanje mladine smo povabili mladince iz Pečarovce. V mesecu maju pa smo mladi bili povabljeni na srečanje v Pečarovce.

Zadnjo nedeljo v juliju je imel tukaj ponovitev nove maše Martin Horvat iz Hotize, ki je nečak našega nekdanjega župnika Matije Balažica. Obenem se je to nedeljo zahvalil in od nas poslovil župnijski soupravitelj Fride-rik Gumilar. Prvo nedeljo v avgustu smo že pozdravili našega novega župni-ka Vilija Hribernika, ki je prišel iz štajerske dežele, iz Šmarja pri Jelšah, bil pa je nazadnje kaplan pri svetem Juriju ob Ščavnici. Da bi se pri nas dobro počutil, smo mu prenovili župnišče. V načrtu imamo tudi prenovo notranj-

Janez Pavel II. — prvi slovanski papež v zgodovini Cerkve. »Morda me je Kristus izbral in Sveti Duh vodil prav zato, da skupnosti Cerkve dodam razumevanje besede in jezika, ki zveni tuje romanskim, nemškim, anglosa-škim in keltskim ušesom. Mar ne čutite Kristusov nagib v delovanju Duha, da se mati Cerkev ob koncu drugega tisočletja krščanstva s polnim razume- vanjem, s posebnim čustvom vdanosti odpira tistim človeškim jezikom, ki jih družijo skupni koreni, ki kljub določenim razlikam v načinu pisanja zve- nijo tako sorodno in družinsko?« (Gnježno, 3. junij, papež Wojtyła).

*Župnijska cerkev sv. Miklav-
ža v Dolencih*

ščine cerkve, seveda če bodo sredstva, ker nas je »mala čreda«. Tistim, ki še niso prišli v naš kraj in v našo cerkev, se predstavljamo na dveh fotografijah. Na eni je naša župnijska cerkev, na drugi pa sklepna slovesnost misijona na cvetno nedeljo.

GORNJA RADGONA — Po načrtih in prizadevanju domačega kaplana Jožeta so verniki olepšali podružno cerkev na Sp. Ščavnici. Prezbitrij je sedaj ves iz marmorja, nov je tabernakelj in oltar. Leta 1968 je novoposvečeni škof Grmič blagoslovil to cerkev, deset let pozneje 17. decembra 1979 je slovesno posvetil novi oltar. V lepem nagovoru je pohvalil navzočo množico vernikov, ko je med drugim rekel: V te zidove in v ta oltar ste zapisali svojo ljubezen do Boga in bližnjega.

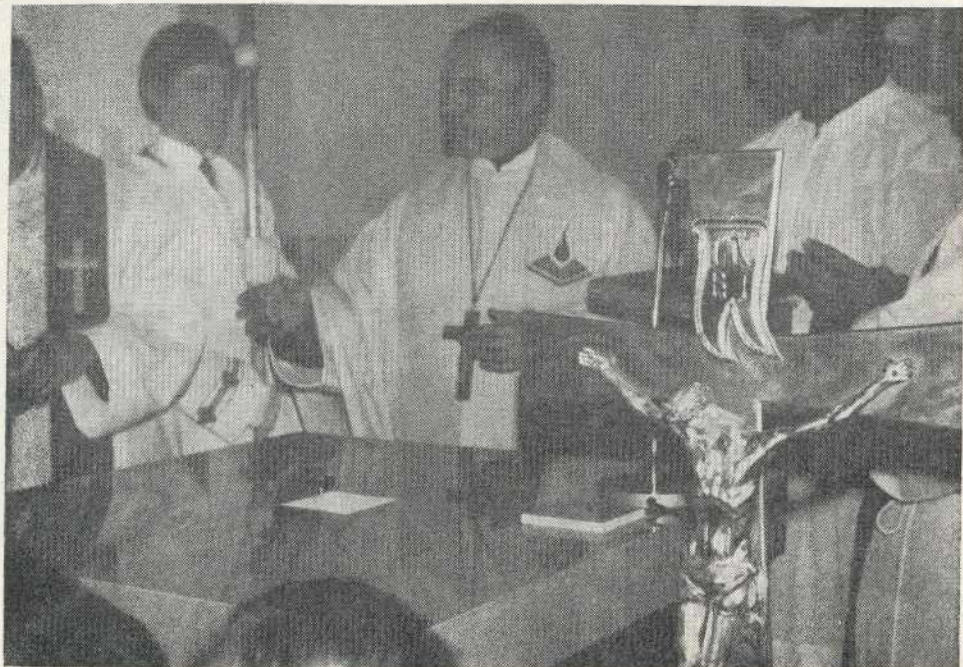
Enaindvajset intelektualcev iz naše župnije se je v marcu udeleževalo teološkega tečaja v Beltincih.

Ob nesreči, ki je na veliko noč zadela Črno goro, so se mnogi verni zavdli, da je prišla njihova ura, ko je treba pomagati. Z razmeroma veliko vso-to smo podprli obnovo cerkva in samostanov.

Bolni in ostareli župljani so zopet napolnili cerkev na nedeljo Sv. Trojice 10. junija. V duhu zadnjega pastoralnega tečaja smo ob tem srečanju dali poudarek zakramentu bolniškega maziljenja. Mnogi so potem ta zakrament

tudi prejeli, se med sveto mašo okrepčali s svetim kruhom, po maši pa še z zemeljskimi dobrinami in se zadovoljni vrnili na svoje domove.

Ministranti iz vseh župnij dekanije so imeli letos svoje letno srečanje pri nas 23. junija.

Posvečenje oltarja na Spodnji Ščavnici

Mladinskega romanja na Ptujsko goro pod geslom: Življenje je potovanje dne 30. junija se je s kolesi udeležilo 24 fantov in deklet iz naše župnije. Prevozili so 120 km.

Na vsakoletna romanja gredo po večini vedno isti verniki. Ti se med seboj vedno bolj spoznavajo in povezujejo. Lahko bi rekli, da se na ta način formirajo župnijske skupine romarjev. Med drugim smo v tem letu dvakrat romali na Višarje.

Z novo pesmarico si ometamo polepšati sodelovanje pri božji službi. Posamezniki so jih nabavili 300 izvodov, enako število rdeče vezanih pa je last cerkve.

Spomladi so mnogi lastniki verskih znamenj prenovili svoje kapelice ali križe. Gospod Bog jih bogato poplačaj. Še nekaj jih je, ki so potrebna prenov. Zato skrbi posebna komisija pri župnijskem svetu.

GRAD — Potrebno je zatišje v življenju človeka, kakor tudi v življenju farne skupnosti. Takšno zatišje je bilo tudi pri nas. Nič velikega ne moremo pokazati, sicer pa se vsa velika dela spočnejo in rastejo ne v hrupnih besedah, niti v gromkih dejanjih, ampak v skrivnosti molka. Ta molk je morda

božja beseda, ki pada iz dneva v dan v različne vrste zemljo. Nemalokrat tudi v slabi zemlji čudovito vzbrsti, prinese prekrasen cvet in rodi obilen sad. Tako tudi v naši župniji mnogokrat zaveje duh, za katerega ne veš od kod prihaja in kam gre. Ga bo zadušila spomladanska slana, ali uničila toča in grom poletja, ga bo zamoril hlad jesenskih noči, ali strl mraz zimskega jutra? Kdo ve, Gospod je, ki daje rast in nad setvijo ima oblast.

Letos smo obnovili starodavni križ pri Gradu, pred leti oskrunjeno sveto znamenje preteklih rodov, ki so se ga v temni noči polastile moči krivičnega mamona in je verjetno za kakšnih sto šilingov za vedno odpotoval čez mejo. Novi korpus je izdelal »bogecmajster« iz Kuzme.

Naslednje leto bo, kakor vsi pričakujemo, obilnejše v dejanju in besedi.

HOTIZA — Pri nas smo povečali veroučno učilnico in jo lepo opremili. Sedaj more sprejeti primerno število učencev in tudi zraka imamo v njej za vse dovolj. Lepo smo jo opremili z mizami in stoli, zimski mraz pa nam preganja primerna peč.

Postavili smo tudi novo drvarnico, ki sicer ni ne vem kaj, toda ko je treba vse to plačati, pa ni tako lahko za našo malo župnijo. Zidarska dela je opravil mojster Franc Šumenjak.

Največje delo v tem letu pa so nove cerkvene klopi s tapeciranimi sedeži. Za vse gre zahvala vernikom, ki so vselej priskočili na pomoč tako z denarjem kakor tudi z delom.

Nova maša na Hotizi

Po 40 letih je naša župnija doživela veliki dan. Imeli smo 1. julija novo mašo, ki jo je daroval Martin Horvat iz Hotize, nečak našega rojaka Matije Balažica, nekdanjega župnika v Dolencih. Ker je bila cerkev premala za toliko ljudi, smo postavili oltar na prostem. Vsa slovesnost je bila zelo lepa in prisrčna, k temu je pripomoglo tudi primerno vreme. Dragemu novomašniku vsa župnija želi mnogo božjega blagoslova pri njegovem delu.

KANČEVCI — Spomladi, meseca maja smo se temeljito lotili strehe na stolpu podružne cerkve v Domanjševcih. Naredili smo novo ostrešje, ga v celoti pokrili z bakrom, napravili tudi nov križ in strelovod. Delo je vodil mojster Jože Geršak iz Bistrice ob Sotli. Domačini: katoličani in evangeličani pa so pridno in vzajemno pomagali. Tako se obnovitvena dela na tej cerkvi, ki je pomemben kulturno-zgodovinski spomenik iz 13. stol., zaenkrat zaključena. Veselili smo se tega najprej duhovniki soboške dekanije na rekolekciji, ki smo jo imeli prav v Domanjševcih 16. maja. Vsi ostali pa ob proščenju 12. avgusta, ko je cerkev tudi ponovno blagoslovil stolni prošt dr. Jožef Smej iz Maribora ob navzočnosti velikega števila ljudi in ob lepem sodelovanju domačih in dolenskih pevcev.

V mesecu maju smo še dali rdeče oblaziniti vse sedeže v cerkvenih klopih v naši župnijski cerkvi.

Meseca maja pa je potekel tudi mandat članom našega župnijskega sveta. Na binkošti je završalo, imeli smo volitve. Izvoljen, pomlajen in od škofije potrjen novi župnijski svet je bil slovesno vpeljan 12. avgusta. Prošt dr. J. Smej je vsakemu izročil člansko izkaznico in knjigo vseh knjig, sv. pismo. Prejšnjemu Župnijskemu svetu, ki je bil zelo delaven, iskrena hvala, novemu pa božji blagoslov pri delu za božje kraljevstvo v župniji in Cerkvi!

Ministranti — liturgični sodelavci so se letos po dveh letih zopet vrnil k nam. Prišli so že kar v juniju, v zelo lepem številu in vremenu in še v prijetnejšem vzdušju so se vračali domov na počitnice.

Tudi farno proščenje v juliju je bilo nekoliko drugače, kakor prejšnja. Svet — vsaj Evropa — se namreč pripravlja na 1500 letnico rojstva sv. Benedikta. Tudi mi bedenički verniki želimo ta jubilej lepo proslaviti. Zato smo za letos povabili za proščenje Jožefa Gjurana, bogojanskega župnika, ki je ob koncu vojne in po vojni kot redni kaplan deloval v naši župniji.

Avgusta smo poromali k belim menihom — cistercijanom v Stično. Tam smo bili deležni lepega in gostoljubnega sprejema. Skratka videli in doživeli smo kaj pomeni: »ora et labora« — moli in delaj! Spotoma pa smo se ustavili še v številnih lepih cerkvah (Vransko-Grosuplje-Rakovnik-Maribor, stolnica, Sp. Ščavnica) in se duhovno obogatili vračali domov.

V začetku septembra je znamenita rotunda v Selu iz 14. stol. dobila novo streho in obliko.

Vsa župnija se pripravlja na gradnjo nove kapele sv. Jožefa Delavca v Prosenjakovcih, kraju, ki je skoraj 10 km oddaljen od farne cerkve, tik ob meji, a postaja vedno bolj pomembno središče, posebno za pripadnike madžarske narodnosti.

Veliko dela je bilo opravljenega v naši župniji v zadnjih nekaj letih, a še precej nas čaka. Vernikov je malo in so raztreseni, zato smo veseli vsake pomoči in spodbude tudi od drugod. Nekateri so se že odzvali kot npr. župni-

Rotunda v Selu

ja Murska Sobota in Tišina, ter nam priskočili na pomoč in tako pokazali solidarnost z brati, ki živijo v izjemno težkih razmerah. Vsem dosedanjim in bodočim dobrotnikom iskren Bog plačaj!

KAPELA — Na god in praznik sv. Marije Magdalene, patrone naše župnije, smo pri Kapeli imeli lepo in ganljivo slovesnost: ponovitev nove maše. Daroval jo je novomašnik Jože Horvat, salezijanec, doma iz Trnja. Rade volje se je odzval našemu povabilu, za kar smo mu zelo hvaležni.

Cerkev je bila za to slovesnost primerno okrašena in pri slovesni maši nabito polna; še zunaj so stali ljudje, čeprav vreme ni bilo naklonjeno.

Sprejem novomašnika je bil v cerkvi. Najprej ga je pozdravil domači župnik, potem pa član ŽS in zbor šolske mladine pod vodstvom katehistinje Kristine.

Pridigal je novomašnik sam. Posebno je poudaril potrebo po duhovniških poklicih in pa lepoto duhovniškega in redovniškega stanu. Na koncu slovesnosti je podelil novomašni blagoslov in vsem navzočim razdelil spominske podobice. Gotovo je njegova beseda mnogim segla do srca.

KOBILJE — Kaj posebnega naša župnija v letošnjem letu, ki se izteka, ni doživela. Kar smo dolgo želeli, smo dosegli: z lepo asfaltirano cesto smo skoraj do kraja povezani z drugimi župnijami.

Letošnja pomlad je bila za našo župnijo žalostna. Dva naša župljana sta umrla nesrečne smrti, eden v gozdu, drugi v prometni nesreči.

20. maja smo poromali na Brezje.

Slovesnost prvega obhajila smo imeli 27. maja. Prvoobhajancev je bilo samo devet.

11. 6. so se pri nas zbrali k somaševanju novomašniki iz leta 1955. Kar 16. jih je bilo. Sredi vročega poletja so naši delavni pevci priredili izlet po lepih Slovenskih Goricah.

Omenil bi še samo obisk misijonarja Janeza Puhana iz Bogojine, ki deluje na Madagaskarju. Srečanje z misijonarjem je bilo lepo doživetje za našo župnijo, da je malo takih srečanj.

Ce nam bo uspelo, se bomo pevci pripravili na revijo pomurskih pevskih zborov.

KRIŽEVCI PRI LJUTOMERU — V začetku letošnjega marca je bila predstavljena na novo službeno mesto naša organistka in zakristanka sestra usmiljenka Stanislava Pust. Polnih deset let je skrbela za ubrano cerkveno petje in lepo krasila naš božji hram. Za vso vestno delo in službo smo ji nad vse hvaležni, dobri Plačnik pa naj ji bogato poplača njeno nesebično delo v božjo čast in slavo.

Službo organistke in zakristanke je nastopila s. Elvira Zlatolas. Želimo ji, da bi se pri nas dobro počutila in z lepimi uspehi kronala svoje delo.

Mesto nove prednice sester je nastopila s. Marijam Pajk, ki bo kot učiteljica — katehistinja pomagala pri poučevanju krščanskega nauka. Tudi njej želimo vse dobro in obilo uspeha.

V mesecu majniku je sprejelo prvo sv. obhajilo 53 prvoobhajancev.

Z molitvijo se pripravljamo na dneve sv. misijona v naši župniji. Misijska prenova se bo vršila predvidoma v začetku meseca decembra.

KUZMA — Bog prihaja v tihoti, ne v hrupu. Zato so si verniki sezidali novo cerkev. Zavedajoč se: »po Mariji k Jezusu«, so ohranili del stare cerkve, ki se imenuje »Marija Mati.«

Kristjani nismo samo turisti, ampak tudi romarji. Zato radi božja sveetišča tudi pogledamo. To se pozna tudi v naši cerkvi, saj prihajajo ljudje od blizu in daleč v večjih ali manjših skupinah, s takšnim ali drugačnim vozilom.

Župnijski sveti naše soboške dekanije s svojimi dušnimi pastirji so se zbrali v naši cerkvi 26. avgusta popoldne ob 3. uri. Vseh nas je bilo 125. Prav gotovo je bil kdo prvič v naši cerkvi in morda tudi v Kuzmi. Člani župnijskih svetov so tu imeli duhovno obnovo s sv. mašo z nagovorom, ki jo je opravil prodekan Martin Poredoš. Predavanje »Bolniško maziljenje« je imel soboški kaplan Janez Nerad. Razgovor o tem važnem zakramentu je bil v treh skupinah. Tako so ožji sodelavci dušnih pastirjev spoznali, kako ta zakrament razložiti drugim vernikom v župniji. Po končani obnovi so se za kratek čas zadržali na župnijskem dvorišču, kjer so si dali malo pod zob in malo na zob.

Ostanek stare cerkve v Kuzmi »Marija Matie«

Pri naši cerkvi so verniki imeli veliko truda, požrtvovalnosti in stroškov, zato so morali skrb za župnišče za nekaj časa odložiti. Vsak človek pa ima rad urejen dom, zato mora biti urejen tudi naš skupni župnijski dom. S skupnimi močmi smo letos obnovili vso vodovodno in električno napeljavo. Stara je svoje odslužila, saj je bila narejena mnogo prej, preden so jo imeli vsi krajan.

Delo je opravilo podjetje IMP-BLISK-MS z domačimi zidarji in delavci.

Božja volja je hotela, da sta odšla po plačilo k Bogu dva gradbeniška mojstra. Karel Kerec, star 52 let, rojen v Vidoncih, doma v Kuzmi. Njegov »pravi dom«, bi lahko po pravici rekli, so bili vsi večji kraji v Posavju. Zahrbtina bolezen, ki je na njej tako dolgo bolehal, ga je vzela na delovnem mestu v Brežicah.

Janez Gubič, doma iz Trdkove, ki so ga poznali v bližnji in daljnji okolici. Skoraj ni cerkve, kapele, župnišča in privatnih domov v okolici, da se jih ne bi dotaknila njegova roka. Vedno je znal priskočiti na pomoč.

Kakor prerokinja Ana »dan in noč ni zapuščala templja«, velja tudi za Irmo Gobar. Žena molitve, zakramentov, sv. maše. Bila je pravi božji blagoslov za župnijo.

LEDAVA — Dvojezična lendavska župnija je v Pomurju nekaj posebnega, ne samo zaradi dvojezičnosti, ampak tudi po sestavu prebivalcev, ki so še večinoma kmetovalci, v mestu samem pa uslužbenci, nameščenci in delavci. Zato je tudi verska razgibanost župnije svojska. Ne moremo je presojati samo s stališča števil iz verske ali veroučne statistike, ki nam veliko povedo, ne pa vsega.

Slovesnosti smo začeli z vstajenjsko procesijo, ki je bila mogočna, posebno moških je bilo veliko. Žal se procesija ne more prav razviti, ker je pot — zaradi prometnih težav — prekratka. Zelo lepa je bila tudi telovska procesija. Čudovito je bilo prošenje pri kapeli Sv. Trojice nad Lendavo, saj ni bilo nobenega kramarja in je bilo res prošenje, ne pa sejem. Tudi prvo obhajilo je bilo prisrčno za 78 prvoobhajancev, za njihove starše in sorodnike in za celo župnijo.

14. in 15. 1. smo imeli tečaj za tiste, ki nameravajo skleniti zakon. Tečaj je zelo lepo uspel, le udeležba bi lahko bila še večja. Tudi tečaj za mlade zakonce je, kljub slabi udeležbi, lepo uspel.

16. 8. je bil blagoslovljen prenovljeni zvonik — harangláb — v Dolgi vasi in novi mrliški voz. 20. 8. pa je bil blagoslovljen prenovljeni križ v lendavskih goricah.

16. 5. smo dobili gradbeno dovoljenje za novo kapelico v Pincah in seveda takoj začeli z gradnjo.

8. 6. smo dobili točo, ki je ponekod napravila občutno škodo, posebno v vinogradih, še hujša pa je bila 13. 7., ko je v mestu razbijala celo šipe na oknih in v goricah ruvala drevje. Pa kljub temu lahko rečemo, da je bila letina za poljščine in vinograde zelo dobra.

Zal moramo omeniti tudi manj vesele dogodke iz našega življenja. Med mrtvimi smo imeli dva samomorilca, dvoje zastrupljenje z alkoholom, tri večje nesreče, tri prometne nesreče in, kar je najbolj žalostno, en umor.

LJUTOMER — K požitvi župnijskega življenja sta precej pripomogli dve duhovni obnovi. Prvo je v adventu od 14. — 17. decembra 1978 vodil pater, provincial minoritske družbe Maksimilijan Klajnšek. Drugo pa je vodil v postnem času od 29. 3. do 1. 4. 79 pater dr. Miha Vovk, frančiškan iz Ljubljane.

Važno in pestro je tudi delo in nastopi naših otrok, še posebej otroškega pevskega zbora pod vodstvom sestre Mirjam. Otroci so v adventu nastopili z igro »Pričakovanje Odrešenika«, za praznik Brezmadežne z recitalom, za polnočnico je nastopil pevski zbor, uprizorili pa so tudi igrice »Vrnitev izgubljenega«. V počastitev materinskega dne 25. marca pa so pripravili igrice »En dan brez mame«.

V postu so otroci molili križev pot ob spremljavi izbrane glasbe, kar je pripravljala dijakinja Mira. Prav tako so otroci poskrbeli za doživet zaključek majniške pobožnosti z nastopom prvoobhajancev in pevskega zbora.

Zelo so se letos obnesle posebne šolarske maše po starostnih skupinah, pri katerih so otroci lepo sodelovali.

Zelo slovesno smo obhajali praznik Gospodovega vstajenja. Na veliko noč zjutraj smo imeli procesijo po mestnih ulicah. Posebej še velja pohvaliti veliko udeležbo moških.

Pevski zbor »angelov« za polnočnico 1978

K prvemu svetemu obhajilu, ki smo ga imeli 13. maja 1979 je letos pristopilo 115 prvoobhajencev. Petdeset naših otrok iz višjih razredov je prejelo zakrament sv. birme 24. junija 1979 pri sv. Juriju ob Ščavnici. Vse leto smo vzdrževali stik s starši naših otrok, ki so se po nedeljskih mašah udeleževali razgovorov s kateheti. Tudi otroke smo nagradili za njihove uspehe z manjšimi darili.

Na splošno zadovoljstvo vernikov že deluje nova aparatura za ozvočenje cerkve. V delu je tudi novi oltar ter pripravljen material za obnovo prezbiterja.

V tem letu pa so tudi preminuli naši zelo dobri pomočniki in farani. Tako naš dobri cerkovnik Štefan Nemec, ki je več kot 40 let zvesto in vestno opravljal svojo službo v naši župniji. Julka Casar iz Ljutomera, ki je bila znana po svoji ljubeznivosti in dobroti. Zelo pa nas je presenetila smrt dolgoletnega cerkvenega pevca Frančka Vaupotiča iz Cvena, ki je omahnil ob grobu svojcev. Vse naše sodelavce bomo pogrešali a jim obenem želimo, da bi jim Bog naklonil plačilo, ker so iskreno in z vso dušo ljubili Boga, Cerkev in dom.

Naši farani so letos romali na Brezje, Sv. Višarje, nekaj pa se jih je udeležilo vse slovenskega romanja v Rim. Bog daj, da bi vse to pripomoglo k naši duhovni rasti.

Slovesen sklep šmarnic v Ljutomeru 1979

MARKOVCI — Ker je naše življenje mnogokrat obloženo s križi, začnimo s križem. Dne 8. oktobra popoldne smo se zbrali k lepi slovesnosti blagoslovitve obnovljenega križa na Velikem vrhu v Čepincih ob državni meji. Na župnikovo pobudo se je Koloman Gašpar s svojo družino velikodušno odzval, da je naročil nove podobe za križ in prevzel skrb za ureditev temeljev. Ni se ustrašil stroškov in skrbi, zato smo mu hvaležni. Naj mu dobri Bog povrne.

V začetku junija se je s traktorjem smrtno ponesrečila 29 letna Anica Jakič iz Čepinec. Mesec dni po tem je po kratki težki bolezni umrl naš zvonar Peter Časar. Več kot 40 let je njihova hiša izvrševala službo zvonarja. Ohranimo ga v spominu. Kakor zvonar tako je tudi po daljši bolezni umrl delaven član župnijskega sveta Karel Kalamar.

Vrstili so se pa tudi veseli dogodki: prvo obhajilo, slovo osmošolcev, srečanje bolnikov, župnijskih svetov, ministrantov in romanje na Ptujsko goro in v Mariazell.

Dodajmo še slovesnost v Čepincih 30 letnice prvega zadružnega doma v Prekmurju in redne izgraditve ceste na Špicbreg.

Ko drugod asfaltirajo, v teh odročnih krajih vsaj popravljamo. Tudi letos je gornjeseniška slovenska šolska mladina prišla k nam na skupno srečanje z našo šolo, kakor je to že navada. Naša šola je bila obnovljena in pripravljena za celodnevno šolo.

*Blagoslovitev križa 1978
v Markovcih*

MARTJANCI — Po petih letih je doživela naša župnija nove binkosti. Čakali smo, se pripravljali stari in mladi. Pridi, pridi Sv. Duh, je kot glasna molitev odmevalo po vsej župniji. Šestega majnika, na Gospodov dan, na nedeljo, je prišel na našo župnijo Sv. Duh.

Stolni prošt dr. Jože Smej je bil določen, da podeli našim birmancem zakrament svete birme. Do Sobote je prišel z avtobusom. Kako pa naprej? Šel je peš, dokler ga niso opazili in se ga usmilihi neki dobri ljudje in ga pripeljali do farne cerkve. Sicer bi moral priti »per pedes apostolorum«.

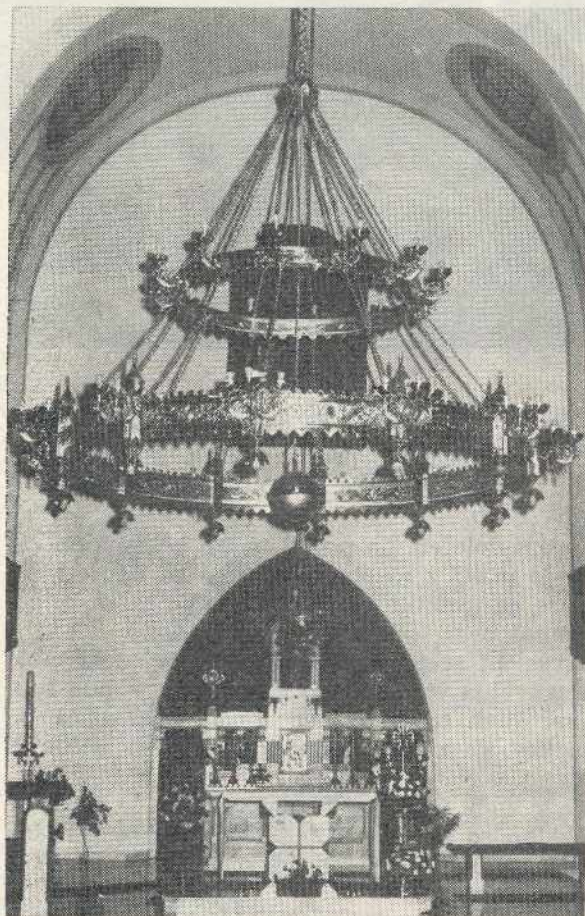
92 birmancev je prejelo zakrament svete birme, 92 se je Bogu zahvalilo za ta božji dar in z njimi se je zahvalila vsa župnija. Premajhna je bila župnijska cerkev, da bi sprejela vse ljudi ta dan. Tudi mnogi evangeličanski bratje in sestre so prihiteli v cerkev, da z nami sodelujejo, z nami molijo in z nami prejmejo Sv. Duha.

27. maja smo imeli prošenje v Vučji Gomili. Sv. maša je bila na prostem, na pokopališču. Slovesnost, pri kateri so sodelovali katoličani in evangeličani. Podajanje roč, mir s teboj — in s tvojim duhom, je prišlo res iz dna duše in srca. To je resnično ekumensko zbližanje.

3. junija so imeli naši osmošolci slovesno izpoved vere.

Naj »verujem v Boga, v sveto katoliško Cerkev, občestvo svetnikov, naše vstajenje in večno življenje ne bi bile samo besede ampak, da bi po tem oblikovali svoje življenje.

MURSKA SOBOTA — Če bi vrednotili in ocenjevali življenje župnije zgolj po tem, kar se je gradilo, adaptiralo in popravljalo, bi gotovo ravnali napak. Vzporedno z zunanjimi deli se mora graditi tudi duhovna zgradba župnije. Po mnogoletnih izkušnjah pa prihaja duhovnik do spoznanja, da mu tudi zunanja dela morejo pomagati pri pastoralnem delu, pri graditvi duhovne zgradbe župnije. V veliki župniji kot je Murska Sobota, župnik nikakor ne more navezati osebnega stika z vsemi župljani. Obnovitvena dela pa mu lahko v veliki meri pomagajo, da naveže tudi osebne stike z verniki, ko jih prosi za to ali ono uslugo. Zato je tudi zunanje delo pastoralno delo, seveda če ga znamo pastoralno izrabiti.

*Obnovljeni lesteneč v
Murski Soboti*

V preteklem letu pri nas ni bilo večjih obnovitvenih del, ki bi bila omembe vredna. Res pa je, da se nadaljujejo dela v Bakovcih pri novem župnijskem domu, kjer počasi nastaja novo župnijsko središče. Letos bodo narejene inštalacije in notranji ometi.

Srečanje soboških duhovnikov

Kapeli v Satahovcih in Murskih Črncih sta bili obnovljeni od vrha do novih temeljev. Načrte za obnovev sta naredila Jože in Peter Požauko iz Maribora, zidarska dela Štefan Žižek iz Rakičana, pleskarska in mizarska dela pa so izvršili domačini.

Med drugimi slovesnostmi v župniji je gotovo omembe vredno srečanje duhovnikov — soboških rojakov, ki je bilo letos 24. junija v Murski Soboti. Odlično ga je vodil kanonično najmlajši soboški duhovnik Mirko Ružič. V uvodnem delu maše so se duhovniki predstavili in povedali kako pojmujejo svoj poklic in kaj je bil glavni nagib za odločitev zanj. Srečanje naj bi opogumilo mlade iz župnije, da bi sledili zgledu svojih rojakov duhovnikov.

Bakovsko župnišče v gradnji

ODRANCI — Že oktobra prejšnjega leta smo se začeli pripravljati na birmo, ki jo je letos spomladi prejelo 116 naših otrok. Skrbno in vestno so se na birmo pripravljali z opravljanjem devet prvih petkov in to je bila lepa priložnost, da smo o birmi veliko govorili ne samo otrokom, ampak tudi staršem, botrom in vsemu krščanskemu občestvu. Višek priprave je bila devetdnevnic pred birmo. Zakrament birme je delil škof dr. Vekoslav Grmič. Vreme je bilo sicer slabo, pa nas ni prav nič motilo, saj smo vsi imeli prostor v cerkvi, za birmance in botre so bili sedeži rezervirani, da se je birmovanje lahko nemoteno vršilo v najlepšem redu.

Tečaj za pripravo na zakon je obiskovalo 38 mladih fantov in deklet. Imeli so šest predavanj.

Duhovno obnovo za mladino, otroke, mlajše in starejše zakonce, smo imeli proti koncu januarja. Obisk je bil dober. V marcu pa se je nekaj naših vernikov udeležilo teološkega značaja v Beltincih. Povabljenih je bilo precej več, morda pa bo vabilo veljalo za prihodnje leto.

27. maja so se člani našega župniškega sveta udeležili duhovne obnove v Veliki Polani, na binkoštni praznik pa je bilo naše župnijsko srečanje bolnikov v naši cerkvi. Zbralo se je 38 bolnikov in invalidov iz naše župnije. Bogoslužni del sta opravila naša duhovnika domačina: Jože Hozjan in Franc Jerebic. Otroški zbor pa je po maši zapel bolnikom nekaj pesmi, župnijski svet je poskrbel za pogostitev in za prijateljsko počutje zunaj cerkve.

Izpoved vere 1979

Ministranti, bilo jih je 28, so imeli svojo duhovno obnovo skupaj z ministranti naše dekanije 28. junija pri Sv. Benediktu. Nekaj najmanjših smo odpeljali z avtom, drugi pa so se podali na pot s kolesi.

Otroški pevski zbor, ki šteje 42 pevcev, se je udeležil skupnega pevskega nastopa otroških zborov na Pertoči. Po prireditvi smo skupaj s tišinskimi in dokležovskimi malimi pevci obiskali še cerkev v Kuzmi in pri Gradu. Razpoloženje je bilo izvrstno.

Naši pevci in drugi so letos romali na Višarje. Potovali smo prek Celovca, mimo Beljaka v Trbiž in naprej do žičnice, ki nas je potegnila na višino 1800 metrov k Marijini cerkvi. Doživetje je bilo čudovito in razgled prekrasen. Nazaj grede smo se ustavili še na Brezjah, kjer smo opravili večer-nice.

26. avgusta so naši bolniki romali skupaj z ostalimi bolniki naše dekanije v Turnišče. Zahvala gre vsem voznikom, ki so velikodušno žrtvovali tombolo v bližnjih Beltincih in so raje vozili bolnike v Turnišče in nazaj.

PEČAROVCI — Najvažnejši dogodek v tem letu je bil gotovo misijon v naši župniji. Zadnji misijon je bil leta 1964, zato smo vsi čutili potrebo po duhovni poglobitvi in smo se na misijon z veseljem pripravljali. Vodila sta ga

patra kapucina: dr. Gabrijel Recek in Klemen Verdev, ki je imel s seboj še enega pomočnika, to je bila kitara, ob kateri je večkrat kakšno zapel. Obisk v cerkvi je bil dober, sadovi misijona pa se še verjetno niso pokazali do kraja, ker duhovno seme bolj dolgo kali, da potem dober sad obrodi. Upamo in pričakujemo, da bomo dobre sadove tudi videli. Sklep misijona smo imeli na cvetno nedeljo. Za to priložnost smo povabili tudi g. škofa dr. Vekoslava Grmiča, ki je vodil najprej procesijo okrog cerkve, nato pa slovesno somaševanje in sklepni govor. Cerkev je bila polna do zadnjega kotička. Popolno zadovoljnost in uspeh misijona bomo videli v tem, če bo besedam misijonarja in škofa dal rast Tisti, od katerega je odvisno to, kar so »sejali« oni in domači dušni pastir še vedno »zaliva«!

Sklep misijona v Pečarovcih

Ob sklepu se je g. škofu, misijonarjema in domačemu župniku zahvalila članica župnijskega sveta Olga Gumilar iz Pečarovec. Sošolci duhovniki iz Slovenije, ki letos obhajajo 10 let mašništva so se zbrali na letnem srečanju pri sošolcu, tukajšnjem župniku Frideriku Gumilarju. Moralo bi nas biti več, pa vsi niso mogli priti. Srečanje imamo vsako leto pri enem sošolcu in tako smo lepo povezani duhovniki iz vseh treh slovenskih škofij.

Deset let mašništva — srečanje v Pečarovcih

PETROVCI—NEDELA — V začetku oktobra 1978 je našega župnika Matija Rousa zadela kap. Dolgih 36 let so kot zvesti pastir skrbeli za našo raztreseno faro. Zdaj so priklenjeni samo na župnišče in nič več ne morejo med nas. Za naše farane požrtvovalno skrbita sosednji markovski župnik Ludvik Varga in Ivan Camplin, upokojeni župnik. Zelo smo jima hvaležni in z veseljem hodimo k božji službi.

Imeli smo slovesnost prvega sv. obhajila in z avtobusom smo poromali na Ptujsko goro, v Maribor na Slomškov grob in k Sveti Trojici. Vodil nas je Ivan Camplin, za organizacijo je poskrbel bogoslovec Lojze Kozar.

PERTOČA — V adventu smo imeli tridnevno duhovno obnovo, ki jo je vodil kapucin p. dr. Vinko Škafar. Imel je 12 govorov (za vse, posebej za mlade zakonce, za starejše vernike, dvakrat za mladino). Lepo je bilo zlasti mašno bogoslužje za mladino, ki je obkrožala oltar in zavzeto sodelovala, tudi s prejemom sv. obhajila. V času tridnevnice je bilo 1400 obhajil.

Tečaj za pripravo na zakon: v januarju in februarju je bilo 7 nedelj popoldne po eno predavanje. Predavali so župniki Stefan Recek, Anton Fakin in Janko Škraban, kaplana Jože Hozjan in Janez Nerač, domača katehistinja in domači župnik. Udeležencev je bilo 38. (Tak tečaj je bil tudi predlanski).

Najvažnejši dogodek v življenju župnije pa je bila sv. birma. Pripravo na njo smo imeli tudi s starši in botri. Birmanci so opravljali devetdnevno v čast Sv. Duhu z udeležbo pri večerni maši. Na dan birmе, zadnji dan aprila je bilo tudi vreme kar lepo. Zbrali smo se tudi že v nedeljo popoldne in pozdravili birmovalca g. škofa. Verniki so za to slovesnost postavili 4 slavo-loke,

ki jih znajo zelo lepe narediti, in cerkev okrasili z visečimi vency, zanje je bilo potrebno mnogo zelenja. Pri birmski slovesnosti so birmanci (88 jih je bilo) bili z botri v prednjih klopih in za birmo po vrsti prihajali pred škofa k oltarju, da je bil res lep red.

Slavolok ob birmi 1979

Po birmi je nastopil maj in otroci, ki so le mogli, so zvečer v lepem številu prihajali k šmarnicam, ki so bile posebej zanje, skoraj vedno z mašo, in so radi peli. Spodbudo za lepo otroško petje smo dobili v nedeljo 13. maja popoldne. Takrat so v naši cerkvi zapeli otroški zbori iz Dokležovja, Kobilja, Odranec, Lendave in Tišine, posamezni zbori po 3 pesmi in vsi skupaj pri maši ter na zaključku. Želimo, da bi otroci in odrasli radi žrtvovali nekaj časa in truda, da bi z vajami pripravljeno petje pri bogoslužju poglobljalo notranje sodelovanje bogoslužnega občestva.

Tretjo nedeljo v maju smo imeli pri pozni maši slovesnost prvega sv. obhajila, ki ga je prejelo 35 otrok.

Na binkoštno nedeljo 3. junija popoldne je bil na pokopališču pri cerkvi pokopan naš domačin upokojeni župnik Franc Gomboc, ki je zadnja leta živel

pri redovnikih klaretincih pri Novi Štiti pri Gor. gradu in je umrl v bolnici v Slovenj Gradcu. Pogreb je ob sodelovanju 18 duhovnikov (12 jih je maševalo) vodil stolni prošt dr. Jožef Smej.

25. julija nas je 49 z avtobusom poromalo v Marijino Celje, kjer smo počastili Božjo mater z mašo v kapeli v baziliki. Po ogledu cerkve in Kalvarije smo se vračali po drugi poti, da smo lahko obiskali starodavno veliko cerkev redovnikov avguštincev v Vorau že v bližini Gradiščanskega, kjer smo se divili čudoviti notranjščini, zlasti oltarjem in mogočni prižnici. Potem smo bili kmalu na Gradiščanskem in si v Oberwartu ogledali novo cerkev. Udeleženci romanja so med vožnjo vneto prepevali in molili.

27. avgusta je gospod škof ob pogrebu dobre krščanske žene, matere Jožefa Šipoša, župnika domačina iz Krašč, na pokopališču v Kraških skupaj s sedmimi duhovniki maševal. To je bila prva maša v novem prostoru za maševanje ob pogrebi.

Dela: jeseni je bil obnovljen križ na pokopališču pri cerkvi. Položen je bil v zakristiji enak tlak kot je v cerkvi (klinker). Pozimi smo začeli z ogrevanjem cerkve, da verniki v velikem prostoru ne bi čutili mraza. V avgustu je bila prenovljena streha cerkvenega zvonika (popravljen in pobarvan).

RADENCI — S prvim septembrom je radenska župnija dobila svojega prvega rednega župnika v osebi Franca Levsteke, salezijanca, ki je pred leti bil župnik pri Kapeli.

V nedeljo drugega septembra je bil slovesen sprejem v kapelici v parku, ki služi kot župnijska cerkev, dokler ne bo zgrajena primerna cerkev. V imenu župnije ga je pozdravil in želel dobrodošlico Rudi Hajdinjak, član župnijskega sveta. Zagotovil je, da se bo vsa župnija strnila okrog svojega župnika, da bodo s skupnimi močmi lažje uresničili zahtevno in težko nalogo, ki jih čaka.

Ganljiv je bil pozdrav — pesmi in deklamacije — šolske mladine. Katehistinja Kristina je pač mojster v svojem poklicu. Marsikomu se je orosilo oko.

V pridigi je novi župnik prav posebno poudaril, da je prva skrb in naloga, ki jo prevzema nase, poglobitev verskega življenja po družinah in za vesti »da smo vsi ena velika družina«. Vse drugo bo z božjo pomočjo in dobro voljo prišlo ob svojem času. »Sam ne morem ničesar narediti, vsi skupaj pa lahko veliko naredimo«, je poudaril.

SV. JURIJ V PREKMURJU — V naši kroniki čitamo sledeče: 15. septembra 1929 je bila konsekracija nove farne cerkve. Začetek je bil ob osmi uri. Pridiga je bila v slovenskem in nemškem jeziku. Konec pa je bil ob pol dveh. — Nato sledijo imena navzočih duhovnikov in nekaterih laikov. Vsi ti so na sliki, ki so jo objavile Stopinje 1977 na strani 138. O veliki slovesnosti posvetitve je pisal tudi Marijin list XXV., št. 11, 8. novembra 1929, kjer med drugim piše, kako vesel je bil stari in bolehn župnik Jožef Čarič, da je dočkal ta dan. Največja zasluga za vse pa gre kaplanu Andreju Berdeni, ki je bil duša vsega dela in je na njegovih ramah ležala vsa skrb.

Vse letošnje leto je bilo v znamenju priprave na 50 letni jubilej posvetitve cerkve. V ta namen smo imeli tridnevno pred veliko nočjo, ki jo je

pripravil p. Gabrijel dr. Recek iz Maribora. Petdesetletnico posvetitve smo obhajali 9. septembra. Za to slovesnost smo cerkev zunaj in znotraj prenovili. Pred vrati je bil postavljen velik slavalok z napisom: Cerkev vsaka je ljubezni tvoje spomenik. Ob desetih je šel sprevod od župnišča v cerkev: šolarji, ministranti, petdesetletniki, rojeni istega leta kot je bila cerkev posvečena, bogoslovci, duhovniki s škofom dr. Vekoslavom Grmičem. Pred cerkvenimi vrati je pevski zbor zapel pesem v čast sv. Juriju, patronu cerkve, nato je domači župnik pozdravil škofa, za njim pa šolarka Marija Šinko s priložnostno deklamacijo. Po prihodu v cerkev je šolarka Marija Šalamon deklamirala pesem iz hvalnic: Sveto božje bivališče. Friderik Gumilar, župnijski upravitelj iz Pečarovec je prebral zgodovino župnije in cerkve, pater Bernard Jauk pa je poročal o župnikih in kaplanih, ki so pri tej cerkvi službovali zadnjih petdeset let. Sledilo je poročilo o birmah, novih mašah, misijonih v tej cerkvi. V teh petdesetih letih je bilo krščenih 3747, poročenih 1226, umrlih 2430. Pater Recek je poročal o raznih delih pri cerkveni stavbi.

Ob petdesetletnici cerkve Sv. Jurija v Prekmurju

Sledilo je somaševanje s škofom. Somaševali so: Janez Gregor, tukajšnji dekan, p. Gabrijel Recek, p. Bernard Jauk, Friderik Gumilar in domači župnik Alojzij Gabor. Berili pri maši sta brala dva petdesetletnika: Frida Prelog in Jožef Kočar. V pridigi je g. škof govoril o cerkvi, skrbi zanjo, o žrtvah prednikov in o nalogah sedanjega rodu, da vero posreduje prihodnjim rodom.

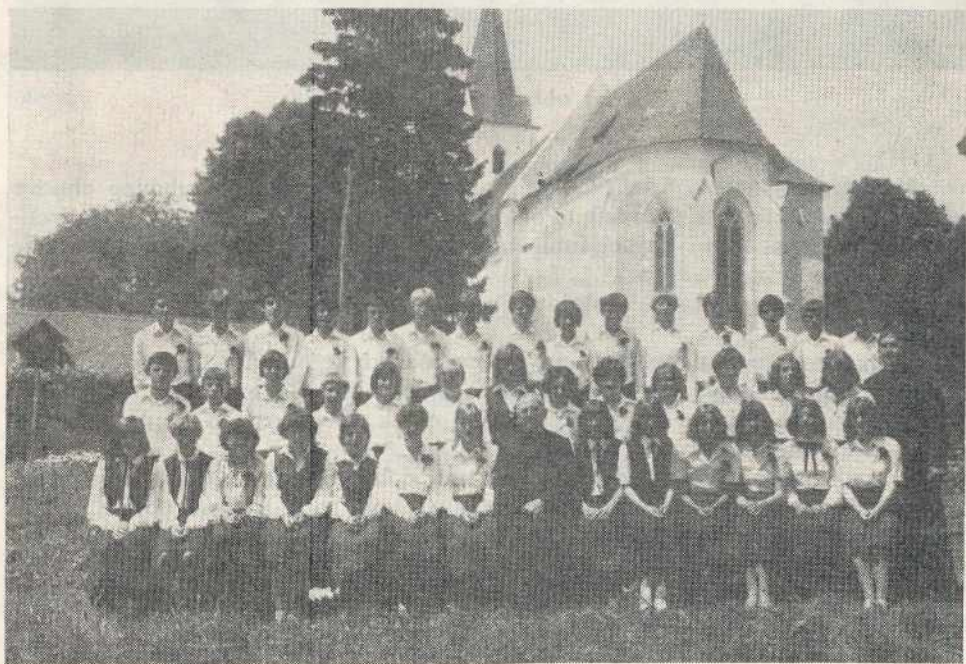
vom. Prošnje vernikov so povedali zastopniki desetih vasi. Cerkev je bila bogato okrašena in polna vernikov, ki so dobili spominske podobice.

Letošnje župnijsko romanje nas je vodilo na Trsat. Romali smo 30. junija in nekateri med nami so ob tej priložnosti prvič videli morje.

TIŠINA — Od 11. februarja do 18. marca smo imeli predzakonski tečaj. Predavanja so bila ob nedeljah popoldne ob treh. Tečaj je obiskovalo 34 fantov in deklet.

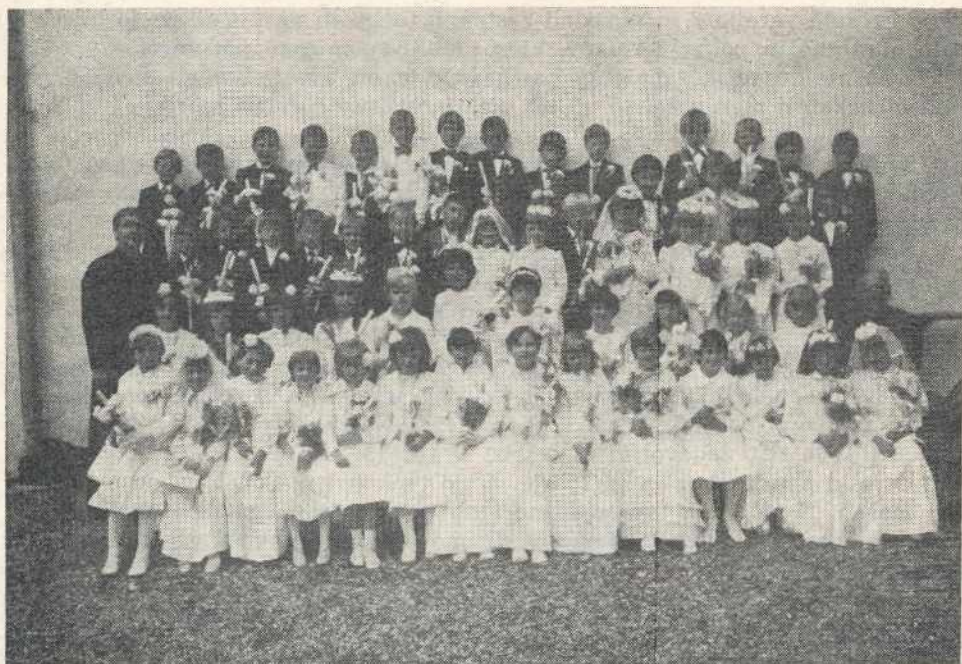
Šmarnice smo imeli vsak dan ob pol sedmih zvečer. Pred mašo je bila četrť ure pevska vaja kot priprava na mašo. Obisk je bil izredno lep. Prihajalo je 100 do 110 otrok in okoli 50 odraslih. Otroci so pri maši prepevali z vso dušo in srcem, doživeto, veselo in glasno. Brali smo šmarnice »Lurd« ob 120 letnici Marijinih prikazovanj in ob 100 letnici Bernardkine smrti. Vsi otroci so bili vsak dan pri obhajilu. Ob sklepu šmarnic so otroci prejeli »Pohvalo« za reden obisk šmarnic s posvetilom »Naj bo s teboj Bog in njegova mati«. Bili so zelo zadovoljni in veseli.

Otroški pevski zbor je imel vaje redno vsak teden. Sodeloval je pri otroških mašah. Nastopil je tudi v Pertoči ob priliki skupnega pevskega nastopa otroških zborov. Slovesno izpoved vere smo imeli na binkošti ob 10. uri; vseh mladincev je bilo 41.

Izpoved vere tišinske mladine

Prvo obhajilo je bilo 10. junija na trojiško nedeljo ob 7. uri. Vseh prvo-obhajancev je bilo 56. Pri maši so odlično sodelovali. Lepo so peli in odgo-varjali. Za procesijo Sv. Rešnjega Telesa in krvi smo nabavili novo nébo (baldahin).

Prvo obhajilo na Tišini 1979

Ministranti so se v sredo 27. junija udeležili srečanja in duhovne obnove pri Sv. Benediktu v Kančevcih. Po maši so odgovarjali na vprašanja o velikem tednu. Med tremi najboljšimi sta bila dva naša: Tomaž Flisar iz Tišine in Ciril Kuhar iz Gradišča.

Za cerkev smo kupili 50 stolov. So zelo praktični, ker so zložljivi in tudi dragi niso.

V minulem veroučnem letu je bil predšolski verouk lepo obiskan. Vsako drugo nedeljo smo ga imeli po 10. maši. V kapeli v Gederovcih pa med tednom. Verouk je obiskovalo 66 predšolskih otrok. Hvalevredno je, da so z njimi prihajali tudi starši.

Verouk osnovnošolskih otrok je bil tudi dobro obiskan. Od 444 šoloobveznih katoličanov je verouk obiskovalo 434. Gotovo so k lepemu obisku pomagali redni razgovori s starši, ki smo jih imeli za vsako skupino štirikrat in sicer v nedeljo po rani maši. Starši so najprej poslušali o razvojni psihologiji, nato o veroučni snovi; razgovarjali smo se o obisku in vsem, kar je starše zanimalo. Razgovorov se je udeleževalo 60 do 70 odstotkov staršev.

Tudi romali smo. K Novi Štifti na Dolenjskem. Vseh nas je bilo 90. Sv. mašo smo imeli v Ljubljani na Rakovniku. Ustavili smo se v Želimljem, kjer imajo salezijanci svoj zavod in gimnazijo. Obiskali smo grad Turjak, Ribnico na Dolenjskem in novo cerkev v Grosupljem. Duhovno obnovljeni smo se isti dan vrnili. — Pevski zbor in nekaj faranov je romalo v Loče pri Poljčanah, kjer je sedaj ž. upravitelj naš bivši misijonar na Madagaskarju, Jože Gider. Spotoma smo se ustavili pri Sv. Trojici v Slov. goricah, v Račah, bili

smo tudi na Pohorju pri Sv. Arehu in obiskali cerkev sv. Cirila in Metoda na Teznem.

Do 29. avgusta je bilo v župniji 5 prometnih nesreč. Vsi ponesrečenci so bili mladi in so umrli: 2 ženi, 1 mož, 1 fant in zadnji, petletni otrok Roman.

Farno prošenje — rojstvo device Marije — 8. septembra, smo slovesno obhajali. Rano mašo in pridigo je imel škof — kapitularni vikar dr. Vekoslav Grmič. Veliko mašo in pridigo pa Franc Jerebic iz Družbe Jezusove, sedaj kaplan pri Sv. Magdaleni v Mariboru.

TURNIŠČE — Jeseni 1978 je orglarski mojster Anton Jenko iz Št. Vida pri Ljubljani s tremi pomočniki popravil in na novo uglasil orgle v župnijski cerkvi.

Kmalu za tem so kleparji prebarvali streho na zvoniku podružne cerkvice sv. Antona v Turnišču. Popravili so tudi žlebove na župnijski cerkvi.

Pred veliko nočjo 1979 smo postavili novo ograjo iz hrastovega lesa pri župnijski cerkvi. Betonske stebre smo očistili. Vaško kapelo Marijinega Obiskanja pod Lipo so obnovili zunaj in znotraj.

Vaško kapelo v Gomilicah so obnovili znotraj.

22. julija je bila nova maša, ki jo je opravil novomašnik Alojz Ternar iz Gomilic. Pridigal mu je Stanko Zver, kaplan v Črensovcih.

Tukajšnji kaplan Stanko Nežič je bil 1. 8. 1979 premeščen za kaplana v Smartno ob Paki. Na njegovo mesto je prišel Martin Horvat, novomašnik iz Hotize.

VERŽEJ — Leto 1979 smo začeli v znamenju misijona, ki nam ga vodi ljudski misijonar dr. Janez Jenko in ga bomo zaključili v decembru. Vsa letošnja verska praznovanja imajo namen, da bi v vernikih zbudili zanimanje za misijon, jih pritegnili k sodelovanju in odkritosrčnemu spreobrnjenju ter poglobitvi osebne vere. Radi bi dosegli, da bi naše družine postale zares »Cerkev v malem«, kakor nam priporoča papež. Tudi prvim petkom in sobotam smo dali ta poudarek.

Nekaj močnih trenutkov misijona smo doživeli koncem posta in ob prazniku Marije Pomočnice. Misijonar je pridigal za tridnevnicu, na praznik pa so priromali k nam pomurski molivci za duhovne poklice in dali prazniku pečat globoke vernosti in občutne molitve. Procesija je bila pobožna in s številno udeležbo ljudstva.

Romali smo s pevskim zborom v Mokronog k Žalostni Materi božji. Tam je zbranim prizadetim bolnikom naš zbor pel med mašo in jih razveselil z raznimi pesmimi po maši. Udeležili smo se dekanijskega romanja na Ptujsko goro in z Radgončani poromali še na Sladko goro, kjer smo imeli pete Litanijske in blagoslov z Najsvetejšim. Ministranti so se udeležili srečanja v Radgoni, mavričarji v Turnišču, župnijski svet pa v Bogojini.

Uspeh teh prizadevanj se kaže v rahlem naraščanju nedeljnikov in obhajil. Pripravljamo se na župnijsko žegnanje in na srečanje bolnikov, ki so že vključeni v misijon, za katerega darujejo svoje molitve in trpljenje.

Za mladino smo imeli pripravljalni tečaj na zakon. Veliko upanje nam vzbuja skupina zakoncev, ki hočejo v skupnih srečanjih spoznavati vzvišenost svojega poklica, poglobljati vero in reševati svoje probleme.

Župnijski svet v Veržehu

Smarnice smo imeil tudi v Banovcih in Bunčanih. Mladi so navdušeno praznovali devetdnevnico in praznik sv. Janeza Boska. Lepa je bila slovesnost prvega obhajila ob sodelovanju staršev.

Iz Santiaga-Cile, nas je obiskal Jože Hrđy, dolgoletni sodelavec našega župnika v misijonih, iz Punta Arenasa na Ognjeni zemlji pa Luče Skarpa, hči dalmatinskih staršev, ki je z njim zelo uspešno in vneto sodelovala. Prinesla sta pozdrave za naše farane in odnesla lepe vtise. Z večdnevnim obiskom nas je počastil tudi naš kitajsko-vijetnamski misijonar Andrej Majcen. Zvedeli smo veliko zanimivega o njegovem delovanju in o mons. Kerecu, s katerim je dolga leta sodeloval na Kitajskem.

Pomemben, čeprav drag napredek, smo doživeli z asfaltiranjem prostora pred župniščem od glavne ceste do cerkve. Izboljšali smo zakristijo, veroučno sobo in nekoliko uredili okolje župnišča. Starodavna velika vrata, ki so vide-la mimohod generacij, so dala mesto novim. Pripravljamo se na ogrevanje cerkve. Upamo, da nam bo uspelo pred zimo.

Med farani, ki so letos odšli k Bogu, naj omenimo vsaj nekatere. Anica Toplak, verna in pridna sodelavka pri cerkvi; Ciril Koroša, ki je dolga leta basiral v cerkvenem pevskem zboru; Amalija Plej in Martin Kupljen. Zapu-stili so nas po kratki bolezni.

Po hudi in daljši bolezni pa: Frančiška Zrnec, vzor dobrote in potrpežljivosti, ki je rada prihajala v cerkev vsak dan, dokler je mogla; Kristina Mulec, dobra žena in mati, ki je podlegla raku; Martin Stranjšak, majstrov borec, ki je znal dati cesarju kar je cesarjevega in Bogu kar je božjega.

Najbolj nas je pretresla smrt 21 letnega Marjana Kuharja. Dve leti se je strastno boril za življenje s pomočjo vseh zdravniških dosežkov, ki mu jih je družina preskrbela. Vse je bilo zastonj. Kostni rak ga je po strašnih bolečinah izčrpal. Do zadnjega je upal v ozdravljenje. Končno se je vdal v svojo usodo in vdano zaspal v božjem naročju.

VELIKA POLANA — V župniji se je zgradila nova osnovna šola z otroškim vrtcem. V sami Veliki Polani in v zaselku Bukovje so bile vse ceste asfaltirane. Gradi se mnogo novih nadstropnih hiš.

Ze zaradi tega, še bolj pa iz krščanskega spoštovanja do svetega križa je bilo potrebno obnoviti tudi obcestne križe. V župniji jih je devet in so bili bolj ali manj potrebni popravila. — Z obnavljanjem smo začeli lani v septembru in smo komaj v avgustu tega leta vsa popravila uspešno končali. Posebno pri štirih križih so se posamezniki zelo žrtvovali.

Doživeli smo tudi zelo moderno polnočnico na Božič leta 1978. Fantje imajo jazz orkester in z igranjem in petjem so vsem, posebno mladim, na moderen način pričarali vzdušje prve svete noči. Ljudje so jim s ploskanjem izrazili svojo hvaležnost.

SV. JURIJ OB ŠČAVNICI — V preteklem letu so bile dokončno urejene ogrevalne naprave v spodnjem in zgornjem delu dograjene cerkve. Sedeži, klopi so pripravljene in čakajo mizarja, da jih postavi na mesto. Začela se je napeljava strelovoda na staro in novo cerkev.

Prvo obhajilo pri Sv. Juriju ob Ščavnici

Tečaja o pripravi na zakon se je udeleževalo 64 fantov in deklet.

Dne 24. junija je bila slovesnost sv. birme, ki jo je delil g. škof dr. Vekoslav Grmič. Vreme je bilo lepo in slovesnost je potekla v veselem razpoloženju birmancev, botrov in župnijske skupnosti.

Prvo obhajilo pri Svetem Duhu na Stari gori

Spomin na férmo

Ej férma, férma, kakši velki svetek je to za celo faro! Deca so kumaj čakala te veseli dén. Te smo šče nej znali, ka je férma šakrament, što bi nam pa to tüdi povedao. Katekizmuš so nas fčili vučiteo Rakoci Janoš samo včasí in na izamen sta prišla plivánoš pa kaplán Kous Vinci. Mij deca smo si vse felé pogučavali, ka nam kuma küpijo, pa ka nam šče zna biti dajo pejneze, ka si k stráni denemo. Vnoga deca so se jako fkanila. Eli so kuma nej meli pejnez, eli so pa bili škrtlavi.

Tüdi jes san premišlávo, ka vse dobin. K svetomi Düji san nikaj nej molo zvün tistoga, ka smo fsakši večer molili, naj nan sveti Düj dá právo pamet.

Jes san si za fermo strašno želo olstof (kravato) pa gumija na petaj na punčulaj. Do olstofa san nikak nej prišeo, gumij »PALMA« na peti san pa po švinglini li dobo. Kolenčov Štejf, Bog njemi daj dobro, je büo érešen šuster. Fsakši klinček je prlé v čirosi namočo, kak ga je v poplati v lüknjico vdaro. Zato so oča ravno njega naprosili, naj mi napravi punčule z masnoga ledra sarémi, ka bon je móo za fermo pa za zimo. Štejf je bogao očo pa tudi mené, gda san njemi prišeo pravít, ka so oča naročili, naj mi na peté zabije gumi, čiravno so oča od toga nikaj nej znali.

Moj oča so bili nikši loški sabou, mati pa švelja. Oba sta se potrudila pa mi zašila za férmo takši gvant, ka san bio viditi tak kak kakši pandür. Žuti krščák z velkov strešnjov, duge lače, tak ka sam klačo po njij, rokavje pa dugi tak, ka so se prsti komaj malo vö vidli. Oča so pravili, malo vekše njemi zašijen, da deca friško rastéjo pa de njemi že kleti fse málo. Štof je bio rjavi pa kosmati. Šče gnjes dén se mi takši gvant dirij, kak se mi je te dirio. Či bi mi olstof küpili bi na punčule z masnoga ledra pa na rjavi kosmati gvant pozabo, tak mi pa izda po tejli škrap leti, gda se spomlin na vse to.

Na edno pa se li z veseljen spomlin, s šterim san se pred pajdáši lejko postavó, či rávno san do férme nej znao, ka je tou. Kuma so mu pravili, ka bon k férmi meo na prsaj »gyöngyvirág«. Tou je takša roža (džündžavnice, šmarnice), ka raste deleč od nas šče dele od Dobrounika, tan nindri na Streovskij brgáj. To od mojij pajdašov gvišno nede meo nišče, san si mislo. Najmenje stokrát san ponovo to reč, ka nebi pozábo. Kakša roža je le to? Lepa more biti, pa gvišno tüdi velka. Kuma že znájo, ka trbej za férmo.

Lepo jütro je bilo na den férme. Tüdi moj mlájši brat je šou k férmi. Pa ka kuma so njemi nej obečali gyöngyvirága, záto san büo šče bole gizdav. Olstofa je tudi on nej dobo. Pa ka bi šče takši šmrklavci nosili olstof, so pravili oča.

Šla sva vsakši po svojoga kumu. Kunik je bio prášnati, dvorišče pri kumi pod lugašon pa vlažno od rose. Prišeó san rano. Nej san mogeo spatí, samo na gyöngyvirág san mislo pa na dare, štere mi dajo kuma. Kuma so se ravno brili na podctinji, gda san prišeó. Na steni je visilo velko poučeno glendalo na dvérnoj kvaki pa šörki soldački remen, na šteroga so od časa do časa potegnoli britvo. Jes san se lipou po krščansko poklono kumi, kak se za fermanca šika.

»O Jožek, si prišeó«, so mi pravili kuma. Botri pa so naročili: »Jožeki prnesi klöce, ka de jo, dokeč se jes spravin.« In botra so prnesli pun tenjer klöcov, ka san kumaj spravo v oba žepa v novom gvanti, pa san tak pomali

jo. Z gumijovov petof pa san furt klačo po vlažnoj zemli, tak ka se je lepo poznalo »PALMA«, s kašlanjom pa san opozarjao kumu pa botro, naj pogledneta, ka jes man gumij na peti. Kuma so me denok idnok v pamet zéli pa so me pitali: »Jožek, ka pa telko téžiš to petou, ka se ti krej pūšča?« Ka bi, gumij mán na petáj. Poglednite, kak se na zemli lipou vidi PALMA. Ve pa rej-san, so pravili kuma pa odišli v preklit pa prinesli dva gyöngyvirága.

Bog moj dragi! Jes sam mislo, ka je to najmenje tak velka roža kak mála sunčenca eli pa bár kak gibáti muškátlin. Niti Bog plati san nej pravo. Ve je tüdi skoro nišče nej v pámet zeo toga maloga cvejta na mojen kosmaton kaputi.

Tudi brat je prišeo s svojin kumon. Na prsaj je möo lepi erdeči muškátlinov cvej. Njegov kuma so bili mládi pa so kadili cegaretline, moj pa pipo. Sli smo z Gomilic po dolénskom kraji mimo Frčakove trate i Balažovoga križa. Na Matjašécovon brégi je bio kunik tak písichen i pun praha, ka so moji masni punčuli postanoli sejri, kak či bi bili iz semiša. In ravno tü smo fpamet zeli, ka smo férmansko cedlo pozabili doma. Jezuš, Jožek, bejži domo pa jo prnesi, tan na špoleti je, so breknoli kuma. Bežao san tak kak či bi z gule vujšeo. Prneso san jo. Kuma so me že čakali pri pomédiji. Brat pa njegov kuma pa sta že pri lectari pila gvirc. Dugo sva gledala, kak se deca na komediji vozijo. Što je nej meo pejnez, je lejko petkrat rivao-gnao pa se je te idnouk kšenki pelao. To san nej šteo. Srán me je bilo pred kumun pa san se tüdi bojao, ka stopin na dugo láčnico pa spádnen. Kuma pa so bili glühi za moje misli i žele, ka bi mi plačali edno vožnjo na kunjeki eli kokoti eli v kočiji, kak so se vozili drügi férmanci. Tüdi cukra eli šifrc so nej kúpili, dokeč me nej začnolo tak črevo boleti pa brülit, ka ži naj skoro oba srán bilo. Te so se kuma denok idnok predramili pa mi kúpili za ranški káfrni cukar, ki fčasi ftiša bolečine, či človeka kaj frbajza v bléki. V istini mi je fčasi bouše postanolo.

To je fse, ka se spomnin od férme. Ne spomnin se nej pūšpeka, nej plivánoša, nej meše. Ka je nikaj, je nikaj.

Po férmi smo se fčasi napotili domo. Brat pa njegov kuma sta tüdi vino pa pivo pilá v oštariji, müva pa nikaj. Mati so pripravili dober obid: rezanec na župi, meso z zeljon pa presne zasükane pogače. Tüdi vino smo pili. Mi deca smo malo jeli, te smo pa odbežali za kukurčnják v senco pod trnouslin pa smo se tan kártali. Naskori sta moj pa bratov kuma prišla i vsakši je porino svojemi férmanci pejneze. F pamet san zeo, ka je brat dobo 20 dinarof več kak jes. To mi je nej bilo jako po voli. On je mlajši pa dobi več. Gda sta oba kuma odišla fižo, san včasi brata zvao deleč krej od drügi i san njemi pravo: zdaj máva pejneze, odi, ka va se za pejzneje kártala. Ve ti jes že pokazén, san si mislo, ve te jes že spucan od pejnez. Tak se je tüdi zgodilo. Za pou vöre so bili vsi pejnezi v mojen žepi.

Brati so se zasvetile skuzé v očáj. Stráj pred materjov je bio tak močen, ka je začno jokati. Vse je povedo materi, mati so mi pa vzeli vse moj pa njegov férmanski dár pa zaklenoli v omar. Bog moj dragi, šče pred pou vörof san bio bogat, zdaj pa san znova sirmák brez krajcara. Pohablenost ne prnesé sreče, toga se bom mogeo hábati, dokeč bon živo, san skleno v svojen grešnon srci. Pa san se tolažo z mislijof, da bi mati itak obema zeli pejneze pa zaklenoli v omar, gda bi kuma odišli.

To je moj spomin na férmo. Gyöngyvirág je naskori povejno, gumijove peté san znúcao pa vsi zvün mene so že spomrli. Ostao pa je spomin na kumu, brata i mater. In gda pripravlan deco za férmo, njim pripovidáven túdi to zgodbo pa pravin: Deca, ne bojte pohábleni, kuma znajo, ka zmorejó. Moj kuma so znali, samo jes san nej znao šteti njúvi misli.

Jože Smej

Župniku Jožetu Vargu v spomin

Najprej nas je pretresla novica o njegovi hudi bolezni, nato pa še vest o njegovi smrti, na praznik povišanja sv. križa, 14. septembra 1979 v clevelandski bolnišnici.

Jože Varga se je rodil 13. marca 1909 v Bogojini. Sodil je med tisti rod prekmurskih izobražencev, ki so po nekaj razredih slabe medvojne madžarske osnovne šole pričeli s poukom v slovenščini in ga nadaljevali v srednji šoli. Po maturi je stopil v mariborsko bogoslovje. V duhovnika je bil posvečen 9. julija 1933 v Mariboru. Po eno leto je bil kaplan pri Sv. Vidu na Platinini in pri Sv. Juriju v Prekmurju, kjer je leta 1935 postal župnijski upravitelj. Poleg gorečega dušnopastirskega dela je dal poslikati tudi župnijsko cerkev. Med vojno je bil dve leti župnijski upravitelj tudi v Csesztregu. Leta 1946 se je kot ekspozit naselil v Kuzmi, kjer je dal povečati cerkev, ker je bila premajhna. Sredi marca 1949 je prek Avstrije odšel v ZDA. V clevelandski škofiji je služboval najprej kot kaplan na več župnijah, leta 1968 pa je prevzel slovensko župnijo sv. Lovrenca v Clevelandu. Kot namestnik pospeševalca za Slomškovo beatifikacijo za Kanado in ZDA si je zelo prizadeval, da bi dobil Slomšek čast oltarja. V ta namen je zbiral tudi potrebna denarna sredstva. V letih 1958, 1959 in 1960 je vodil romanje slovenskih izseljencev v Rim in Lurd. Leta 1968 je škofu Držečniku omogočil potovanje po Ameriki (o tem smo pisali v Stopinjah 1973, 52—53, kjer je objavljena tudi Vargova fotografija), leta 1972 pa je sam prišel na kratek obisk v domovino.

Pri opravljanju dušnopastirskega dela v vele mestni župniji ni poznal skoraj nobenega odmora. »Delam od sedmih zjutraj do polnoči,« je pisal škofu Držečniku. Morda je bil tudi ta nenehni napor vzrok njegove bolezni. Zavoljo zlomljenega vretenca v hrbtenici bi se moral leta 1972 podvreči tvegani operaciji, sicer bi lahko ostal hrom vse življenje. Kot sam opisuje je v zaupanju na Slomškovo priprošnjo odpovedal operacijo. »Rekel sem Slomšku (2. avgusta 1977): Petnajst let že pridno delam za tvojo beatifikacijo, sedaj pa je vrsta na tebi, da ti nekaj storiš zame!« (Natančna navedba iz njegovega pisma z dne 8. decembra 1977). Bolečine so mu res minile in potem je še dve leti neumorno deloval v zahtevni župniji.

Še zadnje leto pred smrtjo je pripravil v župniji dva misijona: v slovenskem in angleškem jeziku. Leta 1980 je nameraval priti na obisk v Slovenijo, a mu je smrt to preprečila.

Vsako leto okrog božiča in novega leta je težko pričakoval Stopinje, saj so mu pričarale košček domovine.

Na novomašno podobico si je dal natisniti izrek sv. Avgušтина: »Zase si nas ustvaril, o Bog, in nemirno je naše srce, dokler se ne spočije v tebi.« Iz srca mu želimo, naj se zdaj spočije od svojega truda in prejme plačilo za dobra dela!

S štopom na morje

Po nekaj dneh mrzličnega pripravljanja sva se z blagoslovom staršev odpravila na pot. Že med šolskim letom sva se s prijateljem dogovorila o vsem. Smer: Jadran. Cilj: s čim manj denarja videti čim več.

Prvega dne sva že ob pol sedmih zjutraj tiščala palce kvišku pred soboško bencinsko črpalko. Mimo je vozilo mnogo avtomobilov in potniki v njih so se čudili dvema krmežljivima tipoma z ogromnima nahrbtnikoma, ki sta nekoliko sramežljivo stegovala palce proti njim, ustavil pa ni nobeden. Ob sedmih se je pa že našel prvi usmiljeni Samarijan. Res naju ni potegnil daleč, toda nama je bilo najvažnejše, da čim prej prideva iz Sobote, kajti lahko bi se zgodilo, da kakšen najin znanec ali znanka ne bi imel smisla za najin podvig in bi štel ure ali celo minute najinega čakanja.

V Radencih pa se nama je z jutranjim soncem nasmehnila tudi sreča. Komaj deset minut sva stegovala roke in že sva se vozila proti Celju. Tudi tu naju je nekdo kar hitro pobral z roba ceste in že sva bila v Ljubljani. V Ljubljani je bil postanek nekoliko daljši, toda prav to je odlična priložnost, da se navadiš potrpežljivo čakati in ne zameriš takoj, če gre deset petnajst praznih škatel mimo, ti pa čepiš na svojem nahrbtniku in mežikaš v njihovo svetlo zadnjo plat, ki se bliskovito odmika in postaja kakor nič.

Z vročo glavo od čakanja in sonca sva se stlačila v neko vozilo in do Razdrtega je šlo zares kakor po loju. Tam pa naju je pobral neki mlad frajer in naju prepeljal vse do Umaga. Divjal je tako, da bi njegova vožnja bolj sodila na dirkališče kakor na cesto, da sva v Umagu z veseljem zlezla iz njegovega vozila. Vesela sva bila tudi zato, ker sva zagledala morje in sicer že ob petih popoldne istega dne, kot sva v Soboti štartala.

Ostala sva kar tam, kjer naju je izložil, saj sva se morala navaditi na morski zrak. Nisva šla nikamor, ampak sva si ob njivi z visoko koruzo postavila šotor in tam prespala. Nič naju ni motilo, da je kakih sto metrov od naju bil pravi kamp, kjer bi lahko nekoliko bolj kulturno prespala. Toda to bi naju veljalo nekaj cekinov, midva pa sva rekla: Varčuj, ker ne veš, kaj še pride. Umila pa sva se tam in sicer zastonj, ker kamp ni bil kaj prida ograjen.

Komaj sva se umila in nekaj pojedla, sva bila zopet na cesti. Sonce je pripekalo, kakor da nama hoče prav posebno podkuriti in pot nama je kar v curkih tekkel po hrbtih. Čakava in čakava. Ko sva začela že nekoliko motno gledati, je prišla rešitev. Usmilila sta se naju dva Kranjčana in rekla, da naju lahko potegneta kar do Poreča. Kakšna radost! Zdaj nama je bilo kaj malo mar, da sva sedela z nahrbtnikom v naročju na tesnem sedežu stisnjena vase in nisva mogla do sape, ker ni bilo zraka, toda tudi vročega sonca ni bilo.

V Poreču sva izstopila. Zdaj sva imela zrak, seveda tudi vroče sonce. Komaj četrt ure sva lovila in že sva ujela na trnek ali bolje rečeno na palec nekega Italijana, ki je imel neko čudno vozilo, kakor da mu je vsaka avtomobilska firma posodila en del. Stlačeni v to čudno tesno in nizko vozilo smo se končno pridržali do Vrsarja.

Prvo, kar sva v Vrsarju opazila, ni bila nudistična plaža, ampak to, da ni nikjer nobenega pravega mesta za štopanje. In če ni pravega mesta, kdo bo ustavil? Sonce pa vedno višje in vedno bolj vroče, kakor da mu nekdo na-

lašč dodaja goriva. Pa še zdaj, ko je za gorivo taka stiska. Čakala sva in se potila. Potem sva se potila in čakala. Tako je bilo vsaj malo spremembe. Ko je bilo potu že za rezervno Jadransko morje, nama je ustavil tovornjak. Peljal naju je do Rovinja, kjer sva se nameravala ustaviti za nekoliko več časa.

Pa se nisva ustavila zaradi lepega kraja ali zaradi še kakšnih lepših razlogov. Ne. Ustavila sva se zato, ker je Rovinj najcenejši kraj na svetu. V Rovinju je namreč soboško počitniško naselje in tu znancev in sorodnikov kar mrgoli. Ti te pa povabijo zdaj na zajtrk, zdaj na kosilo, potem na dobro večerjo. Ti se navidez braniš, vendar takoj sprejmeš, da se oni ne bi premislil, in tako je šlo vseh šest dni, ki sva jih preživela v Rovinju: niti dinarja nisva porabila za hrano. Če naju ni bilo sram? Kakšna štoparja pa bi bila, če bi naju bilo sram?

Večji problem je bilo prenočišče. Prvo noč sva v spalnih vrečah prespala kar na plaži, drugo noč sva si šotor postavila v kampu, toda morala sva pobegniti zgodaj zjutraj, preden je prišla kontrola. Zadnje noči sva našla boljše rešitev: šotor sva si postavila med parkirane avtomobile, toda to je imelo to slabo stran, da je včasih, no — takole vsako drugo uro — kakšen odhajajoči gost začel ogrevati svojo mašino, da je puhalo in treskalo tik nad najinima glavama.

V nedeljo sva si ogledala cerkev tudi od znotraj. Rada bi se priporočila zavetniku štoparjev, ker pa nisva vedela, kako mu je ime, sva se priporočila kar vsem skupaj.

Zjutraj naslednjega dne sva bila zopet na poti. Z dvema prijetnima Ljubljankama sva se pripeljala najprej do Pulja, nato pa do Reke. Ko sva ob petih popoldne pripešala do table, ki pismenim pove, da je tukaj konec mesta Reke, sva srečala štoparja, ki naju je razveselil z novico, da bo kmalu dobil vnetje mišic na rokah od dolgega stegovanja. Čakali smo dve uri, tedaj pa se nam je pridružil še en osebek štoparskega rodu. Štopali smo in čakali tako dolgo, da smo se lepo sprijateljili med seboj, ustavili pa nikogar. Prespali smo kar zunaj na obali, naslednjega dne pa smo krenili dalje lepo z avtobusom. Ta pa je takoj ustavil, ker je imel tam svojo postajo, in ni bilo treba niti roke dvigniti. Svet je vendarle lep!

Izstopili smo v Kraljevici. Od tod naprej sta Hans in Bane štopala proti jugu, midva pa sva jo kar peš mahnila do trajekta. Še istega dne sva preštopala ves otok Krk vse do Baške, kjer sva naletela na gručo najmlajših, ki jih tam učijo, kako naj se rešijo v primeru poplave. Noč sva prespala pred poštnimi vrati. Ves naslednji dan sva se dolgočasila, ob treh popoldne pa sva s trajektom odplula na Rab in se izkrcala v Loparju, potem pa se odpravila na Rajsko plažo. Tu sva zvečer malce prelisičila kontrolorja in že drugič prespala v kampu, ne da bi kaj plačala.

Ko sva se s trajektom vrnila na kopno, naju je neki prijazen miličnik pogostil s tako imenitno, dolgo in učinkovito pridigo, da je manjkal samo še amen, ki ga pa nisem upal izreči, čeprav nisem ravno strahopeten. Hotel je vedeti, ali imava denar, koliko, kje sva ga vzela, za kaj ga bova porabila, od kod sva prišla, kam greva, skratka, bila sva mu sumljiva. Sumljiva, midva najbolj poštena med poštenimi Prekmurci! Z nekoliko povešenimi ušesi sva nadaljevala z njegovim blagoslovom pot do Biograda.

Z dobršno mero sreče sva bila še istega dne v Primoštenu. Na cilju. Najlepši prostor za najin šotor sva našla na pokopališču zraven mrtvašnice. Tu

sva bila varnejša kakor kjerkoli na svetu. Mrtvi so bili z nama zadovoljni, ne pa živi, kajti po drugi noči, prespani na istem mestu, se je prišel pritožiti cerkovnik. Zaradi nekih nesporazumov sva potem najprej posvetila Gospodov dan v cerkvi, nato pa, kakšna sramota! na cesti.

Nato sva potovala ves dan in vso noč in ugotovila med potjo, da noč v tovornjakovi kabini, ki se premika samo s petnajstimi kilometri na uro in skozenj vlečejo še mrzli velebitski vetrovi, ni nič kaj prijetna. Kljub vsemu sva bila ob šestih zjutraj v Zagrebu in še istega dne sva srečno pripotovala v rodno Prekmurje.

Za smeh

V ŠOLI

Učiteljica vpraša Janezka:

»Janezek, kateri čas je: »Jaz sem lepa?«

Janezek: »Tovarišica, pretekli.«

VOJAŠKA

Nemški vojak stopi pred poveljnika:

»Führer, prosil bi vas za mesec dni dopusta.«

»Prav, toda prej moraš narediti kakšno junaško dejanje.«

Vojak se čez pol ure vrne in vrže pred poveljnika šest ruskih mitraljezov.

»Odlično! Kako si si jih pa priboril?«

»Malenkost, dal sem Rusom dvanajst naših.«

Po nekaj mesecih zapora pride vojak zopet pred kapetana:

»Führer, rad bi mesec dni dopusta.«

»Prav, toda prej moraš narediti kakšno junaško dejanje.«

Čez pet minut zasliši kapetan krike:

»Führer, hitro, hitro! Ujel sem šest Rusov.«

»Privedi jih sem!« se zadere kapetan.

»Ne morem, ker me vsi držijo.«

RAZLIČNA CENA — RAZLIČNE SPOSOBNOSTI

Prekupčevalec prodaja papige. »Koliko stane tale najmanjša?«

»Šest tisočakov.«

»Ali ni to preveč? Kaj pa pravzaprav zna?«

»Vsakega pozdravi z dober dan in zna še nekaj stavkov slovenski.«

»Koliko pa stane tale srednja?«

»Deset tisočakov.«

»Zakaj pa je dražja od prve?«

»Govori jezike. Zna povedati dober dan slovenski, preklinja pa tudi madžarski, srbski in italijanski.«

»Koliko pa potem stane tale največja?«

»Petnajst tisočakov.«

»Toliko?, potem pa mora znati zelo veliko?«

»Kaj še. Ta ne zna nič, ampak draga je zato, ker je direktor onima dvema.«

POŠTNE IN TELEFONSKE ŠTEVILKE ŽUPNIJSKIH URADOV POMURJA

Župnija	Poštna številka	Telefonska številka
Apače	69253	
Beltinci	69231	069 71-029
Bogojina	69222	
Cankova	69261	069 76-615
Cezanjevci — Ljutomer	69240	069 81-018
Črensovci	69232	069 70-073
Dobrovnik	69223	
Dokležovje — Beltinci	69231	069 71-068
Dolenci — Šalovci	69204	
Gornja Radgona	69250	069 74-236
Grad	69264	
Hotiza — Lendava	69220	
Kobilje — Dobrovnik	69223	
Kančevci — Križevci	69206	
Kapela — Radenci	69252	
Križevci pri Ljutomeru	69242	069 82-508
Kuzma	69263	
Lendava	69220	069 75-096
Ljutomer	69240	069 81-065
Mala Nedelja — Bučkovci	69243	
Markovci — Šalovci	69204	
Martjanci	69221	
Murska Sobota	69000	069 21-245
Odranci — Črensovci	69232	069 70-055
Pečarovci — Mačkovci	69202	069 77-057
Petrovci	69203	
Pertoča — Rogašovci	69262	
Rogašovci	69262	
Radenci	69252	
Tišina	69251	069 76-412
Turnišče	69224	069 70-215
Velika Polana — Črensovci	69232	
Veržej	69241	
Bodonci	69265	
Domanjševci — Križevci	69206	
G. Slaveči — Kuzma	69263	
Križevci v Prekmurju	69206	(78010) 3
Lendava	69220	
Moravci	69221	
Petrovci	69203	
Puconci	69201	

oddelek za odrasle

D 26

STOPINJE

/1980

262.2(497.12-18)(059)

19025933

COBISS •